

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті

ӘОЖ: 37.015.31.011.3-051-026.15

Қолжазба құқығында

СЕПТЕМИРОВА АЯУЛЫМ ЖОМАРТОВНА

**Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін
қалыптастыру**

6D012000 – «Кәсіптік оқыту»

Философия докторы (PhD)
дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация

Ғылыми кеңесшілер: Жолдасбеков А.А
п.ғ.д., профессор
Кривых С.В.
п.ғ.д, профессор

Ресей Федерациясы,
Санкт-Петербург қ.,
А.И.Герцен атындағы
Ресей мемлекеттік
педагогикалық
университеті

Қазақстан Республикасы
Шымкент, 2022

МАЗМҰНЫ

НОРМАТИВТІ СІЛТЕМЕЛЕР	3
БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР	5
КІРІСПЕ	6
1 БОЛАШАҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БАҒЫТТАҒЫ МАГИСТРЛЕРДІҢ КРЕАТИВТІ ІС-ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ	14
1.1 Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруде магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастырудың теориялық алғышарттары	14
1.2 Болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық негіздері	28
1.3 Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісіндегі педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың ерекшеліктері	37
1.4 Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі	50
2 БОЛАШАҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БАҒЫТТАҒЫ МАГИСТРЛЕРДІҢ КРЕАТИВТІ ІС-ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ	71
2.1 Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың стратегиялық бағыттары.....	71
2.2 Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары.....	89
2.3 Магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыру әдістемесінің мазмұны	99
2.4 Педагогикалық бағыттағы магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыру динамикасын тәжірибелі – эксперимент бойынша тексеру	118
ҚОРЫТЫНДЫ	130
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	132
ҚОСЫМША А – «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» элективті курсының оқу тақырыптық жоспары	145
ҚОСЫМША Ә – «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» пәнінің оқу бағдарламасы	146

НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР

Бұл диссертациялық жұмыста келесі нормативтік құжаттарға сілтемелер көрсетілген:

Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319 «Білім туралы» Заңы (04.07.2018. № 171-VI өзгертулер мен толықтырулар енгізілген).

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2020 жылы 1-қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы.

«Атамекен» Қазақстан Республикасы Ұлттық кәсіпкерлер палатасының Басқарма төрағасының №133 бұйрығымен бекітілген мұғалімдердің кәсіби еңбекке сәйкестілігін, кәсіби өсу деңгейіне қойылатын талаптар жүйесі ретінде педагогтің кәсіби стандарты, 08 маусым 2017 ж.

«Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасы /<https://melimde.com/bilimdi-lt>. 2017 ж.

Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы №604 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі 2018 жылғы 1 қараша.

Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі. 2015 жылғы 23 қараша № 414-V ҚРЗ.

«Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы №726 қаулысы.

АНЫҚТАМАЛАР

Бұл диссертациялық жұмыста келесі терминдерге сәйкес анықтамалар қолданылған:

Іс-әрекет – адамның дүниемен қарым-қатынас тәсілі. Іс-әрекет барысында адам табиғатты, қоршаған айналаны игеріп, шығармашылық тұрғыда өзгертеді.

Зерттеу (тура алғанда «іштей іздеу») кең мағынасында – деректерді анықтау мақсатындағы жаңа білім іздеу мен жүйелі тексеру. Тар мағынасында – қандай да бір нәрсені зерттеудегі ғылыми әдіс (үдеріс).

Зерттеушілік іс-әрекет – оқушылардың алдын ала белгісіз нәтижеге қарай шығармашылық-зерттеу тапсырмаларын шешуге бағытталған оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастырудың формасы.

Креативтілік – индивидтің жаңа ұғым жасау және жаңа дағдыны қалыптастыра алатын қасиетін бейнелейтін қабілеті, яғни шығармашылық жасауға қабілеттілік; бұл ұғым интеллекттен тыс ортада зерттеледі әрі тұлғаның шығармашылық жетістіктерімен байланысты.

Интеллект – психологиялық ұғым, оны ойлауға қабілеттілік, тиімді тану.

Құзыреттілік – білім, білік және тәжірибені еңбек қызметінде пайдалану қабілеті.

Кәсіби құзыреттілік – кәсіби білімдердің, біліктіліктердің жиынтығы, сонымен бірге, кәсіби іс-әрекеттерін орындау тәсілдері.

Даярлық – тұлғаның бір нәрсе жасауға келісім беруі және өз үлесін қосуға мүдделі екендігін білдіретін термин, белгілі бір мәселеде көмектесуге оның толық дайын екендігінің белгісі, бір нәрсені істеуге дайын болу немесе толықтай дайын болуы.

Жүйе – жекелеген элементтердің бір-бірімен байланыс жасап, қатынас туындатуы және сол арқылы қандай да біртұтастықты құрауы.

Коммуникативтік құзыреттілік: - нақты өмір жағдайында өзінің міндеттерін шешу үшін ауызша және жазбаша түрлі байланыс құралдарын қолдануға; - әдіскер-ғалымдардың анықтамаларын, идеяларын талдауға; - әдептілік талаптарына сәйкес өзіндік пікірін білдіруге; - өз пікірін айта білуге, оның ішінде басқа да пікірлермен келісе білу, қарым-қатынас диалогына түсе отырып, жанжалдық ахуалдарды шешуді жүзеге асыруға; - жалпы нәтижеге қол жеткізу үшін оқытушымен, білім алушылармен топта қарым-қатынас құруға мүмкіндік береді.

БЕЛГІЛЕУЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР

ҚР	-Қазақстан Республикасы
ЖОО	-жоғары оқу орны
ХҚТУ	-Халықаралық қазақ-түрік университеті
ЖМҮОБ	-жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарлама
ОӘК	-оқу-әдістемелік кешендер
ӨЖ	-өзіндік жұмыс
ЭО	-электрондық оқулық
ҒЗЖ	-ғылыми-зерттеу жұмысы
ЭТ	-эксперименттік топ
БТ	-бақылау тобы
ТД	-тәжірибелік дайындық
МӨЖ	-магистрлердің өзіндік жұмысы
ЖДЖ	-жалпы дамыту жаттығулары
ББХСЖ	-білім берудің халықаралық стандартты жіктемесі
ӘБН	-әрекеттің бағдарлы негіздері

КІРІСПЕ

«Педагог мәртебесі» туралы заңның «Педагогтің кәсіптік қызметін жүзеге асыру кезіндегі құқықтары» атты 7-бабында «... тиісті білім беру деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының талаптары сақталған кезде шығармашылық бастамаға, оқыту мен тәрбиелеудің авторлық бағдарламалары мен әдістерін әзірлеуге және қолдануға, оқыту мен тәрбиелеудің жаңа, неғұрлым жетілдірілген әдістерін дамытуға және таратуға» делінген [1]. Бұл басым бағыттар жоғары оқу орнынан кейінгі магистранттардың бойында болашақ ғылыми-педагогикалық бағыттағы маман ретінде креативтілік тұлғасын қалыптастыруды жетілдіруге негіз болады.

Білім беру ісінде 4К моделіне: «яғни, креативтілікті, сыни ойлауды, коммуникативтілікті дамытуға және командада жұмыс істей білуге басты назар аударылуда. Бұл салада біліктілік талаптарын, оқыту әдісін түрлендіру қажет» деп көрсетілгендей, қоғам мүддесіне сай өзін-өзі белсенді ететін, өзгермелі ортада өмір сүруге бейім, бәсекеге лайықты, кәсіби қабілетті және құзыретті, шығармашыл, білімді де білікті, креативті тұлғаны дамыту кезек күттірмес міндет болып саналады. Жоғарғы оқу орындарының кәсіби даярлау процесінде болашақ мамандар өрлеуге бағытталған өзгерістерге бейім болып, кәсіптік оқыту жүйесіндегі жаңашылдық әрекетті игеріп, ғылым мен жаңа технология толқынын меңгеруі тиіс. Демек, болашақ магистрлер бойында креативтілікті жоғары оқу орнындағы білім беру үдерісінде қалыптастыруды зерттеу педагогика іліміндегі өзекті мәселе болып табылады.

Қазіргі күні креативті, кәсіби құзыреттілігі және адами көзқарасы қалыптасқан жаңашыл, интеллектуалды, креативті деген тұлғаларға сұраныс мол. Осыған орай жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі болашақ магистранттардың инновациялық, ынталылық, мобильдік, икемділік, динамизм және жан-жақтылық сияқты жаңа қырларын қалыптастыруды, креативті ойлай білетін, креативті-шығармашыл тұлға тәрбиелеуді меңзейді. Адамның өзгермелі өмірлік жағдаяттарға жылдам бейімделе алуына мүмкіндік беретін креативтілік мәселесін және кәсіби қалыптасу сипатын зерттеу педагогика ғылымының негізгі міндеттерінің біріне айналып отыр.

Зерттеушілер өркениеттілікті тұлғаның креативтілігімен байланыстырады. Кәсіби құзыреттілікті іске асыру үшін, болашақ магистрдің креативтілік қабілетін дамыту өте маңызды іс.

Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлерді ЖОО-нан кейінгі дайындау жүйесі олардың теориялық материалдарды меңгеруіне, толық түсінуіне, еркін шығармашылық тұрғыдан өздерін таныта алуына бағытталған.

Шығармашылық – жаңа нәрсе ойлап табуға бағытталған қабілет деңгейі.

Қабілеттердің даму мәселесін зерттей келе, А.Крутецкий, Б.М.Теплов, А.Н.Леонтьев, А.В.Петровский, В.С.Шубинский, Т.Тәжібаев, М.Мұқанов, Қ.Жарықбаев сынды көрнекті ғалымдар қабілеті жоқ адам болмайды, қабілет дәрежесі әр адамда әртүрлі деңгейде болады. Қабілеттер туа біткен қасиет емес, олар өмір сүру барысында іс-әрекет арқылы дамып отыратындығына тоқталған.

Педагогикалық креативті іс-әрекет туралы алыс және жақын шетел ғалымдары E.Torrance [2], С.К.Турчак [3], J.R.Averill [4], М.А.Холодная [5], Т.А.Дронова [6] және басқалар өз еңбектерінде қарастырған.

Шығармашылық дамудың көрсеткіші креативтілік болып табылады.

Креативтілік – жаңа құндылықтар жасайтын адамның қызметі.

Шетел психологиясында шығармашылықтың қалыптасуына ықпал ететін тұлғалық және ойлау қасиеттерінің жиынтығы «креативтілік» терминімен белгілі.

Көптеген ғалымдар креативтілікті дамыту тек шығармашылық әрекетте жүзеге асады деген пікірде. Демек, шығармашылық даралықты қалыптастыру әлеуметтік орта шарттарына тәуелді. Білім беру әдістерін қолданып, танымдық процесті ұйымдастыру тәсілдері арқылы тұлғаның креативтілігін дамытуды ынталандырады. Креативтілік туралы айтқанда шығармашылық, ойлау, тұлғаның қасиеті, дамуы да ескерілуі керек.

Жоғары оқу орнында кәсіби деңгейі жоғары, білікті, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол магистрлерді даярлау үшін педагогтің да, магистранттың да бірлескен іс-әрекеті қажет.

Психология және педагогика ғылымдарында болашақ мамандар дайындау мәселесіне дәстүрлі түрде көңіл бөлініп келетіні белгілі. Өткен ғасырдың орта тұсынан басталған осы бағыттағы үрдіс нәтижесінде қазіргі кезде бұл мәселелерді терең зерттеуге қажетті ғылыми қор бар деп есептеуге болады.

Соңғы жылдары түрлі ғылым салаларында креативтік мәселесін кешенді тұрғыдан зерделейтін, креативті білім беру парадигмасын ойластыруға талпыныс жасаған зерттеулер көбеюде (А.В.Морозов [7], Е.Е.Шербакова [8], Е.Б.Рябова [9], Н.А.Маневич [10], Ю.Р.Варлакова [11]).

Креативтікті қалыптастыру мүмкіндіктерін Қазақстандық ғалымдар С.А.Нуржанова [12], Б.А.Оспанова [13], Қ.М.Нағымжанова [14], А.С.Швайковский [15], И.И.Сағадуллаев [16], А.Б.Тасова [17] қарастырған.

Педагогикалық білім беру мазмұны, болашақ педагогикалық бағыттағы мамандарды кәсіби әрекетке даярлаудың қырлары, педагогтердің кәсіби қабілеттерін қалыптастыру мәселесіне арналған зерттеулерді А.Д. Қайдарова [18], Қ.Б.Сейталиев [19], Р.К.Бекмағамбетова [20] және т.б. жүргізген. Педагогтердің кәсіби дарындылығын дамыту мәселесіне Л.М.Нәрікбаева [21], ал болашақ маманның біліктілігін, шығармашылық әлеуетін дамыту Б.А.Тұрғынбаева [22], магистрлерді дайындауда зерттеушілік іс-әрекеттің рөліне Б.Ш.Баймұхамбетованың [23], магистранттардың акмеологиялық дайындығы туралы Б.Ж.Бекжанованың [24] зерттеу жұмыстары арналған.

Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінде болашақ магистрлердің үнемі өзгеретін жағдайдағы сансыз міндеттерді шешетін, өз қажеттілігі мен мүдделерін жүйелеп бағалайтын, басқа ақпарат көздерін табатын, тың шешім қабылдайтын, креативті сапасы дамыған, ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілігі қалыптасқан, кәсіби-педагогикалық біліктілік деңгейі, шығармашылық ойлау қабілеті жоғары, ғылыми педагогикалық мәселелерді жүзеге асыруға қабілетті тұлға болуы талап етіледі.

Зерттеу тақырыбы бойынша әдебиеттерге шолу жасап, талдау нәтижесінде қарастырылған еңбектер болашақ магистрлерді жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінде даярлауда айтарлықтай үлес қосады, дегенмен, болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыру мәселесінің толық зерттелмегендігі айқындалды. Болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыру құралдарын, механизмдерін, әдістерін ұсыну, болашақ магистрлерді ғылыми-педагогикалық бағытта даярлаудың мәнін ғылыми тұрғыда қайта ойластыруды қажет етеді.

Зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып бізге, бүгінгі қоғам сұранысы және ғылым мен практика арасында келесідей **қарама-қайшылықтардың** бар екендігі байқалды:

- креативтілігі қалыптасқан болашақ магистрлерге қоғам сұранысының қажеттілігі және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінде бітіруші магистрлердің креативті іс-әрекетінің жеткілікті деңгейде қалыптаспауы арасында;

- болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінде қалыптастыру мүмкіндіктері мен оны жүзеге асырудың ғылыми тұрғыдан негізделмеуі арасында;

- болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінде кәсіби бейімдеу қажеттігі мен бұл тұрғыда әдістемелік жүйенің жеткілікті деңгейде жасалмауы арасында.

Көрсетілген **қарама-қайшылықтар** зерттеу мәселесін айқындап, тақырыпты «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыру» деп таңдауымызға негіз болды.

Зерттеудің мақсаты – болашақ магистрлердің креативтілігін қалыптастыруды теориялық негіздеу және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісінде оны жүзеге асыруды қамтамасыз ету бағытындағы материалдарды тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында сынақтан өткізу.

Зерттеу нысаны: жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісі.

Зерттеу пәні: педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлерді креативті іс-әрекетке дайындау .

Зерттеу болжамы: егер, болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыруды теориялық негіздеп және магистранттардың креативтілігін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі жасалып, жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісінде оны жүзеге асыруды қамтамасыз ету бағытындағы педагогикалық шарттары ұсынылып, әдістері, технологиясы жасалса және олар жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісінде жүзеге асырылса, онда болашақ магистрлердің креативті тұлғасы жоғары деңгейде қалыптасады, өйткені бұл тұлғалық сапаларды қалыптастыру үдерісі олардың тұлғалық қабілеттіліктерінің құрамдас бөлігі болып табылады.

Зерттеудің міндеттері:

- болашақ магистрлердің креативті тұлғасын қалыптастыруды теориялық негіздеу;

– жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісінде педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың ерекшеліктеріне сай креативтіліктің құрылымы мен мазмұнын, компоненттерін, деңгейлерін және олардың қалыптасу өлшемдерін анықтау;

– болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары мен оны жүзеге асырудың әдістерін ұсыну;

– педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың тиімділігін тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында тексеру.

Зерттеудің жетекші идеясы: жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісіндегі педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті тұлғалығының дамуы, сапа ретінде қалыптасуы, яғни іс-әрекетте жаңа идеяларды өзбетінше жүзеге асыру қабілеті мен шығармашылық қабілеттерінің жоғары деңгейіне жетудегі олардың білім беру үдерісінің субъектілеріне айналуы қоғам талабы болып табылады.

Зерттеудің әдіснамалық және теориялық негіздері: зерттеудің әдіснамалық және теориялық негіздері әдіснамалық ұстанымдармен, философиялық тұғырда адамның танымдық қызметінің мәні туралы іргелі қағидаларымен, құбылыстардың өзара байланыстарымен, сабақтастығының логикалық қағидаларымен, білім беру үдерістері мен жүйелерін басқару теориясы туралы ережелерімен, тұлғаға бағдарланған оқыту жүйелерімен, креативтілікті қалыптастыруға қатысты психологиялық-педагогикалық зерттеулердегі, сондай-ақ, білім беру саласындағы тұжырымдамаларымен анықталады.

Зерттеудің деректі көздері: шығармашылық және креативті әрекет, креативті педагогика мен психология, тұлғаның кәсіби құзыреттілігін дамыту, креативтігін дамытуда әрекет пен қарым-қатынас рөлі туралы, жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісіндегі педагогикалық бағыттағы магистрлерді даярлау туралы жетекші құжаттар мен оқу материалдары, білім беру саясаты аясындағы тұжырымдамаларға қатысты философ, психолог, педагогтар мен әдіскерлердің еңбектері, Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы, оқулықтар мен оқу-әдістемелік құралдар, педагогикалық баспасөз материалдары, автордың педагогикалық және зерттеушілік іс-тәжірибелері.

Зерттеу кезендері: зерттеу жұмысы 3 кезеңмен өткізілді.

1-кезең (2018-2019 жж.) – зерттеу проблемасы саласынан материалдар жиналды, талдау жасалды, ғылыми аппарат негізделді, болашақ магистрлердің креативті тұлғасын қалыптастыру теориялық тұрғыда негізделіп, жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісіндегі педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың моделі анықталып, болашақ магистрлерді даярлайтын жоғары жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінің озық тәжірибелері жинақталды, оларға талдау жасалды, қорытындыланды, тәжірибелік-эксперимент жұмысының бағдарламасы жасалды.

2-кезең (2019-2020 жж.) – болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары мен оны жүзеге асырудың әдістері ұсынылып, «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» атты элективті пәнінің бағдарламасы жасалып, оқыту үдерісіне енгізілді. Айқындау, қалыптастыру эксперименті жүзеге асырылды, аралық кесінділер алынды.

3-кезең (2020-2021 жж.) – жүргізілген эксперимент қорытындыларын талдау, жалпылау, нақтылау нәтижелері бойынша алдын ала жасалған қорытындыларға түзетулер ендірілді, эксперимент материалдары жүйеге келтірілді, болашақ магистрлердің креативті тұлғасын қалыптастыру динамикасы анықталды, математикалық-статистикалық өңдеу жұмыстары жүргізілді, қорытындыланды. Диссертациялық зерттеу материалдары талапқа сай рәсімделді.

Зерттеу әдістері: зерттеу мәселелері бойынша философиялық, психологиялық, педагогикалық және әдістемелік әдебиеттерге, сонымен қатар жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі пәндері бойынша тұжырымдамаларға, білім стандарттарына, оқу бағдарламаларына, оқулықтарға және әдістемелік құралдарға теориялық талдау жасау; бақылау, сауалнама жүргізу, сұхбаттасу, сабақтарға талдау жасау; айқындау және қалыптастыру эксперименттерін жүргізу.

Зерттеу базасы: эксперимент жұмыстары М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті және Тараз инновациялық-гуманитарлық университетінде жүргізілді.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы мен теориялық маңыздылығы:

– болашақ магистрлердің креативті тұлғасын қалыптастыру теориялық тұрғыда негізделді;

– жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісіндегі педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың ерекшеліктеріне сай креативтіліктің құрылымы мен мазмұны, компоненттері, деңгейлері және олардың қалыптасу өлшемдері анықталып, модель жасалды;

– болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары мен оны жүзеге асырудың әдістері ұсынылды;

– педагогикалық бағыттағы магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастырудың тиімділігі тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында тексерілді.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы:

Диссертациялық зерттеуде қол жеткізілген нәтижелер мен олардың негізінде жасалған нақты ғылыми-әдістемелік ұсыныстарды зерттеу материалдарын жоғарыдан кейінгі білім беру ұйымдарында магистранттарды ғылыми-педагогикалық даярлау үдерісінде, кәсіби біліктілігін жетілдіру орталықтарында және қосымша білім беруде пайдалануға болады.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

1. Креатив – бұл барлық ішкі байланыстарды біріктіретін проблемалы адамның мақсатты әрекеті, оның нәтижесі жаңа материалдық және идеалды құндылықтар. Креативтілік – индивидтің жаңа ұғым жасау және жаңа дағдыны қалыптастыра алатын қасиетін бейнелейтін қабілеті, яғни шығармашылық жасауға қабілеттілік; бұл ұғым интеллекттен тыс ортада зерттеледі әрі тұлғаның шығармашылық жетістіктерімен байланысты.

Болашақ магистрдің креативті іс-әрекеті – магистранттың жаңа ұғым жасау және жаңа дағдыны қалыптастыра алатын қасиетін бейнелейтін, логикалық және стандартты емес ойлай алатын, ғылыми-педагогикалық даярлығында шығармашылық жасауға қабілетті, интеллекттен тыс ортада шығармашылық жетістіктерімен байланысты жаңашылдықты жүзеге асыруға және өзін-өзі дамытуға бағытталған біртұтас процесс.

2. Жоғары оқу орнынан кейінгі магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыру аумағында жүзеге асыратын (оқу үдерісі) және болашақтағы (кәсіби) іс-әрекетінің бағдарлық негізінің мәні және құрылымы.

3. Болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыру – бір-бірімен өзара байланысқан мотивациялық, танымдық-мазмұндық, құндылық-бағалау компоненттер жиынтығынан тұратын құрылымдық-мазмұндық моделінің тиімді жүзеге асуын қарастырады. Модельдің негізгі блоктары, қалыптасу компоненттері мен өлшемдері өзара бір-бірімен тығыз байланыстағы негізгі құрылымын көрсетеді.

4. Магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыру: әдістемелік-танымдық-пәндік кешенді әдістемесі, «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» атты элективті курсы және МӨЖ жұмыстарын ұйымдастыру бойынша әдістемелік нұсқауды практикаға ендіру арқылы іске асырылады.

5. Тәжірибелік-эксперимент жұмысын нақты жағдаятты жүйелілік зерделеу әдісімен жүзеге асыру мазмұны және нәтижелері.

Зерттеу нәтижелерінің дәлелділігі мен негізділігі: автордың бастапқы әдіснамалық және теориялық ұстанымдарымен, зерттеудің теориялық және эмпирикалық әдістерінің жиынтықтарын пайдаланумен, олардың зерттеудегі қойылған міндеттермен және зерттеу логикасына қарама-қайшы еместігімен; алынған тәжірибелік-эксперименттік нәтижелердің математикалық-статистикалық әдістерінің өңделуімен; зерттеу болжамының жұмыстағы нәтижелерінің расталуымен байланысты.

Зерттеу нәтижелерінің талқылануы мен жүзеге асырылуы:

Диссертациялық жұмыстың мазмұны бойынша барлығы 11 еңбек жарық көрді.

Зерттеудің негізгі тұжырымдары мен мазмұны халықаралық ғылыми практикалық конференцияларда талқыланды:

1. Pedagogical Conditions Of Formation Of Creativity At Future Teachers. Opción, Año 35, Regular No.90 (2019): 790-814 ISSN 1012-1587/ISSNe: 2477-9385 Maracaibo – Venezuela 2019.

2. Септемирова А.Ж. Болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының креативті құзыреттілігін қалыптастыру //Қазақстан Педагогика Ғылымдары Академиясының Хабаршысы. – 2018. – №5. – Б. 63-68.

3. Креативті педагогикалық іс-әрекеттің болашақ педагогты қалыптастырудағы рөлі // Қазақстанның ғылымы мен өмірі. Халықаралық ғылыми журнал. – 2020. – №5/3. – Б.229-233.

4. Магистрантардың креативтілігін қалыптастырудың жолдары // Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршысы, – 2022. – №1(70). – Б. 147-154.

5. Структурно-содержательные компоненты формирования креативной педагогической деятельности // Материалы III Международной научно-практической конференции «Science and education: problems and innovations». – Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение», 2020. – С. 295-299.

6. Stages of the Formation of Creative Activity in the Learning Process // Materials of the V International Scientific-Practical Conference «Integration of the Scientific Community to the Global Challenges of Our Time». – Tokyo: Japan, 2020. – P. 189-194.

7. Болашақ педагогтардың креативтілігін дамытудың психологиялық-педагогикалық негіздері // «Ұлттық білім беру жүйесінің өзекті мәселелері: басымдықтары, даму болашағы» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Жетісай: «Сырдария» университеті, 2018. – Б. 193-197.

8. Methodological bases of modern comparative and pedagogical researches // Proceeding V International Conference «Industrial Technologies and Engineering» ICITE – 2018. Volume V. – Shymkent: M.Auezov South Kazakhstan University, 2018. – P. 193-196.

9. Тұлғаның креативтілігі мен белсенділігі рухани жаңғырудағы басты фактор // «Заманауи әлемдегі психология: «рухани жаңғыру» бағдарламасын жүзеге асыру контекстіндегі теориялық және қолданбалы зерттеулер» атты Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ психология бөлімі ашылуының 30 жылдығына арналған Халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары. – Алматы: Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, 2018. – Б. 162-164.

10. Болашақ магистрлердің креативтілігін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі // «Әуезов оқулары – 19: Тәуелсіз Қазақстанға – 30 жыл» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының еңбектері – Шымкент: М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, 2021. – Б. 212-214.

11. Кәсіптік білім берудегі креативті іс-әрекетті қалыптастыру // «Білім берудегі инновациялар: ізденіс және шешімдер» атты VI Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2019. – Б. 599-602.

Жарияланымдар. Диссертациялық жұмыстың мазмұны бойынша барлығы 11 еңбек жарық көрді. Соның ішінде 3 – ҚР БЖҒМ Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда, 1 – Scopus,

Thomson Reuters базасына енген шетелдік басылымда, 7 – халықаралық ғылыми конференциялар жинақтарында және ғылыми басылымдарда жарияланды.

Диссертацияның зерттеу нәтижелерінің сенімділігі, мақұлдануы, тәжірибеге ендірілуі теориялық және әдіснамалық тұжырымдарға негізделуімен, іргелі педагогикалық-психологиялық зерттеулердегі қағидаларды басшылыққа алуымен, зерттеу мақсатына сәйкес әдіснамалық тұғырларды пайдалануымен, тәжірибелік-эксперименттік жұмыстарының зерттеу мақсатына сәйкестілігімен, нәтижелерді өңдеуі және алынған деректерді талдау қорытындысымен қамтамасыз етілді.

Диссертация нормативтік сілтемелерден, анықтамалардан, кіріспеден, 2 бөлімнен және қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен, қосымшалардан тұрады.

1 БОЛАШАҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БАҒЫТТАҒЫ МАГИСТРЛЕРДІҢ КРЕАТИВТІ ІС-ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

1.1 Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруде магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастырудың теориялық алғышарттары

Заманауи мамандарды даярлау мәселесін зерттеу бүгінгі күнгі көптеген жаңа идеяларды туғызатын және қабілеті бар тұлғаларды шығару педагогика саласының өзекті мәселенің біріне айналды. Жоғары оқу орындарында қойылған мәселелерді анықтап және оны туындату; семантикалық икемділікті көрсете отырып, стандартты емес тапсырмалар мен шешімдерді шешіп, оны ұсыну, объектілерді, мүмкіндіктерді дер кезеңінде қолдану, болашақ мамандардың бойында оларды қалыптастыру кезек күттірмейтін мәселе болып табылады.

Ғалымдар және зерттеушілер студенттер мен магистранттардың бойында креативтілік қасиеттерін қалыптастырудың шетелдік тәжірибесін зерттеп, оны негізге ала отырып, «креативтілік» және «шығармашылық» ұғымдарын бірдей қарастырды, алайда кейбір практик педагогтар осы екі ұғымды тәржімаланған басылымдармен байланыстыра отырып қарастырады.

Жаңашыл, интеллектуалды, креативті, яғни креативті-шығармашыл, кәсіби құзыреттілігі мен адами көзқарасы дұрыс қалыптасқан тұлғаларға қазіргі кезде сұраныстар өте көп. Соған орай, болашақ бізден ынталылық, инновациялық, мобильдік, икемділік, динамизм және жан-жақты, креативті ойлай білетін, креативті-шығармашыл тұлғаларды қалыптастыруды көздейді.

Зерттеушілер өркениеттің дамуын тұлғаның креативтілігімен зерттеушілер байланыстырып отыр. Қазіргі қоғамда көкейкесті нәрсе креативтілік мәселесі болып саналғандықтан, кәсіби қызмет шеңберінде, болашақ маманның креативтілік қабілетін дамыту мақсатын іске асыру үшін, студенттердің креативті іс-әрекетін қалыптастыру аса маңызды мәселе. Креативті іс-әрекет барысында жеке тұлғаның сапалық қасиеттерін, қабілеттерін және рухани құндылықтарын дамыту орын алып отырады.

Жоғары оқу орындарындағы білім беру үдерісінде болашақ педагогтердің креативті іс-әрекетін қалыптастыруды зерттеу педагогика ғылымындағы өзекті мәселе болып отыр.

Ең алдымен креативті іс-әрекетті қарастырудан бұрын, іс-әрекет және педагогикалық іс-әрекет ұғымдарына тоқталып, оны жіте қарастырайық. Бұл үшін ғалымдардың зерттеулеріне көз жүгіртіп көрелік.

XX ғасырдың 20-30 жылдары іс-әрекет теориясы психология ғылымына еніп, педагогика, психология, философия, әлеуметтану, мәдениеттану тәрізді ғылымдарлық ұғымдар қатарындағы ғылымдардың зерттеу мәселелерінің біріне айналды.

Психология, социология, педагогика, т.б әлеуметтік ғылымдар іс-әрекеттің философиялық ұғымының әсіресе, дүниетанымдық және методологиялық маңызы, мәні бар екенін ұғынды [25].

Мақсатқа бағытталған білім алу немесе табиғи және әлеуметтік шындық ретінде «іс-әрекет» ұғымы бір жағынан ғылыми білімінің категориясы, екінші жағынан, адамдардың қоғамдық-тарихи болмысының спецификалық формасы ретінде танылып, өмір сүру мен дамудың тәсілі ретінде түсіндірілді [26].

Іс-әрекет, ол белгілі деңгейде тұлғаның жекеленген қасиеттерін қалыптастыруда шығыстың ұлы ойшылы Әбу Насыр әл-Фарабидің пікірінше, іс-әрекет ылғи алғышарттар жасап отырушы болып саналады.

«Іс-әрекетті қалыптастыру әрқайсысының өзіндік ерекшелігі бар жас ерекшелік кезеңдері арқылы өтеді» – деп жазылған педагогикалық энциклопедияда. «Мектепке дейінгі жетекші іс-әрекет ойын – ол осы жастағы баланың қоршаған ортаға белсенді араласуын, ал, еңбек пен ойынды біріктіретін іс-әрекеті, ол оқу мектеп жасында орын алады. Оқу-танымдық және шығармашылық іс-әрекеттің түрлі формалары осы жастағыларда пайда болады» делінген [27].

«Іс-әрекет – адамның қоршаған ортамен өзара саналы әрекеті, қарым-қатынасы» – делінген кейбір «Педагогика» оқулықтарында [28], ал «Педагогика тарихы» оқулығында: «Іс-әрекет бұл адам мен қоғамның бір бүтін өмір сүру тәсілі» – деп жазылады [29].

Психологиялық тұрғыдан алғанда, іс-әрекет сыртқы әлеммен белсенді әрекеттесу арқылы адамның өзіндік позициясы ретінде қарастырылады. Педагогикалық тұрғыдан алғанда, іс-әрекет – бұл маңызды әлеуметтік және жеке нәтижелерге ие мақсатты қызмет. Адам өзінің жеке іс-әрекетімен басқа әлеуметтік іс-әрекеттерге араласады. Іс-әрекеттің құрылымына мотив, мақсат, құрал, әрекет, нәтиже, бағалау сияқты компоненттер кіреді [30].

Нәтижеге қол жеткізуге бағытталған компоненттер – мотив, мақсат, құрал, іс-қимылдар болып табылады. Ал тұлға үшін іс-әрекеттер нәтижесі маңызды. Бақылау- іс-әрекеттің мақсатына жетудің өлшемі болып саналады.

Адамдар үшін негізгі іс-әрекетінің түрі:

- физикалық – қоғам мен оның әрбір мүшесінің өмір сүруіне қажетті материалдық құндылықтарға бағытталған еңбек;

- ой еңбегі – ғылыми теориялар мен әдеби және басқа рухани құндылықтарды құруға, ақиқатты үйренуге бағытталған еңбек;

Іс-әрекет ұғымы мәдениеттің мәнін түсінумен тығыз байланысты болып келеді. Жалпы айтқанда, мәдениет теориясы іс-әрекет теориясымен тығыз байланысты. М.С.Каган: «Мәдениет дегеніміз – бұл бірнеше іс-әрекеттер мен олардың нәтижелерінің жиынтығы» – деген [31].

А.Н.Леонтьев, С.Л.Рубинштейн, П.Я.Гальперин, Б.Г.Ананьев және т.б. ғалымдар іс-әрекет теориясының дамуы тұрғысында көп зерттеулер жүргізген. Олар мақсатқа жетуге бағытталған іс-қимыл бірлігі, ниеттілік, белсенділікті – іс-әрекет деп сипаттаған. Сонымен қатар олар іс-әрекеттің қажеттілік, мақсат, түрткі, амал-тәсіл, құрал, нәтиже, рефлексия сияқты құрылымдық компоненттерден тұратынын негіздеді. Яғни, белсенді әрекеттің негізі – қажеттілік пен түрткі болып табылады. Іс-әрекет арқылы нәтижеге жету – мақсат болса, ал ниеттену – мақсатқа жету үшін құлшыныс болып табылады.

Іс-әрекеттің өзі жекелеген әрекеттерден тұрады және алдына қойған мақсатқа жетуді көздейді. Зерттеуші А.Н.Леонтьевтің пікірінше, адам өз мақсатына жету үшін әртүрлі іс-әрекеттерге барады. Оның ойынша, қажеттілік, қажеттілік жағдайына итермелейтін белсенділік нысанындағы іс-әрекеттер болып табылады [32].

«Іс-әрекет қоршаған ортамен тығыз белсенді байланыста деп көрсетеді, соның нәтижесінде субъект объектіге мақсатты түрде әсер етіп, қажеттіліктерін қанағаттандырады» – дейді Б.Г.Мещеряков мен В.П.Зинченко [33].

Тұлғаны (адамды) іс-әрекеттің белсенді әрі шығармашылық субъектісі ретінде қарау қажеттігін С.Л.Рубейнштейн айқындады. Шындығында іс-әрекетті іске асыратын субъект – адам болып табылады. Жеке адамның іс-әрекетінің нәтижесі- шығармашылық болса, креатив – өнімнің нәтижесі болып саналады.

А.А.Жолдасбеков: «Іс-әрекет өнімді деген сипатқа ие. Себебі оның нәтижесі сыртқы әлемде де, адамның бойында да білімдердің, мотивтердің, қабілеттерінің қайта жасалуы» – деген [34].

Алға қойылған мақсатқа, айқындалған нәтижеге жетуге бағытталған зияткерлік және дене қуатын, арнайы құралдарды қолданумен байланысты тұлға құрылымына қажетті құрамдас процесс – әрекет болып табылады [35].

«Іс-әрекет – субъекті мен әлемнің өзара іс-қимылының динамикалық жүйесі, олардың барысында психикалық сипат объектісінде пайда болу, іске асыру және субъекті арасындағы пәндік шындықта жанама қарым-қатынастарды іске асыру» – деп сөздікте көрсетілген [36].

Іс-әрекет – әлемді және өзін-өзі саналы түрде өзгертетін процесте адамның немесе топтың әлеммен жасайтын өзара әрекеті [37].

Қоршаған ортадағы дүниеге, айналаға белсенді әсер етіп, оны белгілі мақсатқа сәйкес өзгертудің тек адамға тән формасы – іс-әрекет болып табылады. Барлық адамзат қоғамының тарихи қалыптасуы мен дамуы нәтижесінде іске асып отырған игіліктер дүниесі, адамзаттың бүкіл мәдениеті мен рухани қазынасы – іс-әрекеттің мазмұны мен нәтижелері болып табылады [38].

Іс-әрекет процесінде адам табиғатпен тығыз байланыста болып қана қоймайды, оны біртіндеп өзінің материалдық және рухани мәдениетінің құрамына кіргізеді. Адамның өзін дамытуы үшін сыртқы дүниені өзгерту қажетті жағдай және алғышарт болып табылады [39].

Адамзаттың өмір сүру әдісі іс-әрекет ретінде:

- адам өмірінің материалдық жағдайларын құру, яғни адамның табиғи қажеттіліктерін қанағаттандыруды қамтамасыз етеді;
- адамның мәдени қажеттіліктерінің жүзеге асырылуының шарты мен формасы оның рухани дүниесінің даму факторы болып есептеледі;
- адамның жеке басының тұлғалық әлеуетінің жүзеге асырылуы мен оның өмірлік мақсаттарға, жетістіктерге жетуінің алғышарты болып табылады;
- адам әлеуметтік қызығушылықтарын жүзеге асыру үшін қоғамдық қарым-қатынастар жүйесінде өзін-өзі табу үшін, өз-өзіне жағдайлар жасайды;
- ғылыми таным, өзін-өзі тану мен түрлендіруді қамтамасыз етеді [40].

Жалпы айтқанда, зерттеу кезінде іс-әрекет барысында адамдардың іскерлігі, жасампаз-қайраткерлігі, креативті әлеуеті (*мәселені жаңа жолмен шеше білуі, тың идеясы, ерекше ойлауы, жаңа өнімі, бейімделуі, өзін-өзі дамыта алуы, мәдени қарым-қатынасы, қайшылықтарды таба білуі, әлемдік және ұлттық мәдениетке бағыт алуы т.б.*) қалыптасатынына, дамитынына көз жеткіздік.

Іс-әрекеттер орындалатын қызметіне қарай бірнеше түрге бөлінеді: *медициналық, инженерлік, педагогикалық, т.б.*

Педагог мамандығы – ешқашан өзгермейтін, ескірмейтін мамандықтардың бірі болып табылады.

Педагогика ғылымының негізін салушы Я.А.Коменскийдің атын әлем мойындаған XVII ғасырда жарық көрген «Ұлы Дидактика» (1632 ж.) атты еңбегінде ақыл-ой әрекеті, адамгершілік тәрбиесі, жаңа мектепті ұйымдастыру мәселесі зерделеніп жазылған. Англияның, Швецияның, Венгрияның шақыруымен Я.А.Коменский 1641-1654 жылдары мектеп реформаларын әзірлеу, оқулық пен оқу әдістемесін жазу істерімен айналысады. Ол: «Мұғалімдерге ең тамаша міндет жүктелген, күн астында одан жоғары тұрған еш нәрсе жоқ» – деп баға берген. Педагогтің қадірін К.Д.Ушинский де жоғары бағалап: «Мұғалім мамандығы сырттай қарапайым болғандығымен – тарихтағы ең ұлы істердің бірі», – деген.

Педагогика тарихында К.А.Гельвеций, К.Д.Ушинский, оқу-тәрбие жұмысының жүйелі теориясы мен әдістерін құрған А.С.Макаренко, В.А.Сухомлинский, Н.К.Крупская, ағартушылық көзқарастарының қалыптасуына әсерін тигізуші Ш.Уәлиханов, А.Құнанбаев, қазақ мектебінің негізін қалаушы Ы.Алтынсарин, дарынды оқытушы-педагогтар А.Байтұрсынов, Ж.Аймауытов, М.Жұмабаев, Ш.Әлімжанов т.б. еңбектерінде мұғалімге қойылатын талаптар қарастырылған.

Негізі, педагог қызметі өте қиын, қызық әрі күрделі. Педагог қызметінің басты қасиеттеріне: шығармашылық; ұжымдық; үлгілік, өнегелік; гуманистік; коммуникативтік; адаптивтік (бейімдеушілік) тағы басқа сипаттары жатады.

Шығармашылық сонымен қатар, қолданбалы қиялға, интеллектке, тапқырлыққа және өзін-өзі оқытуға сүйенеді, ол келесі қасиеттерге байланысты: жаңа ойлау негізінде шешім табу мүмкіндігі, мәселеге әртүрлі және жаңа аспектілерден қарау мүмкіндігі, экспериментке қызығушылық, рефлексия және үздіксіз оқу қабілеті, жаңа идеяларды қайта-қайта ойлап табу мүмкіндігі [41].

XX ғасырдың 1950-1970 жж. көптеген ғылыми-педагогикалық зерттеу жұмыстарында педагог (мұғалім) мамандығының мазмұны мен педагогикалық іс-әрекеттердің өзіне тән шығармашылық ерекшеліктерін жан-жақты талдаулар жасалды. Педагогтің өзіне тән жеке қасиеттерімен ғаламдық іс-әрекеттерге араласуында, дара тұлғалық сонымен қатар қоғамдық нәтижеге қол жеткізуінде, тағылымы мол тәрбие мен жүйелі оқыту үрдісімен шәкіртінің жеке басын дамытып, қалыптасуына негіздеу кезінде педагогикалық іс-әрекеттің алар орны

бөлек. Педагогикалық міндеттерді шешуде іс-әрекет әсер етуші құрал болып табылады.

Педагогикалық іс-әрекеттің басты қасиеттері:

1. Мақсаты ылғи да қоғам мақсатымен анықталады.
2. Өзге де іс-әрекеттерді басқаруға негізделген іс-әрекет (мета-іс-әрекет).
3. Іс-әрекет субъект-субъектілік және субъект-объектілік сипатта болады.
4. Жүргізілген педагогикалық қарым-қатынастың нәтижелері тұлғаның дамуы мен қалыптасуы бойынша болашақта ғана айқындалады [42].

Адам іс-әрекетінің ерекше мақсатқа бағытталған түрі, сонымен қатар адамның қоғамдық өмірмен ара-қатынасында әлеуметтік және тұлғалық дитерминацияланған іс-әрекетті *педагогикалық іс-әрекет* деп атаймыз.

Педагогтің үш түрлі іс-әрекетін Е.Н.Романов жіктеп көрсеткен болатын: педагогикалық іс-әрекет, кәсіби-педагогикалық іс-әрекет, кәсіби-әдістемелік іс-әрекет [43].

«Теориялық тұрғыдан қарастыратын категориялар ішінде басты орынды педагогикалық іс-әрекет алуы керек»- деген болатын Л.И.Беляева [44].

Педагогикалық іс-әрекет ұғымы көп қырлы, педагогтердің оқу процесінде атқаратын қызмет (іс-әрекет) түрлерінен оны көруге де болады. Мысалы, педагогтер педагогикалық іс-әрекеттің:

- дамытушылық;
- талдаушылық;
- түзетушілік;
- жаңаша түрлендірушілік;
- диагностикалық;
- кеңес беру т.б. түрлерін жүргізеді.

Педагогикалық іс-әрекетті педагогикалық сөздіктерде үлкендердің өскелең ұрпақты экономикалық, саяси, адамгершілік, әлеуметтік мақсаттарға лайықты өзіндік белсенді іс-әрекетке дайындаудағы қоғамға пайдалы іс-әрекеттердің бір түрі ретінде қарастырады.

Педагогикалық іс-әрекеттің субъектісі – педагог (мұғалім) болып табылады. Ал, педагог (мұғалім) іс-әрекетінің объектісі – тұтас педагогикалық үдеріс болып табылады.

« ... мектептің педагогикалық оқу-тәрбие үдерісінде іс-әрекет субъектісі мұғалім мен оқушылар; мұғалім іс-әрекетінің нысаны – оқушы емес, педагогикалық үдеріс» [45].

Н.Д.Никандрова, В.А.Кан-Калик, В.Н.Максимова, В.И.Загвязинский, В.И.Андреева педагогикалық іс-әрекет мәселелерін зерттеген.

Педагогикалық іс-әрекет деңгейін В.Н.Максимов, Н.М.Полетаева былайша бөліп көрсетеді, оның негізіне мұғалімнің шығармашылық қабілеттерінің көрінісі: кәсіби жарамдылығының деңгейі, репродуктивті-шығармашылық біліктерінің басымдылығы, шығармашылық-репродуктивті біліктері мен қабілеттерінің деңгейі, шығармашылық шеберліктері мен қабілеттерінің деңгейі, дамыған шығармашылық білімінің, іскерліктері мен педагогикалық қабілеттерінің деңгейін жатқызады [46].

«Педагогикалық іс-әрекет ғылым мен өнердің қоспасы, олардың әр құрамдас бөліктері шығармашылықсыз болмайды» – деген М.М.Поташник [47]. Н.Д.Хмель, Ш.Т.Таубаева, А.А.Жолдасбеков, К.Ж.Бұзаубақова, Н.В.Кузьмина, А.И.Щербиков, Н.Е.Шуркова, және т.б. ғалымдар педагогикалық іс-әрекеттің құрылымын жан-жақты зерделеген.

Педагогикалық іс-әрекеттің дәрежесін ашып (репродуктивті, бейімделуші, локальды модельдеуші, продуктивті, жоғары продуктивті); педагогикалық іс-әрекеттің конструктивті іс-әрекеті, ұйымдастырулық іс-әрекеті, коммуникативтік іс-әрекеті, гностикалық іс-әрекетімен байланыстылығын Н.В.Кузьмина қарастырған.

«Педагогикалық іс-әрекет – бұл кәсіби мақсаты өскелең ұрпақты тәрбиелеу болып табылатын қоғамның ересек мүшелерінің іс-әрекеті» – деп Ә.Мұханбетжанова анықтама берген [48].

Педагогикалық іс-әрекет оқу-тәрбие мақсатын жүзеге асырумен байланысты. Жалпы стратегиялық мақсат оқу-тәрбиенің міндеттерін шешуге бағытталған.

С.Т.Иманбаева, Ш.Майғанова тұлға іс-әрекетінің көптеген түрлері мен формасын ұсынады: танымдық, шығармашылық, еңбек, бағалы құндылықтар, көркемөнер, спорттық сауықтыру, қарым-қатынас т.б. Жеке тұлғаның мәдениеттануы, салауатты өмір салтын құруы, педагогпен біріккен қарым-қатынасы т.б. құндылықтар педагогтің іс-әрекеті арқылы жүзеге асатынын саралап көрсеткен [49].

Ш.Т.Таубаева мұғалімнің іс-әрекетіне сипаттама бере келіп, мазмұны жағынан іс-әрекеттерді: танымдық (*қоршаған әлем туралы білімдермен қарулану, дүниені танып білу*); зерттеушілік (*белгісіз құбылыстарды зерттеу үрдісі*); коммуникативтік (қарым-қатынас орната алу, тіл табыса алу үрдістері); білім берушілік (*басқаларға білім беру үрдісі*); өзгертушілік (*қоғамды, өзін жетілдіру үрдісі*) болып ажыратылады.

Әртүрлі *белгілеріне қарап* педагогика-психология ғылымдарында іс-әрекеттердің негізгі түрлері ретінде: *ойын, қарым-қатынас, еңбек, оқу* іс-әрекеттері қарастырылады [50].

А.К.Тоғайбаева, Д.Ж.Рамазанова ұсынған дәрістер жинағында «педагогикалық іс-әрекетті әлеуметтік тәжірибе мен мәдениеттің ұрпақтан ұрпаққа берілетін, адамзаттың өзіндік іс-әрекет түрі және оның нысаны – бала тұлғасы мен оның үйлесімді дамуы» – деген [51].

Қ.М.Нағымжанова өзінің зерттеу еңбегінде педагогикалық іс-әрекеттің бес негізгі функциясы көрсетілген:

- ақпараттық;
- қалыптастырушылық;
- бағдарлық;
- жұмылдырушылық;
- зерттеушілік.

Мұнда ақпараттық функция педагогтен оқу материалдарын кең және еркін меңгеруді қажет етеді. Адамның ішкі дүниесі, оның құрылысы мен санасын,

психикасының құрылымы мен пайда болуы және әркімнің дара психикалық жас ерекшелік, тұлғалық ерекшеліктерін барынша кең білмейінше білім және тәрбие беруде, оны қалыптастыруда орын алатын қалыптастырушылық функциясын іске асыру мүмкін емес.

Жұмылдырушылық функция студенттерде (тыңдаушыларда) танымдық белсенділік пен өзіндік қозғауды қалыптастыруға бағытталған. Педагогикалық міндеттерді дұрыс шешудің ұтымды шарттарын құру үшін педагогтен педагогикалық құбылыстарға шығармашылық тұрғыдан қарауды, психологиялық, педагогикалық зерттеулердің технологиясы мен әдістерін білуді, зерттеушілікті талап етеді [52].

Жеке тұлғаны дамытуға және қоғамдағы әлеуметтік орнын анықтау үшін жағдай жасауға адамзаттың ғасырлар бойы жинақтаған өмірлік тәжірибесі мен мәдениетін аға ұрпақтың жас ұрпаққа беруге бағытталған әлеуметтік іс-әрекетінің ерекше бір түрі – педагогикалық іс-әрекет деп аталады [53].

Қорыта айтқанда, педагогикалық іс-әрекет дегеніміз – білім алушының тұлғалық іс-әрекетінің дамуына бағытталған және оның өзін-өзі дамытуы мен өзін-өзі жетілдірудің негізі болып табылатын педагогтің оқу-тәрбие іс-әрекеті.

Егер педагог, өзінің педагогикалық білімін байыта отырып, оқу-тәрбие жұмысында ұтымды жаңалықтар енгізуші *жаңашыл* әрі оқу-тәрбие процесін табысты жүргізуші *шебер*, педагогикалық іс-әрекетті жоғары дәрежеде жүзеге асырушы *шығармашыл*, атқаратын іс-әрекетін саналы түрде орындаушы, алған білімін өзінің педагогикалық тәжірибесінде дұрыс пайдалана білетін *іскер* болса, онда бұл қасиеттер педагогтің кәсібилігін көрсетеді. Педагогтің біліктілігі, іскерлігі, құзыреттілігі – кәсіби педагогикалық іс-әрекеттің белгісі болып табылады [41, б.7].

Н.В.Кузьмина педагогикалық іс-әрекеттің кәсіби педагогикалық болуы керектігінің қажетті белгісін былайша сипаттайды: «Мұғалімнің кәсіби шеберлігі, негізінен, оны оқытуды, оқушыны бір күйден екінші күйге ауыстыруды, педагогикалық мәселелерді шешуді және білім беру мақсаттары мен міндеттерін қысқа мерзімде және уақытында жүзеге асыруды білетіндігінде көрінеді, ең төменгі шығынды, тиімді жолды ... анықтайды» [54].

Педагогикалық іс-әрекеттің маңызды аспектісі - мұғалімнің білімі, тәртібі, өзін-өзі жетілдіруге және іс-әрекетте өзін көрсетуге бағытталған қабілеттерін дамыту. Ал кәсіби қызмет арнайы білімді қажет етеді. Яғни мамандыққа қажетті арнайы білім, білік және дағдылар жүйесін меңгеруі.

Кәсіби-педагогикалық қызметтің негізгі ерекшеліктері:

- міндетті білімі мен дағдылары бар арнайы адам жүзеге асырады;
- оны жүзеге асырудың белгілі бір формалары бар;
- бұл іс-әрекеттің нақты мақсаты бар: балаға бірдеңе үйрету; белгілі бір білім жүйесін беру; белгілі бір дағдыларды қалыптастыру, оқудағы кемшіліктердің орнын толтыру; ізгілендіру; қабілеттерін, қызығушылықтарын дамыту;
- оқытудың, тәрбиенің мазмұнын анықтау;

- бала мен мұғалім арасындағы «ерекше» қарым-қатынас (іскерлік, қызмет, күнделікті және т.б.);

- педагогикалық қызметтің нәтижелерін, яғни мұғалімнің игерген білімі мен дағдыларының нәтижелерін тексеру;

- нағыз мұғалім күнделікті іс-әрекеттермен шектелмейді - ол оқушыға әсер ету үшін барлық мүмкіндіктерді пайдаланады: дәстүрлі емес әңгімелер, сенімді әңгімелер; талқылау, кеңес беру, баланың ойлауына көмектесу [55].

Қ.Ж. Бұзаубақова кәсіби педагогикалық іс-әрекеттің түрлерін былайша атап өтті: зерттеушілік, шығармашылық, ізденушілік, жаңашылдық, педагогикалық, рефлексия [56].

Кәсіби іс-әрекеттің бес схемасын Е.А.Климов анықтайды: «Адам – табиғат», «Адам – технология», «Адам – белгі», «Адам – бейне», «Адам – адам» [57].

Кәсіби оқытушылық іс-әрекетті меңгеру қазіргі кезде басты міндеттердің бірі болып табылады. М.Ә.Құдайқұлов педагогтің кәсіби қызметінің компоненттерін сипаттайды:

- ақпарат (дағдылар: қабылдау, жинақтау, іріктеу, жүйелеу, талдау, түзету, жалпылау, бағалау, бейімдеу, қарау (визуализация), вербалдау, кодтау, түрлендіру және тарату және т.б.);

- зерттеу (дағдылар: проблеманы құру, оны өзектілендіру, мақсат, міндет, пән, объект қою, зерттеу әдістерін меңгеру және жоспарлау, бақылау, эксперимент, зерттеу нәтижелерін өңдеу, қорытынды жасау және т.б.);

- зияткерлік (дағдылар: жүйелеу, жалпылау, талдау, жіктеу, абстракциялау, салыстыру, түсіну, жалпы мен жеке адамды ажырата білу, мақсат қою, ой қорыту (рефлексия);

- шығармашылық (дағдылар: қиял, жалғастыру, схеманы топтау, негіздерін көрсету, асыра сілтеу, болжау, түзету, түрлендіру және т.б.);

- диагностика (біліктер: диагностикалық процедура, оның нәтижелерін өңдеу және т.б.);

- болжау (дағдылар: мақсат қою, түпкілікті нәтижені болжау, процесті интуитивті болжау, болжауды, мақсаттарды, міндеттерді тұжырымдау, заңдылықтарды, жағдайларды анықтау, қаражат жинау, түзетулер және т.б.);

- коммуникативті (дағдылар: қарым-қатынас, ақпарат алмасу, вербалды және вербальды емес қарым-қатынас, өзара әрекеттесу және т.б.);

- аксиологиялық (біліктер: объектіні және бақылау нысандарын таңдау, параметрлік таңдау, нәтижені қажетті мөлшермен салыстыру, өзін-өзі ұйымдастыру, реттеу және т.б.);

- менеджмент (дағдылар: ұйымдастырушылық басқару, мотивация, мақсат қою, болжау, болжау, есеп беру, қызметті ұйымдастыру, бақылау, түзету және нәтижелерді бақылау және т.б.);

- жобалау (дағдылар: мақсат қою, жоспарлау, жобалау, үйлестіру, модельдеу, дизайн, технология және т.б.);

- инновациялық (дағдылар: мәліметтерді жинау, педагогикалық практиканы талдау, мақсат қою, болжау, жоспарлау, модельдеу, эксперимент,

модификация, интегралды ойлау, рефлексия, бақылау, түрлендіру, қайта эксперимент, өңдеу, енгізу арқылы бағалау) [58].

Әр мұғалімнің кәсіби іс-әрекетін қалыптастырудың негізгі шарты қазіргі заманғы педагогика ғылымының, жалпы білім берудің негізгі бағыттарын, оқулықтардың, білім бірліктерінің өзара байланыстылығы мен жүйелілігін ескеру және оларды тиімді пайдалану болып табылады [59].

Кәсіби-педагогикалық іс-әрекет оқушының таңдаған мамандығын игеруін, мамандықтың міндеттері мен талаптарын меңгеруін, өзін маман ретінде сезінуін және өзін-өзі кәсіби дамыту арқылы дамуын қамтамасыз етуге бағытталған.

Кәсіби-педагогикалық іс-әрекет тиімділігінің негізі кәсіби-әдістемелік қызмет болып табылады. Кәсіби-әдістемелік қызмет білім берудің жаңа парадигмаларына және инновациялық технологиялардың дамуына, кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуына, сонымен қатар жаңа өзгерістерге сәйкес үнемі өсіп, өзгеріп отырады [41, б.8].

Кәсіби-әдістемелік қызмет түрлері кәсіби құзыреттілікті, кәсіби шеберлікті және болашақ мұғалімдердің білімі мен дағдыларын дамыту мен жетілдіру қабілеттерін қалыптастырудың негізі болып табылады.

Кәсіби және білім беру іс-әрекетінің түрлері жаңа жетілдірілген әдістермен жүзеге асырылады, ал әрекетті орындау үшін қолданылатын әдістер жиынтығы әдістеме болып табылады. Негізінде, әдіснама дегеніміз – әдістеме (методика). Методология (грек) «таным әдісі», «зерттеу әдісі» дегенді білдіреді. Сонымен, кәсіби әдістеме – кәсіптік оқыту әдістерін зерттейтін ғылым саласы. Кәсіптік оқыту әдістері педагогика ғылымының бір саласы ретінде анықталады. Кәсіби-әдістемелік қызметтің мақсаты – кәсіби ғылымның бастапқы мәліметтерін таңдау, дидактикалық өңдеу, жоғары оқу орындарының оқу үдерісіне қосу, болашақ кәсіптік білім беру мұғалімін даярлау. Кәсіптік оқыту әдістері – бұл «педагогикалық міндеттер мен міндеттерді» шеше отырып, педагогикалық процестің принциптері, мазмұны, әдістері, құралдары және ұйымдастыру формалары туралы реттелетін білімдер жиынтығы. Г.И.Шукина «оқыту әдістері – бұл мұғалімдер мен оқушылардың бірлескен күші» деп атап өтті.

- ақпарат және даму;
- эвристикалық (іздеу) оқыту әдісі;
- білім, білік және дағдыларды жетілдіру және бекіту әдістері;
- оқыту, практикалық жұмыс әдістері.

Профессор Ю.К.Бабанский оқыту әдістерін жіктеп, топтастырды:

1. Оқу-танымдық қызметті жүзеге асыру және ұйымдастыру жолдары.
2. Оқу-танымдық іс-әрекетті ынталандыру және ынталандыру жолдары.
3. Оқу іс-әрекетінің тиімділігін бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері.

«Оқыту әдістері дегеніміз – білім мазмұнын игеру немесе мақсатқа жету үшін үнемі жүзеге асырылатын оқушының танымдық және практикалық іс-әрекетін ұйымдастыруға бағытталған мұғалімнің іс-әрекеті». (И.Я.Лернер);

«Оқыту әдістемесі – педагогтың, оқушының танымдық іс-әрекетін бағыттау тәсілі» [60].

Кәсіптік оқыту әдістері келесі үш технологиялық топпен ерекшеленеді: сөздік, көрнекілік, практикалық.

Лексиканы оқыту әдістемесі: әңгімелесу, түсіндіру, пікірталас. Көрнекілік оқыту әдістері: көрнекі құралдарды көрсету, еңбек тәжірибесін көрсету.

Оқытудың практикалық әдістеріне мыналар жатады: оқыту әдістері мен еңбек операцияларына арналған жаттығулар (тапсырмалар) және күрделі жұмыстарды орындау; өзіндік жұмыс; тренажерлер; зертханалық шеберхана.

Оқытудың жалпы әдістері білімге деген қызығушылықты оятады және оқушының ақыл-ойының дамуы, ізденісі, білімді түсінуі және теория мен практиканың жақындасуында маңызды [61].

Кәсіби-әдістемелік қызмет кәсіптік білім беру жүйесін меңгеруге, оқушылардың эмоционалды-интеллектуалдық, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, іс-әрекет тәсілдерін меңгеруге бағытталған.

Атап айтқанда, кәсіби-әдістемелік қызмет оқу процесінің мақсаттары мен міндеттерін шешуге, оқытушылар мен студенттердің кәсіби білімі мен дағдыларын арттыруға айтарлықтай әсер етеді.

Философиялық тұрғыдан адамның кез келген әрекеті – бұл жасампаз әрекет.

Шығармашылық дегеніміз – жасау, ойлап табу.

Ақылды, талантты және шығармашыл адамның шығармашылығы жоғары нәтиже беретінін ғылым дәлелдеді.

Шығармашылық фонемені мен шығармашыл тұлғаның дарындылығы, шығармашылық қабілеттері жайлы, шығармашыл ойлауы мен шығармашыл мүмкіндіктері туралы С.М.Жақыпов, Б.А.Тұрғынбаева, Б.Оспанова, Р.С.Омарова, А.А.Жолдасбеков, И.Я.Лернер, А.Н.Лук, А.В.Брушлинский, Б.М.Теплов, Т.Тәжібаев, М.Мұқанов, Қ.Жарықбаев, А.Е.Әбілқасымова тағы басқалардың зерттеу еңбектерінде қарастырылған.

«Шығармашылық – қайталанбайтын, тарихи-қоғамдық мәні бар, жоғары сападағы жаңалық ашатын іс-әрекет» – деп түсіндірілген [62].

С.А.Нуржанованың пайымдауынша «шығармашылық әрекет деп жоғары, қоғамдық құндылығы бар өзіндік, жаңа өнім беретін әрекетті атайды» [63].

А.Н.Луктың көзқарасы бойынша, шығармашыл тұлға – тәуекелшіл адам. Онда идея көп болады және оны жария етуден жасқанбайды. А.Н.Лук шығармашылық қабілеттерді үш топқа бөліп қарастырды:

1) ынтамен байланысты қабілеттер (қызығушылық және икемділік болуы керек);

2) темпераментке байланысты қабілеттер (жақсы көңілді күйде нәтижелі шығармашылық);

3) ойлау қабілеттері (ойлау арқылы жоспарлап, сонан соң іске асырылады) [64].

И.Я.Лернер білім, білік, дағдыны жаңа жағдайға тасымалдай білуді, жаңа шешім таба білуді шығармашылық әрекет деп түсіндіреді. Ал, А.Н.Лук шығармашылық әрекетті мәселені шешудегі көрегендікке, қырағылыққа

балайды, идеяларды іске асыру (генерация жасай білу) болжай білу қабілеттерін атайды.

«Шығармашылық – бұл сапалы инновацияларды ашатын бірегей тарихи-элеуметтік маңызы бар іс-әрекет», – деп түсіндірді ол [65].

Д.В.Чернилевскийдің пайымдауынша «шығармашылық әрекет – бұл элеуметтік мәні жоғары құнды жаңа өнімді шығаратын әрекет» [66].

С.Л.Рубинштейн мәселені шешуде шығармашылық әрекетті көрегендік, мәселені шешуде көрегендік деп қарастырады, идеяның жүзеге асырылуын (генерациясын) болжау қабілетін ұсынады [68].

Қазақстан Республикасында орта білім беруді дамыту тұжырымдамасында қоғам «орындаушыларға» қарағанда «шығармашыл» адамдарға көбірек сұранысқа ие екендігі айтылған. Қазіргі қоғам дамуының басты шарты – оқушылардың шығармашылық қабілеттерін тәрбиелеу. Өйткені, шығармашылық іс-әрекет адамның бойындағы сезімдер мен жеке қасиеттерді дамытады. Шығармашылық іс-әрекет процесінде адам өседі, дамиды және ойлаудың жоғары деңгейіне көтеріледі.

Шығармашылық – бұл адам қызметінің жоғарғы формасы. Өйткені, өмірдегі жаңа өзгерістер – шығармашылық қызметтің өнімі.

Шығармашылық – бұл адамның ойлауының жоғарғы формасы, дербес іс-әрекеті.

Интеллектіні зерттеушілер шығармашылық қабілеттердің оқу және интеллект қабілеттерімен (Л.Терстоун) кейбір байланысы туралы тұжырымға келді, өйткені шығармашылық ойлау дивергентті ойлауға енбейді, сонымен қатар проблемаларға сезімталдық, қайта анықтау қабілеті және т. б. жатады. Дж. Гилфорд және оның қызметкерлері негізінен дивергентті өнімділікті сынайтын қабілетті зерттеу бағдарламасының (ARP) тесттерін жасады.

Бұл бағдарламаның одан әрі дамуы Е.П.Торренстің зерттеулері болды. Шығармашылықты кемшіліктерді, білімнің жетіспеушілігін, олардың дисгормониясын, сәйкессіздігін және т.б. қабылдау қабілеті ретінде анықтай отырып, шығармашылық акт құрылымындағы зерттеуші мәселені қабылдауды, шешім іздеуді, гипотезалардың пайда болуы мен тұжырымдалуын, гипотезаларды тексеруді, оларды өзгертуді, нәтижелерді табуды ерекше атап өтті.

Автордың пікірінше, креативтілік мыналарды қамтиды: қиындықтарды, проблемаларды, ақпараттағы олқылықтарды, жетіспейтін элементтерді сезіну, осы жетіспейтін элементтерге қатысты гипотезаларды ұсыну, осы гипотезаларды тексеру және бағалау; оларды қайта қарау және қайта тексеру; нәтижені хабарлау. Демек, шығармашылық (Е.П.Торренс бойынша) шығармашылық қабілет ретінде әрекет етеді; проблемалар мен қарама-қайшылықтарды түсіну қабілеті ретінде; ойлаудың стереотиптік тәсілдерінен бас тарту; жаңа идеяларды шығару және проблемаларды шешудің дәстүрлі емес тәсілдерін табу мүмкіндігі; жағдайдың жетіспейтін элементтеріне қатысты гипотезаларды тұжырымдау мүмкіндігі.

Дж.Гилфорд шығармашылықтың алты параметрін атап өтті: проблемаларды анықтау және қою қабілеті; көптеген идеяларды қалыптастыру мүмкіндігі; идеялардың икемділігі мен өзгеруі; идеялардың өзіндік және стандартты емес болуы; жаңа элементтерді қосу арқылы нысанды жақсарту мүмкіндігі; талдау, синтездеу және проблемаларды шешу қабілеті. Білім берудің маңызды міндеті білім алушылар бойында креативті (шығармашылық) қабілеттер мен қасиеттерді қалыптастыру және дамыту болып табылады.

Шығармашылық ойлауды көмекші қабілет ретінде анықтауға болады, яғни креативті талдау, гетерогенді элементтерді біріктіру және синтездеу үлкен әлеуметтік-экономикалық әсері бар жаңа мағыналы білім мен формаларды құру. Адамдардың шығармашылық қабілеттері мидың оң (синтетикалық) жарты шарында шоғырланған деп айтуға болады. Шығармашылық ойлау өзіне деген сенімділікті, белсенділік пен көшбасшылықты, тәуекелге баруды талап етеді [69].

В.Н.Дружина: «Шығармашыл адамдар көбінесе терең білімді, әртүрлі қабілеттер, біліктер мен дағдыларды, сондай-ақ өзіндік баламалы ойлау формасын, қоршаған ортада шындық, мінез-құлық пен іс-әрекеттер туралы ойлаудың жетілуін біріктіреді», – деп атап өтті.

Шығармашылық іс-әрекеттің ерекшелігі – білім алушылар өз идеяларын жүзеге асырудың жаңа тәсілдерін іздеуде, жаңа технологияларды практикада қолдана білуі, есептерді жаңа әдіспен шешуі, өзін-өзі тәрбиелеуі, дамытуы, жүзеге асыруы және білім, түсіну, қолдану, талдау, жалпылау, талдау, бағалау, бақылау сияқты оқу әрекеттерін ажырата білу қабілетін дамытуы.

Бұл шығармашылық кәсіпке тән. Ол адам өмірінде барлық салада, тіпті күнделікті білім беруде де маңызды рөл атқарады.

Педагогтің шығармашылық қызметі маңызды педагогикалық мәселелерді түсіну және балама шешімдер таба білу, оның біліктілік деңгейін түсіну, оның даму мүмкіндіктерін білу және оны жетілдіру мүмкіндіктеріне сеніммен қарау қабілетімен сипатталады [70].

Педагогтің шығармашылығы жаңа педагогикалық мәселелерді шешумен байланысты.

М.М.Поташник мұғалімнің шығармашылығы келесі жағдайларда көрінеді деп санайды:

- мәселеден шығудағы тапқырлық;
- жаңа формалар, әдістер, тәсілдер, технологиялар құра білу және оларды тиімді қолдана біледі;
- белгілі бір тәжірибені жаңа жағдайларда қалай тиімді пайдалану керектігін біледі;
- жаңа міндеттерге сәйкес бұрынғыларын қалай жақсартуға және өзгертуге болатындығын біледі;
- жоғары интуициямен нақты есептеуге негізделген сәтті импровизация;
- бір мәселені шешудің бірнеше әдісін көруге болады;
- әдістемелік нұсқаулар мен теориялық ережелерді нақты педагогикалық жұмысқа айналдыра алады [71].

Педагогтің шығармашылық қызметі – бұл оқу процесін жүзеге асыру, ғылыми пәндерді дамыту, кәсіби теориялық және практикалық процестегі жетістіктер, педагогикалық мәселелерді өзіндік жолмен шешу, сонымен қатар ойлау мен қиялын дамыту, кез келген мәселелерді шешу, өзіндік жұмыс, білім мен тапқырлық, белсенділік таныта білу [72].

Шығармашылықты заманауи педагогикалық іс-әрекеттің түрі мен құрамдас бөлігі ретінде игеру педагогке білім беру процесінің ұйымдастырылуындағы, құрылымындағы және мазмұнындағы ықтимал өзгерістерді модельдеуге; педагогикалық технологиялар мен инновацияларды пайдалану кезінде мақсатты түрде уақтылы түзетулер енгізуге; оқу материалының білім беру, тәрбиелік және дамытушылық мүмкіндіктері негізінде оқушыларды (студенттерді) оқыту мен тәрбиелеу мақсаттарын, жекелеген мәселелер мен пәндерді оқудағы, сондай-ақ басқа да қызмет түрлеріндегі ықтимал қиындықтарды қалыптастыруға; оқу-тәрбие процесінің әртүрлі әдістерін, тәсілдерін, құралдарын нәтижелі қолдануға; оқушыға оның әлеуетті мүмкіндіктерін: жеке-іскерлік қасиеттерін, ақыл-ой қабілеттерін, мінез-құлқын есепке алу негізінде жеке-бағытталған тәсілді іске асыруға; одан әрі кәсіби-педагогикалық қызметті жоспарлауға мүмкіндік береді.

Соңғы кездері ғылым саласында «Креативті андрогиния» дами бастады. Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетінің тақырыбын ала отырып, ол оны шығармашылық қызмет жағдайында ғана туындайтын өнімділік, кәсіби даму және сәттілік факторы ретінде қарастырады. Шығармашылық қасиеттерін талдайды. Адамның шығармашылық іс-әрекеттегі өзіндік бірегейлігі ашылады. Яғни, «шығармашылық даралық» ұғымы пайда болады. Кейбір ғалымдар шығармашылық даралық – бұл кәсіби іс-әрекеттің, кәсіби шеберліктің жоғары өлшемі, ал басқалары – «адамның кәсіби құзыреттілігі» дейді.

«Шығармашылық адамның ерекше қабілеттеріне сәйкес келетін қызметтің бір түрінде ғана көрінуі мүмкін, шығармашылықтың әр түрінің өзіндік ізденісі, процесі, тауарлық объектілері болады. Шығармашылықтың көзі іс-әрекет түрлерінде тұлғаның қасиеті ретінде байқалады» [73].

Адамның шығармашылығы жаңа, тың шығармашылық деп танылады.

Б.А.Оспанованың «Университеттік білім беру жағдайында болашақ маманның шығармашылық қабілеттерін қалыптастырудың ғылыми негіздері» монографиясында:

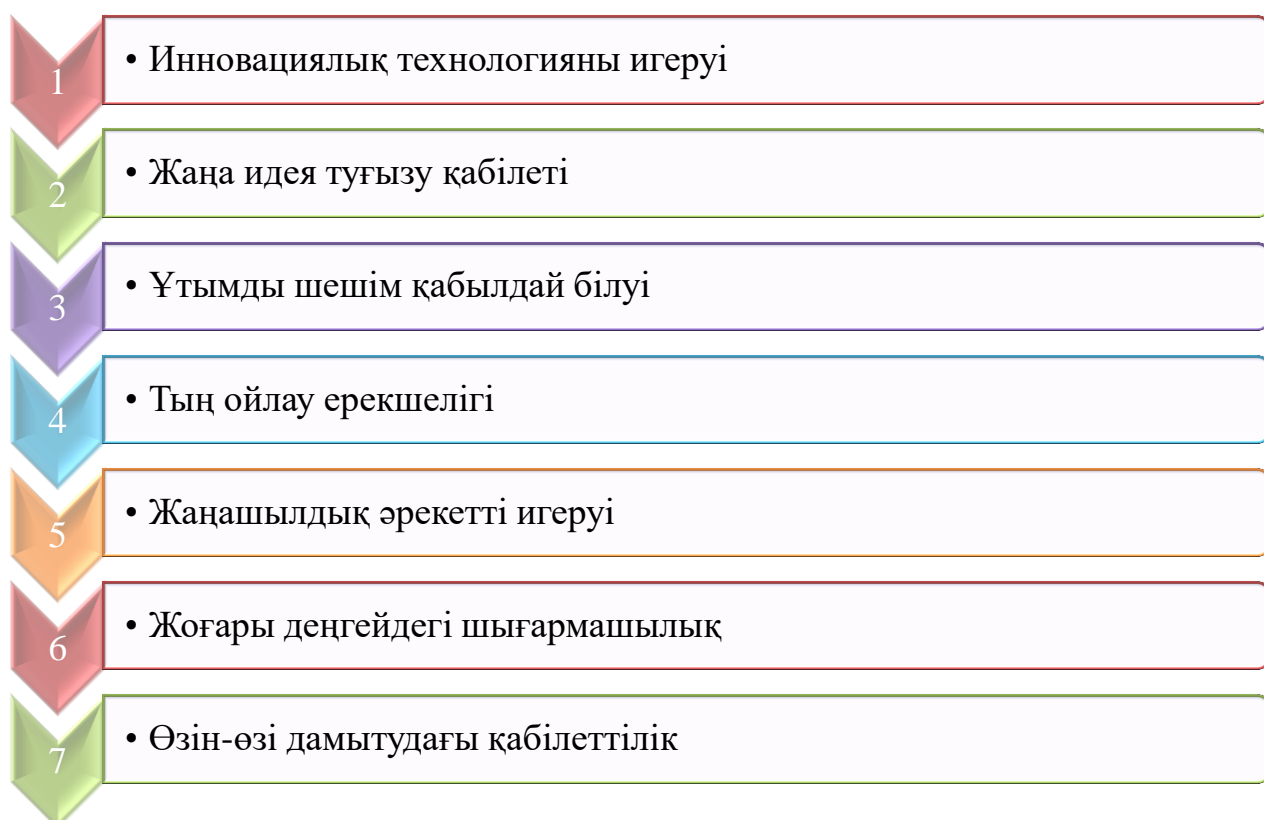
Креативтілік дегеніміз – шығармашылық ойлау, ойлау қабілеті:

- адамды сипаттайтын шығармашылық қабілеттер деңгейі;
- адамның қалыптан тыс ойлауы;
- адамның жаңа идеяларды ашуға қабілеттілігі;
- шығармашылық деңгейі, дарындылығы;
- тез және тапқыр шешімдер қабылдай білу;
- интеллектуалды белсенділіктің жоғары деңгейі;
- жаңа нәрсені қабылдау және түсіну қабілеті;
- төтенше жағдайларды жеңе білу – [74].

Б.А.Тұрғынбаеваның «Андрогогика» кітабында: «Шығармашылық – бұл адамның шығармашылық қабілеттерін, жаңа, стандартты емес ойлауды ашуға, тапқыр шешімдер жасауға қабілеттілігін анықтайтын ерекше, үнемі интеграцияланған қасиеті [75].

Креатив – бұл барлық ішкі байланыстарды біріктіретін проблемалы адамның мақсатты әрекеті, оның нәтижесі жаңа материалдық және идеалды құндылықтар [76].

Креативтік ұғымының ауқымы төмендегі 1-суретте көрсетілген.

Сурет 1 – Креативтік ұғымының ауқымы

А.И.Савенков «Креативтілік дегеніміз – дәстүрлі емес стратегияларды және проблемаларды шешуге көзқарастарды жүзеге асыру мүмкіндігі» – деп атап көрсетсе, В.И.Сластенин «креативтілік – бұл адамның бірегей құндылықтарды жасай алу қабілеті, стандартты емес шешім қабылдаудың терең қасиеттерін көрсетеді».

Яғни, креативтілік дегеніміз – мәселелерді ұтымды шешу, тез және тапқырлықпен шешім қабылдау, ойдан тыс ойлау, іс-әрекеттің мағынасына терең ену, шығармашылық қабілет, жаңа тиімді әдістерді қолдану, жаңа пайдалы идеяларды ұсыну, оларды тиімді тәсілдермен жүзеге асыру және жаңашылдық.

Психолог В.Шапарьдың сөздігінде креативтілік (лат. Creatura-құру) дегеніміз – ерекше идеяларды тудыру, дәстүрлі ойлау үлгілерінен ауытқу және мәселелерді тез шешу мүмкіндігі. Интеллектуалды қабілеттердің ішінде ерекше түрлері бар [77].

Батыс психологтарының Т.Лобарт және басқалардың пікірінше, яғни «креативтілік» – ол жаңа контекстке ие бола отырып, сонымен бірге ол орналасқан контекстке сәйкес өнімді жасап шығару қабілеті болып табылады [78].

Демек, осылайша жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруде магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастырудың теориялық алғышарттарын зерделеп, енді бұл тұрғыдағы психологиялық-педагогикалық мәселелерді қарастырайық.

1.2 Болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық негіздері

«Педагогика және психология» қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми сөздігі бойынша: Креативтік – адамның шығармашылық дарындылық деңгейі шығармашылық қабілеттер ретінде көрінеді. Философиялық сөздікте: шығармашылық – Creatio-ойлап табу, құру. Өнертабыс қабілеті, проблема мен жағдайға жаңа көзқараспен қарау мүмкіндігі.

Креативтілік – бұл интеллектуалды және танымдық процестер жеке сипаттамалармен, эмоционалды күймен және интуициямен қабаттасатын теориялық проблема.

Дж.Гиллфордтың ізбасары болған американдық психолог Э.П.Торранстың пікірінше, шығармашылық дегеніміз жеке мінез-құлық пен өнімді ойлау қабілетіне, жалпы интеллектке негізделген жалпы қабілет [79].

Дж.Гиллфорд ойлау қабілетін конвергентті және дивергентті екі түрге бөліп, интеллект моделін жасады. Ойлаудың бірінші түрі «интеллект» деп аталады, ол тек бір ғана дұрыс жауаппен мәселені шешу тәсілімен байланысты. Ойлаудың екінші түрі дивергентті «шығармашылық» деп аталады. Ол ерекше шығармашылық идеялар жасайды [80].

А.А.Мелик-Пашаев креативтіліктің мынадай параметрін атап көрсетті: проблемаларды табу және қою мүмкіндігі; көптеген идеяларды ұсына білу; идеялардың икемділігі мен өзгермелілігі; бірегейлік және стандартты емес идеялар; жаңа элементтер қосу арқылы объектіні жақсарту мүмкіндігі; есептерді талдау, синтездеу және шешу мүмкіндігі. Тәрбиенің маңызды міндеті – болашақ мұғалімдердің шығармашылық қабілеттері мен қасиеттерін қалыптастыру және дамыту.

Дивергентті ойлау қиялға негізделген көптеген мүмкін шешімдерді біріктіреді. Әртүрлі ойлау, кейбір зерттеушілердің пікірінше, шығармашылықтың негізінде жатыр.

А.А.Мелик-Пашаев: жаңа идеяларды уақытында қабылдай білу, шығармашылық батылдық, білуге құштарлық, қызығушылық, таңдану, стереотиптерді жеңе білу, ойынға бейімділік сияқты тұлғалық қасиеттер шығармашылыққа тікелей әсер етеді деп тапты [81].

Креативтіліктің анықтамаларын талдай отырып, Р.Холмани «шығармашылықты жаңа тәсілмен қабылдау ағыны ретінде», Маккеллер – «жаңа байланыстар таба білу», Куби – «жаңа қатынастардың пайда болуы»,

Роджерс – «жаңа шығармашылық негіз қатынастардың пайда болуы», Мюррей шығармашылығы, оны тануға деген ұмтылыс», Лассуэль «жаңа әлем туғызатын ақыл-ой әрекеті», Джерард «тәжірибені жаңа ұйымға айналдыру», Тейлор «мағыналық қиял құру» [82].

Л.Турстонның зерттеуі креативтіліктің интеллектуалды қабілетпен үйлеспейтіндігін дәлелдейді және шығармашылықтың келесі көріністерін ұсынады:

- қабылдау жылдамдығы;
- идеяларды ұйымдастыра білуі;
- танымдық белсенділіктің интеллектуалды факторлары (зейіннің шоғырлануы, жаңа идеяларды қабылдау қабілеті; сананың ерекше күйі) [83].

Философия мен психологияда «шығармашылық» категориясын зерттеу мен анықтауда төрт негізгі бағыт бар:

1. Креативтілік – бұл шығармашылық процесс.
2. Креативтілік – бұл жаңа, шығармашылық өнімді жасауға байланысты іс-әрекеттің нәтижесі.
3. Шығармашылық – зияткерлік немесе шығармашылық қабілет.
4. Шығармашылық – бұл жеке категория, мінез-құлық ерекшелігі.

Бұл төрт бағыт өзара байланысты: креативті тұлға шығармашылық процеске қатысады және шығармашылық нәтиже береді [84].

В.И.Андреев «шығармашылықты өндіруге болатын нәтиже, креативтік – бұл білімді толық ашу, эвристикалық әрекет» – деді [85].

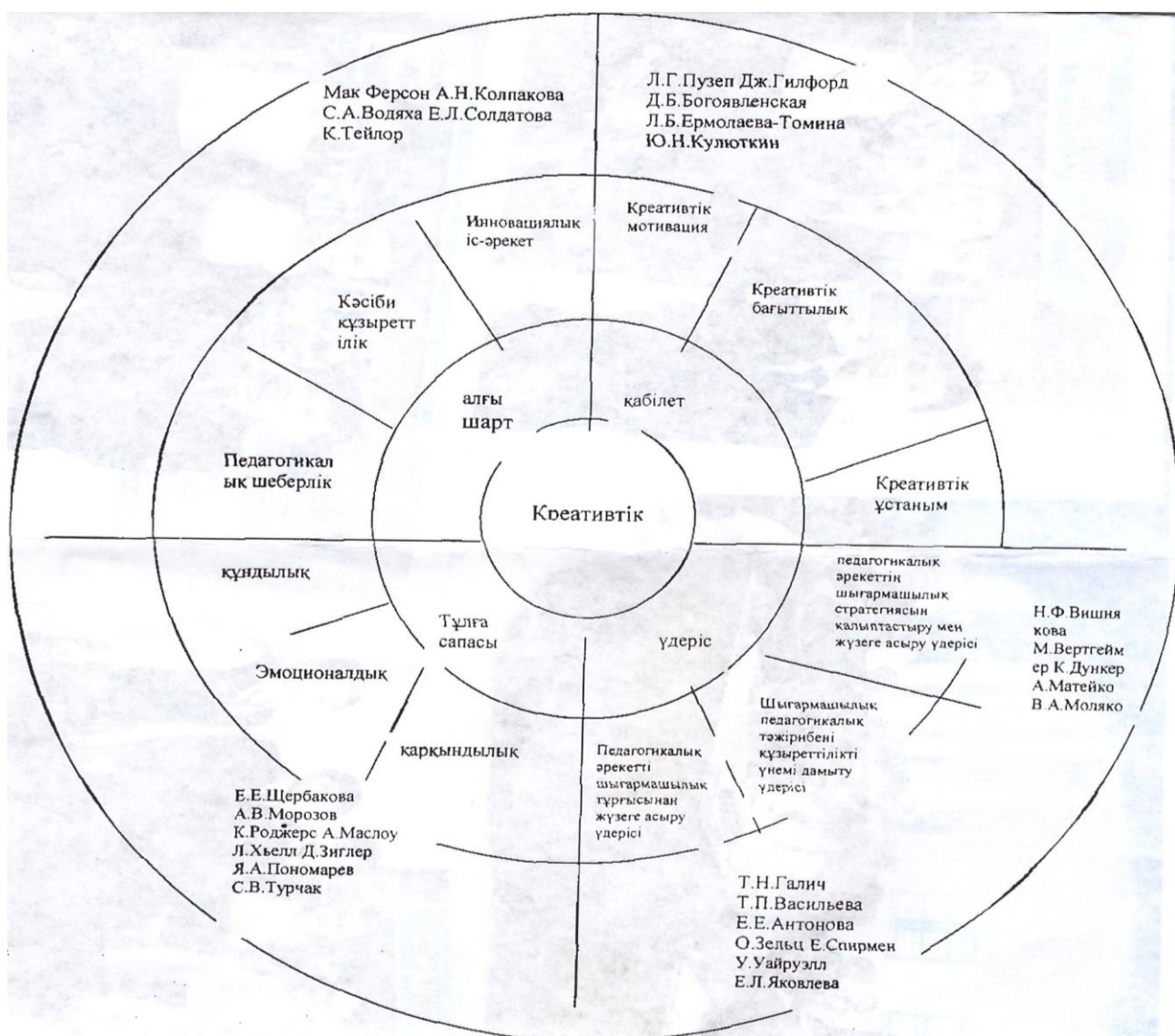
Креативтілік дегеніміз – пайдалы идеяларды тудыру қабілеті: өзіндік идеяларды тудыру; оларды шешудің әдеттен тыс әдістерін қолдану; белгісізге қарай сәтті қадамдар жасау; ойлау арқылы жаңа идеяларды құру, бұл адамның қалыпты ойлауынан жоғары дүние [86].

Қазіргі кезде ғалымдар креативтілік ұғымына көптеген анықтамалар берген, бірақ креативтілік нақты тұжырымдалмаған.

Сонымен, көптеген психологтар креативтіліктің келесідей анықтамаларымен келіседі, бұл ерекше идеяларды құру, дәстүрлі ойлаудан ауытқу, мәселелерді тез шешу, шығармашылық қабілеттерді шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруға қажетті ойлау мен жеке тұлғаның кейбір қасиеттерін қамтиды [87].

Ал, Қ.М.Нағымжанова креативтіліктің мазмұнын төмендегі 2-суретте көрсеткен.

Яғни, біз креативтілік дегеніміз – өзгермелі жағдайлар мен талаптарға тез бейімделуге, өмірдің мәні мен принциптерін таңдай білуге, адамды жетілдіруге, жаңашылдықтан қорықпай дұрыс шешім қабылдауға бағыттайды деген қорытындыға келдік.

Сурет 2 – Креативтіліктің мазмұны

Қ.К.Жампейісова шығармашылық пен креативтің айырмашылығы туралы: «Шығармашылық – бұл жаңа нәрсе жасау процесі, креативтілік – бұл ішкі адами ресурстар, потенциал. Креативтілік тез, анық ойлаумен, жоғары қызығушылыққа негізделген бай қиялмен және мәселені тез түсіну қабілетімен сипатталады» [88].

А.А.Жолдасбеков шығармашылық пен креативтіліктің негізгі айырмашылықтарын 1-кестеде көрсетті.

Кесте 1 – Шығармашылық пен креативтіліктің арасындағы негізгі айырмашылық

Салыстыру өлшемдері	Сипаттамалар	
	Шығармашылық	Креативтілік
1	2	3
1. Қызметке араласу	Шығармашылық – бұл	Креативтілік – бұл

1-кестенің жалғасы

1	2	3
ауқымы.	үдеріс, ол барлық қызметтерде болуы да, тіпті болмауы да ықтимал.	тұлғалық сапа, ең биік психикалық қызметтерде дамуға кешендендіріледі, шығармашылық болса, автоматтандырылған дағды ретінде барлық қызметтің түрлеріне, мінезде, қарым-қатынаста, ортамен байланысында көрінеді.
2. Шығармашылық пен креативтіліктің табиғи ерекшелігі.	Шығармашылық мүмкіндіктер әрбір адамның миында бар, онда табиғи шығармашылығы шығармашылық қабілетпен кездейсоқ көрініп отырады, ол қолайлы табиғи болмысына негізделеді.	Креативтілік әлеуметтік ортаның ықпалынан, оның құнды бағдарынан, адамдарға, оқу барысы мен барлық қызмет түрлеріне бағытталған мақсаттар мен ақпараттар ағымын ұйымдастыруға ұсынылған талаптарда қалыптасады.
3. Саналылық пен санасыздықтың арақатынасы.	Шығармашылық үдеріс мәселені санасыз әрі сана асты немесе астарлы оймен шешу жұмысына негізделеді, заңдылықтарды ашу, жаңа ойдың тууы астарлы оймен келеді.	Креативтілікті қалыптастыруда сана мен астарлы ойдың бітеқайнау үдерісі жүреді де, жаңа кескіндегі санадан тыс ой пайда болады.
4. Көріністердің пайда болу сатылары.	Шығармашылық үдеріс негізгі үш сатыда жүреді – дайындық (ортамен байланыс, «қажеттілік», «келешектегі мұқтаждық», мәселені қою әрі қарқын, сұрақтарды көптеп қою әрі идеяларды ұсыну), ізденушілік (қойылған мәселені шешу тәсілін іздеу әрі орталық ойлауды қайта өңдеу), орындаушылық	Креативтілік үш сатыда да үздік жүзеге асқаны көрінеді, өз еркімен мәселені көру әрі қоя білу, олардың шешімін табу әрі оларды шығармашылық тұрғыда нақты бір өнімге өзгерту.

1-кестенің жалғасы

1	2	3
	(нақты өнімге табылған шешімді жүзеге асыру).	
5. Тасымалдаушылық	Шығармашылық тек бір қызметте көрінуі ықтимал, ол арнайы сәйкестенген қабілеті мен оған сай болады шығармашылықтың әрбір түрі өзінің арнайы ізденетін объектісі, үдерісі мен өнімі бар.	Креативтілік тұлғалық сипаттама санатында негізінде адам өзінің шығармашылық бастамасын барлық қызмет түрлеріне енгізеді.
6. Құрылымдық компоненттері.	Шығармашылық үдерісте негізгі үш айналым бар: 1. Шарттар мен міндеттерді түсіну (шарттарды бағалау). 2. Болжамды қалыптастыру (ойлаған ойды). 3. Болжамды тексеру әрі алдын ала шешу.	Креативтіліктің құрылымдық компоненттері: - қисынсыз қайшылықтарға қызығушылығы; - күдіктенгіштік; - жаңаға сезімі; - өткір ойлау; - шығармашылық қиял; - интуиция; - сұлулыққа эстетикалық сезімі; - тапқырлық; - ұқсастықтарды ашуға қабілеттілігі; - батыл әрі ерікті талдауға қабілеті; - өзіне сынмен қарау; - қисынды қаталдық; - дәлелдердің алуан түрлерін пайдалану.
7. Нәтиже	- дайын шешімдер; - «магиялық синтез»; - ояну; - инсайт	- объектінің кескінге түбегейлі өзгеруі (көркемдік және т.б.); - заңдылықтарды ашу немесе мәселені шешу.

Шындығында, креативтік – бұл барлық әрекеттер сапасының белгісі, жоғары белсенділіктің көрсеткіші. Ал креативті іс-әрекет мұғалімнің шығармашылық деңгейімен анықталады.

Әрбір креативті мұғалім ойлау, әрекет ету, тәжірибе, көзқарас, дүниетаным, қарым-қатынас қабілеттерімен ерекшеленеді.

Мұғалім өзінің жеке іскерлігі, кәсіби шеберлігі, өзінің шығармашылығы негізінде өзінің шығармашылық қызметі негізінде қалыптасады. Кәсіби дамыған шығармашыл мұғалім өзін-өзі дамытады, нәтижесінде ол өз жұмысын жаңа, жоғары деңгейге көтереді.

Осыған байланысты К.Г.Юнг «адамдар өздерін идея, жаңалық аштым деп ойлайды, бірақ шын мәнінде олар адамды ашады» деп қорытындылады. Бұл креативтік – адамды дамытатын және оны биікке көтеретін факторлардың бірі екендігінің дәлелі. Танымның ізгілікті парадигмасы тұрғысынан креативті тұлға басқа адамдарда жоқ немесе ол аз болатын тұлғаны дамытады [89].

В.И.Загвязинскийдің пайымдауынша, креативті мұғалім жаңашылдықпен және дамумен ерекшеленеді, В.А.Кан-Калика және Н.Д.Никандрова [90] креативті мұғалімді – білім беру үдерісінің шеңберінен шыға білу қабілетіне қарай зерттейді.

Шығармашылықпен жұмыс жасайтын креативті педагог – студенттерге барлық қабілеттерді дамыту мен жүзеге асыруды, мүмкіндіктер мен оқиғалар барысында өзін-өзі тәрбиелеуді, өзін-өзі тәрбиелеудің тетіктерін игеруді, өмірде жауапты және саналы шешімдер қабылдау қабілетін, табысты іс-әрекеттерді ұйымдастыруды, олардың дағдыларын, танымдық қабілетін дамытуды қамтамасыз етеді.

Қазіргі кездегі креативті педагог – креативті идея мен жаңа білімді ұсынуды, жаңа технологияны жасауды, өмірдің кез келген ағымында жол таба білетін, интеллектуалды ұлт ұрпағын тәрбиелеуді жүзеге асыратын іс-әрекеттердің креативтілігін қалыптастырушы болып табылады.

Шығармашылықпен жұмыс жасайтын креативті мұғалімнің мақсаты – оқушылардың рухани, мәдени құндылықтарды таңдау қабілеттерін дамыту, өзін-өзі анықтау, өзін-өзі тану, білім беру технологияларын тиімді пайдалану, таңдау еркіндігін сақтау, студенттерді дербес пән ретінде оқыту.

Өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі жүзеге асыру сияқты когнитивті технологияларды аналитикалық тұрғыдан талдаудың қиын, жаңа тәсілдерін қолдана отырып жаңа әдістерді әзірлеу, оқу процесінде оқушылардың интеллектуалды күш-жігерін кеңейту, оқушылардың сыни және шығармашылық ойлауын ынталандыру, студенттерге түсінуі қиын мәселелерді жоспарлауға және шешуді үйренуге мүмкіндік береді [91].

Заманауи мұғалім – бұл жаңа білім беретін, жаңа технологиялар жасайтын, өмірдің кез келген ағымында жол табатын, ақылды адамдардың ұрпағын тәрбиелейтін шығармашылық идеялар мен іс-әрекеттерді жасаушы.

Қоғамның талаптарына сәйкес креативті педагог дегеніміз – оқушының жеке басын (жаңашылдыққа ұмтылу, саяси-адамгершілік қасиеттерге, үнемі ізденіске, табандылыққа, парасатты мінез-құлыққа, т.б.), ұлттық рух пен сананы жетілдіретін әлемдік бәсекеге қабілетті білімді тұлға. Ол – білімді дамыту, тереңдету және жаңа формацияның шығармашылық мұғалімі ретінде қалыптастырушы.

Педагогикалық креативтіліктің көрсеткіші – мақсат қою, өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі қадағалау және өзін-өзі жетілдіру арқылы жетістікке жету қабілетімен, кәсіби дайындықтың тиімділігімен анықталып сипатталады [92].

Сонымен, креативті педагог – өз пәнін теориялық және әдістемелік тұрғыдан жетік меңгерген, өзін-өзі дамытуға қабілетті, оқу-тәрбие процесін жаңаша ұйымдастыра білетін, заманауи педагогикалық құралдардың бүкіл әлеуетін меңгерген, ғылыми ілімдерді игерген, инновациялық технологиялармен қаруланған, іскер, ақпараттар мен технологияларды басқара білетін, жаңа идеяларды ұсынып, проблемаларды ұтымды шешуге бейім, әлемдік бәсекеге қабілетті, рухани дамыған, терең ойлы, білікті маман [93].

ЖОО-ның креативті педагогы болашақ педагогтардың интеллектуалдық негізі мен креативті сапасының шыңдалуына, шығармашылық ойлау қабілетінің қалыптасуына, ғылым мен кәсіби білімді меңгеруіне, рухани тұрғыда дамуына жауапты.

Жоғары оқу орындарында креативті болашақ педагог даярлаудың маңыздылығына ерекше мән беретін ғалым К.Ж.Бұзаубақованың «Педагогикалық шеберлік» кітабында креативті педагогтің тұлғалық қасиеттері сараланған.

Сонымен, креативті педагог – бұл өз пәнін теориялық және әдістемелік тұрғыдан меңгерген, өзін-өзі дамытуға және білім беру процесін жаңаша ұйымдастыруға қабілетті, қазіргі заманғы педагогикалық құралдардың әлеуетін толық иемденетін, ғылымды игеретін, инновациялық технологиялармен қаруланған, әлемде бәсекеге қабілетті, рухани дамыған, ойлы, білікті маман, жаңа идеялар мен мәселелерді ұтымды шешуге бейім, кәсіпті, ақпаратты және технологияны басқарушы адам немесе маман.

Университеттің креативті педагогі болашақ мұғалімдердің интеллектуалды негіздері мен шығармашылық қасиеттерін нығайтуға, шығармашылық ойлауын қалыптастыруға, ғылым мен кәсіби білімді игеруге, рухани дамуына жауапты.

Ғалым Қ.Ж.Бұзаубақова «Педагогикалық шеберлік» атты кітабында жоғары оқу орындарында болашақ креативті мұғалімдерді даярлаудың маңыздылығына ерекше назар аударатын креативті мұғалімнің жеке қасиеттерін төмендегіше талдайды. Креативті педагог:

- әрдайым жақсы көңіл-күйде жүріп – студенттердің жанына қуаныш пен мереке әкеледі;

- тұйық емес: эмоциялар ол үшін педагогикалық құрал;

- өзінің барлық қызметінде тұрақты және дәйекті. Ол ешқашан ұмытпайды, ешқашан жаңылмайды, ешқашан қателеспейді;

- студенттерге ерекше жағдай туғызады: ерекше көңіл-күй туғызады және оқушыларды еңбекке баулиды;

- ол әріптестерін қолдайды, білімдерін әріптестерімен бөліседі, оларға жаңа нәрселер үйретеді, олардан үйренеді.

Креативті педагог:

- Бақылаудың орнына, ынталандырады.

- Мәжбүрлеудің орнына кеңес береді.

- Ауыстырудың орнына сенім білдіреді.
- Үгіттеудің орнына түсіндіреді.
- Дауыс көтерудің орнына әзілдейді.
- Кінәлаудың орнына қорғайды.
- Талап етудің орнына бірге жұмыс істейді.
- Нәтижені талап етпей, нәтижеге бағыттайды.
- Оқушыны үйрете отырып, өзі де үйренеді.
- Оқушыны шығармашылыққа баули отыра өзі де ұдайы ізденеді.
- Қателескен жағдайда оқушыдан бірінші кезекте кешірім сұрайды – деп зерделенген [94].

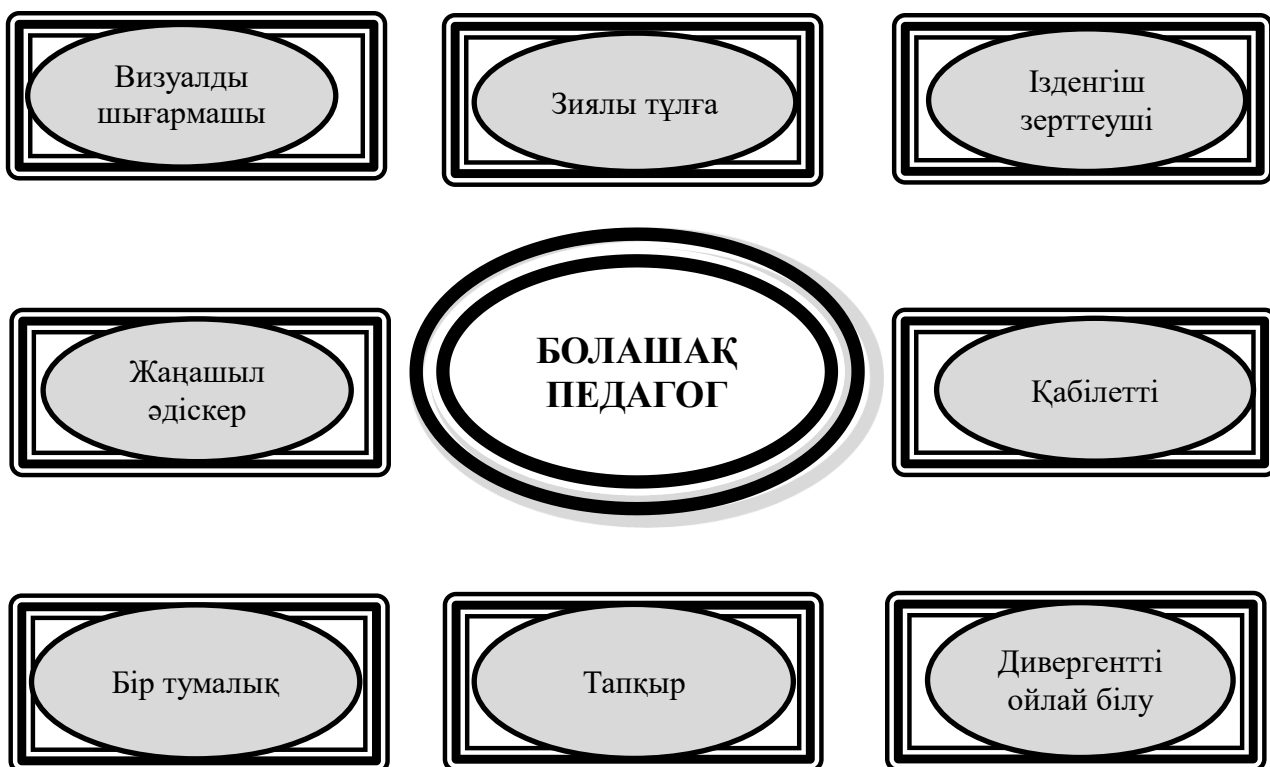
Болашақ педагог – тұлғаны сипаттайтын креативті мұғалімнің, яғни негізгі кәсіби қасиеттері:

- 1) студенттерге деген сүйіспеншілік;
- 2) педагогикалық процесті жүйелі жүргізуге мүмкіндік беретін жаңалықтар;
- 3) жұмысқа шексіз берілгендік;
- 4) ұжымдық, коммуникативті;
- 5) жан-жақты терең ғылыми біліктілік;
- 6) өзін-өзі бақылау, көрегендік, шығармашылық;
- 7) ақылға қонымды мінез-құлық;
- 8) табандылық;
- 9) саяси және адамгершілік сипат;
- 10) Егер сізде жоғары педагогикалық шеберлік және т.б. болса, сіз нағыз кәсіби, халықаралық бәсекеге қабілетті және креативті мұғалім боласыз.

Болашақ креативті мұғалім – іс-әрекет барысында шешілетін міндеттерді игеру: икемді құру, дамыту және модернизациялау, жаңашылдыққа қабілетті, креативті, инновациялық технологиялармен қаруланған, ізденімпаз, оқытудың соңғы әдістерін меңгерген, іскер, жаңаны тиімді пайдалануға қабілетті әдістерді, инновациялық қызметті меңгерген, интеллектуалды белсенді, өнертапқыш, талантты, белгісізге қарай сәтті қадамдар жасай алатын, кәсіби қызметті қалыптастыруға қабілетті, жоғары білікті маман болуы керек.

Болашақ мұғалімнің креативті қабілеттерінің көрсеткіші – бұл педагогикалық іс-әрекет арқылы оқушының жүрегіне жол таба білу, оны өзін тұлға ретінде сезінуге көмектесу, әлемді тану қажеттілігін ояту және өзін-өзі дамытуға көмектесу.

Сонымен, болашақ педагогтың креативті көрсеткіші 3-суретте көрсетілген.

Сурет 3 – Болашақ педагогтің креативті көрсеткіші

Кәсіптік білім берудің болашақ мұғалімдері қазіргі уақытта кәсіптік білім берудің белгілі бір кезеңінде жүзеге асырылатын жинақталған оқу-креативтілік әрекетін қалыптастыруға міндетті: білім, білік, дағдыларды игеру, қызмет көрсету әдістерін игеру, оны тиімді пайдалану, шығармашылық, зерттеу.

Ал білім беру процесі өзара әрекеттестік (әрекет) ретінде қарастырылады. Студенттердің (болашақ кәсіптік білім беру мұғалімдері) оқу үдерісіндегі негізгі әрекеттері:

- оқытудың жоғары тиімділігін жүзеге асыру, педагогикалық іс-әрекетті кәсіби шеберлікпен, ғылыми біліктілікпен негіздеу;
- теориялық білімді практикада қолдана білу, т.б. нарықтық сұранысқа сәйкес кәсіби дағдыларды игеру;
- оқу үдерісіндегі мәселелерді шешудің мақсаттары мен әдістерін анықтау, ғылыми жұмыстардың негіздерін ұйымдастыру, талдау, қорыту;
- білім беру қызметін жоспарлау, бағдарламаны жаңару мүдделеріне тұрақты өзгерістер мен жаңалықтармен бейімдеу, оқыту мазмұнын сұрыптау және мақсатқа жету үшін іс-әрекеттерді тандау;
- оқу іс-әрекетінің ұтымдылығын, шығармашылығын, субъектілердің өзара әрекетін, білімдерін толықтыруды бағалау;
- жаңа инновациялық технологияларды өз бетінше дамыту, оның тиімділігін бақылау;
- біртұтас жоғары білім беру жүйесінің қызметін (білім, ғылым, академиялық жүйеде даму, жақсы білім) меңгеру (оқу материалдарын сұрыптау, жинақтау; оқыту әдістерін топтау; оқу-әдістемелік құралдарды

анықтау; білім беру қызметін (ойындар), экономикалық қызметті, бірлестіктерді ұйымдастыру) және т.б.);

- қоғамның заңдары мен қағидаларына сәйкес білім беру қызметінің талаптарын орындау;

- ақылға қонымды іс-әрекеттерге баса назар аудара отырып, әдістемелік, қайырымдылық, өзіндік ерекшелік және т.б.;

- оқыту нәтижелерін бақылау деңгейінде бақылау, бағалау, талдау, жинақтау, жүйелеу және т.б.

Осындай педагогикалық іс-әрекетті тиімді жүзеге асыруда іс-әрекеттің креативтілігі орасан рөл атқарады.

Сонымен магистрдің креативті іс-әрекеті – индивидтің жаңа ұғым жасау және жаңа дағдыны қалыптастыра алатын қасиетін бейнелейтін, логикалық және стандартты емес ойлай алатын, яғни магистрдің ғылыми-педагогикалық іс-әрекетінде шығармашылық жасауға қабілеттілік; интеллекттен тыс ортада, әрі тұлғаның шығармашылық жетістіктерімен байланысты жаңашылдықты жүзеге асыруға және өзін-өзі дамытуға бағытталған біртұтас процесс.

Болашақ магистрлердің шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру:

1) іс-әрекет құрылымы, даму заңдылықтары;

2) адамның қажеттіліктері мен іс-әрекет мотивтерінің сипаты;

3) шығармашылық қызметтің түрлері мен маңызы;

Ал, оқу процесінде барлық оқу әрекеттерін шығармашылықпен жүзеге асыра білуі керек.

Сонымен, қорытындылай келе болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті белсенді іс-әрекетін қалыптастыруды оқу үдерісіндегі магистранттардың негізгі әрекеттерін зерттеудің педагогикалық-психологиялық мәселелерін қарастырып, теориялық негіздерін айқындай түстік.

1.3 Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісіндегі педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың ерекшеліктері

Бүгінгі таңда қоғам өмірінің барлық саласында өзгерістер орын алып, жыл сайын жаңа өмір салтын қалыптастыруда. Бұл өзгерістерді дұрыс қабылдап және сәйкесінше өзінің шығармашылық қабілетін үнемі жандандыра түсуге ұмтылатын мамандарға деген қажеттілік күн санап артып келеді. Әсіресе, қоғамның жаңа талаптарына сай келетін адамды тәрбиелеуде жаңашылдықпен ойлайтын, күрделі педагогикалық шешімдер қабылдай алатын, проблемаларды тұжырымдай алатын, өз стереотиптерін өзгерте алатын шығармашыл педагог-мамандарды, яғни мұғалімдерді даярлау ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету факторы ретінде қарастырылады.

Жоғары білімнің негізгі мақсаттары:

- базалық пәндерді игерген және еңбек нарығы мен технологиялардың жаңа талаптарына жауап беретін жаңа формациядағы мамандарды даярлау;

- жоғары оқу орнын басқарудың жаңа принциптері мен тәжірибелерін қалыптастыру, стратегиялық жоспарлауды енгізу және оның дербестігін арттыру;

- білім беру үдерісін демократияландыру, білім сапасын арттыру арқылы бүкіл білім беру жүйесінің мотивациясын қалыптастыру;

- жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім сапасын қамтамасыз ету.

Магистрлік білім теориялық білім, практика және мансаптық жетістік деңгейінің үйлесімі болатын кіріктірілген білімнің «өніміне» бағытталғандықтан, бұл студенттердің бәсекеге қабілетті маман болуына мүмкіндік береді. Жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің шетелдік және отандық тәжірибесін талдау магистрлік бағдарламаны іске асырудың бірнеше шартты модельдерін анықтауға мүмкіндік берді.

Олардың бірі – мамандандырылған кәсіптік білім мен мамандандырылған магистрлік бағдарламаны тұтастай қамтитын профиль бойынша түзілген бакалавриат бағдарламасы бірыңғай білім беру бағдарламасына негізделген дәстүрлі модель болып табылады. Негізгі бакалавриат бағдарламасына негізделген магистрлік бағдарламаға негізделіп түзілген инновациялық модель. Бұл модель сирек кездесетін, бірақ өте маңызды мамандықтар бойынша күрделі салаларда мамандар даярлауға мүмкіндік береді.

Магистрлік бағдарламасы арнайы зерттеулердің немесе қолданбалы салалардың қазіргі қажеттіліктеріне сәйкес жоғары білімнің әр сатысында игерілуі керек жалпы және арнайы құзыреттер жиынтығын ұсынады. Қазіргі уақытта заман сұранысына сай кез-келген саланың маманы болуға мүмкіндік беретін құзыреттіліктің екі негізгі түрі анықталып отыр. Бұл «пәндік» және «суб-пәндік метадисциплинарлық» құзыреттіліктер. Атап айтқанда, «пәндік» құзыреттілік дегеніміз – белгілі бір пәнді немесе белгілі бір саланы игеру үшін қажетті білім мен дағдыларды, ал «суб-пәндік метадисциплинарлық» құзыреттілік дегеніміз адамның өзінің білімін, ақпаратын, коммуникативті дағдылары мен қабілеттерін пайдалану және одан әрі дамыту қабілетін, басқару дағдылары сияқты бірлесіп жұмыс жасауды білдіреді.

Біздің елімізге демократиялық процестердің және білімнің әлемдік кеңістікке интеграциялануының нәтижесінде болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлік білім беру келген болатын. 1998 жылы Батыс Еуропаның 4 елі (Германия, Италия, Франция, Ұлыбритания) білім беру жүйелері мен құрылымдарын үйлестіру туралы Сорбон декларациясын қабылдады, ал 1999 жылы Болон декларациясына Еуропаның 30-ға жуық елдерінің білім беру өкілдері қол қойды. Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесін халықаралық деңгейде интеграциялау үшін құнды шешім болып табылатын, сол себептен Қазақстан 1997 жылғы Лиссабон конвенциясын басшылыққа алды және білім беру жүйесін ұтымды пайдалануға шешім қабылдады. Бұл қазіргі заманғы кәсіптік білім беру әдістерінің басты ерекшелігі оның үздіксіздігі, үздіксіз кәсіби дамуы, өмір бойы білім алу (LLL) болып табылады. Болон декларациясында осы мәселе қарастырылған және басты назар қойылған.

2010 жылғы 11-12 наурызда Болон процесінің білім министрлерінің II Болон форумында (Будапешт, Венгрия және Вена қалалары, Австрия) Қазақстан Болон декларациясына қосылып, Болон процесінің 47-ші қатысушы ел ретінде мүше болды. Осылайша, Қазақстан еуропалық талаптарға сәйкес жоғары білімді үйлестіру міндетін өз мойнына алды, яғни радикалды халықаралық интеграция процесінің толыққанды мүшесі болды. Еліміздің Болон процесіне қосылуы ұлттық білім берудің жаңа талаптарына және республиканың саяси және экономикалық таңдауына толық жауап береді. Бұл-білім сапасы мен бәсекеге қабілеттілікті арттыруға жасалған жақсы қадам деп саналады.

Магистратура және докторантура (PhD) деп аталатын екі сатылы модель көптеген Еуропа елдері, Австралия және АҚШ университеттерінде оқытылады. Бұл ең икемді және тиімді, өйткені ол жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің оқу процесінде үздіксіздікті, академиялық ұтқырлықты және еңбек нарығындағы жылдам өзгерістер жағдайында түлектерге деген сұранысты қамтамасыз етеді.

Әлемнің дамыған елдерінде жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру құрылымы барған сайын біртұтас болып келеді. Бұл бірлестік, ең алдымен, білім беру үдерісін үздіксіз үдеріс ретінде түсіну және әрбір келесі білім деңгейлерінің білім деңгейі арқылы анықталады. Еуропаның және АҚШ-тың әртүрлі елдерінде магистрлерді даярлаудың жергілікті және аймақтық ерекшеліктері университет деңгейінде әртүрлі.

Батыс Еуропа мен АҚШ-та әлеуметтік қызмет көрсетудің теориялары мен платформалары ретінде кәсіптік білім беру мен оқыту кешені жасалды. Олар екі бағытта қарастырылады: рационалды (авторитарлық, технократтық) және гуманистік. Рационалды бағытты қолдаушылар – білім беру ұйымдары мен қоғамдарының білім беру жүйесінің міндеті – белгілі бір әлеуметтік жүйеде өздерінің тиісті әлеуметтік рөлдерін (азамат, қызметкер, отбасы, тұтынушы және т.б.) сәтті орындай алатын «функционалды» тұлға қалыптастыру. Олар білім мен оқытуды белгілі бір мақсат, тиісті міндеттер, мазмұн, әдістер мен формалармен жұмысты басқару және бақылау ретінде қарастырады. Бұл қағидалар американдық педагог және психолог Бенджамин Блумның жұмысына негізделген. Блум таксономиясы мінез-құлықты когнитивті (когнитивтік), эмоционалды-психологиялық моторикалар негізінде оқу процесінде жинақталатын нәрсемен анықталатын кәсіби іс-әрекет тәсілі ретінде қарастырады. Нәтижесінде нақты кәсіби шеберлікті бағалау критерийлерінің бірыңғай жүйесі қалыптасуда.

Оқытудың ұтымды моделі «технологиялық оқыту» нәтижесінде репродуктивті деңгейде танымдық қабілеттердің дамуын қамтамасыз етеді. Осы орайда адамның кәсіби білім беруінің мәні болып табылатын өзіндік ойлауды, шығармашылық пен креативтілікті дамытудың дидактикалық мақсаты жүзеге асырылуы мүмкін.

Алайда, бұл саладағы білім беру міндеттері басты мақсатқа – шығармашыл креативті дамытуға және оны әлеуметтендіруге сәйкес келмейді, өйткені олар тар практикалық жағдайға бағытталған.

Білім беру процесінің ізгіліктік бағыты технократтық қоғамның теріс әсеріне реакция ретінде пайда болды және 1970 жылдары кең тарады. Оның негізгі идеясы – оқу процесін білу алушының дамуы мен өзін-өзі дамытуына, оның құндылығын тануға, өзін-өзі құруды өзектендіруге жағдай жасауға бағытталған. Ізгіліктік білім берудің мақсаты – әлеуметтік және адами құндылықтарға сәйкес белсенді, өзгермелі және креативті жеке тұлғаны дамыту.

Білім беруді ізгілендіру идеясы кәсіби іс-әрекеттің сапасын анықтайтын біліктілік тұжырымдамасын жаңаша қарастыруға мүмкіндік береді. Әдетте, біліктілік ұғымы білім, білік және дағдыларды қамтиды және сонымен қатар, кәсіби дайындық сапасын анықтау «құзыреттілік» ұғымына сәйкес келеді, ол кәсіби білімді, білік пен дағдыны, сонымен қатар жеке қасиеттерді (ынтымақтастық, шығармашылық, топта жұмыс істей білу және т.б.) сипаттайды. Кәсіптік білім берудің ізгіліктік моделі американдық ғалым Карл Роджерс есімімен тікелей байланысты. Бұл адамды ақыл-ой, әлеуметтік, кәсіби және т.б. Осы бағыттағы дамудың маңыздылығын түсіне отырып, барлығы жеке тұлғаны дамытуға, «толыққанды тұлғаны» қалыптастыруға басымдық беру керек деп санайды. Тұлғаның дамуы мен өсуінің қайнар көзі және қозғаушы күші адамда деп сенеді [95].

Ирландия мен Ұлыбритания университеттерінде магистратураның екі түрі бар. Жалпы, Ұлыбританиядағы магистратура бағдарламасы біліктілікті арттыру бағдарламалары мен ғылыми-зерттеу жұмыстарына бағытталған. Оқу бағдарламалары әдетте күндізгі оқудың 12 айына арналған. Алғашқы 6-9 айда магистранттар таңдаған пәні бойынша көптеген пәндерді оқиды, ал қалған уақытта ғылыми-зерттеу жұмыстарымен айналысады және магистрлік диссертация дайындайды. Негізінен, оқу жоспарына міндетті пәндер (ғылыми білімнің жалпы мәселелеріне және зерттеу әдістемесіне қатысты) және мамандыққа қатысты пәндер кіреді. Жазда ғылыми-зерттеу жұмыстарына 3-4 ай уақыт бөлінеді, ал магистрлік диссертацияның көлемі 10-15 мың сөзді құрайды. Содан кейін M.Phil (Master of Philosophy) (философия магистрі) дәрежесі емтихандардың нәтижелері және философия магистрі дипломын қорғау негізінде беріледі. Айта кету керек, бұл дәреже ғылыми жетекшінің басшылығымен тәуелсіз зерттеу жұмысы аяқталғаннан кейін 1-2 жыл өткен соң алынады.

Американдық жоғары білім беру жүйесінің ерекшелігі – университеттің тәуелсіздігі мен дербестігі. Бұл өз кезегінде жаңа және аралас пәндерді, жаңа мамандықтарды ойлап табуға, сонымен қатар оқытудың инновациялық әдістерін қолдануға мүмкіндік береді. Оқу бағдарламалары әр студенттің қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес және университеттің талаптарына сәйкес академиялық «консультанттардың» (student advisors) көмегімен жеке-жеке жасалады.

Америка еліндегі магистратура – екі жылдық және аяқталған жоғары білім (Graduate Degree) болып есептеліп, барлық америкалық университеттер үшін жалпы сипатта болады. Университеттердің көпшілігі екі деңгейлік құрылым бойынша жоғары білім береді. Ең ірі университеттердегі кейбір кампусер ғана ғылыми (Research) университеттер деп аталынады. Ол үшін олар магистратура мен докторантураны дамытады. Америка Құрама Штаттарындағы жоғары білім академия еркіндігі қағидаттары негізінде нарық талаптарына және білім берудің іргелі бағытына сәйкес келеді. Академиялық дәрежелердің барлық жүйесі осы принциптерге сәйкес келеді: бакалавр – магистр – философия докторы (PhD). Біз олардың білім беру бағдарламаларындағы айырмашылықтарды екі түрге бөлеміз: кәсіптік бағдар беру бағдарламалары және зерттеу бағдарламалары.

Ұлыбритания мен Ирландияда магистр дәрежесі бір жылға жетер-жетпес, ал Британдық аралдардағы білім «тар» мамандандыруға қарамастан, АҚШ-тағы біліммен пара-пар. Бұл айырмашылықтар бакалавриат бағдарламасында (американдық студентке 3-ші курсқа дейін мамандық таңдаудың қажеті жоқ) және кәсіби магистратурада (бірінші жылы мамандыққа ортақ пәндер, ал «тар» мамандандырылған пәндер екінші курста оқытылады) байқалады. жыл). жыл). Диссертациялар әдетте мұндай бағдарламаларда жазылмайды .

Германияда жоғары білім берудің принципі – академиялық еркіндік – дипломды құрайтын пәндердің тізімін дербес анықтауға мүмкіндік беретін жүйе. Германияда осындай жоғары білім беру жүйесіндегі оқу процесі ғылыми зерттеулермен қатар жүреді. Бұл ерекшеліктер оқу процесінің күнтізбелік жоспарын анықтайды, әр семестр дәрістерден (14-20 апта) және асылдандыруға жатпайтын кезеңдерден тұрады, бұл кезде студент өзіндік ізденіспен айналысады. Магистранттар үшін магистр дәрежесін алу академиялық гуманитарлық білім болып табылады .

Француз жоғары білім беру жүйесі көп деңгейлі, сараланған және толығымен мамандандырылған оқу салаларымен сипатталады. Ол күрделі құрылымға ие және классикалық типтегі университеттерде, лицейлерде, өнер, сәулет мектептері мен мамандықтарда қалыптасады. Француз университеттері «Лицензиат (3 жылдық оқу) + Магистратура (2 жылдық оқу) + Докторантура (3 жылдық оқу)» оқу құрылымын құрып, магистранттарды ғылыми-зерттеу жұмыстарына дайындауда бірегей тәжірибе қалыптастырады. 2003 жылы «Nouvel Observateur» және «Vie Universitaire» журналдары ғылыми қоғамдастық тұрғысынан, оқу және зерттеу процестері арасындағы байланыстың болуы, университеттегі зерттеулердің саны мен сапасы табысты жұмыс жасау үшін ерекше маңызды.

Бір жағынан, Францияның университеттерінде ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру және жүргізу болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыруының оқу процесінің маңызды бөлігі болып табылады және магистратура мен университеттің ерекшеліктерін анықтайды, екінші жағынан, жоғары оқу орындарындағы зерттеулер оның ғылыми-зерттеу қызметі ретіндегі мәртебесін көтереді, ғылыми мәдениетті қалыптастырады.

Француз ЖОО-ның немесе университеттерінің әртүрлі ғылыми ұйымдармен, орталықтармен және институттармен серіктестігі тиісті ғылыми бағдарламаларды ұйымдастыруға ықпал етеді және әртүрлі кәсіби салалардағы зерттеу бағытын әртараптандыруға мүмкіндік береді.

2002 жылдан бастап Франциядағы магистрлік білім екі бағытта жүзеге асырылды: ғылыми-зерттеушілік және кәсіби. Бұл ұйымдастырушылық тәсіл заманауи ғылымның дамуымен анықталады: ғылымның жаңа салалары пайда болады, пәнаралық зерттеулер саны артып келеді. Магистратурада білім алушы кәсіби немесе зерттеу бағытын, сонымен қатар зерттеу және оқыту бағытын өзгерту құқығын таңдауы керек. Зерттеу саласындағы магистратура түлекке докторантураға түсуге мүмкіндік береді. Магистратура зерттеушінің нақты кәсіби салада және таңдалған қызмет саласында құзыреттілігін дамытады. Француз университеттеріндегі магистрлік бағдарлама зерттеу әдістерін оқытуға және магистрлік диссертация жазуға ерекше назар аударады. Француз студенттері күрделілігі, көлемі мен мазмұны бойынша әртүрлі ғылыми жобаларды жүзеге асырады. Мұндай зерттеулердің үш түрі бар: «*memoire d'etude*» – магистратураның бірінші жылындағы оқу, «*memoire de recherche*» – ғылыми-зерттеу және «*memoire professionalise*» – екінші жылдағы магистратураның екінші жылындағы кәсіби бағыттағы мақсаттар ғылыми зерттеулер болып табылады.

Кейбір француз университеттерінде зерттеуші білім алушылар екі-үш айлық практикадан өтеді. Практиканы аяқтағаннан кейін магистранттар құрылымы мен мазмұны бойынша кәсіби зерттеулерге ұқсас есеп шығарады. Егер магистрдің таңдаған мамандығы бойынша жұмыс тәжірибесі болса, онда ол міндетті түрде кәсіби зерттеу жұмысын жазу үшін тағылымдаманы ауыстырады. Студенттер мұндай тәжірибеден Еуропалық Одақтың университеттерінде өте алады, өйткені Франция бұл елдермен серіктестік қатынас орнатады. Француз магистрлік бағдарламалары екі негізгі компоненттен тұрады: білім беру және зерттеу. Магистратура студенттерінің зерттеу құзыреттіліктерін дамытуға ерекше назар аударылады.

Франциядағы бакалавриат бағдарламалары, ұйымдастыру тенденциясы бірнеше оқу орындарында байқалады. Мысалы, бір модуль Франциядағы бір университетте, ал басқа модуль басқа университетте немесе ғылыми орталықта оқытылады. Бұл дегеніміз, ішкі академиялық ұтқырлық жақсы жолға қойылған дегенді білдіріп, көрсетіп тұр.

Ресейдегі магистратураның тарихы XVIII ғасырдың ортасынан басталады. Ұлы Петрдің бұйрығымен 1803 жылы құрылған алғашқы орыс университетінің алғашқы төрт түлегі магистр дәрежесіне ие болды. Содан кейін, 1917 жылы әртүрлі себептермен магистрлерді даярлау процесі тоқтатылды. Содан кейін, XX ғасырдың 90-шы жылдарында магистратура қайта пайда болды, ол қазіргі заманғы маманнан жоғары ұтқырлық пен үздіксіз білімді талап етті. Сонымен, Ресейде магистратура ғылыми және ғылыми-педагогикалық кадрларды даярлаудың көп деңгейлі жүйесінің кезеңі ретінде анықталады.

Педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлердің креативті магистрлерді даярлаудың тұжырымдамалық негіздері мен мақсаттары білім беру үдерісі кезеңдерінің үздіксіздігі мен сабақтастығы, көп деңгейлі білім, бағдарламалардың өзара тәуелділігі идеясына негізделген. Мұнда «көп деңгейлі» ұғымы білім беру процесін кезең-кезеңмен ұйымдастыру ретінде түсіндіріледі. Әр кезеңде білім алушы өзінің мүмкіндіктері мен қызығушылықтарына сәйкес білім деңгейін алады. Білім берудің әр деңгейінің өзіндік мақсаты, ұзақтығы және ерекшеліктері бар. Ал білім берудің «сабақтастығы» үздіксіз оқыту және өзін-өзі тәрбиелеу деп түсіндіріледі. Мысалы, «Педагогика» мамандығы бойынша магистратураның түлегі жоғары білім берудің, жоғары оқу орындарындағы педагогикалық және ғылыми қызметтің психологиялық-педагогикалық мәселелерін зерттеуге дайын болуы керек.

Педагогикалық бағыттың болашақ магистрлерінің белгілі бір пән бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарына бағытталған оқу-зерттеу міндеттерін шешуге арналған шығармашылығы; практикалық білімді таңдау, өңдеу және түсіндіру үшін заманауи технологияларды қолдану; заманауи зерттеу әдістерін меңгеру; әртүрлі оқу орындарындағы оқыту нәтижелерін талдау; педагогикалық тәжірибеге пәндердің жаңа мазмұнын енгізу; білім деңгейін диагностикалауға дайын болу. Осы болашақ педагогикалық бағыттың магистранттары өздерінің біліктілік деңгейіне сәйкес келесі кәсіби іс-әрекеттерді жүзеге асыруға дайын:

- зерттеу;
- оқыту;
- түзетушілік және дамытушылық;
- кеңес беру;
- мәдени-ағартушылық;
- ұйымдастырушылық және тәрбиелік;
- әлеуметтік-педагогикалық.

Ресейдің жоғары білім беру жүйесін реформалау кезеңінде магистратураны даярлау процесі басымдық ретінде қарастырылады, өйткені магистр дәрежесі:

- университеттің ғылыми-педагогикалық әлеуетін барынша пайдалануға ықпал етеді, шығармашылық, ғылыми және ғылыми-әдістемелік қызметті ынталандырады;

- экономика, өндіріс, ғылым мен білімнің қажеттіліктеріне жедел жауап беруге ықпал етеді. Магистранттарға магистрлік бағдарламаларды саралап оқыту барысында болашақ кәсіби қызметке бейімделуге мүмкіндік береді;

- білім беру мазмұнын жаңартуға байланысты университеттердің факультеттерін дамытудың және жаңа ғылыми-педагогикалық кадрларды даярлаудың тиімді тетіктерін құруға ықпал етеді .

Осылайша, магистратура жүйесін болашақ педагогикалық бағытта ресейлік білім беру жүйесіне енгізу ғылыми-зерттеу қызметіне бағытталған студенттерге белгілі бір бағыт бойынша терең теориялық дайындықтан өтуге мүмкіндік береді. Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі аяқталғаннан

кейін жас маман өз мамандығы бойынша білім беру саласында еркін бағдарлай алады, пәнаралық сипаттағы жаңа идея ашады, ғылымда өз мамандықтары бойынша белгілі бір жетістіктерге жетуге және ерік-жігерге ие болады сұранысқа ие болу. Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі алдыңғы жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінің принциптерін үйлесімді түрде сақтай отырып, ашық, үздіксіз және инновациялық білім беру идеяларын біріктіретіндігі назар аудартады.

Болон процесіне қосылуға байланысты білім беру жүйесінің бірігуі Еуропа елдеріндегі, АҚШ пен Ресейдегі білім беру жүйелерінің ұқсастығын, сонымен қатар білім беру жүйесіндегі айырмашылықтарды сипаттайды. Атап айтқанда, біз Ресейдегі жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі мен АҚШ пен Еуропадағы білім беру жүйесінің арасындағы айтарлықтай айырмашылықтарды байқаймыз. Мысалы, Ресейде бакалавр дәрежесі маман болудың алғашқы қадамы болса, Еуропа елдерінде магистр дәрежесі бар бакалавр жоғары оқу орнынан кейінгі білім болып табылады. Сонымен қатар Ұлыбританияда екі дәреже туралы айтайық: философия мастері және философия докторы PhD. Бакалавр дәрежесі бар студент магистратураның ғылыми-зерттеу жұмысынан бастап философия мастері дәрежесін алады. Ал егер ол осы зерттеу жұмысын аяқтап, қорғаса, PhD философия докторы дәрежесін алады.

Енді, АҚШ-тағы білім беру жүйесін Ұлыбританиядағы білім беру жүйесімен салыстырған кезде айырмашылықтың күрделене түсетіндігін байқаймыз. Шынында да, Ұлыбританияда кез-келген бакалавр диссертация (магистрлік диссертация) жазуға кірісе алады, ал американдық бакалаврлар диссертация жазуға тек арнайы пәндерден жоғары балл жинаған жағдайда ғана ие болады, ал кейде олар зерттеу арқылы зерттеу жүргізу мүмкіндігіне ие болады. және ғылыми басылымдар. Мұғалімдер қауымының ұсыныстары болуы да маңызды. Студент магистратура жұмысын бастауға рұқсат беру туралы өтініш жазады. Бұл ереже АҚШ-тың кейбір университеттерінде ғана сақталады. Егер зерттеу аяқталмаса және тиісті органдарға жіберілсе, ол философия магистрі немесе философия докторы дәрежесін алады. Егер магистрлік диссертация дайын және қабылданған болса, философия ғылымдарының кандидаты мамандыққа байланысты Ph.D. философия докторы дәрежесін алады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 36-бабына сәйкес, жоғары оқу орнынан кейінгі білім үздіксіз білім берудің жоғарғы сатысы болып табылады [96].

Қазақстан Республикасында халықаралық білім беру кеңістігіне қазақстандық білім беру жүйесін енгізу үшін жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің келесі кезеңдері енгізілді:

- бакалавриат – 4 жылға дейін созылатын бірінші деңгей бағдарламасы (орта білімнен кейінгі бірінші деңгей).

- магистратура – екінші деңгей бағдарламасы (орта білімнен кейінгі екінші деңгей), ұзақтығы 2 жылға дейін және екі бағытта жүзеге асырылады: бейінді жетілдіру және ғылыми-педагогикалық дайындық;

- докторантура бағдарламасы – екі траектория бойынша жүзеге асырылатын жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің екінші деңгей бағдарламасы (орта білімнен кейінгі үшінші деңгей): профильдік докторлық және ғылыми докторлық.

Бакалавриат бағдарламасының мазмұны кәсіптік қызметтің жалпыланған интеграцияланған әдістемесінің негізгі пәндік мазмұнын игерген бакалаврды даярлауға бағытталған негізгі кәсіптік оқытудың кең спектрін қамтиды.

Қазақстанда магистратураға дайындық екі бағытта жүзеге асырылады:

- бейіндік оқыту 1-1,5 жыл;

- ғылыми-педагогикалық оқудың оқу мерзімі – 2 жыл.

Бейіндік магистратура терең кәсіби дайындықпен педагогика және психология саласындағы мамандарды дайындайтын білім беру бағдарламаларын жүзеге асырады. Бейіндік магистрлік бағдарламаның тәрбиелік сипаты білім берудің қолданбалы сипатымен сипатталады; кәсіптік оқыту процесінде магистранттар өздерін дамытып жетілдіруге, жаңа білімді шығармашылықпен игеру қабілетін қалыптастыру; кәсіби мәдениеттің жоғары деңгейін игеру; ұйымдастырушылық қабілеттерді үйрену және зерттеу, тәуелсіз болуға мүмкіндік алады.

Еліміздің жоғары оқу орындарында оқу мерзімі мен бағытына байланысты әртүрлі магистрлік бағдарламалар жүзеге асырылуда. Оларды әр университет таңдайды. Мамандар көпсалалы бағдарламалар бойынша, әсіресе экономика, бизнес, халықаралық қатынастар, медицина, өнер және білім салаларында оқытылады.

Магистранттар ғылыми-педагогикалық дайындық барысында кәсіби тәжірибеден өтіп, ғылыми-зерттеу қызметімен айналысады. Қазақстан мемлекетінде шеберлерді даярлау жүйесін енгізу барысында өмір өзіндік түзетулер енгізетінін атап өткен жөн. Атап айтқанда, студенттерге шетелдік тәжірибеден өту, қос дипломмен қамтамасыз ету, академиялық ұтқырлық бағдарламаларын жүзеге асыру жоспарланған. Осы процесте жоғары білім беру парадигмасы «оқудан» «оқуға» өзгерді. Енді адамға «үйретілмейді», керісінше «оқиды». Осы парадигма шеңберінде адамның үздіксіз білім алуы жүзеге асырылады, ал университет оның мүдделеріне сәйкес белгілі бір шеңберде көмек көрсетеді.

Қазақстандағы және шетелдегі білім беру жүйелерінің әртүрлілігіне, оны құрылымдау мен ашудағы әртүрлі тәсілдер мен айырмашылықтарға (академиялық дәрежелер беру) қарамастан, білім беруді саралау тенденциясы байқалады.

Халықаралық білім кеңістігіне ойдағыдай кірігу – бұл Қазақстандағы білім беру жүйесін дамытудың басты міндеттерінің бірі. Осы бағытта қабылданған Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес көп деңгейлі білім берудің ұлттық жүйесін жаңарту жолдары айқындалды. Мемлекеттік бағдарлама студенттердің академиялық ұтқырлығы, олардың жеке әлеуетін толық іске асыру үшін жағдай жасау қажеттілігіне баса назар аударады, сонымен қатар

студенттердің білім беру іс-әрекеттерін, студенттерге бағытталған білім беру мен тәрбиені дараландыруды қамтамасыз ететін алуан түрлі бағдарлама құрылғанын ресми түрде жариялады. Осы бағдарламаның басым бағыттарының бірі – кәсіби мәселелерді өз бетінше және шығармашылықпен шеше алатын, өзінің кәсіби қызметінің жеке және әлеуметтік маңыздылығын сезіне алатын, шығармашылық, жауапкершілікті, кәсіби құзыретті, бәсекеге қабілетті мамандарды даярлау сапасын арттыру. Сонымен бірге, Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының басты мақсаты – тұрақты экономикалық даму, білімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін сапалы білімге қол жетімділікті қамтамасыз ету арқылы адами капиталды дамыту [97].

Дарынды жас қазақстандықтарға әлемнің ең жақсы университеттерінде білім алуға мүмкіндік беретін Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясын жүзеге асыру елдегі адами капиталды дамытуға зор үлес қосты. Соңғы жылдары осы бағдарлама бойынша бакалавр дәрежесін алған қазақстандық түлектер магистратурада және докторантурада шетелдік жетекші университеттерде оқуды жалғастыруда.

Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарына сәйкес [98] жоғары, жоғары оқу орнынан кейінгі білім және ғылым саласындағы стратегиялық мақсаттар тұрғысынан 2020 жылға қарай Қазақстандағы жоғары білімнің сапасы әлемдегі ең жақсы әлемдік тәжірибеге сәйкес келеді. Дамудың осы стратегиялық жоспары адами ресурстарды дамытуды осы басымдықтардың бірі ретінде анықтайды.

Педагогикалық жүйенің ерекше түрі ретінде университеттің магистратура бағдарламасы «Жалпы білім беретін мектептің мұғалімі» қосымша кәсіптік білім берудің негізгі бағдарламасымен қатар магистранттардың университет оқытушыларының педагогикалық іс-әрекетін мақсатты дамыту мәселесін көтереді. Зерттеу компоненті олардың педагогикалық қызметінің құрылымында жетекші рөл атқарады. Магистранттардың ғылыми-зерттеу жұмыстары қаланың нақты мектептері мен университеттерімен шешілетін кез-келген педагогикалық мәселені шешуге бағытталған олардың тәжірибеге бағытталған кешенді бағдарламаларын жүзеге асыруға бағытталған. Олар өз қызметінде зерттеу проблемасын анықтап, тақырыпты нақтылап, оның мақсатын, міндеттерін, пәнін, формасын, болжамын тұжырымдап, жұмыс кезеңдерін анықтап, эксперименттің негізін анықтауы керек. Сонымен, магистратурада оқытылатын теориялық курстардың басты мақсаты – әр студентке зерттеу компоненттерін анықтауға, олардың мазмұнын ашуға, қарастырылып отырған проблема аясында магистранттардың қызығушылықтары мен талаптарын қанағаттандыруға көмектесу [99].

Жоғары білім жеке тұлғаның болашақ әлеуметтік және кәсіби мақсаттарына сәйкес дағдыларды, құндылықтар мен әлеуметтік принциптерді қалыптастырумен тығыз байланысты. Еліміздің бірнеше жоғары оқу орындарындағы магистрлік бағдарламаларды талдау нәтижелері көрсеткендей, Қазақстанда магистрлік бағдарламалар әлі де дамып келеді, сәйкес білім беру

бағдарламаларының мазмұнын қалыптастыру және оларды әдістемелік қамтамасыз ету сияқты ұйымдастырушылық мәселелер қалады. Енді оларды қарастырайық.

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің магистратура және докторантура институты 46 мамандық бойынша магистрлер дайындайды. Оқу жоспарына сәйкес теориялық компонентке кіретін пәндерді оқытуға 34 кредит жұмсалды, зерттеу компоненті бойынша 11 кредит бөлінеді. 6M010300 – «Педагогика және психология» мамандығының оқу бағдарламасын талдап көрейік. Қорқыт-Ата атындағы ҚМУ-де: «Қазіргі білім беру технологиялары», «Оқытушының психологиялық сауаттылығы және құзыреттілігі», «Іскерлік қатынастардың этикасы және психологиясы», «Жоғары оқу орындарында педагогикалық пәндерді оқыту әдістемесі», «Жоғары оқу орындарында психологиялық пәндерді оқыту әдістемесі», «Білім берудегі сапа менеджменті жүйесі», «Ғылыми-зерттеу жұмысын жоспарлау және ұйымдастыру»;

- Абай атындағы ҚазҰПУ-де: «Әдістеме және зерттеу әдістері», «Жоғары оқу орындарындағы интерактивті білім беру», «Менеджмент психологиясы», «Қарым-қатынас мәдениеті және педагогикалық этика», «Қолданбалы психологияның негізгі бағыттары»;

- Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті: «Педагогикалық шеберлік негіздері», «Ұйымдастыру психологиясы», «Жоғары оқу орындарында педагогикалық пәндерді оқыту әдістемесі», «Оқытудың теориясы мен практикасы»;

- Шәкәрім атындағы Семей мемлекеттік университеті: «Кәсіби қызметке болашақ мамандарды даярлаудың психологиялық-педагогикалық әдістері мен әдістері», «Педагогикалық зерттеулердің әдістемесі мен әдістері», «Әлеуметтік-психологиялық дайындық негіздері», «Қарым-қатынас мәдениеті және іскери әдебиет», «Білім» Сапа менеджменті жүйесі, «Психологиялық менеджмент», «Оқытуды ізгілендіру және ізгілендіру» біз қарастырып отырған мәселенің тиімділігіне белгілі бір әсер етеді.

Кәсіби іс-әрекет процесінде болашақ маманның табысы оның зерттеушілік шеберлігінің даму дәрежесіне байланысты [100]. Бұл ретте магистранттардың ғылыми-зерттеу жұмыстары (ҒЗЖ), зерттеу практикасы маңызды рөл атқарады. МҒЗЖ – бұл студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстары мен сыныптан тыс ғылыми-зерттеу жұмыстарының, сонымен қатар ғылыми-зерттеу және ұйымдастырушылық жұмыстардың синтезі. ЖОО-да ҒЗТКЖ-ны ұйымдастырудың негізгі принципі оның күрделілігін қамтамасыз ету болып табылады. Зерттеу жұмысының басты мақсаты – зерттеушілік білім мен дағдылардың жиынтығын дамыту арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін және шығармашылық белсенділігін дамыту. Магистранттардың оқу-зерттеу жұмыстары оқу үдерісін белсенді танымдық іс-әрекетке айналдыруға, шығармашылық ойлауды дамытуға, зерттеу дағдыларын игеруге мүмкіндік береді. Сонымен, магистранттардың оқу және зерттеу жұмыстары (МК және ТК) және зерттеу жұмыстары бірыңғай процесс болып табылады,

бірақ олар тәуелсіздік дәрежесімен ерекшеленеді. Педагогикалық практикада магистранттар өздерінің білім, білік, дағдылары мен дағдыларын оқыту әдістерінде қолданады. Зерттеу практикасы барысында ол заманауи зерттеу әдістерін қолданады: зерттеу мәліметтерін ұсыну және өңдеу, эксперименттік мәліметтерді және магистрлік диссертация дайындау кезінде отандық, шетелдік, ғылымның жаңа теориялық, әдіснамалық және технологиялық жетістіктерін ұсыну [101].

Шәкәрім атындағы Семей мемлекеттік университеті, Абай атындағы ҚазҰПУ Қорқыт ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің 6M010300 – Педагогика және психология мамандығы, жұмыс оқу жоспарының ерекшеліктерінің бірі – ғылыми-зерттеу модулі бойынша курстық жұмыс жүзеге асырылады. Бұндағы басты себеп, бірінші оқу жылының екінші жартысында барлық мамандықтардың магистранттары өздерінің зерттеу тақырыптарына сәйкес таңдалған белгілі бір тақырып бойынша курстық жұмысты орындайды [102]. Нәтижесінде бірінші курс түлегі магистрлік диссертациясының теориялық бөлімі туралы бірнеше қорытынды жасауға мүмкіндік алады. Осы университетте оқитын магистранттардың тобы ҚР Білім және ғылым министрлігі қаржыландыратын және университет ректоры қаржыландыратын ғылыми жобаларға қатысады. Сонымен қатар, Абайдың атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің магистратура және докторантура институтының 6M010300 – «Педагогика және психология» магистратурасының 1 семестрінде «Ғылыми зерттеулердің әдіснамасы мен әдістері» пәні элективті компоненті бойынша оқытылады. «Оқу жылының 1 семестрінде осы пәнді оқыту болашақ мамандарға арналған 1 – курстың соңында курстық жұмыс арқылы магистрлік диссертацияның теориялық бөлімін, ал 2 курстың 3 семестрінде – магистрлік диссертацияны толық дерлік аяқтауға болады [103].

Қорқыт Ата атындағы ҚМУ-де (Қызылорда), Шәкәрім атындағы атындағы СМУ (Семей), Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінде (Ақтөбе қ.), оқу жылының 1 семестрінде педагогикалық зерттеу әдістемесі факультативті компонент бойынша оқытылады: «Педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістемесі», «Ғылыми-педагогикалық эксперименттер нәтижелерін математикалық өңдеу», «Педагогиканың теориялық-әдіснамалық негіздері».

Аталған пәндерді оқыту нәтижесінде магистранттар ғылыми-зерттеу әдістемесі, жоғары білім беру саласындағы ғылыми және ғылыми-педагогикалық қызмет, қазіргі білім беру технологиялары, ғылыми жобалар және кәсіби саладағы зерттеулер саласындағы құзыретті мамандарға айналады. Сонымен, магистранттар арасында әртүрлі құзыреттіліктер қалыптастыру жоспарланып отыр:

- педагогикалық қызметте – білім берудің әртүрлі деңгейлерінде оқу үдерісін ұйымдастыру мен жүзеге асырудың заманауи әдістері мен технологияларын қолдана білу;

- ғылыми-зерттеу қызметінде – зерттеу нәтижелерін талдау және оларды нақты оқу және зерттеу мәселелерін шешуде қолдану мүмкіндігі; заманауи ғылыми әдістерді қолдана отырып, тәуелсіз зерттеулер жүргізуге дайын болу;

- әдістемелік қызметте – әдістерді, технологияларды және оқыту тәсілдерін әзірлеу және енгізу, оларды қолдану нәтижесінде олардың нәтижелерін талдау мүмкіндігі.

Магистрлік диссертацияны дайындау мен қорғау нәтижесінде мемлекеттік стандартта қарастырылған магистрлердің талаптары мен дайындық деңгейіне сәйкес келетін дайындық көрсеткіштері қалыптасады [104].

Біздің жұмысымыздың қосымша бөлігіндегі кестеден көрініп тұрғандай, таңдау модуліне кіретін пәндер арасында магистранттардың кәсіби шеберліктерін арттыруға мүмкіндік беретін пәндер жеткіліксіз екендігі бірден байқалады (қосымша А). Болашақ маманның шығармашылық қабілеттерін арттыру және оның кәсібилікке дайын болуын қамтамасыз ету тұрғысынан талданған оқыту бағдарламаларының әлеуеті әлсіз. Оқу жоспарындағы пәндер белгілі бір салада мамандар даярлауға бағытталған. Бұл бакалавриат деңгейінде «пән мұғалімдерін» даярлаудың жалғасы. Сонымен, өмірді алға сүйрейтін шығармашыл адамдарға, өз кәсібін сүйетін, пайдалы және сапалы, өз ісінің жоғарғы сатысына көтерілген адамдарға мұқтаж қоғам болашақ мамандарды мұғалімге бағыттау үшін әлі де көп істер жасалатынын көрсетеді. Егер бұл мәселе неғұрлым мақсатты әрі уақытылы шешілсе, елдің өркениеті жеделдей түсетіні белгілі. Сондықтан, біз өз жұмысымызда одан әрі жоғары білім берудің стратегиялық бағыттарына тоқталуды жөн көрдік.

Бұл ретте біз магистрлік бағдарламаларды жетілдіру мәселесін көтергіміз келеді. Олар болашақ маманға кәсіби қызметін шығармашылықпен жүзеге асыруға көмектесетін арнайы курстар әзірлеп, жүзеге асыруы керек деп санаймыз. Педагогикалық шеберлік магистрлерінің қолданбалы дағдыларын қалыптастырумен байланысты элективті пәндердің өзара байланысын қамтамасыз ету басты бағыт болуы керек.

Екіншіден, болашақ мамандардың инновациялық процестерге дайындығын арттыру, сол арқылы білім сапасын көтеру, өзін кәсіби деңгейі жоғары, жаңашыл, озық технологияларды меңгерген креативті тұлға ретінде көрсете алу үшін.

Үшінші және одан кейінгі кезеңдерде оқу процесін ұйымдастырушылар (ректорлар, проректорлар, декандар және кафедра меңгерушілері) университет мамандары арасында креативті оқытушы болу идеясын алға тартуы керек. Ол үшін мұғалімдер үнемі біліктілікті арттырумен айналысатын, біліктілікті арттырудың барлық мүмкіндіктерін толық пайдалануы керек.

Енді осы айтылған теориялық мәселелердің түйіні есебінде болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделін жасауға көшеміз.

1.4 Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі

Ғылым мен техниканың қарыштап дамыған дәуіріндегі ғылыми жетістіктер адамзат қоғамының өркендеуі мен алға басуына ықпал етеді. Қоғамның дамуындағы саяси, әлеуметтік, экономикалық, өркениеттік және мәдени өзгерістер кәсіптік білімге әсер етеді және оның маңыздылығын арттырады. Бүгінгі күні жаңа кәсіптік білім беру қызметі құрылып, оның жетістіктері сыни тұрғыдан талданып, кәсіптік білім беру мұғалімдерінің қызметі креативтілік тұрғыдан қайта құрылуда.

Қазіргі кезде психология мен педагогика саласындағы педагогикалық қызметтің креативтілігін қалыптастыру қарастырылып жатыр. Педагогикалық процесте креативтілікті қалыптастырудың негіздерін анықтауда креативтілік іс-әрекетті қалыптастырудың құрылымдық және мағыналық моделі маңызды. Сондықтан іс-әрекеттің құрылымын анықтап алу қажет. Оқу үдерісінің логикасы құрылымды анықтайды. Әрекеттің құрылымы жүйе ретінде қарастырылады. Өйткені кез келген әрекеттің жетістігі мен табыстылығы жүйелілікке, реттілікке байланысты.

Ғалымдардың еңбектерінде «жүйе» туралы «педагогикалық жүйе» ұғымы жан-жақты қарастырылған.

Мысалы, қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде: «Жүйе дегеніміз – бір нәрсенің реті, жөні, тәртібі» – делінген, ал философиялық еңбектерде: «Белгілі бір тұтастықты, қатынастар мен байланыстардағы бірлікті қалыптастыратын элементтер жиынтығы» деп жазылады.

«Жүйе» ұғымын қарастырған Г.Г.Ақмамбетов, Н.В.Кузьмин, Г.Есімов, Е.Г.Юдин және т.б. ғалымдар болып табылады.

«Жүйе – бұл жаңа сапалық қасиеттерге ие, яғни құрылымдардың өзара әрекеттесуі нәтижесінде жаңа объектілердің пайда болуының тұтас құрылымы» [105].

Ал, педагогикалық жүйе дегеніміз, өз кезегінде тұлғаны қалыптастыруға бағытталған ұйымдастырылған әсер ету үшін қажет өзара тығыз байланысты құралдардың, әдістер мен процестердің жиынтығы [106].

Педагогикалық жүйеде ең алдымен идеялар мен принциптер жүйені қалыптастырушы фактор ретінде қарастырылады. Идеяның сапасы дегеніміз - адамның жеке және кәсіби қасиеттері. Әдетте, біздің зерттеулеріміз білім берудің құрылымдық элементтерінің кәсіби бағытын, ғылыми сипатын, сабақтастығы мен жүйелілігін, даралығын, студенттердің белсенділігін, академиялық серіктестігін, технологиялық бірлігін зерттейді [107].

Педагогикалық жүйенің ерекшелігі – қарым-қатынаста қалыптасатын іс-қимыл жүйелері мен жүйелері (трансформатор-актив, трансформатор-орындаушы, тұтынушы-жеке тұлға немесе әрекет жасаушы және т.б.). Бұл жүйелерді оқу процесінің субъектілері жасайды және олардан бөлінбейді, олар сол арқылы жүзеге асырылады. Бұл тұрғыда педагогикалық жүйе ретіндегі білім беру процесінің негізгі сипаттамасы оның тұтастығы мен күрделілігі болып табылады [108].

Білім беру және тәрбиелеу процесі – біртұтас педагогикалық жүйеден тұрады және жүйелі түрде жүзеге асырылады. Білім беру және тәрбиелеу процесі жүйелі резидент «жүйелі - іс-әрекетке бағытталған» болып саналады. Оқыту процесіндегі жүйелі іс-әрекеттерге келетін болсақ, бұл жерде әрекет басым болады. Яғни, әрекет дәйектіліктің бөлігі болып табылады. Мысалы, білім беру жүйесі педагогикалық әрекеттерден тұрады: дайындау, оқыту, түсіндіру, талдау, бақылау, түзету, бағалау, шешімдерді бірлесіп іздеу.

Педагогикалық бағыттағы магистрлердің іс-әрекеті жүйесін құрайтын қызмет түрлері: басқару қызметі, оқу процесін ұйымдастыру жөніндегі іс-шаралар, ғылыми-зерттеу қызметі, басқару қызметі, практик мұғалімдердің жұмысы, педагогиканың ғылыми нәтижелерін тәжірибеге енгізу, т.с.с. элементтердің мазмұнына байланысты толықтырылады. Мысалы, *оқыту формалары, әдістері, құралдары, оқыту технологиялары, білім беру мазмұнының құрылымдық жүйесі және т.б.* Осылайша, жүйе өзара байланысты тұтас элементтерден тұрады.

Яғни, жүйелік тұғыр – бұл оқу процесін ғылыми негізде жүйелі түрде зерттеуге арналған ғылыми алаң. Жүйеге «қауымдастық», «ғылыми білімнің жан-жақтылығы», «қауымдастықтың гносеологиясы» тән [109].

Білім беру жүйесінің мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес жүйелі түрде мазмұн құра білу. Адамның санасы мен танымына жүйелі, дәйекті, үздіксіз білім әсер етеді.

Жүйе креативтілікті қалыптастыруды үздіксіз жүзеге асыруды қажет етеді. Әдістемелік негіздер педагогикалық қызметтің креативтілік әлеуетін қалыптастыру процесінің дамуына негіз болады.

Әдістемелік негіздер – педагогикалық теориялар мен тәжірибелерді, сондай-ақ оқытудың әдістері мен тәсілдерін зерттеуді анықтайтын білім беру жүйесіне әдістемелік тәсіл.

Әдістеме дегеніміз: белгілі бір саладағы іс-әрекеттерді, құралдарды, нәтижелер мен әдістерді білу (теориялық жүйе) [110].

Біздің зерттеу жұмысымызға негізделетін келесі әдістемелік платформа – бұл әрекет ету платформасы.

Іс-әрекет объектінің және оның механизмдерінің тұтастығын ашуға негізделген (философия, әлеуметтану теориялары бойынша), индивидтің іс-әрекеті арқылы қоршаған ортаны тану және өзгерту, құрылымы мен қызмет әрекеті.

Жалпы іс-әрекет білім мен жеке құндылықтар жүйесін қалыптастыруға бағытталған. Келесі әдістемелік платформа – бұл құзыреттілік платформасы.

Құзыреттілік креативтілік қызметтен туындайды. Олар өзара байланысты және бірін-бірі толықтырады. Сондықтан біздің зерттеу жұмысымыз «құзыреттілік – әрекет» тұрғысынан қарастырылды. Келесі әдістемелік платформа – адамға бағытталған платформа.

Тұлғалық бағдар тұғыры – адамның рухани және интеллектуалдық қасиеттерін қалыптастыруға, тұлға ретінде креативтілік және өзін-өзі дамытуға, тәуелсіздікті дамытуға бағытталған.

Креативтілік қабілетін қалыптастырудағы технологиялық тәсілдің маңызы ерекше.

Профессор Ю.К.Бабанский білім беру үдерісінде жүйелі көзқарасты қолдады және ол білім беру жүйесінің элементтерін бөлді: мақсатты, мотивациялық, мазмұндық, ұйымдастырушылық, бақылаушылық және түзетушілік, бағалау нәтижелік [111].

Құрылымдық интеграция элементтері біртұтас тұтастықты, байланысты сипаттайтын жүйені білдіреді. Жүйелік тәсіл оқу үдерісіндегі тұтас көзқарасқа негізделген. Білім беру процесінің жүйесі оқыту мен оқудың ара-қатынасына негізделген.

Білім – ғылымдар жүйесінде дамиды және құрылымдық бөліктерден тұрады: әдіс туралы ілім; білім туралы оқыту; адамгершілік туралы ілім және т.б.

Кез келген жүйе құрылымы мен ұйымы бар көптеген әртүрлі элементтерден тұрады. Құрылым: а) объектілер арасындағы олардың тұтастығы мен сәйкестігін қамтамасыз ететін тұрақты байланыстар жиынтығы; ә) күрделі бірлік элементтерінің өзара байланысының тұрақты әдісі (заңы).

Ғылыми зерттеу әдебиеттерінде құрылымның және құрылымдық бірлігі болып табылатын қызметтің құрылымы сипатталғанымен, сіз креативтілік қызметтің құрылымы мен креативтілік қызметтің мазмұндық құрамы туралы бірыңғай пікір жоқтығын көресіз. Осыған байланысты біз білім беру жүйесіндегі креативтілік іс-әрекет құрылымына және педагогикалық креативтілік іс-әрекеттің құрылымдық-мазмұндық құрылымына, олардың оқу-тәрбие процесін интеграциялаудағы рөліне тоқталуды жөн көрдік.

Оқу-тәрбие процесінің бірлігін ашудан және күрделендіруден тұратын педагогикалық жүйенің қызметі креативтілік іс-әрекет нәтижесінде жүзеге асырылады.

Іс-әрекет теориясының дамуы мен құрылымдық компоненттері С.Л.Рубинштейн, А.Н.Леонтьев, П.Ю.Галперин, Н.В.Кузьмина және басқалар. психологтардың еңбектерінде қарастырылған. Олар іс-әрекетті мақсатқа жетуге бағытталған әрекеттің, ниеттің, белсенділіктің бірлігі деп сипаттады. Сонымен қатар, ол іс-әрекет қажеттілік, мақсат, уәждеме, тәсіл, құрал, нәтиже, рефлексия сияқты құрылымдық компоненттерден тұрады деп тұжырымдады.

А.Н.Леонтьев педагогикалық іс-әрекеттің мәнін түсіну үшін әрекетті немесе әрекетті келесі құрылымдық компоненттерге бөле отырып, құрылымды талдау қажет деп есептеді, нақты іс-әрекет немесе қызмет дегеніміз, белгілі бір себепке жауап беретін жүйе. Бұл тұжырымдамадағы себеп – бұл әрекеттерді немесе қызметтерді ынталандыру немесе ынталандыру қажеттілігі; себептің жетістігі, табыстылығы қажеттілікті қанағаттандырады.

... кез келген іс-әрекет немесе іс-әрекеттер мақсаттар арасындағы аралықты немесе алшақтықты нақты түсінумен нәтижеге жетуге бағытталғандығы.

... себеп әрекетті немесе белсенділікті оятады және егер мақсат болса, оны бағыттайды [112, б.117].

Кузьмина еңбектерінде педагогикалық іс-әрекеттің психологиялық құрылымы сипатталған, ал П.Я.Гальперин педагогикалық іс-әрекеттің құрылымы іс-әрекеттің психологиялық құрылымының жалпы көрінісі негізінде қарастырады. Оларға мыналар кіреді: 1) оқушылардың ынтасы мен алдағы іс-шараларға қызығушылығы; 2) мақсатқа жетуге дайындық; 3) іс-әрекетті орындау үшін қажетті білім мен дағдыларды тексеру; 4) қызметті ұйымдастыру; 5) білім, білік және дағдыларды бекіту жаттығулары; 6) іс-әрекетті немесе жұмысты бағалау және нәтижелерін тексеру, оған деген оң көзқарас қалыптастыру.

К.К.Платоновтың зерттеу еңбектерінде адамның кез келген әрекетінің құрылымы келесідей болады: мақсат - себеп - әрекет - әдіс - нәтиже.

Ж.А.Қараевтың зерттеу еңбектерінде оқу қызметі келесі формуламен анықталады: мақсат - мотив - әрекет - рефлексия - теориялық білім [113].

Ғалымдардың пікірін басшылыққа ала отырып, біз іс-әрекеттің құрылымдық компоненттері бір-бірімен тығыз байланысты, біртұтас жүйені құрып, жоғары тиімділікті (креативтілік) қалыптастырамыз деген қорытындыға келдік. 4-суретте іс-әрекеттің құрылымдық компоненттері көрсетілген.

Сурет 4 – Креативті іс-әрекеттің құрылымдық компоненттері

Кез келген іс-әрекетте креативтілікті қалыптастыру үшін қозғаушы күштердің бірі (мотивация немесе түрткі) қажет.

Күш дегеніміз – креативтілікке деген сұраныс пен оқушының әрекет қабілеттілігі арасындағы шиеленіс. Егер талаптар мен орындау қабілеті креативтілік іс-әрекеттің қалыптасу дәрежесіне сәйкес келсе, креативтілік әрекеттің қалыптасуы жүреді. Мотивация креативтілік қызметті ұйымдастыруда маңызды.

«Мотивациялық» бағыттың негізін салушы американдық зерттеуші А.Маслоу мотивтің бес деңгейін бөліп көрсетеді:

- 1) физиологиялық (ұйқыға, тамаққа деген қажеттілік);

- 2) қауіпсіздік қажеттілігі (пәтерге, жұмысқа деген қажеттілік);
- 3) бір адамның екінші адамға деген қажеттілігіне тәуелділіктің немесе қатысудың қажеттілігі, мысалы, отбасын құру;
- 4) өзін-өзі бағалау деңгейі (өзін-өзі актуализациялау қажеттілігі, құзыреттілікті қалыптастыру, беделдің өсуі);
- 5) өзін-өзі актуализациялау қажеттілігі (бірлікке, сұлулыққа, мета-қоғамдастыққа және т.б. қажеттілік) [112, б.136].

Ғылыми әдебиеттерді зерттей келе, креативтілік әрекеттің қалыптасуына танымдық мотивтер мен әлеуметтік мотивтер айтарлықтай әсер ететіндігін анықтадық. Мысалы,

- жаңа білім алудың танымдық мотивінің болуы (жаңа қызықты фактілерге қызығушылық немесе заңдар мен теориялық қағидаларды зерттеу және т.б.);

- оқыту әдістерін игеру үшін оқу-танымдық мотивацияның болуы (оқытудың ғылыми әдістеріне, оқыту әдістеріне қызығушылық, оқу қызметін тиімді ұйымдастыру);

- өздігінен білім алуға деген ынталандыру.

Сонымен қатар,

- жауапкершілік пен қажеттілік сезімін түсінудің әлеуметтік мотивациясы;

- басқалармен қарым-қатынаста қанағаттану мотивтерінің болуы (табысты мотивтер);

- әлеуметтік мотивтердің, ынтымақтастық мотивтерінің болуы.

Бұл креативтілік әрекеттерді жүзеге асыратын адамның өзін-өзі жетілдіруінің негізі.

Әрекет компоненттері оқушының қалаған нәтижеге жетуін қамтамасыз етеді. Мақсаттар мен қызығушылықтар оқушының білімге деген құштарлығын арттырудың негізі болып табылады.

Қажеттіліктер мен мотивация белсенді креативтілік әрекеттің негізі болып табылады. С.Л.Рубинштейннің пайымдауынша «қажеттілік – адамның бір нәрсеге деген қажеттілігінен туындайтын жаңа әрекетті жүзеге асырудың қажетті шарты». Нәтижеге жетуге бағытталған мақсаттар, мотивтер, құралдар, әрекеттер. Іс-әрекет – бұл мақсатқа жету процесі.

Оқыту процесіндегі басты шарт – мотивация мен қажеттілікті қамтамасыз ету болып табылады.

Қажеттіліктер мен ынта мотивацияның негізі болып табылады.

Психологтар Б.С.Волкова, Н.В.Волков былай түсіндірді: «Мотивация - бұл әрекетті қоздыратын, мақсатқа жетуге бағытталған, мінез-құлықтың белсенділігі мен пассивтілігіне ықпал ететін фактор» [114].

Ынталандыру – кез келген іс-әрекетті сапалы орындаудың кілті.

Профессор А.А.Жолдасбеков оқытудың және кәсіби іс-әрекеттің немесе қызметтің құрылымдық бөлімшелерінің мазмұнындағы айырмашылықтарды төмендегі 2- кестеде көрсетеді [112, б.267].

Кесте 2 – Оқыту мен кәсіби қызмет немесе қызметтің құрылымдық бөлімшелерінің мазмұндық жиынтығындағы айырмашылықтар

Құрылымдық бөлімдер	Оқу іс-шаралары	Кәсіби іс-әрекеті немесе қызметі
Қажеттіліктер	Оқу барысында	Еңбекте
Мотивтер	Жаңаны тану, кәсіби іс-әрекетті немесе қызметті тұтастай қалыптастыру	Интеллектуалды және рухани қорын жүзеге асыру
Мақсаттар	Тұлғаның жалпы және кәсіби дамуы	Өндірістік-материалдық және рухани құндылықтары
Іс-әрекеттер	Танымдылық, айрықша интеллектуалды	Тәжірибелік, сонымен бірге, теориялық-тәжірибелік
Құралдар	Шындық өмірдің психикалық бейнесі	Шынайы іс-әрекетін немесе қызмет барысын қайта жасау
Заттар	Ақпарат немесе таңбалық жүйе	Табиғаттың заттары (инженер), бейтаныс (ғалым), адамды жасау (педагог)
Нәтижелер	Тұлғаның әрекетшілдік қабілеттері, әлемге, адамдарға қарым-қатынасы	Тауарлар, жаңа білімдер, адамдардың сауаттылығы

Н.В.Кузьмина іс-әрекет құрылымының өзара байланысты компоненттерінің үш түрін атап өтті:

1. Құрылымдық
2. Ұйымдастырушылық
3. Коммуникативті

Бұл іс-шараларды тиімді жүзеге асырудың дағдылары мен қабілеттері жоқ.

- құрылымдық және мазмұндық (оқу материалын таңдау, педагогикалық процесті жоспарлау және құру),

- құрылымдық және жедел (өзіңіздің және студенттердің іс-әрекеттерін жоспарлау),

- құрылымдық және материалдық (педагогикалық процестің оқу-материалдық базасын жобалау).

Ұйымдастырушылық іс-әрекет – бұл әртүрлі іс-шаралармен айналысатын студенттердің ұжымдық және бірлескен іс-әрекеттерін ұйымдастыруға бағытталған іс-шаралар жүйесін жүзеге асыру.

Коммуникативті іс-әрекет – бұл мұғалім мен оқушылар, басқа мектеп мұғалімдері, қоғам өкілдері, ата-аналар арасындағы педагогикалық қатынастарды орнатуға бағытталған қызмет.

Педагогикалық процестің жүйесі екі құрылымдық нүктеде қарастырылады:

1) педагогикалық процеске қатысушылардың (оқытушы мен студенттің немесе субъект-субъектінің) субъективті құрамы;

2) іс-әрекеттің құрамы (жедел персонал);

Құрылым – оқу қызметінің мазмұны мен формасы. Оқу процесінің құрылымы оның құрамынан емес, мазмұнынан, мақсатты және жүйелік бөліктерінен тұруы керек. Процестің құрылымы білім беру міндеттеріндегі негізгі іс-әрекет ретінде іс-әрекеттердің реттілігін анықтайтын келесі өзара байланысты құрылымдарды анықтайды: *тапсырмаларды талдау үшін оқу мақсаттарын қабылдау; бар білімді жаңарту; мәселелерді шешу, мәселені шешу жоспарын құру, осы жоспарды жүзеге асыру; проблемаларды шешуді бақылау және бағалау, білім беру мәселелерін шешу процесінде туындайтын іс-әрекеттердің жолдарын түсіну* [115, б.229].

Кәсіби қызмет құрылымындағы басымдықтар:

- жинақтау – (оқу процесін жоспарлау, құру; материалдарды іріктеу); және мұғалім мен оқушыны жоспарлау).

- ұйымдастырушылық – (мұғалім оқушыларды әртүрлі қызмет түрлеріне тарта білу, команда құру, оқушыларды топта оқыту жұмыс істеуге үйрету);

- коммуникативті – (мұғалім оқушылармен, қоғаммен, ұжыммен қарым-қатынас жасауы және сөйлесу үшін мүшелер және т.б. білу).

Оқу-тәрбие процесінде көптеген тапсырмалар мен шешімдердің табысты болуы мұғалімнің креативтілік қабілеттеріне байланысты.

Оқу процесін ұйымдастырушы педагог-мұғалім. Педагогикалық процесс үш түрге немесе құрылымға бөлінеді: педагогикалық, психологиялық және әдістемелік.

Педагогикалық процестің *психологиялық құрылымы*: когнитивті процестер (қабылдау, ойлау, есте сақтау, ақпаратты игеру), оқуға деген қызығушылық (оқуға деген қызығушылықты, ынталандыру қабілетін анықтау), энергия (асқақ немесе қабылданған дене мен күштің динамикасы, белсенділік, еңбекқорлық немесе артық жұмыс) [116, б.133].

Педагогикалық процестің педагогикалық құрылымы: мақсаты – принциптері – мазмұны – формасы – әдістері – құралдары – түрлері.

Оқу-тәрбие жұмысының нәтижелеріне жетелейтін мұғалім іс-әрекетінің құрылымы (*іс-әрекет мақсаты, іс-әрекет объектісі, іс-әрекет субъектісі, әрекет құралдары*) кешенді түрде жүзеге асырылады және педагогикалық іс-әрекеттің компоненттеріне ие болып отырады.

Зерттеушілер педагогикалық бағыттағы магистрлердің қызметін келесі функционалды элементтерді қамтитын жүйе ретінде қарастырады:

1) педагогикалық бағыт магистрлерінің өзара іс-қимылының субъектісі және объектісі, олармен өзара әрекеттесу, оқыту мақсаты және байланыс құралдары;

2) студент пен оқытушы, оқыту мен тәрбиелеуді ұйымдастырудың мақсаты, мазмұны, процесі және түрлері;

3) педагогикалық мақсаттардың пәні мен объектісі, мазмұны мен құралдары, педагогикалық рефлексия нәтижелері.

Педагогикалық бағыт магистрлерінің құрамына мыналар кіреді: сабақтардың жоспарлары мен конспектілері, оқу қызметінің сценарийлері,

тапсырмаларды орындау кестелері, студенттерді ауыстыру, дидактикалық материалдар, сабақ кестелері.

Білім беру құрылымдары – *білім беру мазмұны, оқу жоспарлары, бағдарламалар, оқулықтар* – өзара байланысты дидактикалық талаптарға негізделген мазмұн бөліктерінен тұрады.

Білім мазмұнының құрылымы болса, ол: ғылыми немесе жаратылыстану білімі; іс-қимыл режимдері; креативтілік қызметтің тәжірибесі; құндылықтар.

В.С.Леднев: «білім беру мазмұны – бұл тұлғаның және оның санасының, процестердің мазмұнының, шартты түрде ұйымдастырылған қажетті іс-әрекеттің прогрессивті өзгерісі».

Кәсіптік білім беру мазмұнының құрылымдық элементтері:

1) креативтілік кәсіби қызмет туралы білім (іс-әрекеттің жаңа, креативтілік әдістері негізінде ж еке тұлғаның кәсіби білімі мен мәдениетін қалыптастыру);

2) кәсіби дағдылар (кәсіби магистрлігі студенттерге өз біліктіліктерін арттыруға мүмкіндік беретін ғылыми және креативтілік қызметті жүзеге асыру);

3) кәсіби, креативтілік және зерттеушілік қызмет (жаңа шарттарда студенттердің алған білімдері мен дағдыларын дербес жүзеге асыру);

4) креативтілік кәсіби іс-әрекетке эмоционалды-құндылық қатынас (студенттердің өзіндік білімі, дағдылары мен мәселелерді шешуге қатынасы, креативтілік тәсіл).

Қазіргі білім беру процесінің басты мақсаты – студенттерді өз бетінше болуға, өз бетінше ойлауға, қорытынды жасауға және оларды креативтілік қабілеттерін қалыптастыруға, білім беру жүйесін жаңа негізде дамытуға негізделген оқу материалдарын оқуда өмірде қолдана білуге үйрету.

Оқу процесінде студенттер:

- қызмет түрін жүзеге асыру мүмкіндігі;

- кәсібінің мәні мен әлеуметтік маңыздылығын түсіну;

- креативтілік қабілеттер мен әрекеттерді тануға бағытталған эмоционалды-құндылық қатынастар;

- іс-әрекет тәсілдерін білу;

- іс-әрекет арқылы кәсіби өзін-өзі дамыту;

- креативті және креативті ойлау қабілеті сияқты креативтілік қасиеттер креативтіліктің қалыптасуына ықпал етеді.

Креативтілік – бұл студенттердің өз бетінше білім алуын, ақпараттық технологияларын, коммуникативті дағдыларын, креативтілік қабілетін, тұлғалық дамуының маңызды факторы.

Педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлердің креативтілік дайындығы, яғни оларды оқыту:

- магистрлерге креативтілік әрекетті қалыптастырудың факторлары мен педагогикалық шарттарын анықтау;

- магистрлердің пайдалану дағдыларын және олардың іс-әрекеттеріне деген сенімділікті қалыптастыру;

- кәсіби мәселелерді шешу әдістері мен тәсілдерін меңгеру;

- магистрлердің креативтілік қабілеттерін қалыптастыруға деген ынтасын арттыру;
- өзін-өзі тану, өзін-өзі жетілдіру, жетістікке жету үшін;
- креативтілік оқыту пәнінің мақсаты, міндеттері, мазмұнын, креативтілік оқытудың теориялық және әдістемелік негіздерін игеру;
- білім берудің демократиялық түрін жүзеге асыру үшін (әрекет ету еркіндігі, ақылдылық, эмоционалды-құндылықтық қатынастар);
- белсенді қатысуды қамтамасыз ету және оны жаңартуды ынталандыру, білім беру саласындағы бірлескен іс-шараларды ұйымдастыру;

Педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлерді креативтілік және кәсіби даярлау мұғалімдері алған кәсіби білімі мен креативтілік іс-әрекетін өз бетімен жүзеге асыруға, қалыптасқан кәсіби іс-әрекет негізінде жаңа тәсілдерді қалыптастыруға, яғни кәсіби іс-әрекеттің шығармашылығы, жаңа іске асыра білуге міндетті.

Жалпы, креативтілік қызмет келесі талаптарға сай болуы керек:

- болашақ мұғалімдердің қабілеттерін ескере отырып дамыту, үлкен білім кеңістігін дамыту;
- педагогикалық магистрлік негіздерін игере отырып, озық тәжірибелерді енгізу;
- білім беру технологияларын меңгеру және олардың тәжірибесін жаңа әдіспен жетілдіру;
- оқытудың мақсаттары мен міндеттерін анықтай білу;
- тиімді әдістер мен формаларды, оқу құралдарын таңдап қолдану;
- тәжірибеде зерттеу жүргізе білу;
- кәсіби білімге ұмтылу, өзіндік құндылықтарды нақтылау мүмкіндігі;
- инновациялық технологияларды игеруге деген талпыныс.

Педагогикалық бағыт магистрлерінің жеке тұлға үшін креативтілік іс-әрекетінің құндылығы, креативтілік өзін-өзі көрсетуге байланысты олардың қабілеттерін жүзеге асыру. Әр маман іс-әрекеттің теориясы мен ерекшеліктеріне мұқият назар аударып, оны оқу процесінде тиімді жүзеге асыруы керек. Білім берудегі іс-әрекет теориясы психологиялық сана мен іс-әрекет принципіне негізделген. Бұл теорияға сәйкес студенттер өзін-өзі жүзеге асыруы, жетістікке жетуі, оқу іс-әрекетіне саналы белсенді қатысу арқылы кәсіби өзін-өзі анықтауы керек.

Танымдық іс-әрекет негізінде білім, білік, тәжірибе, дағды қалыптасады. Кез келген әрекет – бұл жеке процесс. Яғни, оқу процесі – бұл күрделі, мақсатты, жоспарлы, танымдық процесс.

Оқу – бұл оқушылардың танымдық, практикалық әрекеті. Танымның ерекшелігі – білімге деген қызығушылықтың артуы. Танымдық қызығушылық – оқу іс-әрекетінің ажырамас бөлігі. Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде «танымдық қызығушылық» адамның саналы қажеттілігі, таңдалған бағыты, іс-әрекет мотиві ретінде түсіндіріледі.

А.С.Роботова, В.Н.Максимова, Г.И.Шукинаның зерттеулерінде мектеп оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастыру мәселесі қарастырылады.

Г.И.Шукина анықтаманы былайша береді: «Танымдық қызығушылық дегеніміз – белгілі бір әлеуметтік жағдайларда қалыптасқан селективті өмірлік бағыты бар адамның маңызды білімді игеруі».

Оқушылардың қызығушылығы мен белсенділігін тудыратын негізгі факторлар - креативтілік танымдық іс-әрекет. Танымдық іс-әрекет барысында жаңа мотивтің пайда болуы (қызығушылық, хобби, ынта-тілек және т.б.) оқу іс-әрекетінің креативтілік қабілетін жүзеге асырады:

- интерактивті оқыту сипаты;
- оқу материалдарын кең және тиімді пайдалану;
- ұжымдық танымдық қызметті ұйымдастыру;
- оқу процесін креативтілікпен оқыту;
- оқу-танымдық іс-әрекеттің креативтілік сипаты;
- оқу-танымдық зерттеулерді ғылыми инновацияға бағыттау;
- электрондық құрылғылармен және компьютерлік тесттермен жұмыс жасау мүмкіндігі.

Белсенді когнитивтік мотивтер – кәсіби білім беру іс-әрекетін орындау процесімен байланысты. Оқу іс-әрекеті басқа іс-әрекеттермен (креативтілік, жаңашылдық, болжамдық, коммуникативті, бағалау және т.б.) байланысты болған кезде олардың жаңа білім алудың белсенді танымдық мотивтеріне әкелетіні анық. Жаңа білімге қызығушылық - танымдық іс-әрекеттің мотиві. Ол танымдық қызығушылық, құндылық бағдар, креативтілік белсенділік пен қарым-қатынас негізінде қалыптасады және жүзеге асырылады.

«Танымдылық – бұл ... адамның оқу қызметі интегралды білімді қалыптастыратын креативтілік іс-әрекет процесі».

Танымдық қызығушылық пәннің мазмұнына, оқу процесіне, яғни танымдық іс-әрекетке бағытталған. Бұл оқушылардың белсенділігін тудыратын негізгі фактор.

Оқу іс-әрекеті теориясының негізгі қағидаларына сүйене отырып, танымдық қызмет мотивациялық-тұлғалық, мазмұндық-практикалық және процедуралық-мотивациялық бөліктерден тұратын тұлғаның сипаттамасы болып табылатын тұтас құрылым болып табылады:

- Мотивациялық және жеке тұлғалық – өзін-өзі тануға деген қызығушылықты қанағаттандыруға, өзіне деген сенімділік, олардың танымдық қабілеттерін дамыту.

- Мазмұндық-практикалық – негізгі білім, жалпы дидактикалық және арнайы дидактикалық дағдылар, білімді арттыру дағдылары.

- Процедуралық ыждағаттылық (жігерлік) – танымдық іс-әрекет процесінде туындайтын қиындықтарды жеңуге дайындық, өз бетінше жұмыс істеу қабілетінің дәрежесі, танымдық іс-әрекетке деген ұмтылыс.

Мотивациялық және жеке тұлғалық бөлік студенттердің оқу процесінде мотивацияны қамтамасыз ететін қажеттіліктерден, қызығушылықтан тұрады.

Мазмұндық-практикалық бөлігі негізгі бөлімнің жүйесінен және жаңа білімді өз бетінше жетілдіруге мүмкіндік беретін оқу-танымдық іс-әрекеттің базалық білімдері мен әдістерінен тұрады.

Процедуралық ыждағаттылық (жігерлік) бөлім оқушылардың танымында туындайтын қиындықтарды жеңуге деген ерік-жігерінің болуына және оны өз іс-әрекеттерінде жүзеге асыруға дайын болуға негізделген [117].

Оқу процесінде креативтілік қабілеттерді қалыптастыруда адамда жалпы мақсат пен белсенді қозғалыс, яғни ерік қасиеттері, танымдық ізденіс болуы керек.

Студенттердің танымдық белсенділігін арттыруда дәстүрлі әдістерді әлемдік білім беру кеңістігіндегі ең озық технологиялық әдістермен толықтырып, оқу үрдісін жаңа деңгейге көтерудің маңызы зор.

Ал креативті іс-әрекеттер – маңызды педагогикалық мәселелерді шешудің құралы.

Оқу процесінде креативтілік белсенділіктің қалыптасуы бірнеше кезеңдерді қамтиды.

Педагогикалық бағыттың болашақ магистрлерінің креативтілік әрекетін қалыптастыру процесі бастапқы, негізгі және соңғы кезеңдерден тұрады. Әр кезеңнің өз мақсаттары болады.

1-ші кезеңнің мақсаты – болашақтағы педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілік белсенділікті қалыптастырудағы мотивациясын болдыру.

2-кезеңнің мақсаты – болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілік белсенділігін қалыптастыруды дамыту.

3 кезеңнің мақсаты – магистрлердің креативтілік белсенділігін одан әрі жетілдіру.

Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілік қызметін қалыптастыру процесінің кезеңдері төмендегі 3-кестеде келтірілген.

Кесте 3 – Педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлердің креативтілік қызметін қалыптастыру процесінің кезеңдері

Кезеңдері	<i>Бастапқы</i>	<i>Негізгі</i>	<i>Нәтиже</i>
1	2	3	4
Нәтиже	Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлерді креативті іс-әрекетті қалыптастыруға ынталандыру, танымдық қызығушылығын	Креативті іс-әрекет негізінде болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің білім, білік, дағдылары дамып, педагогикалық іскерлік пен педагогикалық магистрлікті қалыптастыру. Болашақ	Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілік көрсеткіші – креативті іс-әрекеттің нәтижесі. Болашақ педагогикалық

3-кестенің жалғасы

1	2	3	4
	арттыру, яғни, креативті іс-әрекет қалыптастыру мотивациясын туғызу.	педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетке бағытталған әдіс-тәсілдерді іздемапздықпен таңдау, қолдану.	бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетті қалыптастыруды жетілдіре отырып, өзін-өзі анықтау, өзін-өзі өзектендіру.
Диагностикалық әдіс-тәсілдер	Интерактивті әдістер мен интербелсенді тәсілдер: сауалнама, пікірсайыс, тренинг, іскерлік ойындар, ізденіс пен зерттеу, интернетпен жұмыс, бақылау, бағалау.		

Қарастырылып отырған студенттердің рухани қажеттіліктері мен танымдық қызығушылықтарын дамытудағы болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлерінің креативтілік әрекетін қалыптастыру кезеңдері, жеке қабілеттері мен ерекшеліктерін анықтау, дидактикалық оқу қызметін жетілдіру, коммуникативті қарым-қатынасты қалыптастыру, ғылыми білімді игеру, білім мен проблеманы шешу, өзін-өзі дамытуды арттыру, болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілік қызметінің маңыздылығын анықтау көзделіп отыр.

Әр халықтың даму деңгейі білім сапасы мен кәсіптік білім деңгейінің жоғарылауымен тығыз байланысты.

Біздің зерттеуіміздің мақсатына байланысты магистрлердің болашақ педагогикалық бағытында студенттердің креативтілік іс-әрекетінің қалыптасу критерийлері мен көрсеткіштерін (өлшемдерін) және деңгейлерін анықтау өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Болашақ педагогикалық білім беру мұғалімдерінің креативтілік қызметінің білім сапасы мен оқушылардың жалпыадамзаттық құндылықтары және жеке қасиеттерін қалыптастыруға әсері қарастырылады. Студент креативтілік іс-әрекет негізінде өзіне және басқаларға сапалы дүние құра алады және білім беру процесінің сапасын арттырады. Біз орнықты білім беру құрылымы мен білім беру мазмұнын зерттеу барысында оқу-танымдық іс-әрекеттің креативтілік критерийлері мен көрсеткіштерін анықтауға шешім қабылдадық.

Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың критерийлері мен көрсеткіштері төмендегі 4-кестеде келтірілген.

Кесте 4 – Педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың критерийлері мен көрсеткіштері

Компоненттер	Өлшемдер	Көрсеткіштер
1	2	3
Мотивациялық	Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыруда мотивацияның болуы.	<ul style="list-style-type: none"> - болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетті қалыптастыруға ұмтылысы; - креативті іс-әрекетті меңгеруге ынталылығы; - білімге деген қызығушылығының өсуі; - болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті оқу-танымдық іс-әрекетке деген құлшынысы; - ауқымды білім кеңістігін игеруге ізденісі.
Танымдық-мазмұндық	Педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекеттің қалыптасу әдіс-тәсілдерін, теориялық негіздерін меңгеріп, жүзеге асыра білу. Әлеуметтік, рухани құндылықтарын дамытуы.	<ul style="list-style-type: none"> - белсенді-танымдық іс-әрекетінің нәтижелігі; - креативті іс-әрекет туралы білім мен білігі; - білім мазмұнының ғылыми негізін меңгеруі; - іс-әрекет жүйесінің құрылымдық элементтерін меңгеруі; - креативті іс-әрекеттің тәжірибесін өзектендіру, өзіндік танымды жүзеге асыру; - оқу процесіндегі міндеттерді шешуде креативті іс-әрекеттің маңызын ұғыну; - дербес болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетті жүзеге асыруы; - креативті іс-әрекет субъектісі дәрежесіне жету.
Құндылық бағалау	Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекеттің өзекті мәнін айқындай	<ul style="list-style-type: none"> - болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекет тәсілдерін сезініп, мағыналық ерекшеліктерін тани білу; - өзінің креативті іс-әрекет нәтижесінен тәжірибе жинақтау; - өзінің және өзге магистрлердің

4-кестенің жалғасы

1	2	3
	алуы; өзінің, өзгенің іс-әрекетінің креативтілігін бағалауда рефлексивті тудыру	креативті іс-әрекетінің нәтижесін бағалау; - өзін-өзі жүзеге асыру; - магистрлердің креативті іс-әрекетті жүзеге асыруда өзіне сенімділігі

Педагогикалық креативті іс-әрекеттің деңгейлері болашақ педагогикалық бағыт магистрлерінің креативтілік іс-әрекетін қалыптастыру критерийлері мен көрсеткіштері негізінде анықталды.

Магистрлердің креативтілік немесе инновациялық деңгейі: инновациялық педагогикалық технологияларды меңгеру және инновацияларды енгізу; үлкен білім кеңістігін игеру, магистрлердің жаңа ғылыми жолға креативтілік белсенділікті қалыптастыру тәжірибесін жетілдіру; магистрлердің құндылықтарын креативтілік белсенділік негізінде көрсете және жетілдіре білу; ғылыми зерттеулерді практикада қолдана білу, қарама-қайшылықтарды анықтап, қорытынды жасай білу; креативтілік іс-әрекет тақырыбындағы магистр дәрежесі сияқты іс-әрекеттерде ақыл-ойдың ептілігі мен ұтқырлығын көрсете білу.

Шығармашылық немесе орта деңгей: олардың іс-әрекеттерін тексеру арқылы магистрлердің креативтілік қызметінің құндылығын түсіну; іс-әрекет тәсілдерін білу; магистрлердің креативтілік әрекетін креативтілік іс-әрекет арқылы қалыптастыру; білім беру қызметінде мақсат қою және нәтижеге жету; әдістерді өз бетінше таба және қолдана білу; жаңашыл мұғалімнің тәжірибесін өз жұмысында креативтілікпен қолдану; магистрлерге креативтілік қызметті жүзеге асыру қиын болды, мысалы, қайшылықтарды анықтау. Оларды одан әрі дамытуда әрекетсіздік басым болады.

Төмен немесе репродуктивті деңгей: пәндік білімді меңгеру, бірақ мақсатқа, міндеттерге, мазмұнға, таныс емес іс-әрекеттердегі тапсырмалардың теориялық және әдістемелік негіздеріне жету және кәсіби қызметті креативтілік тұрғыдан орындау дағдыларының жетіспеушілігі. Іс-әрекетті білмеу. Танымдық іс-әрекетке деген қызығушылық үстірт. Интеллектуалды белсенді бола алмайды. Білім деңгейін көтеруге ұмтылмайды.

Оқыту – дидактиканың маңызды категорияларының бірі; мұғалім мен оқушы арасындағы өзара түсіністік, ынтымақтастық, өзара әрекеттестік; білім, білік және дағдыларды, іс-әрекеттерді меңгеру процесі; белсенді креативтілік қызметті басқарудың негізгі тәсілі; сапалы оқыту, тәрбиелеу, дамыту және т.б мақсаттарға сәйкес оқушылардың креативтілік қабілеттерін дамытуға бағытталған арнайы ұйымдастырылған іс-шаралар [115, б.240].

Жалпы айтқанда, зерттеу жұмысын зерттей отырып, біз педагогикалық бейін магистрлерінің креативтілік қабілеттерін қалыптастырудың мәні мен

дамуы, құрылымы мен мазмұны мәселелерін қарастырдық. Зерттеу жұмысының жеткіліксіздігі және осы фонеманы бірыңғай түсінудің болмауы бізді әлі де кеңірек талдау қажет деген қорытындыға келді.

Магистранттардың білім беру үрдісіндегі стандартты емес, ойлау магистрлерінің креативтілік әлеуетін ашуға, қалыптастыруға, дамытуға мүмкіндік беретін педагогикалық іс-әрекеттің қазіргі жағдайындағы білім беру жүйесінің мақсаттары мен талаптарына жету үшін студенттерді өмірге даярлау. Креативтілік қабілеттерді қалыптастырудың моделін құру қажет деп санадық.

Оқу процесін ғылыми ұйымдастыруда модельдеуді қолдану зерттеу құралдарының бірі болып табылады.

Соңғы кезде педагогика ғылымында модельдеудің әртүрлі дәлелденген әдістері қолданылуда. Модельдердің көмегімен алынған мәліметтер білім беру процесінің теориялық негіздерін құру үшін маңызды.

Модель – бұл білім алушының білімді игеріп, тәжірибеде қолдана алатын білімінің мөлшері.

Латын тілінен аударылған модель «modulus» – өлшем, сурет, норма дегенді білдіреді.

Философиялық сөздікте былай түсіндіріледі: «Модельдеу (фр. Modele – үлгі, форма) дегеніміз – зерттеу үшін арнайы жасалған бір объектідегі басқа объектінің сипаттамасын жаңғырту ... Зерттеушіні оның моделін қызықтыратын объект пен белгілі бір ұқсастық болуы керек».

Модель – бұл белгілі бір процесті немесе құбылысты басқаруға бағытталған тұжырымдамалық құрал.

Модельдеу кезінде қолданыстағы зерттеу әдістерін қолдану қажет. Имитация – бұл бар білімді одан әрі жетілдіру тәсілі. У.Э.Эшби: «Модельдеу жеңілдету логикасын оқу және оқыту әдісі ретінде» деп жазды.

Модельдеу ғылыми таным әдісі ретінде құбылыстың дамуын, соңғы нәтижесін болжауға мүмкіндік береді .

«Модель» психологиялық сөздігінде оқу қызметін модельдеуді білдіреді. Оқу іс-әрекетін модельдеу екі аспектен тұрады: біріншісі – оқу процесінде білімді игеру, ал екіншісі – оқу іс-әрекетінің элементі. Сонымен, бірінші аспектіде модельдеу мен модельдеудің психологиялық бағыты білім беру жүйесін енгізу болып табылады, ал екіншісінде оқушылардың икемділігіне байланысты форманы, модельдеу әдісін бағдарлау болып табылады.

Егер біз М.Вортофскийдің көзқарасына назар аударатын болсақ, онда модель болашақ өмірге бағытталған алғашқы адам деген философтың идеясын көреміз және ол: «Модель дегеніміз – бұл жеке құндылық қана емес, оны жасау тәсілі бірақ бұл құндылық. Мұнда модель тұжырымдамасы мақсат бірлігі, сонымен бірге осы мақсаттарға жетудің құралы болып табылады ... модель бір уақытта мақсатты ескере отырып, оның жүзеге асырылуына кепілдік береді» – деп көрсетті .

Жалпы айтқанда, модель дегеніміз – білімді игеруге, оны практикада қолдануға және дамушы қоғамдағы өмірлік қажеттіліктерді қанағаттандыруға бағытталған ұғым.

«Педагогикалық модель» – бұл білім берудің педагогикалық жүйесінің құрылымын немесе оқу мақсатына жетуді көрсететін және объект туралы жалпыланған нақты білім модельдеу арқылы алынған абстрактылық-логикалық бейнедегі педагогикалық жүйенің көрінісі [118].

Болашақ педагогикалық бағыт магистрлерінің креативтілік қызметінің теориясы мен құрылымдық ерекшеліктерін, болашақтағы педагогикалық қызметтің құрылымдық-мазмұндық компоненттерін анықтау мақсатында болашақ кәсіптік білім беру мұғалімдерінің креативтілік іс-әрекетін қалыптастырудың құрылымдық-мағыналық моделі магистрлері, педагогикалық процесте магистрлердің шығармашылығын қалыптастырудың моделі 5- суретте көрсетілген.

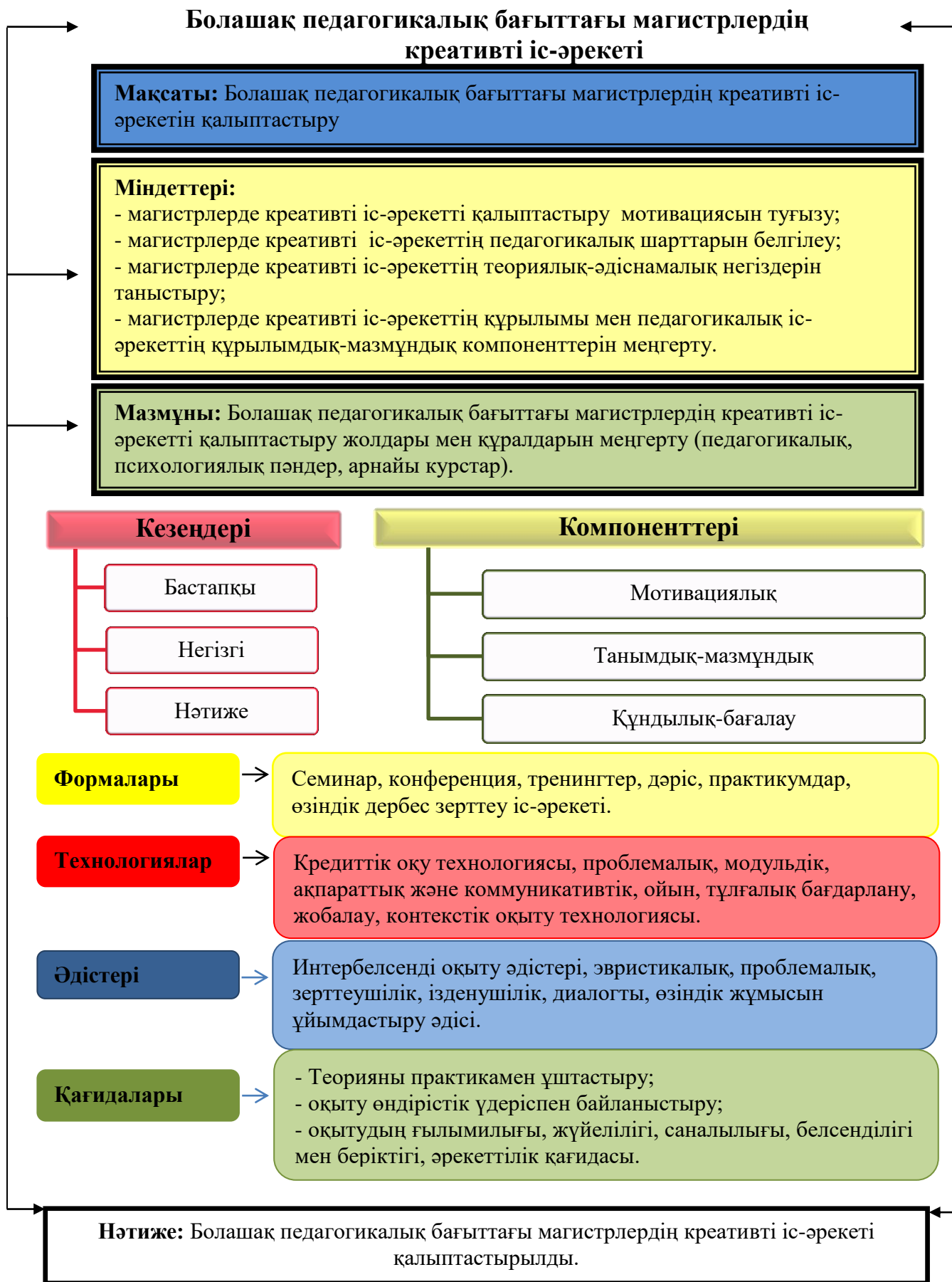
Біз зерттеу жұмысымыздың әртүрлі кезеңдерін келесі контексте қарастырдық: *мотивациялық, когнитивті-мазмұндық, құндылықты бағалау*.

Ғалымдар бұл бөлуді магистрлердің креативтілік қызметінің компоненттеріне «ғылымның заңдылығы» деп атайды. Олар өзара тығыз байланысты және жүйелік синергетикалық бірлікті құрайды.

Магистрлердің креативтілік іс-әрекетін қалыптастырудың *мотивациялық* компоненті оқушылардың креативтілік белсенділікті қалыптастыру мотивациясын арттыру, танымдық қызығушылықты ояту, танымдық әрекетті белсендіруге деген ұмтылысты негіздеу, яғни магистрлерді креативтілік қызметке ынталандыру үшін қарастырылған.

Бұл жөнінде Д.Богоявленская, А.Н.Леонтьев, А.Е.Әбілқасымова, Р.С.Омарова Ж.А.Қараев, және басқалары: болашақ кәсіптік білім беру мұғалімдерінің танымдық іс-әрекетін белсендіру негізінде мотивтердің, қажеттіліктердің, ұмтылыстардың, қызығушылықтардың, ұмтылыстардың күрделі жүйесі жатыр деп тұжырымдайды.

Оқушыларды жетістікке ұмтылуға, олардың мүмкіндіктері мен қабілеттерін көруге итермелейтін креативтілік белсенділікті қалыптастыру мотивациясы болуы қажет.

Сурет 5 – Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі

Философиялық сөздік мотивацияны «адамның белгілі бір қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған мақсатқа жетелейтін сапалы іс-әрекет» деп анықтаса, ал психологиялық сөздік мотивацияны «адамның іс-әрекетінің ынтасы, ниеті, сипаты, мазмұны мен мөлшері» деп анықтайды. Мотивация - бұл өзін немесе басқа біреуді жеке мақсат пен тұжырымдаманың мақсатына жетуге тырысуға ынталандыру процесі [119].

Мотив – (лат. Moveo – ынталандырушы, қозғаушы) – адамды белгілі бір әрекетке итермелейтін ішкі субъективті себеп. Олардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарын білдіруге бағытталған саналы, мақсатты іс-әрекет [120].

Оқу мотивациясы – бұл білім беру саласындағы жалпы мотивацияның ерекше түрі.

Оқу процесінде іс-әрекеттің қажеттілігі студенттердің креативтілік белсенділігін дамытуда, креативтілік тапсырмаларды орындауда, батыл ойлауда және белгісіз мәселелердің шешімін іздеуде маңызды рөл атқарады. Қажеттілік креативтілік іс-әрекет негізінде қанағаттандырылады.

Оқушылардың оқу мотивтері олардың креативтілік әрекеттерді қалыптастыруға деген ынтасын арттырады.

Магистрлердің креативтілік қызметі болашақ мұғалімдердің өзін-өзі жетілдіру қажеттілігінен туындайды. Мысалы, мұғалімнің өзін-өзі дамытуы:

- іс-әрекеттің креативтілік қабілетін арттыру барысында кедергілерді жеңуге дайын болу;

- ғылыми-зерттеу қызметіне қызығушылық;

- оқытудың тиімді инновациялық технологияларын игеруге ұмтылу;

- кәсіби дамуға ұмтылу;

- кемшіліктерден аулақ болу тәсілдерін іздеудегі ептілік;

- іс-әрекеттің креативтілігі болашақ педагогикалық бағыт магистрлерінің креативтілік қабілеттерін қалыптастыру әдістерін білуге, зерттеуге және қолдануға деген ұмтылысы сияқты мотивтер негізінде қалыптасады.

Болашақ мұғалімнің немесе педагогтың (тұлғаның) дамуының мотивациялық сапасы оның креативтілік белсенділікті қалыптастыруға деген қызығушылығы мен қызығушылығының пайда болуынан, ғылыми-әдістемелік жүйенің құндылық бағдарлануы мен сіңірілуінен, кәсіби дамуы мен өзін-өзі дамытуынан көрінеді.

Оқушылардың ынталандыру деңгейлері бақыланады және әр деңгей бойынша жұмыс жасалады. Мысалға,

- төменгі деңгейге дейінгі *бастапқы мотивация немесе ынталандыру* (қызығушылықтың, ынта-ықыластың, белсенділіктің болмауы, пассивтіліктің таралуы);

- мотивацияның немесе *ынталандырудың орташа* деңгейі (белсенді әрекеттердің бағыты әлі анықталған жоқ);

- *тиімді немесе нәтижелі мотивацияның* жоғары деңгейі (өзін-өзі дамыту қажет, өтініш беруші магистрлердің креативтілік белсенділігінің жоғары деңгейінде орындауға дайын).

Бүгінгі күні мотивациялық мотивтердің әсерінен студенттер іс-шараларға қатысады және креативтілік қабілеттерін дамытуға деген ұмтылысын көрсетеді.

Креативтілік іс-әрекет мотивация негізінде қалыптасады.

Яғни, мотивтер іс-әрекеттің креативтілік және сапалы орындалуының негізі болып табылады.

Мазмұндық-танымдық компонент теориялық білімді және креативтілік қызметті жетілдіру мен дамыту үшін заманауи технологиялар саласында магистрлер алған іс-әрекеттің технологиясын игеруді қарастырады. Магистрлердің креативтілік қабілеттерін қалыптастырудың белгіленген талаптары белсенді танымдық, қызықты мотивтер мен оқытудың белсенді әдістері және жаңа технологиялардың, іс-әрекеттерді белсендіру мен күшейтуге негізделген инновациялық іс-әрекеттердің арқасында толығымен қанағаттандырылуы мүмкін, олар сәйкесінше толық нәтиже береді. стандартты.

Педагогикалық бағыт магистрлері білім беру мазмұнын педагогикалық процестің заңдылықтарына, қағидаларына, критерийлеріне сәйкес жүзеге асыруда, міндеттерді қалыптастыруда, одан әрі дамуын болжауда, Интернетпен жұмыс жасауда, өзін-өзі тәрбиелеуде, білім беру процесінің диагностикасында креативтілікпен айналысады және мазмұнның басқа компоненттері: іс-әрекеттің қарқынды дамуы, білім беру технологияларын меңгеру, күнделікті өмірде және практикада іс-әрекеттерді креативтілікпен жүзеге асыру.

Әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы креативтілік қабілеттерді қалыптастыру нәтижесінде білім, білік, дағдыларды қалыптастыру және педагогикалық мамандықтарды игеру жүзеге асырылады. Креативтілік іс-әрекет оқушының ғылым саласында жаңа жаңалық ашатын деңгейге жетуіне мүмкіндік береді.

Педагогикалық бағыт магистрлерінің креативтілік әрекетін қалыптастырудың күрделілігі мен жан-жақтылығы, өзектілігі және ғылыми-теориялық негіздері бір-бірімен тығыз байланыста қарастырылады.

Студенттің креативтілік әрекетке қажеттілігін қанағаттандырудың алғышарттары:

- магистрлердің креативтілік қызметінің әлеуметтік мәні;
- білім беру қызметіндегі субъективті тәжірибенің креативтілік өзектілігі;
- оқу үрдісіндегі бірлескен іс-әрекеттер жүйесі;
- белсенді танымдық іс-әрекеттің креативтілікті реттеу механизмдері.

Сонымен, магистрлердің креативтілік қызметі немесе өнімі адамның, оның жеке басының, жалпы қоғамның дамуын қамтамасыз етеді, өйткені олар қоршаған әлемді қайта құра алады, болашақты қамтамасыз етеді, ғылымда және өнерде тасымалдаушылар жаңалық ашады, мәдениетке арналған өнімдер жасай алады.

Оқу процесінде болашақ мұғалімнің жеке және кәсіби қасиеттері қалыптасады, білім, білік, дағдыларды игеру, кредиттік технологияны тиімді жүзеге асыру, креативтілік әлеуетті дамыту, құзыреттілік пен мәдениетті қалыптастыру, өз бетінше білім алу және өз бетінше білім алу жұмысы, ғылыми-әдістемелік зерттеулер. Кәсіби білімді дамытуда креативтілік

ассимиляцияның өсіп келе жатқан талаптары мен қажеттіліктеріне жауап беретін креативтілік қабілеттерді қалыптастырудың маңызы мен жолдары қарастырылып, негіздері анықталды.

Магистрлердің креативтілік белсенділігін қалыптастырудың негізі:

- студенттердің зерттеу нәтижелілігі;
- кәсіби қызметке заманауи педагогикалық технологияларды енгізуі;
- креативтіліктің қалыпты деңгейі, парасатты ойлауы;
- болашақ мұғалімнің іс-әрекет тәсілдерін қабылдауы, оның мағыналық ерекшеліктерін тануы;
- педагогикалық бағыт магистрлерінің, мұғалімдердің жүйелілігі мен белсенді шығармашылығы;
- студенттің іс-әрекетіндегі субъективті тәжірибенің өзектілігі мен басымдылығы;
- оқушылардың іс-әрекеттің жаңа компоненттерін креативтілікпен игеретіндігі анықталды.

Білім беру және танымдық дағдыларды, сонымен қатар креативтілік іс-әрекетке қажетті ұйымдастырушылық, коммуникативтік және практикалық дағдыларды алуға негізделген.

Іс-әрекеттің тақырыбы магистрлердің креативтілік қызметінде көрінеді. Білім беру ортасында аборигендердің жан-жақты дамуы оқу-танымдық іс-шаралар жобаларын жүзеге асырумен және жаңа технологиялардың тиімділігімен, кәсіби білімді дамытудағы магистрлердің креативтілік белсенділігімен бақыланды.

Бірінші деңгей (үстірт қызығушылық, білімсіздік, магистрлердің креативтілік жұмыстарын кездейсоқ орындауы).

Келесі деңгей (білім жүйеленеді, магистрлер креативтілік іс-әрекеттің құндылығын және оны іске асыруды тиімді, креативтілікпен, өз бетінше түсінеді, іс-әрекет субъектісі қалыптасады – өзін-өзі жүзеге асырады).

Ал, енді құндылықтарды бағалау компоненті құндылық пен нәтижені бағалауды қамтиды. Магистрлердің креативтілік қызметі жеке құндылықтар жүйесін қалыптастыруға бағытталған.

Болашақ мұғалімдердің басқаларға қарауы және өзін-өзі бағалауын арттыру, өзіне сын көзбен қарау, қабілеттерін қазіргі заман талабына сай бағдарлау, қабілеттері мен құндылықтарын жалпылау және талдау, яғни мақсаттары мен идеяларын нақтылау - өзін-өзі арттыру диагностикалық әдістер (талқылау, рөлдік ойын, зерттеу, сұрақ қою) барысында сенімділік және өзін-өзі жетілдіру және қоғам талаптарына сәйкес әлеуметтену анықталды.

Рухани құндылықтар мен мұраттарды дұрыс анықтау, қоршаған ортаны тану және шынайы бағалау дағдылары мен қабілеттерін дамыту, қазіргі заманғы жаңа технологиялар көмегімен жүзеге асады деп білу магистрлердің креативтілік қызметі процесінде жүзеге асырылады.

Магистрлердің креативтілік қызметінің соңғы деңгейі диагностикалық бақылау, бағалау әдісімен анықталды. Педагогикалық процесс магистрлерінің креативтілік іс-әрекеті негізінде мұғалімнің креативтілік индексі анықталады,

когнитивті (объектіні тану), креативтілік (жаңа өнім жасау), әдістемелік (іс-әрекетті ұйымдастыру, өзін-өзі бақылау, бағалау). Атап айтқанда, тәжірибе барысында креативтіліктің жоғары деңгейі анықталды.

Біз магистрлердің креативтілік іс-әрекеті негізінде қазіргі педагогикалық процестің білімі мен құрылымын, құндылық бағдарын ғылыми негіздеу жүзеге асырылады деген қорытындыға келдік.

Педагогикалық зерттеулерде, магистрлердің креативтілік қызметі барысында болашақ мұғалім өз зерттеулерінде белгісіз нәрсені аша алады, болжамдар жасай алады, мәселелерді шешудің әдістерін тандай алады, танымдық функцияларды игеріп, жаңалық ашуда ғылыми әдістерді тиімді қолдана алады. Магистрлердің креативтілік қызметінің маңыздылығы оқушының өзін-өзі жүзеге асыруында және өзін-өзі дамытуында.

Педагогикалық бағыттың болашақ магистрлерінің креативтілік іс-әрекетін қалыптастыру – тәрбиелеу, оқыту, дамыту және әлеуметтік ортаның әсері және болашақ педагогикалық бағыт магистрлерінің креативтілік кәсіби магистрліктерін арттыру. Креативтілік қызметтің мақсаты адамдар өмірінің креативтілік демалысына бағытталған және тұлға дамуының негізі және шешуші факторы болып табылады.

Сонымен, бұл тарауда педагогикалық бағыттағы болашақ магистрлердің креативтілігін теориялық тұрғыда зерттей отырып:

- креативтілік қызметті қалыптастырудағы магистрлердің біліктілігі - білім беру үдерісінің күрделілігі, күрделілігі және шығармашылығы, инновациялық технологияларды қолдану мүмкіндігі, т.б. бүкіл педагогикалық процестің тиімділігі;

- креативтілік қызметі – сәттілік, оқытушылар мен студенттерді үнемі іздеу, креативтілік сапасы, интеллектуалды негізі;

- магистрлердің креативтілік оқу қызметі шеңберінде білім, білік және дағдылардың сапасы ғылыми тұрғыдан игеріліп, жеке тұлғаның дамуы мен өркендеуіне және білім беру ортасында кәсіби маманның қалыптасуына негіз қаланады.

Біз магистрлердің креативтілік қызметінің бағыты күрделі жүйенің стратегиялық жүйесіне қол жеткізуде маңызды (жеке бағдар, педагогикалық құндылық, креативтілік құзыреттілік, кәсіби магистрлік, педагогикалық рефлексия және т.б.) деген қорытындыға келдік.

Келесі тарауда болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігін қалыптастырудың әдістемелік негіздері қарастырылады.

2 БОЛАШАҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БАҒЫТТАҒЫ МАГИСТРЛЕРДІҢ КРЕАТИВТІ ІС-ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ

2.1 Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың стратегиялық бағыттары

Бүгінгі таңда қоғам өмірінің барлық дерлік салалары қарқынды өзгерістерге толып, әр жыл сайын жаңа өмір салтын қалыптастырып келеді. Осы өзгерістерге жауап бере алатын және тиісінше өз шығармашылық қабілеттерін үнемі жандандыратын мамандарға деген қажеттілік артып келеді. Әсіресе, қоғамның жаңа талаптарына сай келетін адамды тәрбиелеуде жаңашыл ойлай алатын, күрделі педагогикалық шешімдер қабылдай алатын, мәселелерді тұжырымдай алатын, өзінің стереотиптерін өзгерте алатын, креативті педагог-мамандарды даярлау – ұлттық қауіпсіздік факторы болып саналады.

Ғылыми дереккөздерді талдау кәсіби дайындық ұғымының бірнеше мағынада қолданылатынын және кейде кәсіби дайындықпен сәйкестендірілетінін дәлелдеуге мүмкіндік береді. Сөздік интерпретацияларына шолу «оқыту» терминінің «дайындық» түсінігін байытатынын атап өтуге мүмкіндік береді, бұл мамандыққа дайындық – бұл оған дайындықты қалыптастыру және еңбекке деген көзқарастар жүйесін, жұмысқа деген күшті бағыттылықты көрсетеді. Еңбек тапсырмаларын орындау, еңбекке жалпы дайындық кәсіби дайындықтың психикалық нәтижесі болып табылады.

Кәсіби дайындық тек нәтиже емес, сонымен қатар кәсіби дайындықтың мақсаты, әрбір жеке тұлғаның мүмкіндіктерін тиімді жүзеге асырудың бастапқы және негізгі шарты болып табылады. Бұл динамикалық процесс ретінде дайындықтың диалектикалық сипаты. Бұл ерекшелік қызметке кәсіби дайындық түсінігін толығырақ талдауға мүмкіндік береді.

А.П.Войченко педагогикалық қызметке кәсіби дайындықты жеке тұлғаның меншігі мен жағдайы, педагогикалық жоғары оқу орнын бітірушінің кәсіби дайындық деңгейі ретінде түсіндіреді.

Педагогикалық мамандыққа кәсіби дайындығында В.А.Сластенин өзара тәуелді екі түрді анықтайды:

- жеке тұлғаның тиісті қызметке кәсіби дайындығы ретіндегі потенциалды дайындығы. Маманның бұл дайындығына мыналар жатады: жеткілікті, тұрақты, статикалық компоненттер жүйесі, психикалық қалыптасулар – білім, білік, кәсіптік қызмет дағдылары, жеке тұлғаның кәсіби маңызды қасиеттері, құндылықтары, оның қарым-қатынастары, жалпы алғанда жеке тұлғаның кәсіби қажетті әлеуетінің белгілі бір деңгейі;

- тиісті жағдайларда нақты міндеттерді шешуге маманның психикасының функционалдық диспозициясы, тиісті жұмылдыру жағдайы ретінде лезде ұжымдағы моральдық және психикалық атмосфера, әлеуметтік орта, ситуациялық дайындық. Кәсіби дайындықтың бұл ұжымдағы моральдық және психикалық атмосфера, әлеуметтік ортадағы аспектісі, жоғары динамикалық,

ұтқырлық және ситуациялық жағдайларға, психикалық және физикалық денсаулық жағдайына тәуелділікпен сипатталады [121].

Я.Л.Коломинский өзінің әлеуметтік-психологиялық концепциясында еңбекке дайындық оны жеке тұлғаның өмірде оңтайлы жұмыс істеуін қамтамасыз ететін құндылық-бағдарлы, танымдық, эмоционалды-ерікті, операциялық-мінез-құлық қасиеттерінің тұтас жүйесін қалыптастыруды қамтамасыз ететін тұлғаның даму деңгейі ретінде анықтайды. Қалыптастыру критерийі ретінде мұндай дайындық, ол ұжымда оның әлеуметтік-кәсіби дамуының табыстылығын қарастыруды білдіреді [122].

Психологиялық зерттеулерде «белсенділікке дайын болу» ұғымы көзқарас сияқты адамның психикалық жағдайына сәйкестік ретінде қарастырылады, сондықтан белгілі бір әрекетке дайындық әлеуметтік қатынасты жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Дайындық кез келген әрекетті орындаудың негізгі іргелі шарты болып табылады [123].

Сонымен бірге, мұғалімнің педагогикалық іс-әрекетке деген дұрыс қалыптасқан көзқарасы «дайындық» ұғымын түгелдей сызып тастамайды, тек оның құрылымының жеке құрамдас бөлігі ретінде әрекет етеді.

Педагогикалық қызметтің жетекші компоненттерін Н.В.Кузьмина, ол әрекеттің конструктивті, ұйымдастырушылық, коммуникативті, гностикалық бір-біріне тәуелді бірнеше құрамдас бөліктерден тұратынын және олардың әрқайсысы педагогтен арнайы білім, білік, дағдыларды қажет ететінін атап көрсетеді.

Философиялық аспектіде педагогикалық іс-әрекетке дайындық белгілі бір заңдылықтарға негізделген объективті процесс пен субъективті әрекеттің нәтижесі ретінде қарастырылады, атап айтқанда:

- қоғамның әлеуметтік-педагогикалық, рухани дамуының қажеттіліктерімен және шығармашыл тұлғаны қалыптастыру міндеттерімен педагогикалық дайындық құрылымының шарттылығы;

- дайындықты қалыптастырудың мазмұнын, формалары мен әдістерін сақтау;

- педагогикалық ғылым мен практиканың даму деңгейі, педагогикалық жұмыстың сипаты мен мазмұны;

- педагогикалық білім, білік және дағды сапасының оқуды ұйымдастырудың сипатына, мазмұнына, формалары мен әдістеріне тәуелділігі;

- студенттердің оқу-тәжірибелік, өзіндік практикалық іс-әрекеті;

- дайындықты қалыптастырудың мазмұны мен әдістерінің білім алушының жеке қабілеттеріне және өзін-өзі жүзеге асыру қажеттілігіне тәуелділігі.

Философиялық аспектіде магистранттардың педагогикалық іс-әрекетке дайындығының мазмұны мен олардың өзара байланысында да ажыратуға болады:

- мазмұнның құрамдас бөлігі, оның өзегі – магистранттың нормативтік, педагогикалық пәндерді оқу процесінде меңгеретін педагогика, жоғары оқу орындарының педагогикасы бойынша іргелі білім. Бұл өзек құрылымында жетекші орынды тұлға, даралық туралы білім алады, оның креативті дамуының

заңдылықтарын, оқытудың принциптері мен әдістерін, оқу орындарындағы оқу-тәрбие процесін ғылыми ұйымдастыру жолдарын;

- жоғары оқу орнынан кейінгі оқу үрдісі болашақ мұғалімдерге оқыту әдістері мазмұнын, формаларын өз бетінше таңдау мүмкіндігі берілгенде ғана олардың шығармашылығын дамытуға ықпал етеді.

Жалпы кәсіптік дайындықтың дамып келе жатқан түрлері, ғалымдардың пікірінше, біз бөлісетін: өзін-өзі тәрбиелеу қажеттілігін дамыту және ынталандыру; жаңа ақпараттық технологияларды меңгеру [124].

Бұл ережелер болашақ іс-әрекеттің біртұтас жүйесін қалыптастырудың негізін қалайды, ал болашақ педагог оның негіздерін ең алдымен психологиялық-педагогикалық, арнайы және қоғамдық-саяси пәндерді оқу процесінде игереді және оларды оқытудың ғылыми деңгейі неғұрлым жоғары, кәсіби дайындық соғұрлым бағытталған және кеңірек болады.

Сондықтан дайындық дегеніміз – көп деңгейлі динамикалық білім беру, оның барлық құрамдас бөліктері өзара тәуелді және олардың кем дегенде біреуінің болашақ педагог бойында болмауы міндетті түрде маман тұлғасының құрылымында диспропорцияға әкеледі деп дәлелдей аламыз.

Біз өз зерттеуімізде іс-әрекеттің осы түріне дайындық нәтижесінде және олардың кәсіби дайындығының құрамдас бөлігі ретінде белсенділік тәсіліне негізделген педагогикалық қызметке, креативтілікке дайындығын қарастырамыз. Дайындықтың бұл түрі кәсіби-педагогикалық іс-әрекетте ғана көрініп қоймайды, сонымен бірге онда қалыптасып, дамиды.

Педагогикалық психологияда кез келген әрекетке дайындық ұғымының екі негізгі тәсілі бар: функционалдық және тұлғалық. Бірінші көзқарас тұрғысынан, дайындық психикалық функциялардың белгілі бір күйі (Е.О.Милерян, К.К.Платонов, А.Ц. Пуни, В.М.Пушкин т.б.), ол жеткілікті түрде қалыптаса отырып, қызметте елеулі жетістіктерді қамтамасыз етеді.

Екінші көзқарас белсенділікке дайындықты мотивациялық, танымдық, белсенділікті біріктіретін тұлғаның интегративті қалыптасуы болып табылатын белгілі бір әрекетке дайындықтың нәтижесі ретінде қарастырады:

Эмоционалды және ерікті құрамдас бөліктер, сондай-ақ іс-әрекет талаптарына сәйкес келетін білім, дағдылар, жеке қасиеттер (М.К.Дурай-Новакова, Н.И.Дьяченко, А.Г.Мороз, Г.С.Костюк, В.А.Моляко, В.А.Сластенин және т.б.).

Кәсіби қызметке дайындықтың педагогикалық зерттеулері келесі бағыттар бойынша ұсынылған: жеке (Н.В.Кузьмина, Е.Н.Пехота, А.И.Щербаков және т.б.); мәдениеттану (Г.П.Васянович, Е.Л.Шевнюк және т.б.); кәсіби және функционалдық (А.Г.Мороз, В.А.Сластенин және т.б.); шығармашылық (О.В.Волошенко); аралас (И.П.Подласый, Н.Е.Моисеюк, т.б.).

Педагогикалық бағыттағы магистрлердің педагогикалық қызметке дайындығын зерттеудің негізі ретінде біз кәсіптік-функционалдық және креативтілік бағыттың ережелерін алдық. Магистрдің педагогикалық қызметке дайындығын анықтай отырып, біз магистратураны бітірушінің профессиограммасынан оның болашақ педагогикалық креативтілікке

дайындықты қарастыратын инновациялық сипаттағы тапсырмаларды орындауға міндетті маман ретіндегі функционалдық міндеттерін алдық.

Білім беру саласы магистрлерінің педагогикалық іс-әрекетке дайындығын біз динамикалық құрылымы бар және кәсіптік-педагогикалық бағытты, дамыған педагогикалық қабілеттерді меңгеруі магистрантқа инновациялық сипаттағы кәсіби қызметті тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін құзыреттер мен ғылыми білім мен дағды жүйесін қамтитын күрделі, көп деңгейлі, көп құрамды білім ретінде қарастырамыз.

Болашақ магистрлерінің педагогикалық іс-әрекетке дайындығын, олардың жиынтығында өзгермелі жағдайларда педагогикалық инновациялық қызметтің әртүрлі түрлерін сәтті жүзеге асыруға мүмкіндік беретін сапалар мен қасиеттердің көп қырлы жүйесін қамтитын кешенді динамикалық тұлғалық білім ретінде анықтай отырып, біз онда кретивті іс-әрекетті қалыптастыру тұрғысында ең маңызды құрамдас бөліктерін анықтадық.

Оларға, біздің жағдайымызда, мотивациялық; танымдық-мазмұндық және құндылық-бағалау жатады.

Магистратура бітірушінің білім беру саласындағы магистр дәрежесі туралы мемлекеттік құжаттарда белгіленген заманауи талаптарға сәйкестігін белгілеу, оның педагогикалық қызметке дайындық деңгейін анықтау үшін негізгі критерийлерді және олардың көрсеткіштері сыналады.

Біздің зерттеуімізде критерий объектінің мәнді белгісін білдіретіндігінен, оның негізінде оның күйін, ғылыми зерттеулеріміздің нәтижелерін бағалау, салыстыру, қалыптасу және даму деңгейін байқауға болады.

Қарастырылып отырған теорияға сәйкес білім жүйесін білдіретін педагогикалық іс-әрекеттің индикативтік негізін қалыптастыру арқылы магистранттардың кәсіби нормалар, құндылықтар, жүзеге асыру әдістері және оларды қолдану дағдылары туралы оқытушының кәсіби функцияларын орындауға дайындығын анықтадық.

Оқытудың тиімді жағын анықтаудың бастапқы параметрлері кәсіби дағдылар болды, олардың жүйеленуі және құрылымдауы функционалдық негізде педагогикалық іс-әрекеттің оны жүзеге асыру процесінде белгілі бір жүктемені көтеретін негізгі құрамдас бөліктері: гностикалық (теориялық негізді қамтамасыз ету); жобалау (педагогикалық қызметті жоспарлау); конструктивті (құрылымдау, дидактикалық формаларды, әдістерді, құралдарды таңдау); ұйымдастырушылық (тәрбие және оқу қызметін басқару); коммуникативті (өзара әрекетті жүзеге асыру); тәрбиелік (кәсіби мәдениетті қалыптастыру) жүзеге асырылады [125].

Келесі дағдыларды ажыратуға болады:

- Гностикалық: мақсат қою, талдау, зерттеу, ақпаратты таңдау.
- Жобалау: кеңейтілген жоспарлау, педагогикалық болжау, модельдеу.
- Конструктивті: оқу процесін құрылымдау, жүйелеу, түзету.
- Ұйымдастырушылық: топтық және жеке әрекеттерді ұйымдастыру; өзін-өзі ұйымдастыру.

- Коммуникативті: өзара әрекетті ұйымдастыру; әлеуметтік жағдайды басқару.

- Тәрбиелік: маманның жеке тұлғасын, мінез-құлық этикасын, өзін-өзі дамыту.

Кәсіби маманның қалыптасу процесін тиімді ұйымдастыруды біз оқыту технологияларымен байланыстырамыз, олар зерттеушілердің пікірінше, оқу мен оқыту іс-әрекеті, мазмұнды, ақпараттық барлық аспектілері, өнімді жағы кәсіби мектептегі педагогикалық теория мен практиканың өзара мүдделері мен қажеттіліктерінің тоғысатын және стратегия мен тактиканы анықтайтын аймақ болып табылады [126].

Қойылған міндеттерді шешу үшін магистратура бағдарламаларының ерекшеліктеріне, мамандық бойынша білім беру профиліне жақсы сәйкес келетін және педагогикалық қызметтің индикативтік негізін қалыптастыру процесінде ең жақсы нәтиже беретін контекстік және тапсырма технологиялары анықталды. С.Л.Рубинштейн көзқарасы бойынша, адам туралы білім оның өмірінің контексті және әрекеттер арқылы ғана түсініледі [127]. Бұл ретте А.А.Вербицкий кәсіптік білім берудің негізгі қайшылығын көрсетеді, яғни оның нақты өмір мен кәсіби іс-әрекеттің жасанды үлгісі болып табылады. Демек, соңғысын меңгеру кәсіби жұмыстың контурын анықтайтын контекстік оқыту шеңберінде, мамандардың болашақ кәсіби іс-әрекетінің біртұтас мазмұны мен шарттарын жобалау арқылы жүзеге асырылуы тиіс.

Іс-әрекетті меңгеру процесінің динамикалық қозғалысының моделін ғалымдар оқу іс-әрекетінің негізгі формаларын кәсіптік түрге дәйекті түрлендіру ретінде ұсынады: академиялық типтегі оқу қызметі (дәрістер, семинарлар); жағдайларды имитациялайтын квазикәсіптік қызмет өндіріс және оның субъектілерінің қатынастары (іскерлік ойын, есептерді шешу); тәрбиелік қызметі (өндірістік тәжірибе, оқу-зерттеу жұмыстары және т.б.) [128].

Контекст құру кезінде біз тапсырма технологиясына назар аудардық, оның жақтастары кез келген әрекеттің психологиялық құрылымы тапсырмаға негізделеді, ал адам әрекетінің барысы тапсырмалардың объективті логикасы арқылы анықталады деген тезисті алға тартты. Осыған сәйкес кәсіптік білім берудегі пәндердің негізгі қызметі ғылыми білімдер мен кәсіптік дағдылар жүйесіне сүйене отырып, кәсіби мәселелерді шешу жолдарын үйрету болуы керек [129].

Проблемаларды шешу барысында магистранттардың оқу-танымдық іс-әрекеті оқу-тәрбие жұмысының әртүрлі формаларында оқу-зерттеу жұмыстары ретінде ұйымдастырылды. Сонымен, педагогикалық іс-әрекетті ақпараттық қамтамасыз ету және педагогикалық рефлексия тапсырмалары лекция курсына, өзіндік жұмысқа енгізілді. Нәтижесінде білім беру жүйесінде мәселені тұжырымдау, оны қарастыру, бағалау және рефракциялау арқылы білімнің кәсіби қажетті құрамы жаңартылып, гностикалық, жобалық, зерттеушілік дағдылары қалыптасты.

Педагогикалық іс-әрекеттің процессуалдық жағын дамытуға арналған дидактикалық тапсырмалар семинарларда, педагогикалық тәжірибе барысында,

жеке және топтық жұмыстарда қолданылды. Іс-әрекет өнімдері білім беру ақпаратын кәсіби іріктеу және құрылымдау процесінде көрінетін сындарлы, ұйымдастырушылық, коммуникативті, білім беру дағдылары; оқу процесін модельдеу; педагогикалық өзара әрекеттестіктің оңтайлы формаларын, әдістерін, құралдарын таңдау; студенттердің аудиториялық және өзіндік жұмыстарын ұйымдастыру; оқу қызметін реттеу; микро оқыту болды.

Тезаурус проблемаларды шешу жеке тұлғаның жағымды қасиеттерін дамытуға ықпал етті: дербестік, белсенділік, сана, кәсіби әрекетке шығармашылық көзқарас, т.б.. Педагогикалық міндеттерді шешу процесінде педагогикалық шеберлікті қалыптастырудың тиімді жағы орындалатын оқу-тәрбиелік іс-әрекеттер педагогикалық іс-әрекеттің мәнін, мазмұнын және құрамын түсінуді көрсеткен жағдайда, педагогикалық қызметтің кеңеюіне ықпал еткен жағдайда қанағаттанарлық деп танылды. Қанағаттанарлық нәтижелер сонымен қатар кәсіби педагогикалық ойлаудың өнімділігімен, кәсіби педагогикалық мотивацияның жоғарылауымен, педагогикалық іс-әрекетке бағыттылықтың дамуымен де дәлелденді, бұл сайып келгенде педагогикалық қызметтің индикативтік негізін құрады.

Алынған тек бұл нәтижелер университет магистранттарын кәсіби педагогикалық қызметті жүзеге асыруға дайындаудың барлық аспектілерінің толық шешімі бола алмайды. Сонымен бірге тұжырымдалған педагогикалық шарттарды магистратурада білім берудің педагогикалық компонентін қалыптастырудың технологиялық тәсілдерін жетілдіру тетіктері ретінде пайдалануға болады.

Ғылыми-зерттеу қызметі ғылыми-техникалық прогрестің жетістіктерін практикалық қызметте шығармашылықпен қолданатын жоғары білімі бар мамандарды даярлау сапасын арттырудың маңызды құралдарының бірі болып табылады. Ғылыми-зерттеу жұмысы магистратураның білім беру бағдарламасын меңгерудің құрамдас бөлігі болып табылады және магистранттардың ғылыми-зерттеу іс-әрекетіне құндылық көзқарасын қалыптастыруға, зерттеулер жүргізу, ғылыми зерттеудің әдістемесі мен әдістері саласындағы білім мен дағдылар жүйесін меңгеруге, тәжірибені қалыптастыруға бағытталған.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың рөлінің арта түсуі мен білім беруді белсенді ақпараттандыру магистранттардың ғылыми-зерттеу қызметін электронды ортада ұйымдастыру мәселесін ерекше өзекті етеді. Жаңа технологиялардың дамуы ақпараттық ресурстар мен қызметтердің санын ұлғайтады, бұл біртұтас жаһандық ақпараттық-білім беру кеңістігін қалыптастыру үшін жағдай жасауға және жалпы білім беру жүйесін өзгертуге әкеледі. Нәтижеде болашақ магистрдің бұл тұрғыда да креативтілігі арта түседі.

Заманауи ақпараттық-білім беру ортасындағы магистранттардың зерттеушілік әрекеті болашақ магистрлердің шығармашылық әлеуетін дамытуға, олардың ғылыми шығармашылықпен және ғылыми қызметпен тиімді танысуына ықпал етеді, магистранттардың оқу сапасын арттырады; ғылымдағы, қоғамдағы, экономикадағы инновациялық процестерге сәйкес үздіксіз өзін-өзі

жетілдіру қажеттілігін қалыптастырады; магистранттардың ғылыми ой-өрісін кеңейтеді; ғылыми қоғамдастықта өзара әрекеттесудің жаңа үлгілері мен формаларын жасайды. Алайда, ғылыми жұмысты электронды ортада ұйымдастырудың барлық артықшылықтарымен бұл мәселе жеткіліксіз дамыған күйінде қалып отыр.

Магистранттардың ғылыми қызметін электронды ортада ұйымдастырудың артықшылығы – олардың ұтқырлығы, өйткені ғылыми-зерттеу жұмысы ізденіс әрекеттерін қамтиды. Ал электронды орта бұл тапсырманы орындау үшін қажетті ресурстарды табуды жеңілдетеді [130].

Магистранттардың ғылыми қызметінің міндеттерін атап өтейік. Оларға мыналар жатады:

- заманауи ақпараттық технологияларды тарта отырып, библиографиялық жұмысты жүргізе білу;

- жұмыс барысында туындайтын мәселелерді тұжырымдау және шешу;

- қажетті зерттеу әдістерін таңдау, сонымен қатар жаңа әдістерді әзірлеу;

- ақпараттық технологияларды ғылыми зерттеулермен бірге пайдалану;

- нәтиже алу, оны талдау және оны аяқталған ғылыми әзірлеме түрінде ұсыну;

- заманауи редакциялау құралдарын пайдалана отырып, өз жұмысының нәтижелерін ресімдеу және нормативтік құжаттардың талаптарына сәйкестендіру мүмкіндігі.

Электронды кітапхана сияқты электронды ресурс, мысалы, Open Access моделі бойынша білімнің таралуын қолдайтын, ғылыми материалдарға жедел, ең бастысы, еркін қол жеткізуді қамтамасыз ететін «КиберЛенинка» жедел ғылыми қызметті ұйымдастыруды қамтамасыз етуге көмектеседі [131].

Барлық ғылыми мәтіндерді сайттан іздеу арқылы оңай табуға болады. Ғылыми кітапхананы тек ноутбук немесе компьютер арқылы ғана емес, планшет пен телефон экранынан да ашуға болады.

Магистранттарды ғылыми-зерттеу жұмыстарын орындауға дайындау барысында қызметтің екі түрін ажыратады:

- оқу процесіне енгізілген магистранттардың ғылыми-зерттеу жұмыстары;

- оқу үдерісін толықтыратын немесе қатар жүргізілетін ғылыми зерттеулер.

Магистранттар жұмысының бірінші нұсқасы оқытуды белсенді оқыту үдерісіне айналдыруға мүмкіндік береді. Бұл жағдайда студенттердің ғылыми шығармашылық дағдылары дамиды, олар зерттеушілік дағдыларды меңгереді .

Таңдалған зерттеу тақырыбы бойынша оқу материалын терең меңгеруді қамтамасыз ететін оқу, анықтамалық, ғылыми әдебиеттермен жұмыс істеу қабілеті дамиды. Бакалавриат студенттері үшін оқытушы әзірлеген электронды курс оқуға қажетті материалдың қажетті көлемін ғана емес, сонымен қатар студенттің іс-әрекет шеңберін кеңейтуге көмектесетін дереккөздерге сілтемелер көмекші элемент ретінде қызмет етеді. Ғылыми-зерттеу қызметінің бұл түрін орындау үшін студенттер курстық жұмыстарды ғылыми семинарлар, конференциялар, ғылыми зертханаларды аяқтайды, бітірушілік біліктілік жұмыстарын жазады, яғни тақырыбы кафедралардың ғылыми-зерттеу

бағдарламаларының бағытына сәйкес келетін, сонымен қатар магистранттардың қатысуымен расталған магистрлік диссертацияларды жазады.

Екінші нұсқа – оқу-тәрбие үрдісімен қатар жүргізілетін ғылыми зерттеу, зерттеушілік дағдыларды жүзеге асыруға жағдай жасайды, ынталылықты, дербестікті дамытады, шығармашылық белсенділікке мүмкіндік береді, ұжымда жұмыс істеу қабілетін дамытады. Ғылыми іс-әрекеттің бұл түрінің мақсаты – зерттеушілік білім, білік, дағдыны меңгеру арқылы ізденушінің шығармашылық белсенділігін арттыру.

Магистрлердің қызметін ұйымдастыру ерекшеліктеріне мыналар жатады:

- ғылыми жұмыстың магистранттардың қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне бағытталуы. Электрондық орта бұл мүмкіндікті толығымен қамтамасыз ете алады, өйткені тапсырмалар жеке негізде берілуі мүмкін, осылайша белгілі бір магистранттың қажеттіліктеріне назар аударылады.

- магистрантқа зерттеу тақырыбын саналы түрде таңдауды жүзеге асыруға көмектесу. Электронды ортада жеке негізде, жоғарыда айтылғандай, зерттеу іс-әрекеті үшін белгілі бір тақырыпты талқылай алады.

- магистранттың ғылыми-зерттеу жұмысын ұйымдастырудағы оқытушының кәсіби рөлінің магистранттың сүйемелдеу қызметіне ауысуы.

Оқытушы магистранттың кәсіби тәжірибесін байытатын осындай міндеттер қояды. Электронды ортада жеке және барлық студенттермен бірлесіп жұмыс ұйымдастыруға болады. Оқытушы – үйлестіруші, оның міндеттеріне студентке көмек көрсету, ғылыми-зерттеу жоспарын құру бойынша консультациялар беру (жеке немесе топтық), магистранттың өзіндік жұмысында педагогикалық қолдау көрсету кіреді.

Ғылыми-зерттеу жұмысын ұйымдастыру және жүзеге асыру процесінде оқытушылар мен магистранттар арасындағы өзара әрекеттесудің ерекше тәсілі ретінде кеңес беру жатады.

Бір жағынан, магистратурада кеңес беру біртұтас жеке білім беру үдерісін қамтамасыз ету шарты болса, екінші жағынан оқытушы мен білім алушының өзара әрекеттесуінің дербес құрылымдық бірлігі ретінде әрекет етеді.

Кеңес беруді сәтті жүзеге асыру үшін оқытушы зерттеуші-магистрантты қабылдауы, кеңес беру кезінде оған оң көзқараспен қарауы, оның таңдаған зерттеу тақырыбына, шешуге тырысатын мәселесіне деген қызығушылығын құрметтеу, оның стратегияны өз бетінше таңдауына мүмкіндік беруі қажет. Әрекеттесу процесінде мәселені шешу, тәжірибе алмасу және магистранттың өз тәжірибесін қабылдай білуі керек.

Бұл өзара әрекеттестіктің нәтижесі магистранттардың кәсіби құзыреттілігін дамытуға ықпал ететін магистранттың шешімдерін оқытушының қолдауы болуы керек. Ғылыми мәселелерді бірлесіп шешу магистранттардың рефлексияның құнды тәжірибесін, тұлғааралық қарым-қатынасты жүзеге асыру қабілетін меңгеруіне ықпал етеді және ұжымдық іс-әрекеттің барлық қатысушыларымен өзара әрекеттесу нәтижесінде қалыптасатын ынтымақтастық қабілетін меңгеруге көмектеседі.

Осы ерекшеліктерді білу және ескеру электронды ортада ғылыми-зерттеу қызметін сауатты ұйымдастыруға, магистранттар үшін осы қызметті тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Ғылыми-зерттеу іс-әрекетіне қатысу адамның кәсіби саласында өз қызметін жобалау жағдайын жасайды. Ғылыми қызметті сауатты ұйымдастыру магистранттарды сапалы дайындауға мүмкіндік береді және олардың бойында креативті іс-әрекеттің қалыптасуына жағдай жасайды.

Сонымен, ақпараттық технологиялар магистранттардың заманауи ғылыми-зерттеу іс-әрекетінің құрамдас бөлігі бола отырып, олардың ұтқырлығын, ізденіс әрекеттерін жүзеге асыруда әртүрлі ресурстарға қол жеткізу мүмкіндігін, ғылыми жетекшімен үнемі өзара әрекеттесу мүмкіндігін қамтамасыз етеді, ғылыми-зерттеу қызметіне қатысуға кепілдік береді.

Магистратураның білім беру бағдарламасында оның түлектерінің әртүрлі типтегі оқу орындарында, оның ішінде жоғары оқу орындарында кәсіби педагогикалық қызметке дайындығын дамытуға бағытталған оқу курстары, ғылыми-зерттеу жұмыстары және практикасы қамтылуы тиіс. Бұл магистранттардың дайындығын олардың бейімділігіне қарай даралауға мүмкіндік береді: магистр болашақта мектепте, колледжде немесе университетте жұмыс істеуге бағдарланған ба? Магистранттардың педагогикалық бағыттылығын зерттеуіміз, олардың көпшілігі оқуды бітіргеннен кейін жоғары оқу орындарында оқытушы болып жұмыс істеуге ниет білдіретінін көрсетеді. Сондықтан магистранттардың ЖОО оқытушысының негізгі құзыреттерін меңгеруіне жағдай жасайтын білім беру бағдарламасына көңіл бөлу керек.

Біз магистранттың оқу және болашақ кәсіптік іс-әрекетінің субъектісі болып табылатындығына ерекше мән береміз. Университеттік оқыту болашақ мамандардың іс-әрекеті мен қарым-қатынасындағы рефлексиясын дамытуға жағдай жасап, кәсіби шеберліктің озық үлгілеріне бағдарлануы, магистранттардың осы дағдының биік шындарын игеруге деген ұмтылысын оятуы керек. Университеттегі оқу үдерісін жобалаудағы акмеологиялық көзқарас пен магистранттарды болашақ оқытушы ретінде дайындау сапасын бақылау жүйесі дәл осыған бағытталған.

Акмеология – адамның ересектік кезеңіндегі дамуын және оның табиғи болмыс (жеке тұлға), тұлға ретінде және қызмет субъектісі ретінде (негізінен кәсіпқой ретінде) осы дамудағы шыңына (акме) жетуін зерттейтін ғылым. Акмеология пәнінің мақсаты келесі заңдылықтарды іздеу болып табылады: жетілген тұлғаның өзін-өзі дамытуы; жоғары жетістіктерге (шындарға) жету жолында креативті әрекет процесінде өзінің шығармашылық мүмкіндіктерін өзін-өзі жүзеге асыру; шындарға жетуге ықпал ететін және оған кедергі келтіретін объективті және субъективті факторлар, өмірлік шындарды меңгеру үлгілері және қызметтегі кәсібилік; өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі ұйымдастыру, өзін-өзі бақылау және т.б. [132].

А.А.Деркач және В.Г.Зазыкин [133] психология мен акмеологияда рефлексияның даму деңгейі мен тұлғалық және кәсіби даму өнімділігі арасында

байланыстар табылғанын атап өтеді. Сондықтан білім беру процесінің барлық компоненттерін жобалау кезінде рефлексиялық компонентті ескеру қажет.

Акмеологиялық тәсіл – болашақ маман тұлғасы дамуы акмеологиясының ерекше ерекшеліктерін ескере отырып, пәндік, педагогикалық және психологиялық білімдерді меңгеру. Осы көзқарас тұрғысынан алғанда, магистратурадағы білім беру процесі магистранттарды педагогикалық қызметке дайындау контекстінде, біріншіден, мүмкіндігінше дербес және жеке болуы, екіншіден, ғылыми-зерттеу бағыттылығы, үшіншіден, тұлғаға бағытталған болуы керек.

Осы тәсілдің аясында біз магистратурадағы педагогикалық процесті жобалаудың негізгі принциптерін анықтап, магистранттарды жоғары оқу орны оқытушысының кәсіби-педагогикалық қызметіне дайындауға бағытталғанын анықтадық:

1. Магистранттардың (пәндердің педагогикалық циклі шеңберінде) жалпы курстарды да, элективті курстарды да оқытатын оқытушыларға сәйкес келетін кәсіптік білім беру бағытын еркін таңдауы.

2. Біртұтас педагогикалық іс-әрекетті немесе оның үзінділерін зерттеуге магистранттардың қатысуының басқа дәрежесін ұсына отырып, оларға тапсырмалардың кең ауқымын таңдау мүмкіндігін беру арқылы магистранттардың шығармашылық және зерттеу әрекетінде өзін-өзі жүзеге асыруы.

3. Магистранттардың әлеуметтік-кәсіби тәжірибесін жаңарту және есепке алу (педагогикалық үдерістегі субъектілік позиция, педагогикалық кәсіпке қатынасы, педагогикалық тәжірибенің болуы және т.б.).

Теориялық алғышарттарды практикада қолданудың маңызды сұрақтарының бірі: «Магистратурада оқу курстарын магистранттардың оқу іс-әрекетінің зерттеушілік сипатына бағытталғандай етіп жобалау қалай қажет?» деген сұрақ болып табылады.

Бұл сұрақтың жауабы «зерттеушілік оқыту» жазықтығында жатыр. Бұл термин жалпы білім беру үшін көбірек қолданылады, ал жоғарыдан кейінгі білім беру педагогикасында іс жүзінде қолданылмайды. Бірақ дәл осы «зерттеушілік мінез-құлыққа» негізделген зерттеушілік білім беру идеялары магистратурада оқу пәндерін жобалауға негіз бола алады.

Зерттеушілік білім берудің негізгі мақсаты – магистранттардың адамзат мәдениетінің кез келген саласында іс-әрекеттің жаңа тәсілдерін өз бетінше, шығармашылықпен меңгеруге және қайта құруға дайындығы мен қабілетін қалыптастыру (А.И.Савенков). Көптеген ғалымдар зерттеу іс-әрекетін сәтті жүзеге асыру үшін субъектінің зерттеушілік қабілеті, креативтілігі болуы керек, оны жеке тұлғаның қасиеттері ретінде түсіндіруге болады, бұл осы әрекетті сәтті жүзеге асырудың субъективті шарттары болып табылатынын пайымдайды.

Бұған проблемаларды көре білу сияқты дағдыларды дамытуға бағытталған өзіндік жұмыс үшін арнайы әзірленген тапсырмалар көмектесуі мүмкін; гипотеза құру қабілеті; бақылау қабілеті; эксперименттер жүргізу мүмкіндігі;

креативті іс-әрекеті; ұғымдарды және басқаларды анықтау қабілеті. Бұл тапсырмаларды орындау барысында магистранттар бір жағынан өз дағдыларын нақтыласа, екінші жағынан оларды дамытады. Әрбір дағдыны дамыту бойынша жеке жұмыс жасағаннан кейін күрделі тапсырмаларға көшуге болады, онда магистрант дағдылардың тұтас жүйесін қолдануы керек.

Магистрлерді болашақ педагог-зерттеуші ретінде психологиялық-педагогикалық дайындау шеңберінде оқу және ғылыми-зерттеу міндеттерін пайдалану тәжірибеміз, олардың сол немесе басқасын шешуге бағытталған күрделі тәжірибелік-бағдарлы жобаларды жүзеге асыру сапасының артуы туралы айтуға мүмкіндік береді.

Өзіндік іс-әрекет барысында магистрант проблеманы анықтау, зерттеу тақырыбын нақтылау, мақсатын, міндеттерін, пәнін, объектісін, гипотезасын тұжырымдау, тапсырмалардың кезеңдерін белгілеу қажет.

Жобаның өзегі – магистрант педагогикалық зерттеу мәдениетін меңгеретін бағдарламаны жүзеге асыратын психологиялық-педагогикалық эксперимент (диагностикалық және қалыптастырушы).

Жоғарыда аталған оқу жұмысының нысандарын жүзеге асырудағы тәжірибеміз, психологиялық-педагогикалық және арнайы бейіндегі теориялық курстарды оқытудың мазмұны мен технологияларын түбегейлі қайта құрылымдау, педагогикалық практиканы ұйымдастыру мен мазмұнын түбегейлі қайта құру қажет екендігін ерекше атап өту қажет.

Теориялық оқыту курстары бұл жағдайда әрбір студентке таңдалған проблемалық саланың әдістемесіне, теориясына және технологиясына кірісуді қамтамасыз ететін құрал ретінде әрекет етуі керек. Теориялық оқыту курстарының ең маңызды мақсаты – әрбір магистрантқа оқудың құрамдас бөліктерін анықтауға, олардың мазмұнын ашуға, әзірленетін мәселе тұрғысынан магистранттардың қызығушылықтары мен сұраныстарын қанағаттандыруға көмектесу.

Педагогикалық тәжірибенің мазмұны жоба тақырыбымен тығыз байланысты болуы керек, пилоттық және қалыптастырушы эксперименттерді әзірлеуге және өткізуге мүмкіндіктер туғызуы қажет. Осылайша, педагогикалық практиканы магистранттар тәжірибе жетекшілерімен бірлесіп жасайды жеке бағдарламалар негізінде жобалау қажеттілігі туындайды. Мұндай бағдарламалардың мазмұны практикалық бағдарламаның инвариантты бөлігінде қарастырылған жалпы талаптарды да, осы бағдарламаның вариативті бөлігін анықтайтын магистранттардың жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін де ескереді.

Педагогикалық тәжірибенің жеке бағдарламасы әрбір магистрантқа өзінің кәсіби қажеттіліктерін жүзеге асыруға, өзінің педагогикалық қызметін жоспарлау және мақсат қою сатысында бастама көтеруге, қызығушылықтарына сәйкес жұмыстың мазмұны мен формаларын таңдауға мүмкіндік береді.

Педагогикалық іс-тәжірибе бағдарламасының вариативті бөлігі әрбір магистрантқа өзінің кәсіби қажеттіліктерін жүзеге асыруға, өзінің педагогикалық қызметін жоспарлау және мақсат қою сатысында бастама

көтеруге, жұмыстың мазмұны мен формаларын таңдауға мүмкіндік береді. қызығушылықтары мен жеке ерекшеліктерін, педагог-зерттеушіге қажетті дағдыларды меңгереді.

Дайындықтың ең маңызды кезеңі – бақылау және бағалау. Көптеген авторлар қазіргі бақылау-бағалау іс-әрекетінің негізін педагогикалық өлшемдер теориясынан көреді.

Бақылау мен бағалаудың нақты құралдарын әзірлеуде бұл тәсілдің маңыздылығын төмендетпей, акмеологиялық теория негізінде жобалық іс-әрекеттің тиімділігінің критерийлері мен көрсеткіштерін таңдауға көшейік. Біз келесі критерийлерді анықтадық:

1. Зерттеудің қандай бастапқы әдіснамалық және теориялық принциптерге негізделгенін, жобаға қатысушылар үшін қандай құндылықтар басым екенін анықтауға мүмкіндік беретін құндылық-семантикалық.

2. Зерттеушілік (шығармашылық), теориялық сауаттылықтан, психологиялық-педагогикалық зерттеу әдістерін меңгеруден, статистикалық әдістерді қолдана отырып, эмпирикалық мәліметтерді өңдеуден және осы негізде сапалы қорытындылар жасаудан, зерттеу нәтижелерін жазбаша түрде баяндай білуден көрінеді.

3. Коммуникативті, ғылыми жобаның барлық қатысушыларымен өнімді қарым-қатынастар жүйесін орнату қабілетінен көрінеді.

4. Жобаны дайындау және жүзеге асыру процесінде болатын оқытушы мен білім алушының тұлғалық өсу критерийі.

Соңғы екі критерийдің мазмұнын анықтау болып жатқан өзгерістерді анықтаумен байланысты:

- магистранттардың жеке тұлғасында олардың жобалау-зерттеу іс-әрекетін меңгеру процесінде және олардың тұлғалық өсуін сипаттау;

- ғылыми жобаны әзірлеудің барлық кезеңдерінде оқытушы мен магистрант арасындағы қарым-қатынас жүйесінде;

Педагогикалық зерттеудің әдістемесін меңгеру процесінде магистранттардың тұлғалық өсуінің көрсеткіштері:

- шығармашылық педагогикалық әрекетке деген қажеттілік;
- өзін креативті іс-әрекетке қабілетті тұлға ретінде түсіну және қабылдау, оның қабілеті мен қабілетіне сену;

- өз қиындықтарын білу, тұлғалық және белсенділік мәселелерін тұжырымдай білу;

- педагогикалық жобаның үдерісі мен нәтижелеріне жауапкершілік.

- магистрантты жобаны орындауға қабілетті тұлға ретінде түсіну және қабылдау.

Жоғарыда айтылған идеялар негізінде оқу процесін жобалау жоғары оқу орындарында магистрлерді ғылыми-педагогикалық қызметке дайындаудың тиімділігін арттыруға нақты мүмкіндіктер туғызады.

Жоғары деңгейлі ғылыми-педагогикалық мамандарды даярлау елдің индустриялық-экономикалық даму бағдарламаларын іске асырудың негізгі тетігі болып табылады. Барлық саладағы білімді әлемдік стандарттарға

көтеруге болады, әсіресе мұғалімдерді даярлау сапасын арттыру арқылы. Сондықтан, қазіргі педагогика мен психологияның өзекті мәселелерінің бірі – болашақ мамандар мен білім беру саласындағы магистрлердің кәсібилігінің, магистрлігінің, шығармашылығының алдын ала жетілдірілген дамуы және қалыптасуы. Бұл педагогикадағы жаңа тақырып болғандықтан, оны тиімді шешудің теориялық негіздерін анықтап, тұжырымдамалық және әдістемелік негіздерін дамыту қажет.

Латын тіліндегі аудармада «тұжырымдама» ұғымы ұғымды, мағынаны, көзқарасты білдіреді. Дәлірек айтсақ, тұжырымдама дегеніміз – белгілі бір құбылыстарды түсінуге, олардың мағынасын ашуға деген жеке көзқарас, белгілі бір процестерді жүйелеуге байланысты жетекші идея. Педагогикалық тұжырымдама сипатталған және негізделген кәсіби идеялардың құрылымдық жиынтығы ретінде көрінеді .

Белгілі бір іс-әрекеттің тұжырымдамалық негізін құру – эскиз жасау процесінде ең қиын міндеттердің бірі. Сондықтан қарастырылып отырған мәселе бойынша автордың тұжырымдамасын сипаттамас бұрын, жалпы педагогикалық тұжырымдаманы құрудың кейбір тәсілдеріне талдау жасау орынды деп санаймыз.

Біздің зерттеу жұмысымыздың шеңберінде, болашақ педагогикалық жұмыс магистрлерін жоғары кәсіби жағдайда жұмыс істеуге даярлау тұжырымдамасын жасауда магистранттардың креативті белсенділігін қалыптастыру тұжырымдамасын әзірлеудің ғылыми алғышарттарын анықтау міндеті қойылды. Бұл болашақ педагогикалық бағыт магистрлерін даярлау теорияларының шығармашылық қызметінің заңдылықтары: жүйелілік, іс-әрекет, тұлғаға бағытталған оқыту әдістемесі, субъективтілік, шығармашылық, креативтілік.

Зерттеу тақырыбымен байланысты талданған негізгі идеяларды теориялық және әдістемелік әдебиеттерде жалпылау жоғары оқу орнынан кейінгі магистратура деңгейінде білім алушылардың креативті іс-әрекетін қалыптастырудың авторлық тұжырымдамасын жасауға негіз болды. Себебі, мұндай тұжырымдама іс жүзінде әлі жүзеге асырылған жоқ.

Тұжырымдаманың негіздемесі

Магистратура – болашақ университеттің оқытушысы үшін қажетті психологиялық-педагогикалық сауаттылық пен жалпы гуманитарлық ғылымдарды дамытуға байланысты зерттеулер мен фундаменталды пәндік құзыреттіліктерді жүзеге асырудағы ғылыми-педагогикалық кадрлардың мәселелерін шешеді. Білім алушыларды оқу, ғылыми және кәсіптік қызметке тарту, болашақтағы басқа мамандықтардың қыр-сырын игеруге бағытталған іс-шараларға қатысу, олардың маңызды кәсіби қасиеттері мен санасының дамуын, әртүрлі құзыреттіліктердің қалыптасуын қамтамасыз етеді.

Аталған тұжырымдаманы әзірлеу және оны қазіргі жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінде енгізу магистранттардың кәсіби және ғылыми шығармашылығын дамытуға ықпал ететін маңызды фактор болып табылады, бұл ғылыми және кәсіптік қызметте жетістікке жету үшін жеке ресурстарды

пайдалануға мүмкіндік береді. Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жағдайында оқытудың ұсынылып отырған акмеологиялық тұжырымдамасы болашақ ЖОО оқытушыларының субъективті (мүмкін) және объективті дайындығын қамтамасыз ететін принциптер мен заңдылықтарды ашып, әдістемелік, теориялық және әдістемелік сипаттағы негізгі ережелерге негізделген.

Осыған байланысты, жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жағдайында оқытудың шығармашылық тұжырымдамасын жасаудың мақсаты – тұлғаның негізгі қасиеті және оның кәсіпқойлық дамуының маңызды көрсеткіші ретінде шығармашылық дайындығын қалыптастыруға бағытталған шығармашылық-педагогикалық ықпал ету жолдары мен шарттарын анықтау болып табылады.

Аталған тұжырымдама магистратураның «ішкі құрылымын» сыртқы әлеуметтік қажеттіліктерге жауап ретінде дамып келе жатқан жүйе ретінде өзгертуді және зерттелетін мәселені шешу үшін, оның әлеуетін толық пайдалануды болжайды.

Тұжырымдаманың жетекші идеясы келесі негізгі тұжырымдамаларға негізделген:

- шығармашылық өмір салты;
- кәсібилік, шеберлік – болашақ маманның педагогикалық шығармашылық биігіне шығудың нақты жолдарының бірі;

- жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жағдайында магистранттардың шығармашылық дайындығын қалыптастыру білім беру ортасының креативтілікпен, білім беру мазмұнының шығармашылық бағдарымен, шығармашылық қызметке қатысу субъектілігімен тікелей байланысты.

Тұжырымдаманың теориялық негіздері:

Бұл тұжырымдаманы жасаған кезде біз кеңестік және отандық ғалымдардың келесі еңбектерін басшылыққа алдық.

Ең алдымен, гуманистік педагогиканың принциптері ескерілді, басты құндылық ретінде жеке тұлғаның даралығын сақтай отырып, оқу үдерісінде өзін-өзі жүзеге асыруға жағдай жасау қажеттілігі атап көрсетіледі (О.С.Газман [134], А.А.Бейсенбаева [135] және басқалар).

Екіншіден, оқыту философиясында әр адамның «Мен» «әлеуметтену» арасындағы үндестік идеясының нәтижесінде дамыған жалпы педагогикалық және дидактикалық теорияларда тұлғаның дамуы туралы тұжырымдамалық идеялар алынады (В.И.Андреев [136], Д.Б.Богоявленская [137], А.М.Матюшкин [138], Б.П.Никитин [139] және басқалары).

Үшіншіден, білім беру үдерісіне қатысушылардың барлығының субъективтілігін жүзеге асыратын қазіргі білім беруде туындайтын дамыта оқыту, оқушыға бағытталған оқыту, сыни тұрғыдан ойлауды дамыту және т.б. жүйелердің ғылыми-теориялық тұжырымдары ескеріледі (В.В.Давыдов [140], Л.В.Занков [141], В.В.Сериков [142], Д.Б.Эльконин [143], И.С.Якиманская [144], Д.Дьюи [145] т.б.).

Төртіншіден, жеке тұлғаның дамуына оң әсер ететін дамытушы ортаны құру туралы ғалымдардың көзқарастары басшылыққа алынады (В.И.Слабодчиков [146], В.Мануилов [147] және басқалары).

Бесіншіден, зерттеудің негізгі принциптері пайдаланылды, олар жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі оқу орындарындағы оқу процесінің әртүрлі дидактикалық аспектілерін қарастырады (В.Г.Рындак [148], М.А.Құдайқұлов [149] т.б.) Бұл идеялар қоғамның барлық салаларын инновациялық жаңарту идеясына сәйкес адами капиталды дамытуға бағытталған білім берудің жаңа парадигмасына сәйкес келеді.

Тұжырымдаманың әдіснамалық негізі ретінде алынған шығармашылық тәсіл білім алушылардың жеке және жедел кәсіби магистрлігін дамытуға және модельдеуге, олардың ішкі әлеуетін іске асыруға, жоғары нәтижелерге қол жеткізуге және шығармашылық дайындығын қалыптастыруға қызмет етеді. Бұл тәсіл білім алушыларды оқыту мен дамытудағы биіктерге жетуге ұмтылу, өзін іс жүзінде көрсетуге ұмтылу, жетістікке жету қажеттілігі сияқты факторларды ескере отырып, педагогикалық процесті ұйымдастыруды құрылымдады. Шығармашылық тәсілді жүзеге асыру болашақ маманның шығармашылық бойынша теориялық, әдіснамалық және практикалық даярлығының мазмұны, деңгейі мен деңгейіндегі прогрессивті өзгерістерді анықтаудан тұрады, ал шығармашылық адамдарға өздерін жеке және кәсіби түрде жүзеге асыруға көмектеседі. Сондықтан шығармашылықтың ең маңызды міндеті – жеке тұлғаның жедел дамуына ықпал ететін жалпы және нақты жағдайлар мен факторларды анықтау. Басқаша айтқанда, шығармашылық зерттейтін және дамытатын барлық құбылыстар адамның дамуы мен қарым-қатынасын үйлестіру үшін оның жан-жақты болуына бағытталған.

Шығармашылық дайындығын қалыптастыру бойынша оқытушының іс-әрекеті білім беру процесін құру мен басқарудың теориялық тәсілдерін ашатын негізгі қағидаларды ұстануды талап етеді. Оған мыналар кіреді:

- ізгілендіру принципі әр адамның құндылығы мен ерекшелігін тануға, оған құрметпен қарауға бағытталған;

- адамның әлеуетін дамыту принципі адамның болашақ дамуының объективті заңдылықтарын және оның әлеуетін, оның кәсіби дамуы мен шығармашылық қабілеттерін бейнелейді;

- субъективті іс-әрекет принципі адамды белсенді субъект, бастамашы ретінде қарастырады;

- адам психикасы дамуының психологиялық заңдылықтарын ескеру принципі (жас және жеке ерекшеліктер, тұлғаның әлеуеті);

- рефлексивті бақылау және өзін-өзі басқару принципі білім беру процесінің әрбір субъектісіне өз әрекеттерін ұйымдастыруға және басқалармен қарым-қатынас орнатуға, өзіндік талдау жүргізуге мүмкіндік береді;

- оның қызметін ұйымдастыру принципі субъектінің болашақты талдауға белсенді қатысуын, оның мүмкіндіктерінен бастап бірлескен іс-қимылдар мен тәуелсіздік қажеттіліктеріне дейін болжайды;

- жалпы дидактикалық принциптер адамның шығармашылық дайындығын қалыптастыруға, білімді жүйелі меңгеруге және оларды практикалық тапсырмаларда қолдануға бағытталған ғылыми, жүйелік, дәйекті, көрнекі, қол жетімді, негізделген, оқулық пен практиканың байланысын қажет етеді;

- бірлескен шығармашылық іс-әрекет принципі білім алушылардың кәсіби және шығармашылық бастауларына, оларды академияға іс жүзінде өткізуге бағытталған екіжақты (оқытушылар мен магистранттар) мәжбүрлі іс-шаралар барысында педагогикалық процесс субъектілерінің өзара әрекеттесуін қарастырады.

Шығармашылық тұжырымдамасының мазмұнына келетін болсақ, бұл болашақ педагогика ғылымдарының магистрлерінің, болашақтың субъективті және объективті дайындығын қамтамасыз ететін принциптерді, құрылымды, детерминанттарды, заңдылықтарды ашатын әдіснамалық, теориялық және әдістемелік сипаттағы негізгі қағидалар жиынтығы.

Біздің жұмысымыз болашақ педагогика бағытындағы магистрлерінің шығармашылық дайындығын қалыптастыруды зерттеумен байланысты болғандықтан, біз болашақ маманның кәсібилігін дамыту жолдарын іздеуге тырысамыз. Осыған байланысты біз субъективтілік қағидасына ерекше назар аударамыз.

Ерекшеліктеріне сәйкес А.С.Огневтің пікірі бойынша болашақ маман тұлғасының субъективтілігінің келесі сипаттамаларын қарастыруға болады:

- олардың даму қарама-қайшылықтарын түсіну, оларды жою, тепе-теңдік пен үйлесімділік орнату;

- өзін-өзі дамытуға және өзгертуге үнемі назар аудару;

- өзін-өзі тануға және шығармашылық жаңаруға ұмтылу;

- жаңа жағдайға немесе материалға белсенді назар аудару;

- саналы түсіну (олардың әрекеттерінің құрылымы, мінез ерекшеліктері, өмір кезеңдері);

- бастамашылдық, дербес мақсат қою, жоспарлау және болжау;

- өзін-өзі реттеуге ұмтылу (өзін-өзі басқару, өзін-өзі түзету), өзін-өзі басқару әдістерін білу;

- өзіңіздің кәсіби жолыңызды біріктіріңіз, өзіңіздің және басқа біреудің кәсіби тәжірибесін құрыңыз.

Шығармашылық тұжырымдамасында біз болашақ ғылыми-педагогикалық мамандардың шығармашылық дайындығын олардың рухани-адамгершілік, жауапкершілік сияқты құндылықтары мен деонтологиялық қасиеттері ретінде қарастырамыз. Деонтология – бұл әлеуметтік-тарихи, мәдени дәстүрлердің бөлігі, сонымен бірге қызметтік міндеттерді орындау этикасының бөлігі болып табылатын адамдардың мінез-құлқын зерттейді. Кез келген қоғамда, кез келген елде адами құндылықтар, оның ішінде адамгершілік құндылықтар кез келген адамда болуы керек қасиеттер. Рухани-адамгершілік құндылықтары бар білім беру жүйесінің дамуы мен қалыптасуы жаңа қоғамның дамуындағы маңызды бағыт болып табылады. Бұл өзін-өзі бағалауды, өзін-өзі құрметтеуді, өзін-өзі жетілдіруді, рухани өмірдегі және қоршаған ортадағы тәуелсіздікті, өз бетінше

шешім қабылдауға қабілеттілігін және өз сөзі мен іс-әрекеті, шешімі мен нәтижесі үшін жауапкершілік сезімін білдіреді. Рухани-адамгершілік қасиеттер адамның бойына өмірдің мәні, сүйіспеншілік, бақыт, сыйластық, бірлік, төзімділік сияқты құндылықтарды сіңіруге қызмет етеді және осы негізде қоғамда өз орнын табуға, талантын ашуға, ақылдылығын дамытуға көмектеседі. Рухани-адамгершілік қоғамның нормалары мен дәстүрлеріне сәйкес өзіндік сана-сезімін дамытуға, жеке тұлғаның адамгершілік позициясын, оның адамгершілік қасиеттері мен бағытын қалыптастыруға жағдай жасауды болжайды. Педагогикалық бағыттың болашақ магистрлері өздерінің кәсіби қызметінде қандай биіктерге жетсе де, ең алдымен адамгершілікті сақтауы керек.

Тұжырымдаманы іске асыру шарттары:

1. Тұжырымдаманы іске асыру үшін: оқытуда шығармашылық принциптерін ұстану; білім алушылар тұлғасының мотивациялық-мінез-құлықтық, танымдық және эмоционалды-бағалау салаларының бағытталған, шығармашылық бағытталған дамуын жүзеге асыру; оқушыларға және олардың жеке әрекеттеріне байланысты мұғалімнің позициясын өзгерту; шығармашылық тұжырымдамасын іске асыра отырып, жоғары оқу орындарында ғылыми-педагогикалық кадрларды мақсатты даярлауды ұйымдастыру.

2. Педагогикалық мамандықтар білім алушыларының педагогикалық-психологиялық, әдістемелік, технологиялық циклдары пәндерінің мазмұнын шығармашылық идеялар тұрғысынан қайта қарау және жаңарту. Олар мұғалімнің жұмысының мәні мен ерекшелігін, оның жеке қасиеттеріне қойылатын талаптарды, теориялық заңдылықтар мен кәсіби магистрліктің өсуінің тиімді жолдарын, педагогикалық магистрлік пен кәсіби магистрлікке жетуге бағытталуын жетілдіруі керек.

3. Жоғары оқу орнынан кейінгі білім деңгейінде кәсіби магистрлікті дамытудың әдістемелік базасын жетілдіру. Жоғары оқу орындарындағы білім беру үдерісі білім алушыларды ақпаратты пайдаланушы позициясынан олардың білімі мен әлеуетін шығармашылық пайдаланушы позициясына ауыстыру кезіндегі дәстүрлі дидактиканы жаңартуды талап етеді (оның ішінде іс-әрекеттер мен әрекеттерді реттеу құралы ретінде ақпарат арқылы). Іскерлік ойындар, педагогикалық және психологиялық тренингтер, жеке оқу-шығармашылық өнімдерін ұсыну сияқты практикалық сабақтардың түрлерін қолдану.

4. Дәрістерді оқытудың заманауи формаларын, шығармашылық қабілеттерін, сыни ойлау қабілеттерін, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және дамыту технологияларын қолдана отырып, оқытудың белсенді әдістерін қолдану. Зерттеулерді, пікірталастарды, жеке және топтық семинарларды ұйымдастыру, магистранттарды Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі қаржыландыратын және университет шеңберіндегі ғылыми жобаларды іске асыруға тарту.

5. Білім алушының үлгерімін бағалаудың жаңа түрі ретінде магистранттардың портфолиосын құру. Барлық пәндер бойынша оның орындалуын қадағалау.

6. Кафедра ғалымдары мен оқытушыларының ғылыми мектебін құру, олардың қызығушылықтарына байланысты магистранттар мен докторанттардың қатысуын жүзеге асыру.

7. Оқытушылар құрамының жоғары кәсіби деңгейін, оның ішінде білім беру үдерісін шығармашылықпен құру дағдыларын және білім алушылармен тиімді қарым-қатынасты ұйымдастыруды қамтамасыз ету.

Тұжырымдамадан күтілетін нәтижелер:

Жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудегі шығармашылық тұжырымдамасының дамуы және оны кәсіби педагогикалық білім беру жүйесінде жүзеге асыру, олардың шығармашылық дайындығын қалыптастыру арқылы кәсіби қызметте жетістікке жетуге қажетті жеке ресурстарды ұтымды пайдалануды анықтауға және жетілдіруге мүмкіндік береді. Тұжырымдамада болашақ педагогикалық бағыттағы магистранттарды ғылыми зертханалардағы магистранттар, кафедра оқытушылары, білім алушыларды тұрақты ортадағы шығармашылық қызмет субъектілері ретінде жұмысының мазмұны және бағытымен таныстыру да қарастырылған. Бұл жағдай болашақ мамандардың қарама-қайшылықтарды көру, түсіну, талдау, салыстыру, модельдеу, болжау қабілеттерінен байқалады, педагогикалық шындықтың әртүрлі көріністерінің айнасы ретінде, педагогикалық мәселелерді тиімді шешу қабілеттерінде көрінетін педагогикалық ойлауды дамытады. Сонда ғана ойлау шығармашылық қызметтің негізгі катализаторына айналады және әлеуетке әсер етеді.

Арнайы ұйымдастырылған креативтілік ортада педагогикалық ойлау кәсіби ойлау қабілеті ретінде қалыптасады, бұл педагогикалық теорияларды түсінуге, талдауға, салыстыруға, жалпылауға, бағалауға және тұжырымдауға, оқулықтар құруға, жалпы шығармашылықпен жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Ескі дағдылы ойлау жүйесі бұзылғанда ғана (ескі стереотиптер, сенімдер, бағалау, тұжырымдар) ол өзгерген өмірдің логикасына сәйкес сапалы түрде өзгереді. Бұл сенімдердің, түсініктердің, көзқарастардың, идеялардың, теориялар мен түсініктердің жаңа жүйесін, сонымен қатар ойлаудың жаңа түрін жасайды. Тұжырымдама оқу-тәрбие процесінің жаңа технологияларын дамытуға, заманауи жүйелерді құруға, тиімді педагогикалық іс-әрекеттің тәсілдерін, құрылымдарын, түрлері мен әдістерін анықтауға бағытталған.

Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жағдайында педагогикалық бағыттағы магистрлердің шығармашылық дайындығын қалыптастыруды ресурстық қолдау:

1. Нормативтік қолдау: осы Тұжырымдаманың негізгі ережелері Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының және Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасының негізгі міндеттеріне және «Педагог мәртебесі» туралы заң /Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI ҚРЗ құжатының талаптарына сәйкес

келеді. Өмір бойына педагогикалық білім беру мұғалімдерінің жаңа формациясының тұжырымдамалары.

2. Ғылыми қамтамасыз ету: жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру процесінде магистранттардың шығармашылық қабілеттерін дамытудың отандық және шетелдік тәжірибесін ғылыми талдау; мәселенің ғылыми-теориялық негіздерін анықтайтын бағдарланған оқу бағдарламасы және т.б.

3. Магистранттардың шығармашылық дайындығын, акме технологияларын қолдану және акме тренингтерін акме тұлғасының маңызды компоненті ретінде кәсіби қасиеттерді қалыптастыруда әдістемелік қолдау; магистранттардың шығармашылық білімін тереңдету және кеңейту мақсатында элективті курстарды дамыту және т.б.

2.2 Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары

Қазіргі заманғы зерттеулерде білім беру үдерісінің тиімділігін қамтамасыз ету мақсатында психологиялық-педагогикалық шарттарды белсенді іздестіру қарастырылған. Мысалы, Ю.Д.Мишина психологиялық-педагогикалық шарттар психологияны оқытуды ұйымдастыру арқылы жасалатынын дәлелдейді, себебі психологиялық пәндер магистранттардың жеке басын ашып дамытуға мүмкіндік жасайды [150]. Болашақ магистрлердің кәсіби дайындығы жағдайында тренингтер, яғни психологиялық білім берудің өзгеше түрі болып саналады және олар жоғары тиімділікті көрсетеді. Шығармашылық орта креативтілік психологиялық-педагогикалық шарттар есебінде қарастырылады.

Ю.В.Шаронин диссертациясында «креативтілік тұлғаны дамыту мен қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық алғышарттар жүйесі жеке факторларға бағытталған және де білім алушылардың өзін-өзі белсенді дамытуына бағытталған» деп атап көрсетеді [151]. Бірқатар жұмыстарда университеттің оқу үрдісінде тұлғаның қасиеттерін дамыту мен табиғатына ұқсас шығармашылық туралы қарастырылады. Мысалы, Л.А.Степанованың еңбегінде магистранттың жеке басының креативтілігі жеке, гуманистік және кәсіби маңызды қасиеттерді жетілдіру және дамыту құралы ретінде анықталған [152].

Психологиялық-педагогикалық шарттар, яғни білім алушылардың креативтілігін дамыту үшін мыналар болып табылады:

- магистранттардың оқу үрдісінде мотивтерінің болуы, тұлғаның гуманистік бағыттылығы;

- креативтілік мінез-құлық үлгілерінің болуы, пәндік-ақпараттық байыту, бұл олардың креативтілік қабілетін дамытуға негіз жасауға мүмкіндік береді;

- креативтілікті дамытуда оның нәтижелері болып табылатын білім беру үдерісінің мүмкіндіктерін қолдана білу.

Инновациялық іс-әрекетке болашақ мұғалімнің креативті тұлғасын дайындау үдерісінде психологиялық ерекшеліктеріне әсер ететін қалыптастырушы факторларға *төмен эмпатия, эмоционалды тұрақсыздық, өзін-өзі адекватты емес бағалау, сындарлы емес өмірлік позиция, өзгелердің*

пікірлері мен сонымен бірге, веб-сыныптардағы виртуалды коммуникация ортасының бағалауына үлкен үлесі тәуелділік етеді. «Мен бейнесінің» когнитивті құрылымдарын реформалау, білім алушылардың креативті тұлғалығын дамытуға әсер етуші психологиялық-педагогикалық шарттарға оң «мен» тұжырымдамасын құру үшін шектеулер мен кешендерді алып тастау, эмпатикалық мүдделі мінез-құлық және өзіндік өзгешелік сезімін дамыту, мінез-құлық реакцияларының репертуарын молайтатын жағдайларды құру, пәндік қатынастар саласындағы вербалды және вербальды емес байланыс құралдарының рөлін нығайту және т.б. жатады.

Біз жасаған жүйенің ұтымды жұмыс жасауын қамтамасыз ететін мұндай жағдайлар, педагогикалық шарттарды анықтау процесінде, жұмыс істеудің «өткір бұрыштарын тегістеуге», сонымен бірге сол арқылы жүйенің өмір сүруіне көмектеседі. Өзіне міндеттелген міндеттерді шешу жүйенің шындыққа бейімделуіне ұтымды болуы мүмкіндік жасайды.

Шарттардың мағынасын шамамен қарастыруға, оларды әртүрлі белгілер бойынша жіктеуге болатынын әсер ету саласына байланысты және әсер ету сипатына сай, сонымен қатар әсер ету объектісінің ерекшеліктеріне сәйкес келуіне байланысты көрсетті. Біз анықтаған педагогикалық шарттарды осыған қарай ықпал жасау сферасында, яғни ішкі әсер ету объектісі тұрғысынан әсер ету сипатында объективті болуы керек деп есептедік. Болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыру үдерісінде тура осындай көзқарастар педагогикалық жағдайларды анықтауға, тәрбиелеу жүйесінің жұмыс істеуінің қажетті сипаттамаларын ескеруге және нақтыландырып, анықтауға жағдай жасайды.

Шарт сөзін арнайы талдау арқылы зерттеп көрелік. «Шарт» сөзіне қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде мынадай анықтамалар беріледі [153]:

- «Шарт» – міндет, борыш.
- «Шарт» – өзара міндеттер алу жөніндегі келісім.
- «Шарт» – керектілік, қажеттілік (6-сурет).

Сурет 6 – Педагогика ғылымындағы «педагогикалық шарттар» және «дидактикалық шарттар» деген ұғымдарының салыстырмалы түсіндірмесі

«Педагогикалық шарттар» және «дидактикалық шарттар» деген ұғымдары педагогика ғылымындағы негізгі ұғымдарға кіреді. Қойылған міндетке жеткізуді қамтамасыз ететін, оқыту мазмұны және ұйымдастыру түрлерінің объективті мүмкіндіктері мен оларды іске асырудың материалдық мүмкіндігінің жиынтығы – педагогикалық шарттар деп аталады. Оқыту мен тәрбиелеудің мақсат-міндеттерін, мазмұнын, әдістері мен ұйымдастыру түрлерін, яғни жалпы айтқанда, педагогикалық шарттар қарастырады. «Педагогикалық шарт» ұғымы деп – дидактикалық мақсатқа жеткізу үшін мазмұн мен әдіс-тәсілдердің элементтерін мақсатты түрде таңдау, құрастыру және пайдалануды түсінуге болады (7-сурет).

Сурет 7 – Психологиялық және педагогикалық шарттардың айырмашылықтары

Педагогикалық шарттар дегеніміз – қойылған міндетке жеткізуді қамтамасыз ететін, оқыту мазмұны және ұйымдастыру түрлерінің объективті мүмкіндіктері мен оларды іске асырудың материалдық мүмкіндігінің жиынтығы. Педагогикалық шарттар ұғымына оқыту мен тәрбиелеудің әдістері мен ұйымдастыру түрлері, мақсат-міндеттері, мазмұндары кіреді. Ш.Т.Таубаеваның пікірінше, тәрбиені ұйымдастырудың педагогикалық шарттарына әдіс-тәсілдер, мақсат, міндет, мазмұн, амал-құралдар және нәтиже жатады [154]. Сонымен қатар, Ш.Т.Таубаева өз еңбектерінде тәрбиеге әсер етуші шарттарды да (материалдық-техникалық, мотивациялық, кадрлық, ғылыми-әдістемелік,

қаржылық, ұйымдастырушылық, нормативтік, құқықтық және ақпараттық) қарастырып өткен болатын.

«Шарттарды» мамандарды кәсіби даярлаудың біртұтас өнімді педагогикалық процеске әсер ететін «жағдайлар» деп кәсіптік педагогика бойынша анықтама-сөздікте А.Семенова және В.Стасюк те осылай сипаттаған [155].

Педагогикалық шарттарды «осы үдерісті жақсартуды қамтамасыз ететін және көздеген нәтижеге анағұрлым ұтымды құрал-жабдықтар мен жетуге мүмкіндік беретін маман даярлаудың педагогикалық процесін ұйымдастырудағы шаралар жиынтығы» ретінде педагогикалық ықпал жасау факторын күшейте отырып, Н.А.Ткаченко тұжырымдайды [156].

Ал, «оқу-тәрбие үдерісі бірлестігінде оқыту – педагогикалық және ұйымдастырушылық бойынша бір-бірімен тығыз байланыстағы жағдаяттардың жиынтығы» тұрғысынан Б.Баймұханбетов педагогикалық шарттарды анықтаған болатын [157].

Педагог-ғалымдар дидактикалық шарттардың оқытудың тиімділігін арттыру үшін керек екендігін ұғына бастады, яғни, мұнда мәселе оқу пәнінің мазмұнының, әдістер мен тәсілдерінің, формалары мен құралдарының оқытуда объективті мүмкіндіктерін қозғалысқа келтіретін шарттар туралы болып отыр.

Зерттеуші ғалымдар педагогикалық жүйені қарастыруда «Шарт» түсінігін кеңінен қолданып келеді. Авторлар осыған байланысты, шарттың бірнеше белгілерін анықтай отырып, бірқатар топтарға бөліп көрсетеді. «Педагогикалық шартты» педагогикалық үдерістің бағытымен байланысты нақты бір дәрежеде белгілі бір нәтижеге жетуді саналы түрде білдіретін сыртқы жағдай деп тұжырымдады.

Педагогикалық шарттарды В.И.Андреев былай түсіндіреді: «контент элементтерін құрастыру мен қолданудың мән-мағынасы; әдістер (әдістемелер), сонымен қатар, көздеген мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған ұйымдастыру формалары, құралдары және т.б.» [158]. Сонымен қатар «шарттар» педагогика саласында оқиғалардың себептері ғана емес, сонымен бірге бір мезгілде олар сол себеп-салдардың әсерін күшейтеді немесе әлсіретеді. Мұнымен қоса, педагогикалық шартты «жағдайды, қазіргі жағдайды, білім берудің пайда болатын жағдайын анықтау. Оларды қоғамда анықталған сыртқы шарттар және білім берудің өзін-өзі ұйымдастыру, өзін-өзі басқару қабілетімен анықталатын ішкі шарттары» деп көрсетеді.

Ал, Ю.К.Бабанский педагогикалық шартты «жағдайға байланысты объективті мүмкіндіктер жиынтығы, білім беру үдерісімен бірге жүретін жағдайлар мен шаралардың белгілі бір түрде құрылымдалғаны және мақсатқа жетуге бағытталғаны» – деп түсіндіреді [159]. С.В.Смирнова да педагогикалық шарттар туралы ойын былайша: «мазмұнның, педагогикалық тәсілдер мен материалдық-кеңістіктік ортаның объективті мүмкіндіктерінің жиынтығы» деп нақтылайды [160].

Педагогикалық шарттар аталған үрдісті жақсартуды қамтып отыратын көздеген нәтижеге анағұрлым ұтымды құралдармен жетуге мүмкіндік және бас

маман дайындаудың педагогикалық процесін ұйымдастырудың жиынтығы ретінде анықталады.

Қорытындылай келе, педагогикалық шарттар деп – білім алушылардың тұлға қасиеттерін дамытуға немесе қалыптастыруға ықпал ететін білім процесіне қойылатын талаптар жиынтығы мен шаралар кешенін санаймыз. Яғни, нақтылы бір педагогикалық шарттарды ұстану, болашақ магистрлердің креативті тұлғалығын инновациялық іс-әрекетке дайындау процесінде қалыптастыру тиімді болуы әбден мүмкін.

Диссертациялық жұмыста педагогикалық шарттарды анықтау кезінде, өзіміздің зерттеу пәнімізге сәйкес, ең бірінші, біздің зерттеуімізге жақын келетін еңбектерде анықталған педагогикалық шарттар түрлеріне тоқталып өтуді жөн деп ойладық. Соңғы кездері зерттеушілер педагогикалық шарттардың бірқатар топтарын анықтап, нақтылады.

Қазақстандық зерттеушілеріміз Қ.Қ.Шалғынбаева, Н.П.Албытова, Т.С.Сламбекова «Жоғары мектеп педагогикасы» атты еңбектерінде Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы педагогикалық шарттар мәселесін зерттеп, оның ішіндегі инновациялық технологияға қатысты бірқатар аспектілерін анықтады. «Педагогикалық шарттар» ұғымы жөніндегі зерттеушілердің түсініктерін талдау осы феноменді түсінуіміз үшін маңызды саналатын бірқатар қағидаларды бөліп көрсетуге мүмкіндік берді:

- педагогикалық жүйенің (оның ішінде біртұтас педагогикалық процестің) құрамдас бөлігі шарттар болып табылады;

- қажетті нәтижеге тиімді құралдармен жетуге мүмкіндік беретін, үдерісті жақсартуды қамтамасыз ететін педагогикалық шарттар педагогикалық үдерісті ұйымдастырудың шаралар жиынтығын көрсетеді [161].

Жоғарыда аталғандарды ескере отырып, болашақ магистрлердің креативті тұлғалығын инновациялық іс-әрекетке дайындау процесінде қалыптастырудың педагогикалық шарттарын білім беру үрдісінде жүзеге асуға міндетті шарттардың жиынтығы деп қарастырдық.

Біз зерттеп, қарастырып отырған жүйенің спецификасы педагогикалық болуы себебінен, мұндағы шарттар да педагогикалық сипатқа ие болады. Сондықтан да, олардың анық сипаттамалары болуы керек. В.Ю.Липатова [162], А.Я.Наина [163], Н.В.Уварина [164] педагогикалық шарттардың ерекше сипатталатындығын көрсетеді. Мұнда:

- а) материалдық-техникалық ортаның және оқу мүмкіндіктерін көрсету;
- б) біртұтас педагогикалық үдеріске қатысу;
- в) жүйенің ішкі және сыртқы элементтеріне ықпал жасау;
- г) педагогикалық жүйенің ұтымдылығына ықпал жасау [165].

Барлығын қорыта айтқанда, біздің зерттеу жұмысымызда материалдық-техникалық мүмкіндіктерінің және оқу жүйесінің жиынтығына әсер ететін, сонымен бірге жүйенің жұмыс жасауы мен дамуын қамтып отыратын, оң әсер ететін білім беру үдерісінің субъектілерге ұйымдасқан сипаттағы ықпалы болып педагогикалық шарттарды айтып түсіндірдік.

Біз педагогикалық шарттар кешенін классификациялық топтар негізінде жобалауды дұрыс деп санадық және ұйымдастырушылық, психологиялық-педагогикалық және дидактикалық шарттардың функциялары педагогика ғылымының заманауи теориясы мен практикасында көрсетілгенін көрдік. Педагогикалық жүйеге шарттардың әр тобы өзінше әрқалай ықпал жасайды.

Жоғары оқу орнынан кейінгі оқу үдерісінде элективті пәндердің мүмкіндіктерін пайдалану бірқатар заманауи диссертацияларда зерттелген. Мәселен, факультативті сабақтардың болашақ магистрлердің тұлғалық ерекшеліктерін қалыптастырып қоймай, оны сонымен қатар қамтамасыз ететіндігі Н.С.Беззубенконың диссертациясында көрсетілген [166]. Ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы факультативтің мән-мазмұны дамып отыратыны анық.

Факультативтік сабақтардың әдістемелік мазмұны туралы А.Сармантаева, П.Исхановтар дәл осы қағиданы оқу-әдістемелік құралдар, ақпарат құралдары, презентациялар, бейнероликтер, дәрістер, зертханалық жұмыстар, оқу және оқыту web-сайты, курстарға арналған бағдарламалық жасақтама жасауы болуы мүмкін екендігін мақұлдайды [167]. Ал, В.А.Лекторский зерттеу барысында болашақ мамандарды психологиялық-педагогикалық дайындау үдерісінде университетте оқытудың өзгергіштік қағидасын ескерудің маңызды рөл атқаратынын атап көрсетеді [168].

Мұғалімнің кәсіби дайындығының психологиялық-педагогикалық бөлігі ауыспалы оқуға және әлеуметтік-педагогикалық жағдайды адекватты игеруге деген мотивациялық-бағдарланған қатынасты қалыптастырудан тұрады. С.В.Данилова бірінші курс студенттерінің арасында қосымша курс шеңберінде арнайы педагогикалық технологияны пайдалану мүмкіндігіне қатты көңіл бөледі [169]. Өйткені, бұл ойы оның модельдеу мен әлеуметтік өзара әрекеттесу әдістерін интеграциялау идеясына бағытталған. Біздің зерттеулеріміз үшін бұл идея табысты болды, себебі ойын технологиялары, әдістері мен тәсілдері білім беру үдерісінде өте ұтымды болып табылады және коммуникативті шығармашылықты қарастыруға оның әлеуметтік өзектілігі мен педагогикалық мақсаттылығы тұрғысынан қарауға жағдай жасайды.

Жоғарыдағыларды қорыта айтқанда, студенттерінің креативті тұлғалығын инновациялық іс-әрекетке даярлау үшін жоғары оқу орны негізінен керекті ұйымдастырушылық шартты қалыптастырып отырады.

Педагогикалық процестің субъектілері немесе объектілері дамуына әсерін педагогикалық әсер ету арқылы қамтамасыз етуге бағытталған нақты бір шаралар ретінде әрекет етуді – психологиялық-педагогикалық шарттар дейміз [170]. Психологиялық-педагогикалық шарттардың белгілеріне:

- а) білім алушылардың жеке басын дамыту бағыты;
- ә) оқу және материалдық-кеңістіктік интеграциясы;
- в) әсер етуді мақсатты бағыттау (субъектінің жалпы және ерекше психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып) (8-сурет).

Сурет 8 – Педагогикалық процестің субъектілері немесе объектілері дамуына әсер ететін психологиялық-педагогикалық шарттар

Авторлық жүйесінің жұмыс істеуінің ұтымды психологиялық-педагогикалық шарттарының бірі, магистранттардың креативті тұлғасын қалыптастырудың біздің ойымызша, олар: сыныптан тыс жұмыста шығармашыл тұлғаны тәрбиелеу, дамыту және қалыптастыру міндеттерін орындауға жәрдем беретін ЖОО-ның арнайы әзірленген саласы болып табылады. Өздері көркем шығармалар жасағысы келетін болашақ мұғалімдерге көмектесу курстардың негізгі мақсаты. Жалпы айтқанда, курс ассоциативті есте сақтауды және ойлауды дамытуға арналған практикалық әдістер мен жаттығулардан, қиялды, сонымен қатар шығармашыл адамдарға керек болатын басқа қасиеттерді ұстанады.

Болашақ магистрлердің креативтік қабілеттері мен танымдық мүмкіндіктеріне сәйкес дидактикалық ұстанымдар оқу материалын ұсынудың ішкі логикасын анықтаса, ал классикалық дидактикалық ұстанымдар оқытудың мақсаттық тұғырларын анықтауға көмектеседі. Болашақ магистрлердің креативті тұлғасын қалыптастырудың дидактикалық шарттары бірнеше логикалық ұстанымдар тұрғысынан ерекшеленеді. Мұнда таңдау әдістері мен оқыту формалары мақсатқа сай бағытталады. Осындай таңдау оқыту мазмұны мен мақсаттарының ерекшеліктерімен анықталады. Тиімді оқыту әдістерін талдау магистранттардың креативті тұлғасын қалыптастыру үшін келесі әдістердің тиімділігін көрсетті: *интербелсенді әдіс, миға шабуыл әдісі, портфолио әдісі, тест әдісі, тренинг технологиясы, жобалар, іскерлік ойыны, сауалнамалар, пікірталас және т.б.* Ең ыңғайлы пайдалану шарты білім

алушылардың жеке ерекшеліктері мен психологиялық күйін ескеру арқылы оқытудың ұйымдастыру формалары бойынша микротоп құру болып табылатын топтық оқыту формасын құруға болады және элективті пәнді оқыту әдістері де болады. Бүгінгі күнгі ғылым мен техниканың, ақпараттық сонымен бірге инновациялық ортаның тез дамуы арқылы болашақ магистрлердің креативті тұлғасын қалыптастыру бойынша педагогикалық пәндерді кәсіби бағытта меңгерудің қажеттілігі өте үлкен.

Қорыта айтқанда, магистранттың креативті іс-әрекетін қалыптастыру процесінде қалыптастырудың педагогикалық шарттары төмендегіше:

- субъект-субъектілі, яғни, оқытушы мен магистранттың арасындағы өзара әрекеттестікте креативтіліктің элементтері болуын ескеру;

- магистранттың креативті тұлғалығы туралы ЖОО оқу процесіндегі пәндерге мазмұндық материалдар ұсыну;

- оқытудың формаларын, әдістерін және құрылымдарының элементтерін икемдеу арқылы магистранттың креативтілігін қалыптастыру;

- креативтілікті қалыптастыру бағытындағы оқу пәндердің арасындағы байланысты анықтау және мүмкін имитациялы іс-әрекетке ынталандыруға оқытушы мен магистранттың қатысуы арқылы әсер ету;

- «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» элективті курсы бағдарламасын ұсыну;

- педагогикалық бағыттағы магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыру процесінде қалыптастыру мәселелері бойынша практика барысында тренингтер жинағын жасау.

Сәтті кәсіби қызметтің маңызды алғышарттарының бірі – тиімді психологиялық-педагогикалық бейімделу екендігі сөзсіз. Ұйымға кіретін әр адам өзі үшін жаңа сөзсіз бастапқы бейімделудің көп немесе аз ұзақ процесінен өтеді, содан кейін ғана екінші бейімделу аясында өз міндеттерін орындайды.

Жоғары мектеп оқытушысына бейімделу сөзін бір жағынан, оның қоршаған орта жағдайларына төзімділігін сипаттайтын, оған бейімделу деңгейін білдіретін, адамның қасиетін белгілеу үшін қолдануға болатындығын осыған байланысты ескерген жөн. Екінші жағынан, бейімделу адамның өзгертін жағдайларға бейімделу процесі ретінде әрекет етеді. Сонымен қатар, адамның бейімделуінің өзара сипатын және оның еңбек пен өмірдегі реттеуші бейімделу байланыстарына енетін ортаны көру маңызды.

Демек, креативтілік адамның қасиеті ретінде, оның жеке басының өлшемі қалыптасуы мен дамуына мүмкіндік береді деп болжауға болады, бірақ бұл процесте белгілі бір жағдайлар қажет бірнеше кезеңдерден өтеді. Олардың қатарына біз:

- 1) кретивті мінез-құлық үлгісінің болуы;
- 2) кретивті мінез-құлыққа еліктеу үшін жағдай жасау;
- 3) кретивті мінез-құлықты әлеуметтік нығайтуды қосамыз.

Сонымен, қоршаған орта мүмкіндік берген кезде ғана жүзеге асырылатын ерекшелік креативтілік деп аталады. Дегенмен, біздің жеке бақылауларымыз және зерттеулерімізбен расталған көптеген зерттеулер көрсеткендей, күнделікті

білім беру тәжірибесінде магистранттардың креативтілік қасиеттері көбінесе әкімшіліктің тарапынан болады. Мұны креативті мінез-құлықты жеке тұлғаны құруды қамтитындығымен түсіндіруге болады, ал қоғам ішкі тұрақтылыққа және қолданыстағы қарым-қатынас нормаларын үздіксіз жаңғыртуға мүдделі. Бұдан шығатыны: креативтілік тек мінез-құлық (жағдайлық) қасиеті емес, терең (жеке) қалыптасуы үшін процесс арнайы жасалған жағдайларда жүруі керек.

Дайындық мәселесін қарастыруда екі тәсілін атап көрсетейік:

Біріншісі негізі жеке тұлғаның қасиеттері мен қасиеттеріне біртіндеп енетін кәсіби дайындықтың ерекше психикалық күй ретінде психологиялық дайындық болып табылады деген тұжырымға негізделген.

Екінші жағынан, жеке тұлғаның тұрақты сипаттамасы, оның қасиеттерін синтездеу және әрекет процесінде дайындық тұлғаның тұрақты сапасына айналатын психикалық күй ретінде анықталады. Үдеріс ретінде дайындықтың өзіндік заңдылықтары, ерекшеліктері, құрылымдық элементтері, өлшемдері мен қалыптасу деңгейлері болады.

Сонымен қатар, дайындық – орнатудан басқа, инновациялық іс-әрекет процесінде қандай да бір мінез-құлықтың ішкі көңіл-күйімен анықталады, сондықтан дайындықтың психикалық күйінің компоненттері келесідей ерекшеленеді:

- *танымдық*, яғни соның арқасында педагогикалық міндеттерді түсіну, олардың маңыздылығын бағалау, нәтижелерді болжау;

- *жауапкершілік сезімінде*, педагогтің эмпатиясында көрсетілген эмоция болып табылады;

- *мотивациялық дегеніміз*, өзін жақсы жағынан көрсету қажеттілігі, қызметте табысқа жету ниеті ретінде;

- күшті жұмылдыру және белгісіздікті жеңу сияқты *ерік-жігер*.

Психологиялық дайындық жағдайының динамикалық құрылымы келесі өзара байланысты және өзара тәуелді элементтерден, яғни педагогикалық іс-әрекеттегі инновациялардан тұрады:

- қойылған міндеттерді орындауға әкелетін мақсаттар туралы хабардар болу;

- жоспарланған іс-әрекеттер жүзеге асырылатын нақты жағдайларды бағалау, мағынасы жағынан ұқсас міндеттерді шешумен байланысты өткен тәжірибені өзектендіру;

- қолда бар тәжірибе және алдағы қызмет жағдайларын нақты бағалау негізінде міндеттерді шешудің оңтайлы тәсілдерін анықтау;

- зияткерлік және эмоционалды ресурстарды жұмылдыру, мақсатқа жету [171].

Қорытындылап айтар болсақ, еліміздің жоғары білім беру жүйесінде мамандар дайындауда білім алушылардың өз мүмкіндіктерін ұтымды пайдалана отырып, қоғам дамуына ықпал ететін қабілеттерін жетілдіреміз. Бұл – тұлға креативтілігін, іс-әрекетін қалыптастыру нәтижелілігін арттырудың теориялық негіздерін, педагогикалық-психологиялық тетіктерін, алғышарттарын анықтауда өзекті болып табылады. Біздің ойымызша, жоғары

кәсіби білім берудің маңызды бір құраушысы ретінде магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыруға негізделуі – басты шарт болады (5-кесте).

Кесте 5 – Магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыру процесінде дамытудың психологиялық-педагогикалық шарттары

Психологиялық шарттар	Педагогикалық шарттар
<ul style="list-style-type: none"> - оқу үрдісіне магистранттардың мотивтерінің болуы, тұлғаның гуманистік бағыттылығы; - пәндік-ақпараттық байыту, креативтілік мінез-құлық үлгілерінің болуы, бұл олардың креативтілік қабілетін дамытуға негіз жасауға мүмкіндік береді; - оның нәтижелері болып табылатын креативтілікті дамытуда білім беру үдерісінің мүмкіндіктерін қолдана білу; - инновациялық іс-әрекетте креативті мінез-құлық үлгісінің - креативті мінез-құлыққа еліктеу үшін инновациялық іс-әрекетте жағдай жасау; - магистранттардың инновациялық іс-әрекетінде креативті мінез-құлықты әлеуметтік нығайту. 	<ul style="list-style-type: none"> - субъект-субъектілі өзара әрекеттестікте оқытушы мен магистранттардың арасындағы креативтіліктің элементтері болуын ескеру; - магистранттардың креативті тұлғалығы туралы ЖОО оқу процесіндегі пәндерге мазмұндық материалдар ұсыну; - магистранттардың креативтілігін қалыптастыруға оқытудың формаларын, әдістерін және құрылымдарының элементтерін икемдеу; - оқытушы мен магистранттардың қатысуы арқылы креативтілікті қалыптастыру бағытындағы оқу пәндердің арасындағы байланысты анықтау және мүмкін имитациялы іс-әрекетке ынталандыру.

Педагогикалық шарттарды анықтауға арналған зерттеулерді талдау белгілі бір білім беру міндеттерін шешуге ықпал ететін олардағы үш негізгі топты бөлуге мүмкіндік береді:

1) *ақпараттық* (білім беру мазмұны; педагогикалық процестің когнитивті негізі),

2) *технологиялық* (білім беру қызметін ұйымдастырудың нысандары, құралдары, әдістері, тәсілдері, кезеңдері; педагогикалық процестің іс жүргізу-әдістемелік негізі);

3) *тұлғалық* (мінез-құлық, қызмет, қарым-қатынас, білім беру процесі субъектілерінің жеке қасиеттері; білім беру процесінің психологиялық негізі) [172].

Сонымен, педагогикалық шарттарды білім беру процесін осылайша ұйымдастырудың педагогикалық құралдары, әдістері мен формалары, педагогикалық өзара әрекеттесудің нақты әдістері, білім берудің ақпараттық мазмұны, магистранттарға бағытталған педагогикалық ықпал ету мүмкіндігін қамтамасыз ететін психологиялық микроклиматтың ерекшеліктерін ескере

отырып, білім беру процесінің оңтайлы ұйымдастырылуы деп түсіндіруді жөн көрдік.

Келесі параграфта магистранттардың креативтілігін қалыптастырудың әдістемесін қарастыратын боламыз. Сонымен бірге, нәтижесінде ғылыми тұжырым жасап, зерттеуіміздің құндылығын арттыруымызға себеп болады деп ойлаймыз.

2.3 Магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыру әдістемесінің мазмұны

Болашақ мұғалімдердің шығармашылық қызметке дайындығын қалыптастыру қазіргі жоғары оқу орындары үшін өзекті мәселелердің бірі екені белгілі. Осыған байланысты әрбір болашақ маман қарқынды дамып келе жатқан ғылыми технологиялардың жетістіктерін игеру қабілеті, жаңашылдыққа деген ұмтылыс сипаттамаларын толықтай дамытуы керек. Бұл туралы Қазақстан Республикасының жаңа формациясы мұғалімдеріне үздіксіз педагогикалық білім беру тұжырымдамасында айтылған: «Соңғы жылдары жоғары педагогикалық білімі бар мамандарға қоғамның талаптары күрделене түсті.

Жаңа қоғамның мұғалімі – бұл жоғары адамгершілік қасиеттерге ие, азаматтық жауапкершілікті сезінетін, өзін-өзі дамытуға ұмтылатын белсенді, креативті, рефлексия жасайтын, экологиялық білімді, шығармашыл тұлға, әлеуметтік, жеке қарым-қатынас, ақпараттық және басқа дағдылар әдістемелік білім, жоғары білікті маман» [173].

Бұл бағдарламалық идея біздің ғылыми зерттеулеріміздің негізін де құрады. Оны жүзеге асыру белгілі бір шарттарды орындаумен тікелей байланысты екендігі түсінікті. Сонымен қатар, осындай шарттардың жиынтығын анықтау және олардың тиімділігін іс жүзінде тексеру міндеті тұрды. Анықталған күйлерге сипаттама бермес бұрын, «мемлекет» терминінің мағынасын ашып, мемлекеттің ғылыми зерттеулердегі орнын анықтау керек деп санаймыз.

Ғылыми еңбектердегі «мемлекет» ұғымын талдауға келетін болсақ, біз философиялық энциклопедиялық сөздікте «мемлекет» ұғымы келесі мағынада түсіндірілетінін анықтадық: ол өмір сүретін және онсыз өмір сүре алмайтын орта; белгілі бір жағдай [174]. Осы екі интерпретацияда «күй» ұғымы материяның өзі өмір сүретін ортаға қатынасына сілтеме жасайтын категория ретінде қарастырылатындығын көруге болады.

Психологияда ол адамның дамуын жеделдететін немесе кедергі жасайтын ішкі және сыртқы факторлар ретінде сипатталса, педагогикада физикалық, адамгершілік, ақыл-ой дамуына, білім беру мен жеке тұлғаның дамуына ықпал ететін табиғи, әлеуметтік, сыртқы және ішкі әсердің жиынтығы ретінде көрінеді.

Мысалы, Ю.К.Бабанский шарттарды әсер ету саласына байланысты сыртқы және ішкі деп бөледі. Сыртқы: табиғи-географиялық, әлеуметтік, өндірістік, мәдени жағдайлар және т.б., оқу материалдары, моральдық-психологиялық ахуал, оқыту әдістері мен технологиялары ішкі жағдайларға

сілтеме жасайды [175]. А.Семенова да, В.Стасюк те кәсіби педагогиканың лексикасындағы «жағдайларды» кәсіптік оқытудың бірыңғай өндірістік педагогикалық процесіне ықпал ететін «жағдайлар» ретінде сипаттайды [176].

Көп жағдайда педагогика «шартты» педагогикалық жүйені тиімді жүзеге асыруға әсер ететін факторлардың, шарттардың, шаралардың жиынтығы ретінде түсіндіріледі. Педагогикалық жағдай «бір процестің жетістігі үшін қолайлы»; «Педагогикалық жайлы орта»; «Қойылған мақсаттарға жетуді қамтамасыз ететін білім беру процесіндегі шаралар кешені».

Б.В.Куприянов, С.А.Дининаның пікірінше, жағдайлар білім беру процесінің заңдылықтарының бір жағын сипаттайды [177]. В.В.Андреевтің пікірінше, шарттар «мақсатты түрде таңдалған, дамыған және пайдаланылған мазмұн элементтерінің, әдістердің (тәсілдердің) нәтижелері, сонымен қатар мақсатқа жету үшін қажетті оқытудың ұйымдық формалары» болып табылады [178]. Бұл анықтамалар шарттардың адамды тұлға ретінде, маман ретінде тиімді ететін әсерлер екенін көрсетеді. Арнайы ұйымдастырылған жағдайлар педагогикалық процесті реттеу, оның компоненттерін үйлестіру қабілетіне ие.

Сонымен, біздің зерттеу жұмысымыздың мақсаты болашақ педагогика магистрлерінің шығармашылық дайындығын қалыптастыруға жағдай жасау болды. Оларды креозарттар деп те атауға болады. Білім беруде «шығармашылық жағдайлар» ұғымының пайда болуы «педагогикалық процесс» ұғымымен тығыз байланысты. Педагогикалық процестің өзі педагогикалық жүйенің функционалды ерекшелігі, оның тұлғалық және даму әлеуетінің жетекші факторы болып табылады. Шығармашылықтың шарттары негізінен жоғары тиімді және тиімсіз кәсіби іс-әрекеттің мазмұны мен нәтижелерін салыстырмалы талдаумен анықталады (Н.В.Кузьмина, А.А.Деркач және т.б.).

Зерттеу жұмысының мақсатына сәйкес біз болашақ педагогика магистрлерінің шығармашылық дайындығын ойдағыдай қалыптастыратын педагогикалық-психологиялық жағдайлардың кешенін жасадық және тексердік. Олардың келесі шарттары бар:

1. Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің оқу процесінің мазмұнын шығармашылық дайындықты қалыптастыруға бағыттау.

2. Магистранттардың шығармашылық дайындығының тиімділігін арттыратын технологияларды, тренингтерді, белсенді әдістер мен шығармашылық сайыстарды қолдану.

3. Білім алушының шығармашылық іс-әрекеттегі субъективтілігін дамыту.

4. Магистранттардың шығармашылық дайындығына әсер ететін педагогикалық ортаны құру.

Магистр дәрежесін алған жағдайда білім беру мазмұны болашақ мамандарды «шығармашылық» деңгейде жұмыс істеуге дайындауға ерекше назар аударуы керек. Алайда, біздің жұмысымыздың бірінші тарауында атап өткендей, қазіргі педагогикалық тәжірибеде бұл мәселені тиімді шешу жеткілікті түрде ойластырылмаған. Сондықтан, бастапқы кезеңде болашақ

маманның шығармашыл мұғалім болуына көмектесетін оқыту мазмұнын әзірлеу қажет.

Білім беру мазмұны – бұл жеке тұлғаның біліктілігі мен жан-жақты дамуына негіз болатын білімнің әр деңгейіне арналған білім жүйесі (кешен). Оқытудың мазмұны мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары негізінде жасалған оқу бағдарламаларымен анықталады.

И. Я.Лернер «білім мазмұны дегеніміз – білім алушының білімге, іскерлік пен дағдының, шығармашылық іс-әрекеттің, эмоционалды қарым-қатынастың жүйесі» деп пайымдайды [179]. Ең бастысы, білім беру мазмұны жеке тұлғаның үйлесімді дамуына бағытталған. Оқыту мазмұны бойынша келесі түрлерге бөлінеді:

- күнделікті өмір туралы негізгі түсініктер, терминдер және ғылыми білім;
- шындықты дәлелдеу үшін қажет күнделікті өмір мен ғылымнан алынған фактілер;
- әртүрлі объектілер мен өмір құбылыстарының байланыстарын көрсететін ғылымның негізгі заңдары;
- белгілі бір объектілер, олардың арасындағы байланыс туралы ғылыми білім;
- ғылыми іс-әрекет, танымдық іс-әрекет және ғылыми білімді меңгеру әдістерін білу;
- әртүрлі өмір құбылыстарын бағалау нормаларын білу.

Біздің жағдайымызда осы айтылғандарға болашақ магистрлердің педагогикалық әрекетте жетістіктерге жету жайлы креативті сапаларын да қосқан болар едік. Себебі, болашақ маманның алдымен жалпы шығармашылықтың теориясы, шығармашылық педагогикасы жайлы білімдері болуы тиіс. Демек, бұл мәселелер арнайы қарастырылатын пәннің оқу бағдарламасында болуға тиісті кәсіби шеберлікке дайындықтың алғышарттарының бірі болады. Сол себептен магистранттардың ғылыми-педагогикалық маман ретінде өзін-өзі өзектендіру ерекшеліктерін, креативтілікті тәжірибемен ұштастыра отырып, ұйымдастыру біліктерін қалыптастыруға бағдарланған арнайы таңдау курсының мазмұнын қарастыруды мақсат еттік.

Жоғарыдан кейінгі білім беру үрдісінің мазмұнының креативтілігін қалыптастыруға бағыттылығын жүзеге асыру мақсатында жоғарыдан кейінгі білім беру мазмұнына болашақ магистрлердің дайындығын қалыптастыруға бағдарланған «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» тақырыбындағы таңдау курсын енгізу біздің зерттеу жұмысымыздың әдістемелік бөлігін құрайды.

Төмендегі 6-кестеде «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» элективті курсының оқу тақырыптық жоспары келтіріледі.

Кесте 6 – «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі»
элективті курсының оқу тақырыптық жоспары

Тақырыптар атауы	Сағаттар саны			
	лек	прак	МОӨЖ	МӨЖ
Педагогикадағы креативтіліктің ғылыми сипаты	1			2
Педагогикалық бағыттағы магистр еңбегіндегі креативтілік іс-әрекет көріністері	1	1	2	
Кәсіби іс-әрекет субъектісі ретіндегі болашақ магистрлердің дамуы феноменологиясының креативтілік және психологиялық аспектілері	1	1	1	1
Креативтілік іс-әрекет субъектісі деңгейіне жету мүмкіншіліктері	1		2	2
Педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің ерекшеліктері	1			2
Ғылыми-педагогикалық кадрлардың креативті іс-әрекет бойынша өзін-өзі дамытуы	1	1	2	2
Болашақ магистрлердің бәсекеге қабілеттілігі	1		2	
Ғылыми-педагогикалық іс-әрекеттегі креативтіліктің көріністері	1	1	2	2
Креативтілікті жүзеге асырудың технологиялары	1	1	2	2
Ғылыми педагогикалық іс-әрекетте магистрлердің креативті іс-әрекетінің көрсеткіштері	1		2	2
Барлығы:	10	5	15	15

Бұл «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» тақырыбындағы таңдау курсының маңызы зор. Бұл пәнді оқытудың негізгі мақсаты педагогикалық бағыттағы магистранттардың креативтілік тұрғысындағы іс-әрекеттің негізгі білімдері, біліктері мен тәсілдерін игеруімен; тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамыту мен өздігінен жүзеге асыру тәсілі ретіндегі іс-әрекетке және болашақта кәсібиліктің шыңына қол жеткізуге бағытталуымен, өзін-өзі жетілдіруге бағдарлануымен, шығармашылық жеке және ұжымдық ойлауды және креативті ойлауды дамытуымен және оқу іс-әрекетіне танымдық қатынасын дамытуымен анықталынады.

Оқу бағдарламасына келетін болсақ: Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» элективті курсын оқытудың негізгі мақсаты: болашақ магистрлердің шығармашылық бағыттағы білім, білік дағдыларын

дамыту; іс-әрекетке бағдарлау тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамыту және іске асыру және болашақ кәсіби шеберлікке қол жеткізу тәсілі ретінде, өзін-өзі жетілдіруге бағыт-бағдар беру, шығармашылық жеке және ұжымдық ойлауды дамыту және кәсіби оқытуда тұлғаны қалыптастыру, оқуға деген көзқарасы мен танымдық қабілеттерін дамыту болып табылады.

Пәнді оқытудағы міндеттер. Курсты оқыту процесі, қазіргі кездің талабына сай практикалық психологияның теориялық және әдіснамалық негізі туралы жан-жақты жүйелі білімді қалыптастыруын қарастырады:

- магистранттардың педагогикалық бағыттағы шығармашылықтарын қалыптастыру өзекті мәселесі екендігі туралы білімдерін жалпылау және жүйелеу.

- болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің өзін-өзі ілгерілету заңдылықтарын талдау.

- болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің өзінің іс-әрекетінде шығармашылыққа ұмтылу және қолдану (адамгершілікке бағытталған оқыту технологиялары, пәнге бағытталған технологиялар, студенттерді бағалау технологиялары, интерактивті технологиялар және т.б.).

Курсты өткізу методологиясы лекциядағы теориялық негіздерді өтуде магистранттардың негізгі және қосымша әдебиеттермен өз бетімен жұмыс жүргізілуіне негізделеді. Оқу процесі барысында магистранттар ғылыми әдебиеттермен жұмыс жүргізу, оның мазмұнын талдай және салыстыра отырып, материалды ауызша және жазбаша түрде баяндау.

Пәннің мазмұнына келейік.

Элективті курсты меңгеру негізінен, магистранттардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, жаңа білім беру мәселелерінің стандартты емес шешімдерін іздеуге, шығармашылық өзін-өзі дамытудың әдістері мен тәсілдерін меңгеруге, ғылыми-зерттеу іс-әрекетін жүргізуге көмектесті. Таңдау курсы өту барысында жалпы кәсіптік (педагогика, психология, әлеуметтану саласындағы білім ауқымын көрсететін психологиялық-педагогикалық циклдің пәндері), әдістемелік (пәндерді оқыту әдістемесі) және пәндік (пәндік мамандық) білімдер арасында пәнаралық байланыс орнату, студенттерге білімнің әрбір құрамдас бөлігінің болашақ кәсіби іс-әрекеттегі рөлін түсінуді қамтамасыз етуге ерекше мән берілді.

Кіріспе

1. Негізгі бөлім

Тақырып №1. Педагогикадағы креативтіліктің ғылыми сипаты.

1. Болашақ магистрлердің креативті іс-әрекеттінің мақсаты мен міндеттері.

2. Педагогикалық бағыттағы креативті іс-әрекеттерінің мәні.

Тақырып №2. Педагогикалық бағыттағы магистр еңбегіндегі креативтілік іс-әрекет көріністері.

1. Болашақ магистрлердің кәсіби-педагогикалық іс-әрекетіндегі шығармашылықтың мән-мазмұнының жалпы сипаттамасы.

2. Болашақ магистрлердің кәсіби-педагогикалық іс-әрекетіндегі шығармашылықтың рөлі мен маңызы.

3. Болашақ магистрлердің кәсіби іс-әрекетіндегі креативтілік.

Тақырып №3. Кәсіби іс-әрекет субъектісі ретіндегі болашақ магистрлердің дамуы феноменологиясының креативтілік және психологиялық аспектілері.

1. Заманауи білім беру кеңістігінде магистрдің өзін-өзі тәрбиелеуі мен өзін-өзі дамытуы.

2. Маңызды кәсіби дағдылары, магистрдің тұлғалық және кәсіби дамуының әдістері.

3. Магистрдің қабілеттері мен қасиеттері, әдістері.

Тақырып №4. Креативтілік іс-әрекет субъектісі деңгейіне жету мүмкіншіліктері.

1. Өзін-өзі креативті өзектілеу және тұлғаның субъектілі белсенділігі.

2. Тұлғаның эмоциялық күйіндегі креативтілігі.

3. Креативті-акмеологиялық мәнерде тұлғаның өзін-өзі дамытуы.

Тақырып №5. Педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің ерекшеліктері.

1. Оқу үдерісін ұйымдастырудың интерактивті-креативті білім беру кескіндері.

2. Магистранттардың креативтілігін қалыптастыру бойынша оқытушы қызметінің технологиясы.

3. Контекстік оқыту.

4. Модульді оқыту.

5. Креативтілік диагностикасы.

Тақырып №6. Ғылыми-педагогикалық кадрлардың креативті іс-әрекеті бойынша өзін-өзі дамытуы.

1. Креативті психологиядағы акмеологиялық зерттеулердің мәселелер кеңістігі.

2. Тұлғалық-кәсіби өзін-өзі дамыту креативті психологияның шегі.

3. Рефлексияны белсендіру әдістері.

4. Креативті тұлғаны дамытудағы акмеологиялық инноватика.

Тақырып №7. Болашақ магистрлердің бәсекеге қабілеттілігі.

1. Жоғары білікті, бәсекеге қабілетті, шығармашыл, әлеуметтік белсенді педагогты қалыптастыру.

2. Гуманитарлық бағыттағы құндылықтарды игерген педагогті қалыптастыру.

3. Шығармашылықтың маңыздылығын жүзеге асыру.

Тақырып №8. Ғылыми-педагогикалық іс-әрекеттегі креативтіліктің көріністері.

1. Болашақ магистрлердің педагогикалық қызметке дайындық процесінде креативті шешімдер қабылдау.

2. Магистранттардың кәсіпке және кәсіби іс-әрекетке деген қызығушылығын арттыру.

3. Магистранттардың маңызды кәсіби дағдылары мен құзыреттіліктерін дамытуға назар аудару.

Тақырып №9. Креативтілікті жүзеге асырудың технологиялары.

1. «Миға шабуыл» тұжырымдамасы.

2. Креативті субъект жасауға ықпал ететін идеялармен алмасу. Синектика әдісі.

3. Креативті үдерістердегі метафоралар мен анологтар (немесе ұқсастықтар).

4. Модельдеу.

5. Кейс-сатылық әдіс.

Тақырып №10. Ғылыми педагогикалық іс-әрекетте магистрлердің креативті іс-әрекетінің көрсеткіштері.

1. Мектепте оқыту мен тәрбиелеу процесінде пайдаланылатын қазіргі заманғы жаңа инновациялық технологияларды қарастыратын тұлғалық-креативтілік бастаудың архетиптері.

2. Көрнекті тұлғалар бойындағы креативті жетістіктердің түрлері.

Мынандай формаларды қолдану арқылы жүзеге асырылды: Семинар, конференция, тренингтер, дәріс, практикумдар, өзіндік дербес зерттеу іс-әрекеті.

Ал технологиялары айтатын болсақ: Кредиттік оқу технологиясы, проблемалық, модульдік, ақпараттық және коммуникативтік, ойын, тұлғалық бағдарлану, жобалау, контекстік оқыту технологиясы. Осы формаларды және технологияларды қолдану мына әдістер арқылы жүзеге асырылды: Интербелсенді оқыту әдістері, эвристикалық, проблемалық, зерттеушілік, ізденушілік, диалогты, өзіндік жұмысын ұйымдастыру әдісі.

Болашақ магистрлерді кәсіби даярлауда келесі міндеттерді орындау маңызды:

- магистранттардың педагогикалық шығармашылық теориясының қазіргі мәселелері бойынша білімдерін жалпылау және жүйелеу;

- болашақ мамандықта өзін-өзі жарнамалау заңдылықтарын талдау;

- болашақ мамандығында креативті технологияларды өз кәсібіне қолдану (білім алушыларға бағытталған оқыту технологиялары, пәндік-бағдарлы технологиялар, білім алушыларды бағалау технологиялары, интерактивті технологиялар және т.б.).

Магистратура жағдайында болашақ маманның шығармашылық дайындығын қалыптастырудың келесі шарты – шығармашылық қызметте тұлғаны дамыту. Бұл шартты орындау үшін ең маңыздысы – субъективті бағытта белсенді түрде әрекет ететін адам.

Курста дәріс сабақтарында теориялық мәліметтер жан-жақты ашып көрсетілді.

Болашақ магистрлерге дәріс сабағы барысында зерттеудің теориялық және эмпирикалық деңгейінде пайдаланылатын әдістер жөнінде мәліметтер берілді.

Эмпирикалық әдістерге мыналар жатады:

- мағлұматтарды жинақтау (бақылау, әңгімелесу, сауалнама, тестілеу, сұхбаттасу, құжаттар мен іс-әрекет нәтижелерін талдау, оқытушы жұмысы тәжірибесін талдау және т.б.) жатады;

- бақылау мен өлшеу әдістері (шкалалау, тестілеу және т.б.);
- педагогикалық үрдісті өзгертілген және нақты ескерілген жағдайда зерттеу (педагогикалық эксперимент, зерттеу нәтижелерін тексеру).

Мұндағы жалпы логикалық әдістеріне: абстракциялау, талдау, индукция және дедукция, үлгілеу, жинақтап қорыту, түсіндіру, дәлелдеу, жүйелеу, классификациялау т.б.жатады. Жеке-жеке тоқталайық.

Абстракциялауда әдістің мәні ойша заттардың жеңіл-желпі қасиеттерінен, байланыстарынан, қатынастарынан сол заттардың зерттеушіні қызықтыратын бір немесе бірнеше бағыттарына көңіл бөлу. Логикалық ойлау жүйесінде абстракциялау үрдісі зерттеудің басқа әдістерімен, әсіресе талдау және синтездеумен тығыз байланыста болады.

Талдауда ғылыми зерттеу әдісі, бүтіннен – бөлікті, күрделіден – қарапайымды, жекеден – жалпыны, салдардан – себепті анықтау, табу болып табылады.

Дәлелдеуде логикалық үрдіс, мұның мәні біздің пікіріміздің (дәлелдеу тезисі) басқа пікірлердің көмегімен (дәлелдеп) шындыққа негізделуі. Дәлелдеу – дәлелдеп көрсетудің заңдылықтары сақталған жағдайда өз мақсатына жетеді: дәлелдеу тезисін анық және нақты тұжырымдау қажет; дәлелдеу барысында тезис өзгеріссіз қалуы тиіс, яғни көрсетілген қағида дәлелденуі керек.

Дәлелдің бұлтартпайтындай болуы үшін, белгілі бір талаптар қойылады:

- 1) дәлелдеме ретінде дәлелденген немесе күмән туғызбайтын шынайылық қағидасы алынады, яғни дәлелдеу шыншыл болуы тиіс;
- 2) дәлелдер тезиске тәуелсіз түрде дәлелденуі тиіс, яғни оларды негіздеудің автономдық қағидалары сақталуы керек.
- 3) дәлелдемелер жеткілікті болуы керек.
- 4) дәлелдеуде үйлеспешілік болмауы тиіс;

Индукцияда фактілерді бағалаудың рационалды (эвристикалық) түрі. Ғылыми зерттеулердің практикасында индукцияның рөлі тәжірибеден жинақтап қорытудың танымдық қажеттігінен туындайды: индуктивтік жинақтап қорыту тәжірибелік шынайылық немесе эмпирикалық заңдар ретінде қарастырылады. Индукция толық және орталау болып бөлінеді, индукция – схемалық-дедуктивтік қорытынды ретінде көрінеді. Орталау индукцияда ұқсас жағдайлар саны ұшан-теңіз немесе шексіз болады.

Дедукцияда танымда жалпыдан жалқыға өту; ғылымның әдіснамасы мен логикада-логикалық қорытындыдағы үрдіс, логика ережелерін қолдау негізінде алғышарттан нәтижеге өту.

Жинақтап қорытуда бұл – білім синтезі, оның негізгі зерттелетін объектінің ұғымындағы кейбір жалқы белгілерді жалпы белгілерге алмастыру. Жинақтап қорыту – ол жекелеген фактілерден, оқиғалардан, бір ұғымнан, бір ойдан басқа бір жалпы ұғымға (жалпы басқа бір ойға) ауыстыру.

Классификациялауда жіктеу, ойша бөлу және объектілерді белгілі бір негізіне қарай біріктіру үрдісі.

Ал, жүйелеуде ойша бөлу және жалпылық қасиеттеріне қарай кластарға, топтарға біріктіру үрдісі.

Түсіндіруде фактілерді жинақтап қорыту мен талдаудағы логикалық ойша пайымдаудың түрі. Бұл ғылымның негізгі, мәнді функцияларының бірі болып саналады. Ғылыми жолмен түсіндіру дегеніміз – заттардың, құбылыстардың, шынайы өмірдегі фактілердің арасындағы байланыстарды аша отырып, олар бағынатын заңдарды айқындау немесе зерттелетін объектілердің қатынастарындағы себептерді анықтау. Фактілердің сандық сипатын түсіндіру дәлелдерінің нақты болуына септігін тигізеді.

Теңеу жемісті болу үшін, төмендегідей талаптарды қанағаттандыру керек:

1. Белгілі бір объективті жалпылығы бар құбылыстар мен үрдістер теңестірілуі тиіс.

2. Объектілерді танып білу үшін олардың теңеулері маңызды (танымдық мәселелер бойынша) белгілерге сәйкес жүргізілуі тиіс. Күрделі объектілерді зерттеу үшін тарих әдісі пайдаланылады және ол зерттелетін зат-объектінің тарихы болған жағдайда ғана пайдаланады.

Іс-әрекет субъектісінің позициясын көптеген зерттеушілер түсіндірді. Мысалы, Н.В.Кузьмина педагогикалық іс-әрекеттің сәттілік мәселесін зерттеп, оны педагогикалық жүйенің және оның компоненттерінің көп деңгейлі жүйесін дамытуда қолданды [180].

А.К.Абулханова-Славскаяның пікірінше, іс-әрекеттің пәні, ең алдымен, тұлғаның жаңа, қайта қаралған сапасы. Бұл қабілеттер, мақсаттар мен қажеттіліктерді қарапайым ескеру ретінде ғана емес, сонымен қатар адамның ақыл-ой құрылымының бүкіл жүйесін толықтай қайта құру нәтижесінде болады. Осы жаңа сапалардың қалыптасуы дағдарыстық жағдайларды дамытуда үлкен маңызға ие [181]. Адамның нақты қабілеттері, мотивтері, өзін-өзі бағалауы және адамға қойылатын жаңа кәсіби талаптар арасындағы туындайтын қайшылықтар іс-әрекет субъектісінің дамуындағы қозғаушы күштер болып табылады.

Білім мен іс-әрекеттің бірлігі принципін жүзеге асырудың алғашқы кезеңінде адамның өзінен шығатын іс-әрекеттің шығармашылық сипатына көбірек көңіл бөлінді. Кейінірек адам әрекетті анықтамайтындығы және адамның дамуы тұтастай алғанда, іс-әрекетке байланысты емес екендігі анықталды. Іс-әрекет субъектісінің өзі ішкі және сыртқы детерминанттар арасындағы байланысты анықтауда белсенді, ол өзінің іс-әрекетінде ішкі және әлеуметтік талаптардың еркіндігін, даралық пен даралықтың стандартталуы мен даралығын анықтайды. Субъект өзінің кәсіби қызметіндегі осы шындық полюстері арасындағы қарама-қайшылықтарды шешуге бастамашылық етеді. Қ.А.Абулханова-Славская бұл процесті былайша сипаттайды: субъект бола отырып, адам іс-әрекетті ұйымдастыруға жеке көзқарас қалыптастырады. Бұл тәсіл жеке қасиеттерге, іс-әрекетке деген адалдық пен мотивацияға, осы қызметтің объективті сипаттамаларына сәйкес келеді. Әрекет режимі – осы негізгі параметрлердің ең оңтайлы құрамы. Сонымен, субъект іс-әрекеттің біріктіруші және үйлестіруші данасына айналады. Адам субъект ретінде бір уақытта реттеуді жүзеге асырады, ал өзін-өзі реттеу механизмі екі категорияға бөлінеді: іс-әрекет талаптары мен шарттары және жеке мүмкіндіктерін,

мәртебесін, сәйкестік қабілетін біріктіретін негізгі функционалды механизм. Өзін-өзі реттеу жағымсыз қатынастардың дамуына жол бермейді, ал іс-әрекеттер мотивациямен де, ерік күшімен де басқарылады. Субъект категориясы іс-әрекетке бастамашылық пен жауапкершілікке байланысты тұлғаның қасиеттерін толығымен талдауға мүмкіндік береді. Осыған байланысты Е.А.Абулханова-Славская жауапкершілікті іс-әрекеттің күрделі реттеуші механизмі, сонымен қатар адам іс-әрекетінің ерекше сапасы ретінде анықтайды. Жауапты адам – белгілі бір жағдайларға қарамастан себептерді емес, мүмкіндіктерді іздейтін, белгілі бір деңгейдегі және іс-әрекеттің сапасын анықтайтын кепілгер.

Еңбек субъектісінің қызығушылығына сәйкес дамушы тұлға ретіндегі шығармашылық бағыт деп аталатын пәндік-жеке, антропоцентристік бағытқа жақын. Ол еңбек субъектісін жетістікке жетудің, өзін-өзі толық көрсетудің жоғары деңгейіне шығаратын жағдайларды анықтауды қарастырады. Бұл болашақ мамандарды саналы түрде өзінің кәсіби жеке профилін игеруге итермелейді, кәсіпқойлыққа жетудің жеке стратегиялары мен траекторияларына (акмеограммаларға) үлкен мән береді.

Осыған байланысты магистрант іс-әрекет субъектісі ретінде оқытудың барлық кезеңдерінде, назар аударудан, жоспарлаудан, өзінің білім беру қызметін жүзеге асырудан бастап, бақылау мен түзетуге дейінгі кезеңдерде бастамашылық пен қолдау көрсетуге ұмтылады. Тек осы жағдайда магистранттар өз ресурстарын ескере отырып, таңдау жасайды және оның нәтижелері үшін жауап береді. Бұл олардың даралығын және өзіндік ерекшелігін көрсетеді.

Магистранттың нақты қабілеттері, мотивтері, өзін-өзі бағалауы және жаңа кәсіби талаптары арасындағы туындайтын қайшылықтар пәнді дамытудың қозғаушы күштері болып табылады.

Осылайша, магистранттар белсенділіктің субъектілері ретінде өздерінің ішкі және сыртқы детерминациялары арасындағы байланысты анықтайды, олардың жеке сипаттамаларының даму деңгейін анықтайды. Білім алушы өзінің кәсіби іс-әрекетінде осы шындық полюстері арасындағы қарама-қайшылықтарды шешуге бастамашылық етеді, яғни пәнге айнала отырып, магистрант өзінің оқу қызметін ұйымдастыруға жеке көзқарас қалыптастырады. Бұл тәсіл жеке қасиеттерге, іс-әрекеттегі берілгендік пен ынталандыруға, осы әрекеттің объективті сипаттамаларына сәйкес келеді. Әсер ету режимі – осы негізгі параметрлердің ең оңтайлы интегралды құрамы. Оқушылар субъект ретінде өзін-өзі реттеу нәтижесінде жағымсыз қатынастардың дамуына жол бермейді, ал іс-әрекеттер мотивациямен де, ерікпен де реттеледі.

Осыған байланысты, объективті іс-әрекет принципі ең алдымен, болашақ маманның мамандық бойынша өзін-өзі толық және қанағаттанарлық таныту әдістерімен қалыптасады, бұл шығармашылықтың шарты болып табылады, бұл принцип жоғары деңгейдің қамтамасыз етілуіне мүмкіндік береді.

Білім алушылар, олардың оқытушылары және т.б. арасындағы белсенді өзара әрекеттесу жағдайында пәндік қатынастар қалыптасады, демек,

магистранттардың өндірістік және шығармашылық қызмет процесінде ғылыми және практикалық тәжірибесі бар. Біз мұны келесідей суреттейміз (9-сурет).

Сурет 9 – Магистранттың қоршаған ортадағы заттармен өзара әрекеттесуі

Болашақ мамандарды шығармашылық жұмысқа дайындаудың мазмұнын анықтағаннан кейін, осы мазмұнды дамытуда қолданылатын инновациялық әдістер мен технологиялардың рөлі ерекше болады. Оқу орнын бітіргеннен кейін креативті технологияларды қолдану және мамандарды даярлау арқылы оқу процесін белсенді түрде жүзеге асыруға болады. Белсенділік қана адамды кәсіби қызметке дайындайтыны белгілі.

Шығармашылық тренингтер магистрлердің оқу кезіндегі интегративті іс-әрекеттерін құралдармен қамтамасыз етуге бағытталған. Олардың көмегімен оқыту процесі жүзеге асырылады. Бұл технологиялар кәсіби жауапкершілікті дамытады, яғни білім беру мамандарын даярлау сапасын арттыру мақсатына қызмет етеді.

«Креативті технологиялар дегеніміз – адамның ішкі әлеуетін ашуға, қасиеттерін дамытуға бағытталған, кәсіби дамудың жоғары деңгейіне жетуге мүмкіндік беретін құралдар жиынтығы». Бұл анықтамадан креативті технологиялар болашақ мамандарға ішкі әлеуетін дамытуға, кәсіби магистрлігі мен икемділігін арттыруға мүмкіндік беретіні анық.

А.П.Ситников креативті технологияларды психологиялық «психотехнология» деп санайды. Бұл тұжырымдаманы технологиялық тұрғыдан қарастыру шығармашылықтың негізгі категорияларын нақтылауға көмектеседі, яғни кәсіби магистрлік, ең алдымен, өндірістік

психотехнологиялар мен кәсіби іс-әрекет технологияларының кешенін игеру ретінде қарастырылады [182].

Н.В.Кузьмина өз жұмысында креативті технологиялар келесі мәселелер жүйесін шешуде жүзеге асырылады деп сенеді [183]:

- жоғары өнімділік (білім алушылар көрсеткен нәтижелер бойынша); төмен өнімділік; орташа өндірістік қызмет жүйесін салыстырмалы бақылау;
- іс-әрекетті тәуелсіз қайта құруды ынталандыру үшін нәтижесіз жұмыстың ықтимал стратегиялары туралы тәуелсіз шешім қабылдау;
- салыстырмалы бақылауларда тұжырымдалған идеялар, стратегиялар, технологиялар туралы дербес шешімдер қабылдау, оларды жеке авторлық әрекеттер жүйесінің жобасында пайдалануға болады.

В.Н.Максимова креативті технологиялар білімді ізгілендіру факторы болып табылады және олар жеке тұлғаның әлеуметтік маңызды құндылықтарына (денсаулық, отбасы, адамгершілік, өмір, азаматтық) және субъектінің өмірдегі шығармашылық құндылықтарына әсер етеді деп санайды (өзіндік дамыту, өзін-өзі жетілдіру, біртұтас және тұрақты даму, руханилық, өмірлік жетістіктер, даралық), сонымен қатар кәсіби қасиеттер (қабілеттер, құзыреттілік, бағдар, эмпатия, ерік-жігер, іскерлік). Сондай-ақ, автор акмеологиялық оқыту технологиялары кез келген педагогикалық технологияның барлық аспектілері мен процедураларын жүзеге асырады және басқаларға қарағанда күрделі деп тұжырымдайды [184].

В.Н.Тарасова, креативті технологиялардың ерекшеліктеріне мыналар жатады: шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағыттау; күрделілік; қолданыстағы жүйенің жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік беретін факторларға жүйелі түрде әсер ету; тұлғаны дамыту және кәсіби қызмет процестерін оңтайландыру; сыртқы әлеммен және өзімен мақсатты қарым-қатынас [185].

Л.Е.Варфоломеева креативті технологиялардың келесі ерекшеліктерін тұжырымдады [186]:

- инварианттық;
- комбинаторлық (басқа әдістер элементтерімен үйлесімде);
- көпфункционалдылық (білім беру процесі субъектілерінің әртүрлі рөлдік функцияларын орындау кезінде қолданылады);
- бейімделу (олардың нақты пайдалану шарттарына икемділігі);
- болжамдылық (қажетті нәтижеге жету жолдарын іздеу бағытын көрсетеді).

Креативті технологиялар маман ретінде тұлғаны дамытуға бағытталған. Креативті технологияға назар аудару тұлғаның жақсы дамуына негіз болады. Өзін-өзі танудың, өзін-өзі бағалаудың және өзін-өзі дамытудың ізгілікті технологиялары жасалып, шығармашылықта сәтті қолданылады. Осыған байланысты креативті технологиялар әрқашан әр білім алушыға бағытталған, олар белгілі бір тұлғаның кәсіби дамуы үшін қолданылады.

Бұл технологиялардың мәні шығармашылықты дамыту болып табылады.

Демек, бұл технологиялардың негізгі әдісі – ішкі немесе сыртқы жүзеге асырылатын шығармашылық әсер. Шығармашылық ықпал – бұл жеке тұлғаның немесе топтың дамуына әсер ететін оң және мақсатты әсер.

Бұл жағдайда шығармашылық эффект өз кезегінде психологиялық емес, әсердің мазмұнын анықтайды. Осылайша, адамның мүдделеріне, оның дамуына және қайырымдылық бағытына кез келген психологиялық әсер шығармашылық сипатта болуы мүмкін.

Шығармашылық қабілеттердің әсерінен өзін-өзі реттеу деңгейінің жоғарылауы өзіне деген сенімділікті, күш-жігерді қалыптастырады, тиімділікті, стресске қарсы тұруды арттырады, өз мүмкіндіктеріңізді толық іске асыруға мүмкіндік береді. Шешім қабылдау дағдыларын дамыту тұлғаның қасиеті ретінде әлеуметтік белсенділікпен қатар, мақсатты мінезді тәрбиелеуге көмектеседі.

Шығармашылық адамның шығармашылық қабілетін ашуға да ықпал етеді.

Осы талдаудан, шығармашылық әсердің мәні – оның кәсіби дамудың қуатты құралы бола алатындығында. Технологиялық тұрғыдан шығармашылық құралдар әлдеқайда алуан түрлі.

Бұл арнайы тренингтер, магистр-класстар, іскерлік немесе рөлдік ойындар, өзін-өзі тәрбиелеудің немесе өздігінен оқудың нұсқаларының бірі ретінде арнайы бағдарламалар мен әдістердің көмегімен өзін-өзі дамыту бойынша жеке жұмыс; бұл жұмысты акмеологтың көмегімен немесе өз бетінше жасауға болады. Осылайша, шығармашылық әсерді қолдану маманға өзінің кәсіби деңгейін көтеруге және болашақта өсуге мүмкіндік береді.

Креативті технологиялардың басты мақсаты – субъективті қасиеттерді дамытуға ықпал ету. Бұл жағдайда, адамға шығармашылық әсер ету мотивациялық және құндылыққа негізделген.

Креативті технологиялардың басты міндеттерінің бірі – бұл жеке және кәсіби сәйкестілігінде арнайы тәсілдермен жаңартуға мүмкіндік беретін адамның дамуына, өзін-өзі тануына, өзін-өзі жүзеге асыруына қажетті талаптарды қалыптастыру және бекіту.

Креативті технологиялар білім алушының жан-жақты және тұрақты дамуына, әр магистрант үшін жетістікке жетуге, ішкі мотивацияны қалыптастыруға бағытталған.

Сонымен, креативті технологиялар:

- шығармашылықпен өзін-өзі жүзеге асырудағы тұлғаға (жүйелі кәсіби қасиеттердің дамуымен), іс-әрекетке (оны құруға бағытталу), таңдау еркіндігімен (іс-әрекеттің жағдайын өзгертумен) айналу субъектісі қатысады, оқу үдерісі үрдіске көпқырлы оң әсер етудің сызықтық емес, жүйелі жүйесі;

- тұтастай алғанда, адамның психикалық жағдайына әсер етеді. Креативті технологиялар болашақ магистранттардың жағымды жеке тәжірибесін (білім, білік және дағды) арттырады;

- білім беру және педагогикалық технологиялармен үйлесімді және психотехниканы қамтиды. Сондай-ақ, креативті технологиялар түзету, өзін-өзі

түзету, өзін-өзі дамыту, жетілдіру процестерін оңтайландырады, осы процестерді басқарады және кәсіби қызметтің тиімділігін арттырады.

Креативті технологияларының өзіндік ерекшеліктері бар, олар адам туралы білімдер жиынтығы, оның кәсіби магистрлік пен магистрлікке қарай қозғалу заңдылықтары, білім беру және педагогикалық жүйелердің, соның ішінде жеке тұлға мен тұлғаның білім модельдерінің жиынтығы болып табылатын шығармашылық ғылымның пәнінен туындайды. Біз креативті технологияларды жоғары нәтижелерді болжауға, білім беру тапсырмаларының сапасына назар аударуға және білім алушылардың одан әрі дамуының алғышарты бола алатын стратегияны таңдауға мүмкіндік беретін магистранттармен өзара әрекеттесудің мақсатты жүйесі ретінде қарастырдық. Осылайша, креативті технологиялар мамандардың шығармашылық дайындығын қалыптастыруға ықпал ететін, күрделі кәсіби және практикалық міндеттерді шешуге бағытталған.

Магистранттардың шығармашылық дайындығын қалыптастырудың келесі шарты білім алушылардың білім сапасына әсер ететін педагогикалық орта құру деп санаймыз. Мұндай орта жүйелік тәсілге негізделген және ашық, динамикалық интегративті жүйе ретінде анықталады. Жалпы педагогикалық орта дегеніміз – әртүрлі білім беру жүйелерінің сипаттамаларын бейнелейтін әлеуметтік-педагогикалық құбылыс. Қосымша пәндерді кеңістіктік басқару негіздерін қарастырған ғалымдар (ТВ Менг, А.Ш.Мухетдинов, Ю.С. Мануилов және т.б.), орта мектептің әлеуметтік-психологиялық ахуалының практикалық тәжірибесі, ұйымдастырушылық құрылымдар, қолданудың бар мүмкіндіктері, тарату және толықтыру білім беру мекемесі. Педагогика ғылымының әдістемесіндегі ортаңғы тәсіл – бұл білім алушылардың дамуы мен білім беру процесін арнайы ұйымдастырылған кеңістік арқылы ұйымдастырудың теориясы мен практикасы. Педагогикадағы бұл тенденция авторитаризмге балама және өзіндік тарихы бар. Атап айтқанда, Ж.Руссо «Ақысыз білім беру», И.Г.Песталоцци «Ауыл жастарын тәрбиелеу» [187], Я.А.Коменский «Ұлы дидактика» [188], А.С.Макаренко «Азаматтарды ұжымда тәрбиелеу» [189], Дж.Локк «Мырзалардың тәрбиесі» [190], Я.Корчактың «Білім беру ортасының эмпирикалық типологиясы» [191] еңбегі білім беру ортасын құрудың мысалы болып табылады.

Сонымен қатар, жеке тұлғаның экологиялық ортасы (В.А.Ясвин [192] және басқалар), Коммуникативті орта (В.В.Рубцов [193] және басқалар), Антропологиялық және психологиялық орта (В.И.Слободчиков [194] т. б.), экопсихологиялық орта (В.И.Панов [195], психодидактикалық (В.П.Лебедева, В.А.Орлов [196]) зерттеулер біз тәрбиелейтін креативтілік ортаны құруға негіз бола алады. Ғылыми зерттеулерге талдау жасау креативтілік ортаны зерттеу шектерінде жүзеге асырылғанын көрсетеді (А.А.Деркач, И.О.Соловьев [197] т.б.). А.А.Деркачтың пікірінше, шығармашылық табиғи немесе жасанды жағдайларды модельдеу арқылы анықталады. Креативтілік ортаның интегративті табиғаты келесі идеялар негізінде талданады: экологиялық модельдеу (А.Левин [198]); білім беру жүйелерін креативті трансформациялау (К.А.Абулханова-Славская, А.А.Деркач, В.Н.Максимова, Ю.А.Лунев [199],

т.с.с.). Педагогика және психология саласындағы магистранттарды оқытуды қамтамасыз ететін интегративті жүйе ретіндегі креативтілік орта, олардың шығармашылық дайындығының дамуына ықпал етеді. Шығармашылық оқыту осы ортаның болжамды нәтижесі ретінде анықталады.

Креативтілік орта құру шарттарына мыналар жатады:

- шығармашылық қызметке жағдай жасау (әртүрлі шығармашылық тапсырмаларды орындау, шығармашылық ізденістер – эсселер, ғылыми жобалар, шығармашылық байқаулар және т.б.);

- болашақ педагогикалық бағыт магистрлерінің ерікті және еріксіз танымдық іс-әрекетін шектемеу (бастысы – олардың қызығушылығын тудыратын тренингтер өткізу);

- қоршаған ортаға бейімделу (қарым-қатынастың қанағаттанарлық күйінде болу, жағымды психологиялық ахуал, кәсіби маңызды қызығушылықтарды қанағаттандыру);

- оның шығармашылық әсерін арттыру үшін қоршаған ортаны интеллектуализациялау (интеллектуалды қабілеттердің дамуын қамтамасыз ету процесінде магистранттар интеллектуалды мәселелерді шешуге дайын, бұл олардан элективті пән бойынша көптеген интеллектуалды тапсырмаларды орындауды талап етеді. Өзін-өзі бақылауды дамытады);

- шығармашылық өзін-өзі дамытуға жағдай жасау, жеке және кәсіби өсуіне жағдай жасау (магистранттар кәсіби даму тұрғысынан өзін-өзі тануға дайын, өзін-өзі тәрбиелеу және ғылыми-зерттеу қызметін ұйымдастырады, өз бетінше орындалатын міндеттердің басымдығы);

- сыртқы және ішкі сапалы байланыстардың көп болуы, кәсіби өзара әрекеттесуді ұйымдастыру (креативтілік ортада, факультеттің құрамына кіретін мамандармен қарым-қатынастың артуы тән);

- құндылық қатынастарының болуы (тиімділік тұрғысынан байланыс мәні, яғни әрбір қатынас барысында өз мамандығы бойынша тиімді ақпараттың болуымен сипатталады);

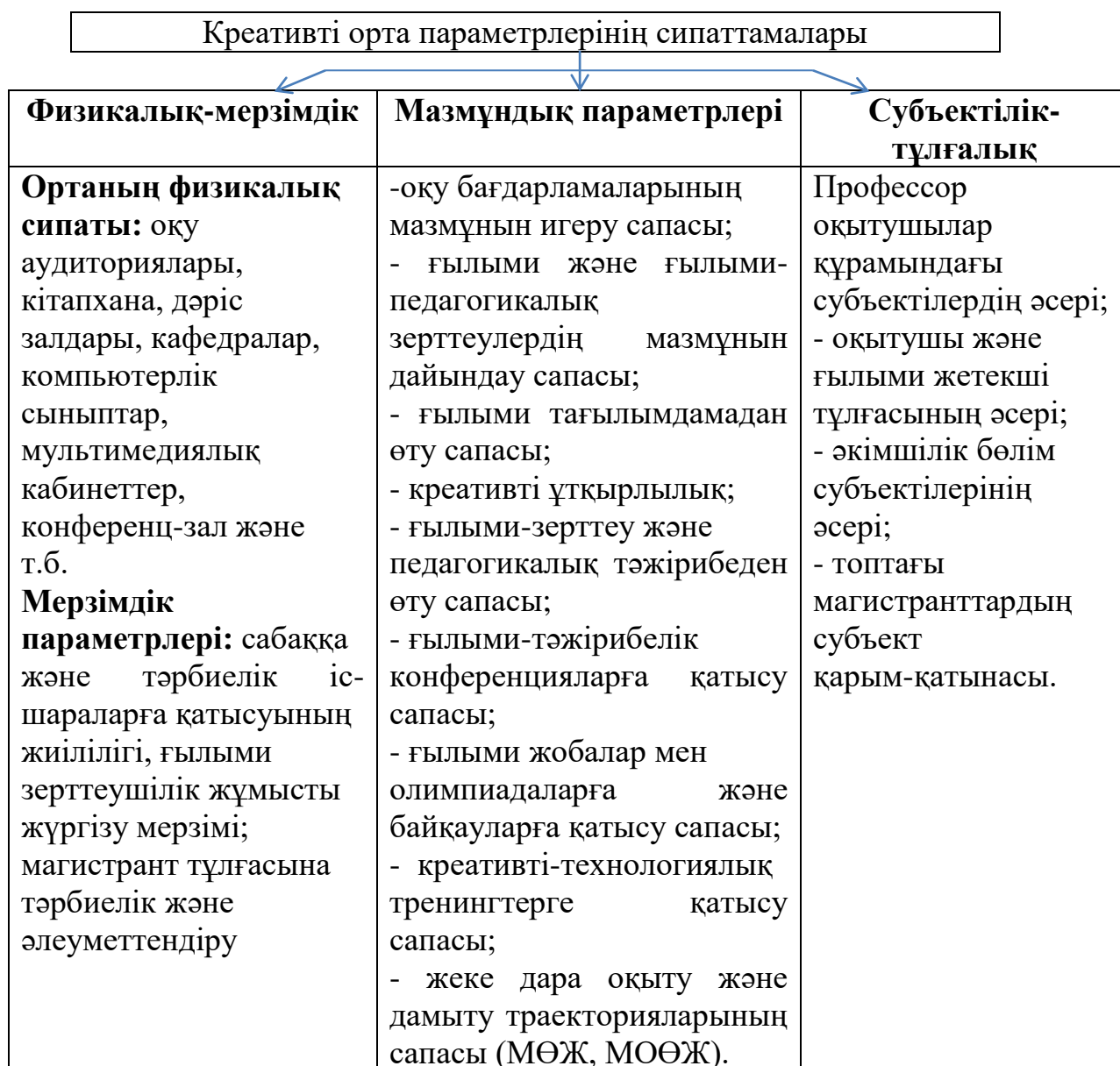
- креативтілікті, шығармашылықты өзектендіру.

Жоғарыда аталған шарттардың орындалуы креативтілік ортаның әсерін күшейтеді, сондықтан магистранттар осындай ортада өз қызметіне сәйкес әртүрлі ортадағы кәсіби жағдайда шығармашылыққа бет бұратын тұлғаға айналады.

Осылайша, біз креативтілік ортаны магистранттардың оқу процесін қамтамасыз ететін интегративті жүйе ретінде қарастырамыз. Креативтіліктегі «интегративті» анықтаманың мәні креативтілік ортаны ажырамас құбылыс ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Бұл бірлікте біз процесс пен тиімділіктің үйлесуін көреміз. Университеттің білім беру ортасы әлеуметтік байланыстар, әрекеттер мен қатынастардың жиынтығы ретінде қарастырылады. Онда болашақ маман белгілі бір рөл атқарады және оның мәртебесін алады, әлеуметтік маңызды қызмет субъектісі ретінде өзінің жеке қажеттіліктерін қанағаттандырады. Университеттегі қоғамдастық креативтілік орта ретінде өзара әрекеттесу мен қарым-қатынас сипаттамаларының жиілігі

мен мазмұны тұрғысынан ынтымақтастықтың жоғары эмоционалды, интеллектуалды атмосферасымен сипатталады.

Жоғарыдан кейінгі білім беру мекемесіндегі креативті орта – бұл тұлға дамуындағы сатылы үдемелі жалпы сипатын айқындайтын, «креативті» феноменімен айрықшаланып тұратын, тұлғаның шығармашылық даярлығының қалыптасуына негіз болатын, тұлғаның өзін-өзі дамыту мен жетілдірудегі рөлін күшейтетін, қоршаған әлеуметпен тиімді қатынастарын орнату үшін өз мүмкіндіктерін пайдалану қабілеттілігін дамытатын параметрлердің жиынтығы (10-сурет).

Сурет 10 – Креативті орта параметрлерінің сипаттамалары

Креативтілік ортада міндетті және таңдау пәндерді игеру кезінде білім алушы мен оқытушы арасында субъект-субъектілік қатынастар, ал өндірістік және креативтік қызмет процесінде – магистранттардың ғылыми және

тәжірибелік тәжірибелері пайда болады. Жалпы айтқанда, болашақ педагогика магистрлерінің креативтілік дайындығын қалыптастырудың шарттарын қорыта келе, «дайындық» дегеніміз олардың инновациялық жұмысқа дайындығын, кәсіби құзыреттілік, педагогикалық магистрлік және педагогикалық бағдар сияқты қасиеттердің болуын білдіреді. Бұл қасиеттер мұғалімнің жаңа білімге, жаңалыққа, ғылымды игеруге, оқушының даму ерекшеліктерін білуге ашықтығының арқасында тиімді әрі жемісті болады. Креативтілік дайындықтың қалыптасуы болашақ маманның өзінің кәсіби іс-әрекетін талдай алуымен, «дамудың ең жақын аймағын» анықтаумен, демек, одан әрі даму құралдары мен жолдарын анықтай алуымен сипатталады. Тұлға деңгейінің жоғарылауы сәтінде болашақ маманның коммуникативті құзыреттілігі мен жауапкершілігі артады, әртүрлілік, табандылық пен батылдық пайда болады. Бұл оның өздігінен бастай алатын жаңа сапа деңгейі екенін білеміз. Болашақ педагогика магистрлерінің креативті позициясы оның «жақын даму бағытына» бағытталған инновациялық қызметте қалыптасады. Демек, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудегі оқу үдерісі инновациялық педагогика талаптарына сай болуы керек. Сонда ғана болашақ маман «креатив позиция» бағытында берік тұра алады, бұл толқулар мен белгісіздіктерді азайтады. Сондай-ақ, олардың шығармашылық үдерістегі мүмкін бұзылуларға дайын екендігіне кепілдік беріледі. Олар зерттеу экспериментінде сыналды. Біздің жұмысымыз осы бағыттардағы жұмысымызды одан әрі сипаттайды.

Педагогикалық бағыттағы мамандықтар бойынша, яғни «Кәсіптік білім», «Педагогика және психология», «Математика» бойынша таңдау модуліне енетін пәндердің ішінде магистранттардың кәсіби шеберлігін шыңдауға мүмкіндік беретін пәндердің ретін былайша көруге болады.

Міндетті компоненттер: 1. Ғылым тарихы мен философиясы, 2. Шет тілі, 3. Психология, 4. Педагогика, 5. Ғылыми-зерттеулердің әдіснамасы мен әдістері.

Ал, таңдау компоненттері: 1. Этнопедагогиканың қазіргі заманғы мәселелері, 2. Этнопсихологияның негізгі мәселелері, 3. Білім беру мекемелеріндегі психологиялық қызметтің ғылыми-практикалық негіздері, 4. Білімді ақпараттандыру және электронды оқыту негіздері, 5. ЖОО интерактивті оқыту.

Мамандық бойынша қосымша модуль: 1. Ғылыми-зерттеу практикасы, 2. Педагогикалық практика, 3. МД бітіру, 4. Кешенді емтихан, 5. Магистрлік диссертация қорғау.

Бұл пәндерді оқыту барысында түрлі заманауи әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыру бойынша жұмыстар атқаруға болады.

Мысалы, интербелсенді оқытуда оқу мақсаттарын айқындау мәселесі, блум таксономиясының танымдық деңгейлері қолданылды.

Интербелсенді әдістеме оқу мақсаттарын екі бағытта нақтылауды талап етеді:

1. Магистранттардың оқу материалын меңгеру деңгейін (сапасын) бақылау.

2. Әр магистранттың дамуын қадағалау.

Интербелсенді оқуды ұйымдастыру ережелеріне тоқталсақ:

1. Аудиторияны жұмысқа дайындау.

Тиімді жұмыс жасау үшін аудиторияда компьютер, LCD-проектор, тақта мен бор немесе интербелсенді тақта, флипчарттар (плакаттар), маркерлер, А-4 форматындағы қағаз болғаны дұрыс.

2. Мақсат пен күтілетін нәтижелерді айқындау. Әр сабақтың басында бүгін қарастырылатын тақырып бойынша оқытушы өз тұрғысынан сабақтың мақсаттарын айқындап, магистранттардан қандай білім, іскерлік, дағды әрекеттер күтетіндігін айтады.

3. Жұмыс тәртібін қабылдау. Сабақ басында жұмыс ережелерін қабылдап (силлабуста келтірілгендерден басқа), оларды әрі қарай қатаң ұстану (аудиторияны тәртіпке шақырып, тиімді әрі үнемді түрде жұмыс жасау).

Практикалық сабақтарда дәріс сабақтарында алған білімдерін қолдана отырып, білімі, іскерлігі мен дағдысын арттырады.

Интербелсенді оқыту әдісінің бірі кейс технологиясын қолдану арқылы, магистранттарды теориялық білімді меңгеруге және оны практикада қолдана білуге үйретеді.

Кейстік зерттеу – бұл зерттеуші нақты бір жағдайды терең талдауды мақсат ететін зерттеу стратегиясы. Туындап отырған мәселеге байланысты шешім қабылдап немесе диагнозын қою үшін нақты бір жағдайлар қарастырылады. Әр іс-әрекеттің өз ерекшелігі бар, мұнда қалай болғанда да, кәсіби мамандардың бұрын-соңды орын алған жағдаяттар жайлы білімдеріне сүйене отырып, қазіргі ахуалды түсінуіне, сөйтіп, қандай да бір шешім қабылдауына көмектеседі. Нақты бір оқиғаны қарастыруда жиналатын мәліметтерге бірнеше жолмен қол жеткізуге болады. Блекстер және т.б (2010) мұндай кейстік тапсырмалар шағын зерттеу жұмысымен айналысатын зерттеушінің қажеті мен ресурсына сай келеді .

Кейстерді *түсінудегі* сапалық тәсілдердің рөліне ерекше көңіл бөле отырып, Саймонс (2009) сандық мәліметтер мен қосымша дереккөздерді де назардан тыс қалдырмаған [200].

Кейс тақырыбы: Кәсіптік оқыту нәтижелерінің тиімділігін бағалау критерийлері.

Оқу мақсаты: магистранттардың кәсіптік оқыту нәтижелерін бағалау мәні туралы білімдерін жүйелеу, кәсіптік оқыту сапасын бағалау критерийлерін меңгеру.

Ерекше жағдай: Егер критерийлер бойынша (критерий - «сенсорлық тас, шындықты танудың сенімді белгісі» В.Дал) маңызды, айрықша ерекшелікті білдіреді, оның негізінде бір нәрсені бағалау, анықтау немесе жіктеу жүргізіледі, ал кәсіптік білім беру нәтижелерін критериалды бағалау – бұл кәсіптік білім берудің мақсаты мен мазмұнына сәйкес, олардың білім жетістіктерін салыстыруға негізделген процесс, бұл процестің көрсеткіштері қандай? Олардың рөлі қандай және олар критерийлермен қалай байланысты?

Тапсырма 1: жағдайды талдап, критериалды көрсеткіштерді анықтаңыз, соның негізінде білім беру бағдарламасын игеру барысында магистранттар қол жеткізген кәсіптік оқыту нәтижелерінің тиімділігі және олардың жоспарланған нәтижелерге сәйкестігі бағаланады.

Тапсырма 2: әдебиеттерді талдаңыз және «кәсіптік оқыту», «критерийлер», «кәсіптік оқыту нәтижелерін бағалау критерийлері», «критерийлік көрсеткіштер» ұғымдарының анықтамаларын тұжырымдаңыз. Қысқаша, педагогикалық эсседе анықтамалардың мәні мен мазмұнын ашу, олардың тұрғысынан түсіндіруінің заңдылығын дәлелдеу.

Жағдайды шешу жолдарын талқылау:

1. Мәселенің тұжырымдамалық өрісін және бастапқы ұғымдарды тұжырымдау нұсқаларын талқылау.

2. Кәсіптік оқыту нәтижелерін бағалау критерийлерін анықтау қажеттілігін негіздеу.

3. Кәсіптік оқыту нәтижелерін бағалауға болатын критериалдық көрсеткіштер диапазонын талқылау (кәсіби қабілеттер, білім, дағдылар мен біліктер, еңбек операцияларын орындау, кәсіби маңызды қасиеттер және т.б.).

Тапсырма 3: нақты критерий бойынша 5-6 индикаторды жасаңыз (критерий студенттің қалауы бойынша таңдалады, мысалы, «магистранттардың еңбек құндылықтарын қабылдауға мотивациясы» және т.б.), деректерді кестеге енгізіп, оны атаңыз.

Кейс тақырыбы: Ғылыми-зерттеу әдістерінің мәні және жіктелуі.

Оқу мақсаты: кәсіби педагогикадағы зерттеу әдістері және оларды қолдану мүмкіндіктері туралы білімді жүйелеу.

Нақты жағдаяттар: кез келген зерттеудің жетістігі көбінесе белгілі бір педагогикалық құбылысты зерттеудің ғылыми әдістерін ұтымды таңдауға байланысты. Зерттелетін құбылысқа байланысты зерттеу әдістерін дұрыс таңдауда қалай бағдарлауға болады, қандай өлшемдерді басшылыққа алу керек?

Нақты жағдайлар бойынша талқылау:

1. Зерттеу әдістері әдіснамадан айырмашылығы ...

2. Ғылымда ғылыми зерттеу әдістерінің бірнеше классификациясы қолданылады (сипаттамаларды талқылау).

3. Жалпы ғылыми әдістердің қатарына мыналар жатады ...

4. Жеке ғылыми әдістер – бұл ...

Тапсырма 1: жалпы ғылыми және жеке ғылыми әдістердің графикалық сызбасын ұсыныңыз.

Тапсырма 2: конспектіде нақты педагогикалық құбылысты зерттеуде зерттелетін әдістерді қолданудың орындылығын негіздеу (студенттің таңдауы бойынша), қорытынды тұжырымдау.

Тапсырма 3: зерттелетін тақырып бойынша 5-6 тест әзірлеу.

Тәжірибелік жаттығулар кезінде келесі міндеттер шешіледі:

- білім беру мен тәрбиелеудің ғаламдық мәселелері бойынша магистранттардың білімін жетілдіру және жүйелеу;

- магистранттардың өтілген теориялық материалдарын талдау және жалпылау дағдыларын дамыту мүмкіндігі;
- магистранттармен жұмысының мазмұны мен әдістемелік әдістерін анықтау дағдыларын дамыту;
- жоспарлау дағдыларын жетілдіру;
- магистранттардың диагностикалық, болжамдық және конструктивті дағдыларды дамыту;
- бірлескен іс-әрекет дағдыларын дамыту;
- білімгерлермен шығармашылық қабілеттерін дамыту және т.б.

Болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін арттыруда оқу үдерісінде практикалық сабақтарды ұйымдастырудың әртүрлі формаларын және оқыту әдістерін: презентациялар, шебер-сынып, тренингтер, рөлдік және іскер ойындар және т.б. қолдануды көздейді және ұсынылуы мүмкін. Яғни, практикалық сабақтарда магистранттардың оқу қызметін әртараптандыруға, оқытушылардың пәндік позициясын жоғарылатуға, олардың білім беру мәселелеріне деген қызығушылықтарын дамытуға жағдай жасауға, ұжымдық жұмыс дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қорыта айтқанда, болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың әдістемелік жүйесі нақтыланып, «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» элективті пәнінің оқу-әдістемелік кешені жасалды және оқу үдерісіне ендірілді.

Сонымен қатар, болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың әдістемелік жүйесі ретінде оқыту мақсаты, әдістері және ұйымдастыру формалары, оқыту құралдары тиімді пайдаланылды. Атап айтсақ, кейстік тапсырмалар құрастырылып, нәтижесінде болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетінің қалыптасу деңгейінің жоғарлағанын және магистранттардың білімге қызығушылығы артқандығын байқаймыз.

2.4 Педагогикалық бағыттағы магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыру динамикасын тәжірибелі-эксперимент бойынша тексеру

Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар 2018-2021 жылдарда М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінде және Тараз инновациялық-гуманитарлық университетінде жүргізілді. Тәжірибелік-эксперимент жұмысына барлығы 128 магистранттар қамтылды.

Тәжірибелік-эксперимент жұмыстары үш кезеңде өткізілді: айқындау, қалыптастыру және бақылау кезеңдері.

Әрбір кезеңдегі зерттеу мәселесі бойынша теориялық қортындылары тәжірибелік-эксперименттік тұрғыдан тексеріліп отырды және алынған нәтижелерді салыстыру, талдау және қорытындылау болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің тәжірибелік дайындығын жетілдірудің бастапқы деңгейін анықтауға мүмкіндік берді. Зерттеу жұмысының аталған кезеңінде біз эксперименттік жұмысты ұйымдастырудың жалпы талаптарын айшықтайтын,

теория мен тәжірибе арасын байланыстыратын ғылымдағы жалпы және нақты бағытталған ұстанымдар жүйесіне сүйене отырып жүргіздік.

Айқындау кезеңінде (2018-2019 жж.) зерттелінетін проблеманың нақты жағдайының деңгейін анықтау мақсатында пәндердің бағдарламалары мен оқу, оқу-әдістемелік құралдарына талдау жасау негізінде олардың магистранттардың алған білімдерін жүзеге асыратын теориялық және практикалық білімдерін қандай деңгейде қамтамасыз ете алатындығының деңгейі анықталды. Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі жайлы ғылыми зерттеулерге сараптама жасалды.

Айқындау экспериментінде пайдаланылған әдістер мыналар: зерттеу жұмыстары бойынша педагогикалық, әдістемелік көздер мен диссертациялық зерттеулер талданды, әртүрлі елдердегі, қалалардағы педагогикалық бағыттағы магистрлерді дайындау процесіне оқытылатын пәндерге, олардың бағдарламаларына талдаулар жасалды; озық тәжірибелер зерттелінді; магистранттармен, жоғары оқу орындарының оқытушыларымен, ғалымдармен, әңгіме өткізілді.

Айқындау эксперименті барысында динамиканы анықтау үшін сол психологиялық-педагогикалық құралдар қолданылды.

Кесте 7 – Әдістемелердің 1 блогы-мотивациялық компонент

Шкалалық көрсеткіштер	ЭТ (n=74) дейін				ЭТ (n=74) кейін			
	бакалаврлар		магистрлер		бакалаврлар		магистрлер	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Коммуникативті мотивтер	11	17,46	0	0,00	9	14,29	0	0,00
Болдырмау себептері	6	9,52	0	0,00	2	3,17	0	0,00
Беделдің себептері	1	1,59	0	0,00	2	3,17	0	0,00
Кәсіби мотивтер	2	3,17	4	36,36	7	11,11	6	54,55
Шығармашылық мотивтер өзін-өзі тану	7	11,11	4	36,36	15	23,81	4	36,36
Оқу танымдық мотивтер	15	23,81	1	9,09	12	19,05	0	0,00
Әлеуметтік мотивтер	21	33,33	2	18,18	16	25,40	1	9,09
Σ	63	100,00	11	100,00	63	100,00	11	100,00

Кесте 8 – БТ арасында мотивациялық компонент динамикасы қалыптастыру бағдарламасы

Өмірлік құндылықтар	БТ (n=73) дейін				БТ (n=73) кейін			
	бакалаврлар		магистрлер		бакалаврлар		магистрлер	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Коммуникативті мотивтер	14	22,95	0	0,00	13	21,31	0	0,00
Болдырмау себептері	3	4,92	0	0,00	2	3,28	0	0,00
Престиж мотиві	0	0,00	0	0,00	1	1,64	0	0,00
Кәсіби мотивтер	1	1,64	3	25,00	2	3,28	3	25,00
Шығармашылық мотивтер өзін-өзі тану	10	16,39	4	33,33	10	16,39	4	33,33
Оқу-танымдық мотивтер	13	21,31	3	25,00	10	16,39	2	16,67
Әлеуметтік мотив	20	32,79	2	16,67	23	37,70	3	25,00
Σ	61	100,00	12	100,00	61	100,00	12	100,00

ЭТ және БТ арасындағы мотивациялық компонент динамикасын салыстыру екендігін айта аламыз:

- мотивация арасында айтарлықтай оң өзгерістер анықталды ЭТ-та: кәсіби мотивтер (бакалаврлар – 3,17% / 11,11%, магистрлер – 36,36% / 54,55%), шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыру (бакалаврлар – 11,11% / 23,81%, магистрлер – 36,36% / 36,36%), БТ -да анық динамика анықталған жоқ;

- ЭТ бакалаврлары арасында оқытудың басым себептері болады: әлеуметтік – 25,40% және шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыру мотивтері – 23,81%, ЭТ магистрлерінің арасында – 54,55%, мотивтер шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыру – 36,36%. ЭТ студенттері арасында оқу мотивтері өзгерген жоқ.

Кесте 9 – ЭТ-тар арасындағы құндылық-бағалау компонентінің динамикасы

Өмірлік құндылықтар	ЭТ (n=74) дейін				ЭТ (n=74) кейін			
	бакалаврлар		магистрлер		бакалаврлар		магистрлер	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Өзін өзі дамыту	0	0,00	0	0,00	3	4,76	0	0,00
Рухани қанағаттандыру	0	0,00	0	0,00	1	1,59	1	9,09
Креативтілік	3	4,76	0	0,00	2	3,17	0	0,00
Әлеуметтік байланыстар	15	23,81	0	0,00	11	17,46	0	0,00

9-кестенің жалғасы

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Әлеуметтік байланыстар	15	23,81	0	0,00	11	17,46	0	0,00
Жеке бедел	4	6,35	2	18,18	3	4,76	1	9,09
Жетістіктер	7	11,11	4	36,36	11	17,46	4	36,36
Материалдық жағдайы	29	46,03	4	36,36	24	38,10	4	36,36
Даралықты сақтау	5	7,94	1	9,09	8	12,70	1	9,09
Σ	63	100,00	11	100,00	63	100,00	11	100,00

Кесте 10 – БТ студенттері арасындағы құндылық-бағалау компонентінің динамикасы

Өмірлік құндылықтар	БТ (n=73) дейін				БТ (n=73) кейін			
	бакалаврлар		магистрлер		бакалаврлар		магистрлер	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Өзін өзі дамыту	0	0	0	0	0	0,00	0	0,00
Рухани қанағаттандыру	1	1,64	0	0	0	0,00	0	0,00
Креативтілік	2	3,28	0	0	1	1,64	0	0,00
Әлеуметтік байланыстар	12	19,67	0	0	10	16,39	0	0,00
Жеке бедел	5	8,2	4	33,33	6	9,84	4	33,33
Жетістіктер	5	8,2	4	33,33	5	8,20	4	33,33
Материалдық жағдайы	31	50,82	4	33,33	33	54,10	4	33,33
Даралықты сақтау	5	8,2	0	0	6	9,84	0	0,00
Σ	61	100,00	12	100,00	61	100,00	12	100,00

Бакалавр студенттерінің өмірлік құндылықтарының динамикасын қарастырыңыз ЭГ. Бұрынғыдай материалдық жағдайға басымдық беріледі. Бірақ, оның төмендеуінің шағын динамикасы пайда болды (46,03% - 38,10%).

Мұнда шағын, бірақ оң үрдіс байқалады, яғни келесі құндылықтар:

Өзін-өзі дамыту: 0,00% - 4,76%;

Рухани қанағаттану: 0,00% - 1,59%;

Жетістіктері: 11,11% - 17,46%;

Жеке тұлғаның сақталуы: 7,94% - 12,70%.

ЭТ магистрлерінің арасында маңызды өзгерістер анықталған жоқ (кіші іріктеу). БТ студенттері арасында іс жүзінде өмірлік құндылықтардың басымдығы өзгерген жоқ.

Кесте 11 – ОПД бағдарламаның қорытындысы бойынша ЭТ – ың цикл пәндері бойынша үлгерімінің қалыптастырушы динамикасы

Балл	ЭТ (n=74) дейін				ЭТ (n=74) кейін			
	бакалаврлар		магистрлер		бакалаврлар		магистрлер	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
4,5-5,0	12	19,05	3	27,27	14	22,22	4	36,36
3,5-4,4	45	71,43	7	63,64	45	71,43	7	63,64
2,5-3,4	6	9,52	1	9,09	4	6,35	0	0,00
2,5 төмен	0	0	0	0	0	0,00	0	0,00
Σ	63	100	11	100	63	100	11	100,00

Көптеген зерттеу әдебиеттерінде оқыту нәтижесін бағалаудың түрлі көрсеткіштері ұсынылады, маңызды түрлерінің бірі білім беру тиімділігі және оны ұйымдастыруға жұмсалатын уақыт. Біз педагог-ғалымдар ұсынған тәжірибелік дайындықты жетілдіру деңгейінің бағалау көрсеткіштеріне талдау жүргіздік, түрлі пікірлермен таныстық.

В.П.Беспалько зерттеушілік-тәжірибелік дайындықты жетілдіру деңгейін бағалау көрсеткіштеріне өз еңбегінде: іс-әрекетті меңгеру деңгейі; оқу тапсырмаларын орындауда қажетті іс-әрекетті дұрыс таңдай білу қабілеті; іс-әрекетті орындаудың автоматтандырылу дәрежесі деп көрсетеді [201].

Г.И.Некипелова болса, зерттеу жұмысының мақсатын және іс-әрекеттің ғылыми негізінің деңгейі; зерттеушілік іс-әрекеттің жоспары және орындалу деңгейі [202] деген пікір білдіреді.

2020-2021 жылдары тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың екінші кезеңі – *қалыптастыру эксперименті* өткізілді. Екінші кезеңде ұсынылған әдістемелік жүйесінің тиімділігі мен ғылыми болжамның дәлдігін тексеру мақсат етіп қойылды. Қолданылатын әдістер – оқытушылар және студенттер, магистранттармен сұхбаттасу, олардан сауалнама және тест қабылдау, байқау, бақылау, оқу жаттығуларын орындау, студенттердің өзіндік жұмыстарын АКТ мүмкіндіктерін, эвристикалық әдістерді қолдану арқылы ұйымдастыру.

Қалыптастыру эксперименті кезінде жасалынған физиканы оқыту бойынша тәжірибелік дайындықты жетілдірудің әдістемелік жүйесінің тиімділігіне көз жеткізу мақсатында М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінде және Тараз инновациялық-гуманитарлық университетінің магистранттары арасында жинақталған топ таңдалынып алынды. Эксперименттік (62 магистрант) және бақылаушы (62 магистрант) топтарға барлығы 124 магистрант қатысты. Бақылау топтарына дәстүрлі оқыту әдістері, түсіндірушілік-көркемдік, репродуктивті, оқытудың кез келген формасы, әдістері пайдаланылды. Ал, эксперименттік тобы біздің ұсынған педагогикалық шарттар мен жасаған әдістемелік жүйе бойынша оқытылды.

Тәжірибелік-эксперимент жұмысымыздың *бақылау (оқыту, түзетуші) кезеңінде* болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлерді даярлауда жасалынған әдістемелік жүйе негізінде оқытудың тиімділігіне бақылау

жүргізілді. 2019-2021 жылдары эксперимент жүргізілетін, эксперимент топ магистранттарына тәжірибелік дайындықты жетілдірудің деңгейі анықталды. Сонымен, зерттеудің ғылыми болжамының дұрыстығына көз жеткізу мақсатында эксперимент өткізілді. Тәжірибе қорытындысында эксперименттік топтарда тәжірибелік дайындықтың бастапқы және соңғы деңгейлерін салыстыру арқылы сандық және сапалық талдау нәтижелеріне қорытынды жасау жұмыстары орындалды.

Біз болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлерді даярлауда тәжірибелік дайындықты жетілдіру әдістемесінің тиімділігін кезеңдер бойынша тексеруден өткіздік. Сондықтан *бақылау кезеңінде* мынадай міндеттер қойылды:

- тәжірибелік-эксперимент жұмыс барысында алынған эксперимент мәліметтерін талдау;

- осы талданатын материалдарды зерттеудің мақсаты, міндеті және болжамымен салыстырмалы түрде тексеру;

- эксперимент нәтижелерін математикалық, статистикалық өңдеу;

- болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің дайындық деңгейіндегі соңғы өзгеріс, жетістікті жүйеге келтіру, өңдеу;

Осы жұмыстарды жүргізу үшін экспериментке қамтылатын топтар мен олардағы магистранттардың саны белгіленді.

Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында ұсынылған әдістемелік жүйенің тиімділігі кешенді тексеру арқылы жүргізілді. Олар: магистранттардың жаңа әдістемелік жүйе бойынша оқытуға дейінгі және кейінгі білім деңгейін анықтау; алған білімдерін кәсіби қызметте қолдану дағдыларын, меңгеру мақсаттарын қоя білуі; қойылған мақсатқа сәйкес тапсырмаларды қарастырылып отырған тақырып мазмұнының ерекшелігін ескере отырып құра білуі.

Бақылау және эксперименттік топтардың біреуінде оқу материалы дәстүрлі әдістеме негізінде, ал басқа топта оқу материалы авторлық оқу-әдістемелік құралдарды қолдану арқылы беріліп, авторлық әдістемелік жүйе бойынша сабақтар өткізілді.

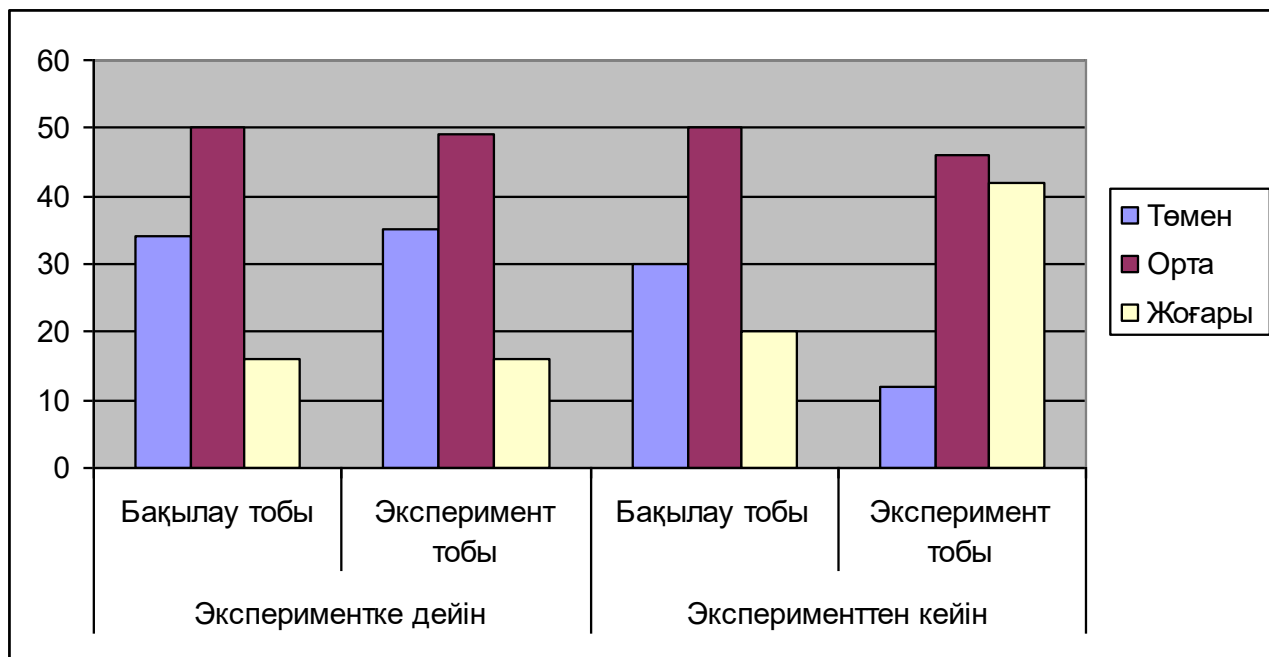
Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында магистранттардың креативтілігін қалыптастыру мотивациясының деңгейін анықтау үшін әңгімелесу және сауалнама (қосымша А) алу жүргізілді.

Нәтижеде магистранттар үшін көбіне оқытуда дедуктивті әдіс қолданылатыны, теориялық материалдардың практикада қолданылуы аз ашылатыны, әсіресе шығармашылық жұмыстарға көбіне мән беріле бермейтіні анықталды.

Бұл зерттеу жұмысы жоғарыдан кейінгі білім жағдайында болашақ магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыруды арттыру деңгейінің эксперименттен кейін екі топта да жоғарлағанын көрсетеді, алайда, өсу көрсеткіштерінде пайыздық айрмашылықтар бар екенін анықтадық.

Кесте 12 – Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің мотивациялық компоненттің көрсеткіші (%)

Деңгейлері	Экспериментке дейін		Эксперименттен кейін	
	Бақылау тобы	Эксперимент тобы	Бақылау тобы	Эксперимент тобы
Төмен	34	36	31	13
Орта	50	49	50	46
Жоғары	16	15	19	41

Сурет 11 – Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің мотивациялық компоненттің даму деңгейінің көрсеткіші (%)

Бұл зерттеу жұмысы болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің мотивациялық компонентін арттыру деңгейінің эксперименттен кейін екі топта да жоғарлағанын көрсетеді, алайда, өсу көрсеткіштерінде пайыздық айырмашылықтар бар екенін анықтадық.

Эксперименттен соң терең білім алу және болашақ мамандығында шеберлігін шыңдау үшін, тәжірибелік дайындықты жетілдіру қажет деген мотивациясының жоғары деңгейін көрсеткен магистранттар саны бақылау тобында – 19%, ал эксперимент тобында – 42% артты. Ал, төмен деңгей бақылау тобында – 31% болса, ол эксперимент тобында – 12% болып азайды. Экспериментке дейінгі бақылау тобы мен эксперимент топтарындағы пайыздық көрсеткіштердің айырмашылығы байқалмады.

Эксперимент барысында креативтілікті жетілдіруге арналған тапсырмаларды орындау және зерттеу жұмысына қажетті арнайы әдістермен жұмыс істеу біліктерін бағалау арқылы анықталды. Әдістемені қолдану

нәтижесінде креативтілікті қалыптастыру деңгейін анықтауда, біз біліктің іс-әрекет үдерісінде саналы байланыстар тұрақты қалыптасып, магистранттарда соның негізінде өздігінен, жүйелі түрде берілген зерттеу тапсырмаларын сәтті орындай алуы қажет деген көрсеткішті негізге алдық және аталған көрсеткішті анықтау сауалнамасын құруда ескердік. Бұл критерийдің көрсеткіштерін анықтауда біз В.А.Усованың пооперациалық анализ әдісін пайдаландық.

Пооперациалық анализ әдісі магистранттардың тапсырмаларын орындау барысында креативтілік пен шығармашылықты дәстүрлі, алгоритмді процедураларының орындалуын үздіксіз бақылап отыруға мүмкіндік береді. Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілікке дайындығын жетілдіру нәтижесінде меңгерілген шығармашылық біліктің тұрақтылығы коэффициентін анықтауды төмендегі формуланы пайдаланып есептедік:

$$K=m/n \quad (1)$$

мұндағы m – нәтижелі орындалған іс-әрекеттер саны; n – межелеген зерттеушілік іс-әрекеттер қызметінің алгоритміндегі әрекеттер саны. Нәтижесінде мынадай көрсеткіш анықталды:

Кесте 13 – Креативтілік дайындық көрсеткіші

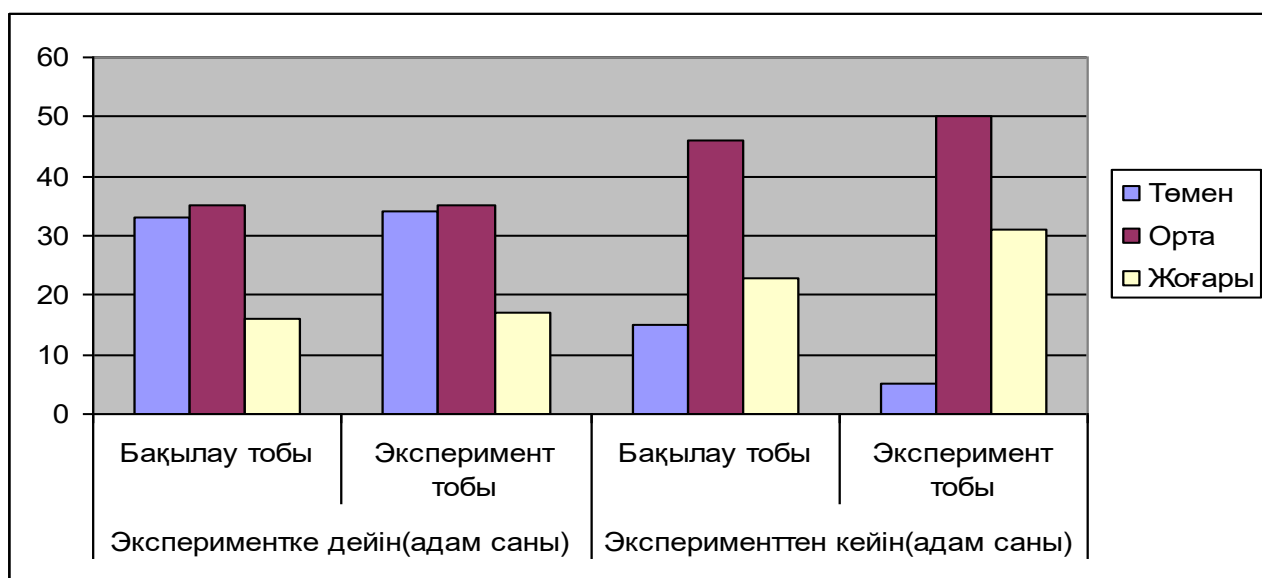
Деңгейлері	Тәжірибелік дайындықтың толықтығы коэффициенті
Жоғары	$0,9 < k < 1,0$
Орта	$0,8 < k < 0,9$
Төмен	$0,7 < k < 0,8$

Танымдық-мазмұндық компоненті – креативтілік туралы білік деңгейін, тиісті біліктіліктер мен дағдыларды пайдалану мүмкіндігін анықтауға бағытталды. Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігінің меңгерілген білім көрсеткішін анықтау үшін, білімді меңгерудің толықтығы коэффициентін пайдаландық.

Магистранттардың білім деңгейі меңгерілуі қажетті білімінің деңгейін, яғни талдау арқылы осы уақытқа дейін «базалық» пәндердің мазмұнында және элективті пәнін оқыту үдерісі барысында жиналған баллдары негізінде анықталды. Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің танымдық-мазмұндық компоненттің даму деңгейінің экспериментке дейінгі және эксперименттен кейінгі көрсеткіші төменде 14-кестеде бейнеленді.

Кесте 14 – Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің танымдық-мазмұндық компоненттің көрсеткіші (%)

Деңгейлері	Экспериментке дейін (адам саны)		Эксперименттен кейін (адам саны)	
	Бақылау тобы	Эксперимент тобы	Бақылау тобы	Эксперимент тобы
Төмен	34	35	26	9
Орта	36	36	44	49
Жоғары	30	29	28	42

Сурет 12 – Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің танымдық-мазмұндық компоненттің даму деңгейінің көрсеткіші (%)

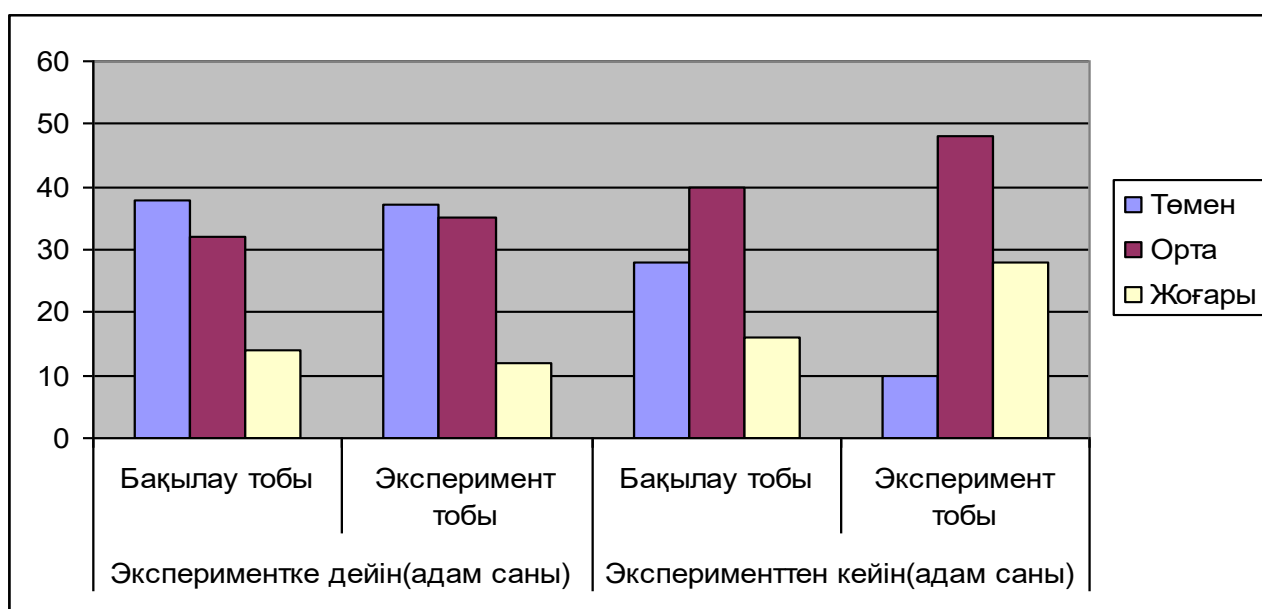
Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің танымдық-мазмұндық компоненттің даму деңгейінің салыстырмалы көрсеткішінде анықталғандай, эксперименттен кейін тәжірибелік іс-әрекетті дамыту нәтижесінде, жоғары деңгейді көрсеткен магистранттар саны бақылау тобында 28% болса, эксперимент тобында 42%-ға көбейгендігі анықталды. Ал, төмен деңгей бақылау тобында 26% болса, ол эксперимент тобында – 9% болып азайды. Экспериментке дейінгі бақылау тобы мен эксперимент топтарындағы пайыздық көрсеткіштердің айырмашылығы байқалмады.

Келесі тәжірибелік эксперимент болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің құндылық бағалау компонентінің даму деңгейінің көрсеткіші арнайы сауалнама жауаптарын талдау негізінде анықталды. Әдістеменің құндылық бағалау компоненті нәтижесінде магистранттарда креативтілігінің қалыптасу деңгейін анықтауда, біз біліктің іс-әрекет үдерісінде саналы байланыстар тұрақты қалыптасып, магистрант соның негізінде креативті іс-әрекетін тиімді пайдалану арқылы өздігінен, жүйелі түрде

берілген жұмыстарын сәтті орындай алуы қажет деген көрсеткішті негізге алдық және аталған көрсеткішті анықтау сауалнамасын құруда ескердік.

Кесте 15 – Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің құндылық-бағалау компонентінің көрсеткіші (%)

Деңгейлері	Экспериментке дейін (адам саны)		Эксперименттен кейін (адам саны)	
	Бақылау тобы	Эксперимент тобы	Бақылау тобы	Эксперимент тобы
Төмен	39	37	38	17
Орта	36	35	40	48
Жоғары	25	28	22	35

Сурет 13 – Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің құндылық-бағалау компонентінің даму деңгейінің көрсеткіші (%)

Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің құндылық бағалау компонентінің даму деңгейінің салыстырмалы көрсеткішінде анықталғандай, эксперименттен кейін, іс-әрекеттік белсенділігі жоғары деңгейді көрсеткен магистранттар саны бақылау тобында – 22% болса, эксперимент тобында – 36%-ға көбейгендігі анықталды. Ал, төмен деңгей бақылау тобында – 38% болса, ол эксперимент тобында – 17% болып азайды. Экспериментке дейінгі бақылау тобы мен эксперимент топтарындағы пайыздық көрсеткіштердің айырмашылығы байқалмады.

Эксперименттің басында және соңында дайындығын жетілдіру көрсеткіші бойынша алынған нәтижелердің дәлдігі Пирсонның χ^2 (хи-квадрат) критерийі және Стюдент t-критерийі арқылы анықталынды.

Бақылаушы және эксперименттік топ магистранттарының креативтілік көрсеткіштерінің деңгейлері бойынша бөлінуін салыстыру үшін мынадай болжамдар қалыптастырамыз: H_0 - креативтілігін жетілу деңгейлеріндегі ешқандай елеулі айырмашылық жоқ ($\chi^2_{экс} < \chi^2_{сын}$). H_1 - елеулі айырмашылықтар бар.

χ^2 критерийінің мәнін мына формула арқылы анықтаймыз ($\chi^2_{экс} > \chi^2_{сын}$).

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^c \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}} \quad (2)$$

мұндағы i -қатар саны (1-ден r -ге дейін), j -баған саны (1-ден c -ға дейін), O_{ij} - кесте ұяшығында бақыланатын нақты сан, E_{ij} - кесте ұяшығында бақыланатын күтілген сан.

Эксперименттің басында және соңындағы тәжірибелік дайындық көрсеткіштерінің деңгейлері бойынша кестеде Пирсонның χ^2 критерийінің мәні келтірілген.

Кесте 16 – Экспериментке дейінгі және эксперименттен кейінгі χ^2 критерийінің мәні

Тәжірибелік дайындық көрсеткіштері	Экспериментке дейін	Эксперименттен кейін
Мотивациялық	1,604	6,860
Танымдық-мазмұндық	1,206	6,253
Құндылық бағалау	1,041	6,062

Сыни мәндер кестесінде мотивация үшін $\chi^2 = 3,841$ -ге тең. Ал қалған жағдайлар үшін $\chi^2 = 5,991$ -ге тең.

Эксперимент басында $\chi^2_{экс} < \chi^2_{сын}$ екендігін, яғни (H_0 – болжам) бақылау және эксперимент тобында магистранттардың тәжірибелік дайындығын жетілу деңгейлерінде ешқандай елеулі айырмашылық жоқ екендігін көрдік.

Эксперимент соңында креативтілікті жетілу деңгейлерінде елеулі айырмашылықтар бар екендігін көріп отырмыз.

Алынған мәліметтер зерттелінді, критерийлер статистикалық өңдеу барысында расталды. Эксперименттік жұмыс барысында алынған және статикалық өңдеудің мәліметтерімен расталған нәтижелер жоғарыдан кейінгі білім жағдайында магистрлердің креативтілігін қалыптастыру негізінде жасалынған әдістемелік жүйесінің тиімділігін айқындайды.

Тәжірибелік жұмыстың нәтижесінде біздің ұсынған әдістемеміз көрсеткендей, магистранттардың алған білімдерін нақтылау, абстракті ойлауға

көшу, ойларын жинақтап айту, зерделей алу, бақылау жүргізу машықтары қалыптасып, өздігінен іздену, салыстыру дағдылары меңгертілді.

Магистранттардың білімді меңгеруде танымдық әрекеттері мен белсенділіктерінің басым болуына ықпал ететін әдістер мен практикалық жұмыстарды ұйымдастыруға баса көңіл бөлінді. Жасалған ғылыми болжамның дұрыстығы жүргізілген тәжірибиелік эксперимент жұмысы барысында дәлелденді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазіргі кезде магистратура жағдайында болашақ маманды жоғары шеберлік деңгейде қызмет етуге дайындау ерекше қоғамдық мәнге ие, себебі олардың білімі кәсіби құзырлылықпен тікелей байланысты болып табылады.

Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруде болашақ мамандардың шығармашылық әлеуетін жетілдіру, олардың кәсіпке деген мотивациясын күшейту, тұлғаның шығармашылық әрекетке дайын болуын қалыптастыру арқылы кәсіби іс-әрекетте жетістікке қол жеткізу үшін, жеке мүмкіншіліктерін анықтау мен пайдалануды қамтамасыз ету басты болып табылады. Демек, магистранттардың өзінің таңдап алған болашақ мамандығына деген сүйіспеншілігін арттырып, тек қана педагогикалық іс-әрекет негіздерін игеріп қана қоймай, кәсіптік шеберліктің шыңына жетуге бағдарлануы жас маманның креативтілігінің одан әрі қалыптасуына мүмкіндік береді.

Ғалымдардың, зерттеушілердің еңбектерін зерделей отырып, студенттер мен магистранттардың бойында креативтілік қасиеттерін қалыптастырудың шетелдік тәжірибесін зерттеп, оны негізге ала отырып, «креативтілік» және «шығармашылық» ұғымдарын байланыстыра отырып қарастырдық.

Креативті, интеллектуалды, жаңашыл, яғни шығармашыл, кәсіби құзыреттілігі мен адами көзқарасы дұрыс қалыптасқан тұлғаларға қазіргі кезде сұраныстар көп. Яғни, болашақ мамандардың инновациялық, ынталылық, мобильдік, икемділік, динамизм және жан-жақты, креативті ойлай білетін, креативті-шығармашыл тұлғаларды қалыптастыру – заман болып табылады.

Өркениеттіліктің дамуын тұлғаның креативтілігімен қазіргі кездегі зерттеушілер байланыстырып отыр. Қоғамда көкейкесті нәрсе – креативтілік мәселесі болып саналғандықтан, кәсіби қызмет шеңберінде, болашақ маманның креативтілік қабілетін дамыту мақсатын іске асыруда болашақ магистранттардың креативті іс-әрекетін қалыптастыру бүгінгі күнгі маңызды мәселе. Креативті іс-әрекет барысында жеке тұлғаның қабілеттерін, сапалық қасиеттерін, және рухани құндылықтарын дамыту орын алып отырады.

Жоғары оқу орындарынан кейінгі білім беру үдерісінде болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыруды зерттеу педагогика ғылымындағы өзекті мәселе болып табылатындылығы дәлелдене түсті.

Зерттеу нәтижесінде мынадай мәселелерге қол жеткізілді:

- болашақ магистрлердің креативті тұлғасын қалыптастыру теориялық тұрғыда негізделді;

- жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үдерісіндегі педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың ерекшеліктеріне сай креативтіліктің құрылымы мен мазмұны, компоненттері, деңгейлері және олардың қалыптасу өлшемдері анықталып, модель жасалды;

- болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары мен оны жүзеге асырудың әдістері ұсынылды;

- педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастырудың тиімділігі тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында тексерілді.

Жоғары оқу орындарынан кейінгі білім беру үдерісінде болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетін қалыптастыру күрделі және көпқырлы мәселе. Сондықтан зерттеу барысында алынған нәтижелерді оны шешудің бір ғана жолы деп есептеп, бұл бағыттағы ізденістер болашақта креативтіліктің басқа да қырларын, психологиялық астарларын, мамандардың креативтілігін зерттеу тұрғысында өзінің жалғасын әрі қарай таба береді деп есептейміз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 «Педагог мәртебесі» туралы заң /Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI ҚРЗ. <https://adilet.zan.kz/>
- 2 Torrance E.P. Growing up creativity gifted: a 22-years longitudinal study // Creative child and adult quarterly. – San Diego, 1980. – P. 22-29.
- 3 Турчак С.К. Педагогическое сопровождение развития креативности младших школьников автореферат. – Ростов-на-Дону, 2007. – 25 с.
- 4 Averill, J. R. Emotions as mediators and as products of creative activity. Face of muse. – Mahwah. – N.Y.: Erlbaum, 2005. – P. 225-243.
- 5 Холодная М.А. Психология понятийного мышления: От концептуальных структур к понятийным способностям. – М.: Институт психологии РАН, – 2012. – 288 с.
- 6 Дронова Т.А. Интегрально-креативный стиль мышления (теория и практика): учебное пособие / Т.А.Дронова. – М.: Издательство Московского психолого-социального университета; – Воронеж: МОДЭК, 2015. – 544 с.
- 7 Морозов А.В., Чернилевский Д.В. Креативная педагогика и психология. – М.: 2004. – 560 с.
- 8 Щербак Е.Е. Педагогическая креативность как фактор профессионального развития студентов: дисс.... док. пед. наук: 13.00.08. – Чебоксары, 2006. – 548 с.
- 9 Рябова Е.В. Познавательная активность как условие развития профессиональной креативности в подготовке будущих педагогов: дис.... канд. псих. наук: 19.00.07. – Нижний Новгород, – 2006. – 229 с.
- 10 Маневич Н. А. Развитие социальной креативности у интеллектуально одаренных детей младшего школьного возраста: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07. – Нижний Новгород, 2006. – 171 с.
- 11 Варлакова Ю.Р. Развитие креативности будущих бакалавров педагогического образования в вузе. Дисс...канд. пед.наук: 13.00.08 – Красноярск, 2013. – 208 с.
- 12 Нұржанова С.А. Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде болашақ мамандардың креативті ойлауын қалыптастырудың педагогикалық психологиялық негіздері: автореф... дис. пед. ғылым. канд.: 13.00.08. – Астана, 2010. – 26 б.
- 13 Оспанова Б.А. Педагогические основы формирования креативности будущего специалиста в системе университетского образования: автореф... док. пед. наук: 13.00.08. – Туркестан, 2006. – 43 с.
- 14 Нағымжанова Қ.М. Университет студенттерінің педагогикалық креативтілігін инновациялық білім беру ортасында қалыптастырудың ғылыми негіздері: пед. ғыл. док. ... дис. : 13.00.01. – Алматы, 2010. – 345 б.
- 15 Швайковский А.С. Педагогические условия развития креативного потенциала студентов на основе инновационных образовательных технологий: автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Шымкент, 2009. – 25 с.
- 16 Сагадуллаев И.И. Формирование акме-креативных качеств у будущих учителей английского языка. – Алматы, 2015. – 206 б.

17 Тасова А.Б. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің коммуникативтік креативтілігін қалыптастыру: философия докторы дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. – Алматы, 2018. – 167 б.

18 Қайдарова А.Д., Масыров Р.Р. Теория и технология формирования профессиональных интересов у будущих учителей в условиях университетского образования. – Алматы: Ғылым, 2005. – 176 с.

19 Сейталиев Қ.Б. Қазақстанда жоғары педагогикалық білім берудің қалыптасуы мен дамуы (1920-1991 жылдар): пед. ғыл. док. ... автореф. – Алматы, 1998. – 47 б.

20 Бекмағамбетова Р.К. История развития учебных заведений по подготовке учительских кадров для начальной школы в Казахстане (1917-1991гг.): автореф. ... док. пед. наук. – Алматы, 2007. – 49 с.

21 Нәрікбаева Л.М. Развитие профессиональной одаренности будущего специалиста в высшей педагогической школе: автореф. ... док. пед. наук. - Алматы, 2008. – 43 с.

22 Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамытуы: теория және тәжірибе – Алматы, 2005. – 250 б.

23 Баймұхамбетова Б.Ш., Ким Н.П. Экспериментальная работа по формированию готовности магистрантов к исследовательской деятельности // Вестник Костанайского государственного педагогического института. – 2011. - №1. – с. 3-7.

24 .Ж. Бекжанова. Жоғарыдан кейінгі білім жағдайында мамандардың акмеологиялық дайындығын қалыптастыру 6D010300 – Педагогика және психология Философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. – Алматы, 2014.-152 б.

25 «Қазақстан»: Ұлттық энциклопедия / Бас редактор Ә.Нысанбаев – Алматы «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998 ISBN5-89800-123-9.

26 Жусупова Ж.А. Педагогикалық шеберлік: Оқулық. Алматы, 2011. – 316 б.

27 Каирбаева А. Б. Педагогтың коммуникативті біліктілігі бәсекеге қабілеттілікті арттыру негізі ретінде // Академик Т. Тәжібаевтың 109 жылдығына арналған «Академик Т. Тәжібаев және педагогика ғылымы» атты Т. Тәжібаев оқулары аясында республикалық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары. -Алматы, 2019. -39 б.

28 Таубаева Ш.Т., Иманбаева С.Т., Берикханова А.Е. Педагогика. Оқулық. – Алматы: ОНОН. 2017, – 340 б.

29 Педагогика тарихы: университеттер мен педагогикалық институттардың педагогикалық мамандықтарына арналған оқулық / Қ. Сейталиев. – 2-басылым. – Алматы : Білім, 2012. - 401 б. - ISBN 9965-09-746-1

30 Жұмасова К. Психология оқулық . – Астана: Фолиант, 2010. – 296 б. ISBN 978-601-292-022-2.

31 Шапарь В.Б. Словарь практического психолога / В.Б.Шапарь – М.: АСТ; Харьков: Торсинг, – 2004. – 734 с.

- 32 Роменец В.А., Маноха И.П. XX ғасыр психологиясының тарихы. – Киев, Лыбид, 2003 ж.
- 33 Мещеряков Б.Г. Большой психологический словарь [Электронный ресурс] / Б.Г.Мещеряков, В.П.Зинченко. – Электрон. кн. – 2002. – Режим доступа к кн. : <http://www.koob.ru>.
- 34 Жолдасбеков А.А., Оспанова Б.А., Жолдасбекова К.А. Креативті психология. / Оқулық. – Алматы, 2013. – 410 б.
- 35 Коломейченко Е.А. К вопросу о понятии «личность» в правоведении (теоретической и практической) // Пробелы в российском законодательстве. – 2008. - №1. – с.81-83.
- 36 Орысша-қазақша түсіндірме сөздік: Педагогика / О 74 Жалпы редакциясын басқарған э.ғ.д., профессор Е.Арын – Павлодар: «ЭКО» ҒӨФ. 2006. – 482 б. ISBN 9965-808-85-6.
- 37 Бұзаубақова К.Ж. Педагогика: Оқулық. – Тараз: ИП «Бейсенбекова А.Ж.», 2019. – 329 б.
- 38 Әлқожаева Н.С., Есенова К., Есімханова А., Әлқожаева А., Свйткулова Г. Жоғары мектептердің білім беру парадигмасына сай тарихи талдау // Білім беру – Жоғарғы оқу. Журнал: ҚазҰУ Хабаршысы. – Алматы. 2014
- 39 Септемирова А.Ж., Жолдасбеков А.А. Кәсіптік білім берудегі креативті іс-әрекетті қалыптастыру. «Білім берудегі инновациялар: ізденіс және шешімдер» VI Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдар жинағы. – Нұрсұлтан. – 2019. – Б.599-602.
- 40 Бұлақбаева М.К. Педагог мамандығына кіріспе: оқу құралы. – Алматы, 2005. – 115 бет.
- 41 Zholdasbekov.A., Septemirova A., Myrzabekov E., Kozybaev Y., Musabekova G. Pedagogical Conditions Of Formation Of Creativity At Future Teachers. *Opcción*, Año 35, Regular No.90 (2019): 790-814 ISSN 1012-1587/ISSNe: 2477-9385. -Maracaibo – Venezuela .2019. – P.793
- 42 Деркач А.А. Формирование образовательной акмеологической среды для достижения профессионального успеха. – М.: Изд-во РАГС, 2007. - 80 с.
- 43 Романов Е.Н. «Педагогические условия формирования готовности младших школьников к креативной деятельности в условиях села» . Автореф.канд.дисс. – Йошкар-Олар. 2012. – 25 с.
- 44 Беляева Л.И. Личность и технология в педагогическом процессе. // Педагогика. – 2002. - № 6. – с. 84.
- 45 Нағымжанова Қ.М. Университет студенттерінің педагогикалық креативтігін инновациялық білім беру ортасында қалыптастырудың ғылыми негіздері: дисс. пед.ғыл.док. – Алматы, 2010. – 216 б.
- 46 Максимова В.Н., Полетаева Н.М. Акмеология последипломного образования педагога. – Спб.: ГНУ; «ИОВ РАО», 2004. – 200 с.
- 47 Абибулаева А.Б., Ниязбекова А.М. Теоретические предпосылки проблемы адаптации социальных педагогов к профессиональной деятельности в республике Казахстан / Статья в сборнике трудов конференции. – А., 2017. – С. 358-356

- 48 Ә.Мұханбетжанова. Педагогиканы оқыту әдістемесі. Оқулық. – Алматы: ЖШС РПИК «Дәуір», – 2011. – 368.
- 49 Иманбаева С.Т., Майғаранова Ш. Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. // Оқулық, – Алматы, – 2017.
- 50 Жусупова Ж.А. Педагогикалық шеберлік: Оқулық. Алматы, – 2011. – 316 б.
- 51 Тоғайбаева А.К., Рамазанова Д.Ж. Дәрістер жинағы 5В010300-«Педагогика және психология» мамандығының 4-курс студенттеріне арналып жасақталып, өңделді және енгізілді. Қ.Жұбанов атындағы АӨМУ, Редакциялық баспа орталығы. Ақтөбе, – 2016. – 56 б.
- 52 Педагогикалық шеберлік: Оқулық / К.Ж.Бұзаубақова. – Тараз: ИП «Бейсенбекова А.Ж.», 2018. – 314 б.
- 53 К.Ж.Бұзаубақова, Педагогикалық мамандыққа кіріспе. Оқу құралы / – Тараз: ТОО «Графика-Ю», 2015. – 235 б.
- 54 Кузьмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. – М., 2001. – С. 11.
- 55 Жолдасбекова С.А., Узахова А.С., Байбатшаева А.Е. Кәсіптік оқыту әдістемесі. ЖОО-ның пед. маманд. студ. арналған оқу құралы – «Әлем»: Шымкент, – 2016. – 204 б.
- 56 Бұзаубақова К.Ж. Педагогикалық шеберлік. – Тараз: ИП «Бейсенбекова А.Ж.», – 2018. – 325 б.
- 57 Климов Е.А. Психология развития человека как субъекта труда. Развитие творческого наследия. – М.: 2016. – 218 с.
- 58 Құдайқұлов С.М., Құдайқұлов М.Ә. Творчестволық және бәсекелестік қабілеттілік. – Алматы, Школа XXI века, 2006. – 82 б.
- 59 Ушатов М.Ә. Педагогикалық жоғары оқу орындары студенттерінің лидерлік әлеуетін дамыту. 6D010300 – Педагогика және психология Философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. Қазақстан Республикасы. – Алматы, – 2016.
- 60 А.А.Жолдасбеков, А.Ж.Септемирова Болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының креативті құзыреттілігін қалыптастыру. / «Педагогикалық Ғылымдар Академиясы» ҚБ, – 2018
- 61 Кыштымова И.М. Креативность школьников: психосемотический подход: дис. ... докт. психол. наук. – Иркутск, 2009. – 529 с.
- 62 Кожабергенова Г.Е. Университеттік білім беру жүйесінде болашақ әлеуметтік педагогтарды оқыту сапасын оқу-әдістемелік қамтамасыз етудің ғылыми негіздері. 6D12300 – Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану мамандығы философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін диссертация. Алматы, 2019.
- 63 Нұржанова С.А. «Жоғары кәсіптік білім беру жүйесінде болашақ мамандардың креативті ойлауын қалыптастырудың педагогикалық-психологиялық негіздері» кан.дисс. / Астана, 2010 ж.
- 64 Лук А.Н. Очерки эвристической психологии. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2011. – 228 с.

- 65 Оспанова Б.А. Научные основы формирования креативности будущего специалиста в условиях университетского образования. Монография. – Туркестан, 2006. – 297 с.
- 66 Чернилевский Д.В. Креативные аспекты становления образовательной системы. – М., 2003. – 438 с.
- 67 Лук А. Н. Эмоции и личность. – М.: Знание, 1982. — 175 с..
- 68 Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000. – 720 с.
- 69 Жолдасбеков А.А., Оспанова Б.А., Жолдасбекова К.А. Креативті психология. / Оқулық. – Алматы, 2013. – 410 б.
- 70 Ашекеева Қ.Н., Мұқтар Т.Т. Креативтілік мәселесінің теориялық аспектілері // Академик Т. Тәжібаевтың 109 жылдығына арналған
- 71 Поташник М.М. К вопросу о нашей компетентности [Текст] / М.М. Поташник // Народное образование. – М.: [Изд. дом "Нар. образование"], 2009. – № 2. – С.169-171. ISSN 0130-6928.
- 72 Сыздықова Б.Р. Тұлғаның өзіндік бағалау құзыреттілігін зерттеудің педагогикалық-психологиялық аспектілері // «Шоқан оқулары – 23» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары жинағы. Қазақстан, Көкшетау, 2019. Т.2. – 94 б.
- 73 Креативная педагогика. Методология, теория, практика. / Под ред. В.В. Попов, Ю.Г. Круглов. – 3-е изд., испр. и доп. (эл.). – М.: Лаборатория знаний, 2012. – 323 б.
- 74 Оспанова Б.А. Научные основы формирования креативности будущего специалиста в условиях университетского образования. Монография. – Туркестан, 2006. – 297 с.
- 75 Тұрғынбаева Б.А. Андрогогика. / Оқу құралы. Алматы, 2011. – 184 б.
- 76 Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. – М.: Альпина Диджитал, 2011. – 590 б.
- 77 Шапарь В.Б. Занимательная психология | Тип книги Букинистика. – М. 2008. – 276 с.
- 78 Мынбаева А.К. Арт – педагогика. Дидактическая креативность педагога: монография / А.К. Мынбаева, М.Е. Сеилханова, А.Е. Смайлова; КазНУ им. аль-Фараби. – Алматы: "Қазақ университеті", 2017. – 104 с. – ISBN 978-601-04-2772-3.
- 79 Марга А. Университетская реформа в Европе: некоторые эстетические соображения // Высшее образование в Европе. – 2004. – Т. 29, №4. – С. 5-10.
- 80 Сабирова Д.Р. Оценка качества послевузовского педагогического образования в Великобритании. Научные исследования: информация, анализ, прогноз.– Воронеж: Воронежский госпедуниверситет, 2006. – Книга 9. – с. 47-58.
- 81 Universites le palmares.Le Nouvel Observateur 6 13 mars 2003; Enquete: Les universites frangaises au scanner / пер. О.Лаврентьевой // Vie universitaire. – 2003, mars. – №596.

82 Лаврентьева О.Г. Университеты Франции в европейском образовательном пространстве. Высшее гуманитарное образование 21 века: проблемы и перспективы. – Самара, 2007. – С. 194-197.

83 Иноземцева В.Е. Подготовка педагогических кадров в вузах России // Педагогика. – 2000. – №6. – с. 57-64. 61. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы 2007 жыл 27 шілде № 319-III.

84 Слостенин, Виталий Александрович. Педагогика: учебник для вузов по направлению 050100 "Педагогическое образование" / В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; Под ред. В.А. Слостенина. – Москва: Academia, 2012. – 608 с.

85 Андреев В.И. Педагогика: учебный курс для творческого саморазвития. 2-е изд. – Казань, 2000. – 600 с.

86 Каргин С.Т. Влияние профессионального взаимодействия в вузовском педагогическом процессе на качество подготовки будущих учителей: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.08. – Алматы, 2000. – 320 с.

87 Рысбаева А.К. Успешность деятельности как категория педагогики. – Алматы: КазНПУ им.Абая, 2003. – 266 с.

88 Жампейісова Қ.К. Формирование основ политической культуры старшеклассников: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. – Алматы: Алем, 2000. – 301 с.

89 Юнг К.Г. Проблемы души нашего времени. – Санкт Петербург: Издательство: Питер. 2019. – 268 с.

90 Швайковский А.С. Педагогические условия развития креативного потенциала студентов на основе инновационных образовательных технологий: автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Шымкент, 2009. – 25 с.

91 Нағымжанова Қ.М. Студенттердің педагогикалық креативтігін қалыптастыру парадигмалары және тұғырлары // ҚазҰУ хабаршысы. «Педагогикалық ғылымдар» сериясы. – 2014. – Б.31-35.

92 Кенжебеков Б. Жоғары оқу орны жүйесінде болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру: пед. ғыл. докт. ... дис.: 13.00.08. – Қарағанды, 2005. – 267 б.

93 Темпл Ч. Стратегии для использования в любых предметных областях. – Алматы, Фонд ХХІ век, 2002.

94 Ф.Б.Бөрібекова, Н.Ж.Жанатбекова Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. – Алматы: 2014. – 360 б.

95 Септемирова А.Ж. Креативті педагогикалық іс-әрекеттің болашақ педагогты қалыптастырудағы рөлі. Қазақстанның ғылымы мен өмірі. Халықаралық ғылыми журнал. – 2020. – №5/3. – Б.229-233

96 Білім туралы. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі N 319 Заңы.

97 Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2010.

98 Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспары Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 1 ақпандағы №922 жарлығымен бекітілді. – Астана, 2010.

- 99 Таубаева Ш.Т., Барсай Б.Т. Оқытудың қазіргі технологиялары. Алматы, 2005.
- 100 С.М.Бахишева Педагогикалық жобалау: теориясы мен технологиясы: Оқулық. – Алматы: ЖШС РПБК «Дәуір», 2011. – 336 б.
- 101 Жусупова Ж.А. Педагогикалық шеберлік: Оқулық. Алматы, 2011. – 316 б.
- 102 Ахметова Г.К., Исаева З.А. Педагогика для магистратуры. – Алматы: Қазақ университеті, 2006.
- 103 Жармекова Г.С. Культура профессионально-педагогического общения будущего учителя (учебное пособие). – Алматы; Издательский дом КазГЮУ, 2002. – 120 с.
- 104 Устемиров К., Шаметов Н.Р., Васильев И.Б. Профессиональная педагогика. – Алматы, – 2005. – 432 с.
- 105 Зимняя И.А. Педагогикалық психология: / Орыс тілінен аударған М.А. Құсайынова. – М.: Логос; Алматы: TST – company, 2005. – 368 б.
- 106 Омаров Б.С. Болашақ жаттықтырушы – оқытушылардың ұйымдастыру-әдістемелік құзыреттілігін қалыптастыру (ұлттық спорт материалында). Философия докторы (PhD) ғылыми дәредесін алу үшін дайындалған диссертация. – Алматы, 2015. 186 б.
- 107 Сейталиев Қ. Педагогиканың жалпы негіздері. – Ақтөбе, 2004. –Б. – 188-211.
- 108 Бұзаубақова К.Ж., Елубаева М.С. Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі: Оқулық. – Тараз: ИП «Бейсенбекова А.Ж.», 2019. – 379 б.
- 109 Педагогический энциклопедический словарь / под ред. Б.М. Бим-Бад. – М.: Большая российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
- 110 Ломов Б.Ф. Системность в психологии : избранные психологические труды. Серия: Психологи России. Издательство: Издательство Московского психолого-социального института, НПО МОДЭК, 2003.
- 111 Бабанский Ю.К. Дидактические проблемы совершенствования учебных комплексов / Проблемы школьного учебника: XX век: итоги: сборник статей - М.: Просвещение, 2004. – 66 с.
- 112 Жолдасбеков А.А., Оспанова Б.А., Жолдасбекова К.А. Креативті психология./ Оқулық. – Алматы, 2013. – 410 б.
- 113 Қараев Ж.А. Активизация познавательной деятельности учащихся в условиях применения компьютерной технологии обучения: автореф. Дисс. Докт.пед.наук. – Москва, 1997. – С. 48.
- 114 Сластенин В.А. Педагогика: Учеб. пособие для высш. пед. учеб. заведений / В.А.Сластенин, Е.Н.Шишов; Под ред. В.А.Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – С.3-58.
- 115 Педагогика. / Таубаева Ш.Т., Иманбаева С.Т., Берикханова А.Е. Оқулық. – Алматы: ОНОН. 2017, – 340 б.
- 116 Леднев В.С. Научное образование: развитие способностей к научному творчеству / В.С. Леднев; Рос. акад. образования, Моск. гос. агроинженер. ун-т

им. В.П. Горячкина. – М.: МГАУ, 2001. – 119 с. – Библиогр.:109-115с. – ISBN 5-85785-101-Х

117 Д.Пошаев Педагогикалық зерттеулер және ғылыми әдіснамасы. ХХІ ғасыр бастауындағы мамандандырудың жалпы кәсіби дайындығының проблемалары. R/ DIARШымкент – 2004.

118 Жолдасбекова С.А. Еңбек технологиясы және кәсіпкерлік мұғалімін кәсіби даярлау. Монография – Алматы: Әрекет- Print, – 2008. – 330 б.

119 Оспанова Б.А. Взаимодействие ЕС и Казахстана: двусторонний и многосторонний форматы // Вестник ЕАГИ – Астана: 2015, №2 – С. 29- 34.

120 Бұзаубақова К.Ж., Қашқынбаева З.Қ. Педагогика: Оқу құралы. – Тараз: ТарМПИ, 2014. – 300 б.

121 Слостенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В.А. Слостенин. – М. : Просвещение, 1976. – 160 с.

122 Реан А.А. Социальная педагогическая психология / А.А. Реан, Я.Л. Коломинский. – СПб. : ЗАО «Издательство Питер», 1999. – 416 с.

123 Кугно Э.Э. Содержание и структура готовности военнослужащего к деятельности в экспериментальных ситуациях // Вектор науки ТГУ, Серия: Педагогика и психология. № 1(8). – 2012. – С. 195-198.

124 Атлягузова Е.И. Компетентностная модель специалиста технического профиля // Вектор науки ТГУ, Серия: Педагогика и психология. №1(8). – 2012. – С. 43-47.

125 Бурлакова Т.В. К вопросу внедрения вариативно-рефлексивного подхода как основы педагогической практики // Наука и школа. 2008. – № 3. – С. 54–56.

126 Воронова Т.А., Засобина Г.А. Развитие субъектной позиции преподавателя и студента в совместных исследовательских проектах // Обучение как процесс образования личности: историко-педагогические детерминанты, теоретические поиски и технологические решения: материалы 6-х межрегиональных педагогических чтений, посвященных памяти И.Я. Лернера. В 2 ч. Ч. 2. Владимир: ВГГУ, 2010. С. 252–262.

127 Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – 4е изд. – СПб.: Питер, 2000. – 712 с.

128 Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе, контекстный подход. – М.: Высшая школа, 1991. – 204 с.

129 Спирин Л.Ф. Теория и технология решения педагогических задач. – М.: Российское педагогическое агентство, 1997. – 174 с.

130 Ваганова О.И., Кутепова Л.И., Трутанова А.В., Гладкова М.Н., Гладков А.В. Организация исследовательской деятельности магистрантов в электронной среде // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2017. – № 4-2. – С. 429-431; URL: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=11487> (дата обращения: 20.06.2022).

- 131 Малыгин А.А. Теория педагогических измерений как научная основа контрольно-оценочных процессов в образовании // Известия высших учебных заведений. Серия «Гуманитарные науки». 2010. Том 1. Вып. 2. – С. 154–158.
- 132 Кузьмина (Головко-Гаршина) Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. М., 2001. – 193 с.
- 133 Деркач А.А., Зазыкин В.Г. Акмеология: учебное пособие. СПб.: Питер. 2003. 256 с.
- 134 Сухомлинский В.А. Родительская педагогика. Инв. номер 1040946 – ч (Отдел гуманитарных наук, ул. Катаева), Шифр 74.9; Авт. знак: Электронный учебник. М. 2012. С 91.
- 135 Бейсенбаева А.А. Сущность и содержание понятий "компетенция", "компетентность" и "ключевые компетентности" // В мире образования. – 2011. – №3. – С. 22-24.
- 136 Андреев В.И. Биохимия человека. Учебное пособие Наука и образование Издательство: Юрайт Год издания: 2016 Серия: Университеты России
- 137 Богоявленская Д.Б., Богоявленская М.Е. Психология одаренности: понятие, виды, проблемы. – М.: Изд-во «Открытый университет», 2005. – Глава 3. – С. 88-150.
- 138 Психология мышления. Мышление как разрешение проблемных ситуаций: учебное пособие / под ред. А.А.Матюшкиной. – М.: КДУ, 2009. –190 с.
- 139 Никитин В.А Социальная педагогика: учеб. пособие для студ. высш.учеб. заведений / под ред. В.А.Никитина. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. - 272 с.
- 140 Зинченко В.П. Психологические основы педагогики: (Психолого-педагогические основы построения системы развивающего обучения Д.Б.Эльконина – В.В. Давыдова). – М., 2002.
- 141 Зинченко В.П., Мещеряков Б.Г. Совокупная деятельность как генетически исходная единица психического развития // Психологическая наука и образование. 2000. №2
- 142 Развитие личности в образовательном процессе / В.В.Серигов. - Москва: Логос, 2012. – 447 с.
- 143 Даниил Эльконин. Детская психология. Издательство: Академия Год издания: М., 2011 Серия: Классическая учебная книга.
- 144 Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного образования. – М., 2000. – 256 с.
- 145 Дьюи Джон. Психология и педагогика мышления. – //http://www.koob.ru/dewey/psych_pedag_d.
- 146 Слабодчиков И.С. Антропологическая перспектива отечественного образования Москва. – Екатеринбург, 2009. – 350 с.
- 147 Мануилов Ю.С. Стратегия и ресурсы социального воспитания: вызовы XXI века // Международной конференции «VI Сибирский педагогический

семинар: Стратегия и ресурсы социального воспитания: вызовы XXI века». – Новосибирск, 2012, ноябрь – 8.

148 Рындак В.Г. Креативное образование: состояние и направления развития // Психолого-педагогический поиск. – Рязанский государственный университет имени С.А. Есенина, 2004. – №2. – С. 42-51.

149 Құдайқұлов М., Нұрпейісова С. "Білім – капитал" оқыту тәсілі бойынша нарықтық сабақтарды өткізудің дидактикалық технологиясы // Қазақстан мектебі. – 2011. – № 12. – Б. 44-49.

150 Мишина Ю.Д. Хрестоматия по общей психологии Общая психология: Материалы для выполнения учебных заданий. 2-х частях. Новосиб. Гос. Ун-т, НИЭПП. – Новосибирск, 2006. – 210 с.

151 Шаронин Ю.В. О приоритетах развития высшего профессионального образования в условиях инновационной экономики. / Шаронин Ю.В. // Актуальные проблемы права: Сборник научных трудов. Вып.10/ Под ред. д.п.н., проф. Е.В.Протас. – М.: МГИУ, 2011. – С.147-150.

152 Comparative Immunological Study in Mice of Inactivated Influenza Vaccines Used in the Russian Immunization Program Shanko Andrei, Shuklina Marina, Kovaleva Anna, Zabrodskaaya Yana, Vidyayeva Inna, Shaldzhyan Aram, Fadeev Artem, Korotkov Alexander, Zaitceva Marina, Stepanova Liudmila, Tsybalova Liudmila, Kordyukova Larisa, Katlinski Anton в журнале VACCINES, – 2020. – Vol 8, № 4. – 756 p.

153 Қалиев Б. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. – Алматы, 2014. – 728 б.

154 Таубаева Ш.Т. Интенсивные образовательные технологии и их применение начинающими преподавателями вуза: Учебно-методическое пособие. – Алматы, 2020. – 221 с.

155 Семенова А.А., Стасюк В.И. Формирование компетентности будущих учителей к использованию ИКТ в новых условиях // Междунар. науч.-практ. конф. «Педагогика начального образования: традиции и инновации» «Московский педагогический государственный университет». – 2017, апрель – 27. – С. 93-96.

156 Ткаченко В.А. Аспекты информационного обеспечения современного управления (на примере сельского хозяйства) / В.А.Ткаченко, П.А.Конев // Известия Санкт-Петербургского государственного аграрного университета. – 2011. – № 22. – С. 215-221. Соавт. : Конев П. А.

157 Баймұханбетов Б.А. Абай және Шәкәрім шығармаларындағы рухани және шығармашылық үндестік // Қайым Мұхамедханов және абайтану мәселелері. Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Семей, 2011. – Б. 148-152.

158 Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития. Инновационный курс. – Казань: Из-во Казан ун-та, 1996. – 368 с.

159 Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: (Метод, основы). – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.

160 Смирнова С.В. Развитие готовности студентов к продуктивной социально-педагогической деятельности на основе акмеологического подхода: Дисс. ... канд. псих. наук (19.00.13) / С.В.Смирнова. – Шуя, 2002. – 275 с.

161 Шалгынбаева Қ.Қ., Албытова Н.П., Сламбекова Т.С. Жоғары мектеп педагогикасы: Магистранттарға арналған оқу құралы. – Алматы. 2017. – 272 б.

162 Липатова В.Ю. Совершенствование текстопорождающей деятельности студентов при изучении риторики. Специальность 13.00.02 - теория и методика обучения и воспитания (русский язык). Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук. – М.: 2006. – 28 с.

163 Renzaglia A. The impact of teacher education on the beliefs, attitudes, and dispositions of preservice special educators // *Teacher Education and Special Education*. – 2017. – №20. – P. 60-77.

164 Уварина Н.В. Актуализация творческого потенциала младших школьников в образовательном процессе. Автореферат доктор педагогических наук. – Челябинск, 2007. – 30 с.

165 Jackson R. Inclusion or Segregation for Children with an Intellectual Impairment // *New Educational Review*. – 2016. – P. 90-100.

166 Беззубенко Н.С. Использование информационных технологий как фактора активизации познавательной деятельности студентов: На примере филологического факультета педвуза. тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 13.00.08, кандидат педагогических наук. – Тула, 2006. – 33 с.

167 Sarmantayeva A., Ishanov P. Continuity of patriotic education of students and national-mobile games in the secondary school // *Education and Science without borders*. – 2018. – Vol. 9. – P. 86-87.

168 Лекторский В.А. Деятельностный подход: начало и перспективы [Электронный ресурс] / В.А. Лекторский // *Вестник ТГПУ*. – 2008. – №1. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/deyatelnostnyy-podhod-nachalo-i-perspektivy> 25.06.2017.

169 Данилова С.В. Информационных технологий в образовании. *Вестник Бурятского государственного университета*. – 2015. – №7. – С. 284-286. <https://cyberleninka.ru/article/n/goroda-epohi-hunnu-na-territorii-tuvy>.

170 Жолдасбеков А.А., Мырзабеков Е.Е. Рухани жаңғыру аясында студент жастардың креативтілігі мен белсенділігін арттыру. «Білім беру жүйесін модернизациялау: тенденциялар, проблемалар және перспективалар» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӘТУ. – Алматы, 2019. – Б. 558-561.

171 Мельников С.Л., Карнеева О.А. Психолого-педагогические условия формирования компетентности личности студента в процессе обучения в вузе. <https://cyberleninka.ru/article/05.12.2021>.

172 Максимова В.Н., Полетаева Н.М. Акмеология последипломного образования педагога. – СПб.: ГНУ; «ИОВ РАО», 2004. – 200 с.

173 Септемирова А.Ж. Дуальді оқыту жүйесі – сапалы білім беру кепілі. «Заманауи білім беру: сын-қатерлер, трендтер мен стратегиялар» Жаңашыл

педагогтардың II Халықаралық форумы еңбектері. – Шымкент. – 2019. – Б.107-192.

174 Септемирова А.Ж. Кәсіптік білім берудегі креативті іс-әрекетті қалыптастыру. «Білім берудегі инновациялар: ізденіс және шешімдер» VI Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдар жинағы. – Нұрсұлтан. – 2019. – Б.599-602.

175 Бабанский Ю.К. Дидактические проблемы совершенствования учебных комплексов / Проблемы школьного учебника: XX век: итоги: сборник статей – М.: Просвещение, 2004. – С.66.

176 Семенова А. Стасюк В. Педагогические условия повышение компетентности. –
//http://anisun.ru/pedagogicheskie_uslovij_povyshenij_kompetentnosti_uchitelj.

177 Куприянов Б.В., Дынина С.А. Современные подходы к определению сущности категории «педагогические условия» // Вестник Костромского гос. б.университета им. Н.А. Некрасова. – 2001. – № 2. – С. 101-104.

178 Андреев В.И. Конкурентология: учеб.курс для творческого саморазвития конкурентоспособности. – Казань: Центр инновац.технологий, 2004-468 с.

179 Меретукова Аида Рамазановна. Инновационные идеи в дидактических трудах И. Я. Лернера: Дис. ... канд.пед.наук: 13.00.01: Майкоп, 2003 – 207 с. РГБ ОД, 61:03-13/2073-8

180 Кузьмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. – М., 2001. – С. 11.

181 Кыштымова И.М. Креативность школьников: психосемотический подход: дис. ... докт. психол. наук. – Иркутск, 2009. – 529 с.

182 Жолдасбекова С.А., Узахова А.С., Байбатшаева А.Е. Кәсіптік оқыту әдістемесі. *ЖОО-ның пед. маманд. студ. арналған оқу құралы* – «Әлем»: Шымкент, 2016. – 204 б.

183 Кузьмина Н.В. Способность, одаренность, талант учителя. – Л.: ЛГУ, 1985. – 32с.

184 Кудайкулов М.А. Дидактические проблемы: формирования основ профессионального-методических умений у будущего учителя: 13.00.08. Автореф. дис... д-ра пед. наук. – Киев.: 1977. – С. 49.

185 Тарасова В.Н. Акмеологические технологии в профессиональной подготовке специалиста // Материалы Международной научной конференции: «Акмеология: личностное и профессиональное развитие». – М., 2004. – С. 88-95.

186 Варфоломеева Л.Е. Акмеологические технологии развития у студентов творческой готовности к предстоящей деятельности. – СПб., 2002. – С. 18.

187 Джурицкий А.Н. История педагогики: учеб. пособие для студ. педвузов. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с.

188 Пережовская А.Н., Вклад Я.А. Коменского в развитие педагогической науки // Инновационные педагогические технологии: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Казань, май 2015 г.). – Казань: Бук, 2015. – С. 27-30.

- 189 Фролов А.А., Илалтдинова Е.Ю., Идеи А.С. Макаренко в образовательной теории и практике современного бразильского движения безземельных работников (ДБР-MST). Нижний Новгород: изд-во Мининского университета, 2019. – 54 с.
- 190 Подопригора С.Я., Подопригора А.С. Английский просветитель. Изд. 2-е, стер. – Ростов н/Д : Феникс, 2013. – С. 305.
- 191 Януш Корчак. Как любить ребенка. Инв. номер 1323245 – ч (Отдел гуманитарных наук, ул. Катаева). Шифр 74.9 К70
- 192 Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.
- 193 Рубцов В.В. Развитие и обучение в контексте социальных взаимодействий: Л. Выготский vs Ж. Пиаже // Школа и мышление, Современная дидактика, 2020, с.70-104
- 194 Слободчиков В.И. О понятии образовательной среды в концепции развивающего образования. – М.: Экопсицентр РОСС, 2000. – 230 с.
- 195 Панов В.И. Экологическая психология: Опыт построения методологии. Научное издание. – М.: Наука, 2004. - 197 с.
- 196 Левин А.В., Исянов Л.М. Оценка воздействия на окружающую среду: учебное пособие. – СПб.: СПбГТУРП, 2011. – 76 с.
- 197 Деркач А.А. Формирование образовательной акмеологической среды для достижения профессионального успеха. – М.: Изд-во РАГС, 2007. – 80 с.
- 198 Майкл Райан. Психоанализ және психология. Ұлттық аударма бюросы шығарған «Әдебиет теориясы» бес томдық кітабының кіріспе (1 том) бөлімі. 2020.
- 199 Садирбекова Д.К. Болашақ педагогтардың басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру бD010300 – Педагогика және психология, Философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. Алматы, – 2018.
- 200 In M. J. Roberts (Ed.), Integrating the mind: Domain general vs. domain specific processes in higher cognition (pp. 351-367). New York: Psychology Press.
- 201 Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем. – Воронеж: Воронежский ун-т, 1997. – 304 с.
- 202 Г.И.Некипелова Құдабаева К.І. Болашақ мұғалімдерді бастауыш мектептің оқыту үрдісінде сәндік-қолданбалы өнерді пайдалануға даярлау: дисс...пед.ғыл.канд. – Қарағанды, 2005. – 143 б.

ҚОСЫМША А

«Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» элективті курсының оқу тақырыптық жоспары

Кесте А. 1 – «Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі»
элективті курсының оқу тақырыптық жоспары

Тақырыптар атауы	Сағаттар саны			
	лек	прак	МОӨЖ	МӨЖ
Педагогикадағы креативтіліктің ғылыми сипаты	1			2
Педагогикалық бағыттағы магистр еңбегіндегі креативтілік іс-әрекет көріністері	1	1	2	
Кәсіби іс-әрекет субъектісі ретіндегі болашақ магистрлердің дамуы феноменологиясының креативтілік және психологиялық аспектілері	1	1	1	1
Креативтілік іс-әрекет субъектісі деңгейіне жету мүмкіншіліктері	1		2	2
Педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің ерекшеліктері	1			2
Ғылыми-педагогикалық кадрлардың креативті іс-әрекет бойынша өзін-өзі дамытуы	1	1	2	2
Болашақ магистрлердің бәсекеге қабілеттілігі	1		2	
Ғылыми-педагогикалық іс-әрекеттегі креативтіліктің көріністері	1	1	2	2
Креативтілікті жүзеге асырудың технологиялары	1	1	2	2
Ғылыми педагогикалық іс-әрекетте магистрлердің креативті іс-әрекетінің көрсеткіштері	1		2	2
Барлығы:	10	5	15	15

ҚОСЫМША Ә

«Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» пәнінің ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Пәнді оқытудың мақсаты.

«Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» элективті курсының оқытудың негізгі мақсаты – болашақ магистрлердің шығармашылық бағыттағы білім, білік дағдыларын дамыту; іс-әрекетке бағдарлау тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамыту және іске асыру және болашақ кәсіби шеберлікке қол жеткізу тәсілі ретінде, өзін-өзі жетілдіруге бағыт-бағдар беру, шығармашылық жеке және ұжымдық ойлауды дамыту және кәсіби оқытуда тұлғаны қалыптастыру, оқуға деген көзқарасы мен танымдық қабілеттерін дамыту болып табылады.

Пәнді оқытудағы міндеттер. Курсты оқыту процесі, қазіргі кездің талабына сай практикалық психологияның теориялық және әдіснамалық негізі туралы жан-жақты жүйелі білімді қалыптастыруын қарастырады:

- магистранттардың педагогикалық бағыттағы шығармашылықтарын қалыптастыру өзекті мәселесі екендігі туралы білімдерін жалпылау және жүйелеу;

- болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің өзін-өзі ілгерілету заңдылықтарын талдау;

- болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің өзінің іс-әрекетінде шығармашылыққа ұмтылу және қолдану (адамгершілікке бағытталған оқыту технологиялары, пәнге бағытталған технологиялар, студенттерді бағалау технологиялары, интерактивті технологиялар және т.б.).

Курсты өткізу методологиясы лекциядағы теориялық негіздерді өтуде магистранттардың негізгі және қосымша әдебиеттермен өз бетімен жұмыс жүргізілуіне негізделеді. Оқу процесі барысында студенттер ғылыми әдебиеттермен жұмыс жүргізу, оның мазмұнын талдай және салыстыра отырып, материалды ауызша және жазбаша түрде баяндау.

Нақты пәнді оқыту нәтижесінде студент:

- практикалық психолог жұмысының негізгі бағыттары, сфералары, ғылыми парадигмалары туралы толық меңгеруі тиіс;

- психологиялық қызметтің мазмұны мен маңызын, қазіргі әдістерін, қызметі және тәсілдерін, жаңа психотехнологияларды, сонымен қатар, психолог жұмысының жеке тұлғалық, мазмұндық, технологиялық компоненттері туралы білуі қажет;

- практикалық психологиялық білімдерді магистранттың жеке басына қатысты шешімдер қабылдау барысында тәжірибеде қолдану дағдысына ие болуы тиіс.

Пререквизиттері: «Психологиялық мамандыққа кіріспе», «Жалпы психология», «Даму психологиясы», «Педагогикалық психология»,

«Әлеуметтік психология», «Тұлға психологиясы», «Тұлғаны педагогикалық-психологиялық диагностикалау».

Постреквизиттері: «Психология менеджменті», «Дифференциалдық психология», «Психология бойынша практикум».

Пәннің мазмұны

Элективті курсты меңгеру негізінен, магистранттардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, жаңа білім беру мәселелерінің стандартты емес шешімдерін іздеуге, шығармашылық өзін-өзі дамытудың әдістері мен тәсілдерін меңгеруге, ғылыми-зерттеу іс-әрекетін жүргізуге көмектесті. Таңдау курсының барысында жалпы кәсіптік (педагогика, психология, әлеуметтану саласындағы білім ауқымын көрсететін психологиялық-педагогикалық циклдің пәндері), әдістемелік (пәндерді оқыту әдістемесі) және пәндік (пәндік мамандық) білімдер арасында пәнаралық байланыс орнату, студенттерге білімнің әрбір құрамдас бөлігінің болашақ кәсіби іс-әрекеттегі рөлін түсінуді қамтамасыз етуге ерекше мән берілді.

Кіріспе

1. Негізгі бөлім

Тақырып №1. Педагогикадағы креативтіліктің ғылыми сипаты.

1. Болашақ магистрлердің креативті іс-әрекеттің мақсаты мен міндеттері.

2. Педагогикалық бағыттағы креативті іс-әрекеттерінің мәні.

Тақырып №2. Педагогикалық бағыттағы магистр еңбегіндегі креативтілік іс-әрекет көріністері.

1. Болашақ магистрлердің кәсіби-педагогикалық іс-әрекетіндегі шығармашылықтың мән-мазмұнының жалпы сипаттамасы.

2. Болашақ магистрлердің кәсіби-педагогикалық іс-әрекетіндегі шығармашылықтың рөлі мен маңызы.

3. Болашақ магистрлердің кәсіби іс-әрекетіндегі креативтілік.

Тақырып №3. Кәсіби іс-әрекет субъектісі ретіндегі болашақ магистрлердің дамуы феноменологиясының креативтілік және психологиялық аспектілері.

1. Заманауи білім беру кеңістігінде магистрдің өзін-өзі тәрбиелеуі мен өзін-өзі дамытуы.

2. Маңызды кәсіби дағдылары, магистрдің тұлғалық және кәсіби дамуының әдістері.

3. Магистрдің қабілеттері мен қасиеттері, әдістері.

Тақырып №4. Креативтілік іс-әрекет субъектісі деңгейіне жету мүмкіншіліктері.

1. Өзін-өзі креативті өзектілеу және тұлғаның субъектілі белсенділігі.

2. Тұлғаның эмоциялық күйіндегі креативтілігі.

3. Креативті-акмеологиялық мәнерде тұлғаның өзін-өзі дамытуы.

Тақырып №5. Педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативті іс-әрекетінің ерекшеліктері.

1. Оқу үдерісін ұйымдастырудың интерактивті-креативті білім беру кескіндері.

2. Магистранттардың креативтілігін қалыптастыру бойынша оқытушы қызметінің технологиясы.

3. Контекстік оқыту.

4. Модульді оқыту.

5. Креативтілік диагностикасы.

Тақырып №6. Ғылыми-педагогикалық кадрлардың креативті іс-әрекеті бойынша өзін-өзі дамытуы.

1. Креативті психологиядағы акмеологиялық зерттеулердің мәселелер кеңістігі.

2. Тұлғалық-кәсіби өзін-өзі дамыту креативті психологияның шегі.

3. Рефлексияны белсендіру әдістері.

4. Креативті тұлғаны дамытудағы акмеологиялық инноватика.

Тақырып №7. Болашақ магистрлердің бәсекеге қабілеттілігі.

1. Жоғары білікті, бәсекеге қабілетті, шығармашыл, әлеуметтік белсенді педагогты қалыптастыру.

2. Гуманитарлық бағыттағы құндылықтарды игерген педагогті қалыптастыру.

3. Шығармашылықтың маңыздылығын жүзеге асыру.

Тақырып №8. Ғылыми-педагогикалық іс-әрекеттегі креативтіліктің көріністері.

1. Болашақ магистрлердің педагогикалық қызметке дайындық процесінде креативті шешімдер қабылдау.

2. Магистранттардың кәсіпке және кәсіби іс-әрекетке деген қызығушылығын арттыру.

3. Магистранттардың маңызды кәсіби дағдылары мен құзыреттіліктерін дамытуға назар аудару.

Тақырып №9. Креативтілікті жүзеге асырудың технологиялары.

1. «Миға шабуыл» тұжырымдамасы.

2. Креативті субъект жасауға ықпал ететін идеялармен алмасу. Синектика әдісі.

3. Креативті үдерістердегі метафоралар мен анологтар (немесе ұқсастықтар).

4. Модельдеу.

5. Кейс-сатылық әдіс.

Тақырып №10. Ғылыми педагогикалық іс-әрекетте магистрлердің креативті іс-әрекетінің көрсеткіштері.

1. Мектепте оқыту мен тәрбиелеу процесінде пайдаланылатын қазіргі заманғы жаңа инновациялық технологияларды қарастыратын тұлғалық-креативтілік бастаудың архетиптері.

2. Көрнекті тұлғалар бойындағы креативті жетістіктердің түрлері.

МОӨЖ тақырыптары

1. Болашақ магистрлердің креативті тұлғалығының міндеттері мен мәні.
2. Тұлғалық-креативтілік бастаудың архетиптері.
3. Көрнекті тұлғалар бойындағы креативті жетістіктердің түрлері.
4. Магистранттың креативтілігі – өзінің жеке тұлғалық қасиетін өзі дамытуға іс-әрекеттері.
5. Болашақ магистрдің кәсіби-педагогикалық іс-әрекетіндегі шығармашылықтың мән-мазмұнының жалпы сипаттамасы.
6. Болашақ магистрдің кәсіби-педагогикалық іс-әрекетіндегі шығармашылықтың рөлі мен маңызы.
7. Болашақ магистрлердің кәсіби іс-әрекетінде креативтілік.
8. Оқу үдерісінде магистранттардың креативті ойлау қабілетін дамыту.
9. Креативті қызметтің өнімдері.
10. Креативті көркемөнер.
11. Өзін-өзі креативті өзектілеу және тұлғаның субъектілі белсенділігі.
12. Мектептегі білім мен тәрбиенің қазіргі жағдайы туралы.
13. Заманауи магистрдің мәселелері.
14. Тұлғаның эмоциялық күйіндегі креативтілігі.
15. Креативті-акмеологиялық мәнерде тұлғаның өзін-өзі дамытуы.
16. Заманауи білім беру кеңістігінде магистрдің өзін-өзі тәрбиелеуі мен өзін-өзі дамытуы.
17. Маңызды кәсіби дағдылары, магистрдің тұлғалық және кәсіби дамуының әдістері.
18. Магистрдің қабілеттері мен қасиеттері, әдістері.

МӨЖ тақырыптары

1. Креативті психологиядағы акмеологиялық зерттеулердің мәселелер кеңістігі.
2. Тұлғалық-кәсіби өзін-өзі дамыту креативті психологияның шегі.
3. Рефлексияны белсендіру әдістері.
4. Креативті тұлғаны дамытудағы акмеологиялық инноватика.
5. Жоғары білікті, бәсекеге қабілетті, шығармашыл, әлеуметтік белсенді педагогті қалыптастыру.
6. Гуманитарлық бағыттағы құндылықтарды игерген педагогті қалыптастыру.
7. Шығармашылықтың маңыздылығын жүзеге асыру.
8. Оқу үдерісін ұйымдастырудың интерактивті-креативті білім беру кескіндері.
9. Магистранттардың креативтілігін қалыптастыру бойынша оқытушы қызметінің технологиясы.
10. Контекстік оқыту.
11. Модульді оқыту.
12. Креативтілік диагностикасы.
13. «Миға шабуыл» тұжырымдамасы.

14. Креативті субъект жасауға ықпал ететін идеялармен алмасу. Синектика әдісі.
15. Креативті үдерістердегі метафоралар мен анологтар (немесе ұқсастықтар).
16. Модельдеу.
17. Кейс-сатылық әдіс.
18. Оқыту мен тәрбиелеу процесінде пайдаланылатын қазіргі заманғы жаңа инновациялық технологиялар.
19. Шығармашылық сабақтардың параметрлерін анықтайтау.
20. Шығармашылық сабақтарды жүзеге асырудағы магистрлердің озық тәжірибелерінің ұсыныстары.
21. Диалогті мақсатта қызықтыру тәсілдері.
22. Мультимедиялық технологиялар.
23. Креативті тренингтер мен инновациялық-дамытушылық ойындар.
24. Магистранттардың кәсіпке және кәсіби іс-әрекетке деген қызығушылығын арттыру.
25. Магистранттардың маңызды кәсіби дағдылары мен құзыреттіліктерін дамытуға назар аудару.
26. Оқытуда шығармашылық қолдану тәжірибесі.
27. Интеллектуалды креативтілікті дамыту және диагностикалау әдістері.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

Негізгі:

1. Морозов А.В., Чернилевский Д.В. Креативная педагогика и психология. – М.: Академический проект, 2004. – 560 с.
2. Жолдасбеков А.А., Оспанова Б.А., Жолдасбекова К.А. Креативті психология. Оқулық. – Алматы, 2013. – 410 б.
3. Иванова И.П. Развитие творческого мышления студентов в условиях проблемно-деятельностного обучения / И.П. Иванова. – Ставрополь, 2002.
4. Оспанова Б.А. Технология формирования креативности будущего специалиста в условиях университетского образования. – Туркестан, 2006.
5. Скотт Торп. Учебник креативного мышления. Простой подход к нестандартным решениям. – Москва, 2010. – 273 с.

Қосымша:

1. Дрешер Ю.Н. Креативность и интеллект: Учеб.-метод пособие / Ю.Н. Дрешер. – В 2 кн. М.: Литера, 2012. – Кн. 1: Креативное мышление. Развитие творческих и аналитических способностей. – 160 с.
2. Дружинин В.Н. Психология общих способностей: Монография / В.Н. Дружинин. 3-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 368 с.
3. Загвязинский, В.И. Методология и методы психолого-педагогического исследования: Учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.И. Загвязинский, Р. Атаханов. – М.: Академия, 2003. – 208 с.

4. Игнатова В.В. Педагогические факторы духовно-творческого становления личности в образовательном процессе: Монография / В.В. Игнатова. – Красноярск: Изд-во СибГТУ, 2000. – 272 с.
5. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е.П.Ильин. – СПб.: Питер, 2012. – 448 с.
6. Лазарев В.С. Подготовка будущих педагогов к исследовательской деятельности: Монография / В.С.Лазарев. Н.Н.Ставринова. – Сургут: РНО СурГПУ, 2007. – 162 с.
7. Леви М. Фрирайтинг: современная техника поиска креативных решений / М. Леви. – М.: Эксмо-Пресс, 2011. – 245 с.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А.Н. Леонтьев. – М.: 2005. – 352 с.
9. Матюшкин А.М. Мышление, обучение, творчество. – М.: Изд-во МПСИ, 2003. – 198 с.
10. Нельке М. Техники креативности / М. Нельке. – М.: Омега-Л, 2013. – 133 с.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТАРАЗ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ИНСТИТУТЫ

«Стратегия, ғылым-инновация және халықаралық байланыстар» жөніндегі проректор А.П.Буюклиев 2022 ж.

«БЕКТЕМІН» Бірінші проректор А.Б.Абдуалы 2022 ж.

Оқу-әдістемелік кешендерді және бағдарламалық құралдарды

ЕНДІРУ АКТІСІ

Біз PhD – докторант А.Ж.Септемированың магистранттарға арналып жасалған оқу-әдістемелік және бағдарламалық құралдарының Халықаралық Тараз инновациялық институты, Педагогика факультеті, Жалпы педагогика кафедрасында оқу үдерісіне ендірілгенін растаймыз.

Оқу-әдістемелік және бағдарламалық құралдары магистранттардың педагогикалық шығармашылық теориясының қазіргі мәселелері бойынша білімдерін жалпылау және жүйелеу мәселесіне арналған.

Бұл оқу – бағдарламаларды оқу үрдісіне ендіру болашақ мамандардың кәсіби білімдері мен іскерліктерінің артуына ықпал жасады. Магистранттардың өзіндік жұмыстарының сапасы мен өз мамандығына деген қызығушылығының арта түсуіне тигізетін пайдасы жоғары деп есептейміз.

«Академиялық саясат» басқармасының бастығы

Д.К.Акимова

«Жоғарғы оқу орнынан кейінгі білім беру» орталығының жетекшісі

А.Е.Сарсенова

«Педагогика» факультетінің деканы

М.Т.Кужаева

«Жалпы педагогика» кафедрасының меңгерушісі

Р.С.Елубаева

Оқу-әдістемелік кешендерді және бағдарламалық құралдарды

ЕНДІРУ АКТІСІ

Біз PhD – докторант А.Ж.Септемированың магистранттарға арналып жасалған оқу-әдістемелік және бағдарламалық құралдарының Халықаралық Тараз инновациялық институты, Педагогика факультеті, Жалпы педагогика кафедрасында оқу үдерісіне ендірілгенін растаймыз.

«Болашақ педагогикалық бағыттағы магистрлердің креативтілігі» атты элективті курсы оқу үдерісіне ендіру болашақ мамандардың кәсіби білімдері мен іскерліктерінің артуына ықпал жасады. Магистранттардың өзіндік жұмыстарының сапасы мен өз мамандығына деген қызығушылығының арта түсуіне тигізетін пайдасы жоғары деп есептейміз.

«Педагогика» факультетінің деканы

М.Т.Кужаева

«Жалпы педагогика» кафедрасының меңгерушісі

Р.С.Елубаева